

**VALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR
TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO
STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI
VERTINIMO
ATASKAITA**

Vilnius
2022 m.

TURINYS

1. ĮVADAS.....	4
2. SPAV PROCESO DALYVIAI	5
3. INFORMACIJA APIE RENGIAMĄ VALSTYBINĮ ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANĄ: TURINYS, TIKSLAI IR UŽDAVINIAI.....	5
4. SU PLANU SUSIJĘ TARPTAUTINIO, EUROPOS SĄJUNGOS ARBA NACIONALINIO LYGMENS TIKSLAI IR APLINKOS APSAUGOS PROBLEMOS.....	9
5. PLANO RYŠYS SU KITAIS STRATEGINIAIS DOKUMENTAIS (PLANAIS, PROGRAMOMIS, STRATEGIJOMIS)	12
6. STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO METODIKA. VERTINIMO APRAŠYMAS, ĮSKAITANT SUNKUMUS, SU KURIAIS SUSIDURTA KAUPIANT REIKIAMĄ INFORMACIJĄ	21
7. TERITORIJŲ, KURIOS GALI BŪTI REIKŠMINGAI PAVEIKTOS, APLINKOS CHARAKTERISTIKOS. ESAMA APLINKOS BŪKLĖ IR JOS KITIMO TENDENCIJOS. AKTUALIOS APLINKOS APSAUGOS PROBLEMOS, APSAUGOS IR DARNAUS VYSTYMOŠI TIKSLAI	25
7.1. PAVIRŠINIS IR POŽEMINIS VANDUO	25
7.1.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos	25
7.1.2. Aktualios apsaugos problemos	26
7.1.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai	28
7.2. APLINKOS ORAS.....	34
7.2.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos	34
7.2.2. Aktualios apsaugos problemos	43
7.2.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai	44
7.3. KLIMATAS IR JO KAITA	49
7.3.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos	49
7.3.2. Aktualios problemos	52
7.3.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai	54
7.4. BIOLOGINĖ ĮVAIROVĖ, NACIONALINĖS SAUGOMOS IR EUROPOS EKOLOGINIO TINKLO „NATURA 2000“ TERITORIJOS	56
7.4.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos	56
7.4.2. Aktualios apsaugos problemos	64
7.4.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai	66
7.5. KRAŠTOVAIZDIS	71
7.5.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos	71
7.5.2. Aktualios apsaugos problemos	72
7.5.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai	73
7.6. KULTŪROS PAVELDAI (ĮSKAITANT ARCHITEKTŪROS, ARCHEOLOGIJOS IR GAMTOS PAVELDĄ)	80
7.6.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos	80
7.6.2. Aktualios apsaugos problemos	81
7.6.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai	82
7.7. DIRVOŽEMIS IR ŽEMĖS GELMĖS	86
7.7.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos	86
7.7.2. Aktualios apsaugos problemos	88
7.7.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai	90
7.8. ANTROPOGENINIAI MATERIALINIAI IŠTEKLIAI	92
7.8.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos	92
7.8.2. Aktualios apsaugos problemos	97
7.8.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai	99
7.9. VISUOMENĖS SVEIKATA.....	101
7.9.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos	101
7.9.2. Aktualios apsaugos problemos	109
7.9.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai	110
8. GALIMOS REIKŠMINGOS PLANO ĮGYVENDINIMO PASEKMĖS APLINKAI	112

8.1. PASEKMĒS PAVIRŠINIAM IR POŽEMINIAM VANDENIUI	112
8.2. PASEKMĒS APLINKOS ORUI	117
8.3. PASEKMĒS KLIMATUI IR JO KAITAI	123
8.4. PASEKMĒS BIOLOGINEI ĮVAIROVEI, NACIONALINĖMS SAUGOMOMS IR EUROPOS EKOLOGINIO TINKLO „NATURA 2000“ TERITORIJOMS.....	129
8.5. PASEKMĒS KRAŠTOVAIZDŽIUI.....	141
8.6. PASEKMĒS KULTŪROS PAVELDUI.....	152
8.7. PASEKMĒS DIRVOŽEMIUI IR ŽEMĖS GELMĖMS.....	160
8.8. PASEKMĒS ANTROPOGENINIAMS MATERIALINIAMS IŠTEKLIAMS	171
8.9. PASEKMĒS VISUOMENĖS SVEIKATAI	180
8.10. PASEKMĒS KITŲ VALSTYBIŲ APLINKAI (TARPVALSTYBINĖS PASEKMĖS).....	194
9. PRIEMONĖS PLANO ĮGYVENDINIMO REIKŠMINGOMS NEIGIAMOMS PASEKMĖMS APLINKAI IŠVENGTI, SUMAŽINTI AR KOMPENSUOTI	195
10. PLANO ALTERNATYVOS IR JŲ PASIRINKIMO PRIEŽASTYS	197
11. STEBĖSENOS (MONITORINGO) PRIEMONĖS	201
12. SANTRAUKA.....	205
13. PRIEDAI (VISUOMENĖS PASIŪLYMŲ ĮVERTINIMO IR VERTINIMO SUBJEKTŲ IŠVADŲ ĮVERTINIMO PAŽYMOŠ; VISUOMENĖS INFORMAVIMO IR DALYVAVIMO DOKUMENTAI; SPAV SUBJEKTŲ IŠVADOS, PASTABOS IR PASIŪLYMAI)	217

1. ĮVADAS

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija rengia Valstybinį atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų planą (toliau – Planas arba Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo planas), kurio pagrindinis tikslas – išanalizavus esamą atliekų prevencijos ir tvarkymo būklę, nustatyti atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetus, tikslus, uždavinius ir priemones, būtinas užsibrėžtiems tikslams pasiekti, valstybines atliekų prevencijos ir tvarkymo užduotis savivaldybėms, nacionalinės ir Europos Sąjungos struktūrinės paramos finansavimo kryptis, Plano įgyvendinimo vertinimo kriterijus, kad praktiškai būtų įgyvendintas atliekų prevencijos ir tvarkymo eiliškumas.

Kadangi šis planas (nors ir netiesiogiai) nustato su atliekų tvarkymu susijusios ūkinės veiklos, įrašytos į Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo 1 ar 2 priedus, vystymo pagrindus ir rengiamas visai Lietuvos Respublikos teritorijai, vadovaujantis Europos Sąjungos ir nacionaliniais teisės aktais jam turi būti atliekamas strateginis pasekmių aplinkai vertinimas.

Strateginis pasekmių aplinkai vertinimas (toliau – SPAV), tai procesas, kurio metu:

- nustatomos, apibūdinamos ir įvertinamos galimos reikšmingos plano ar programos įgyvendinimo pasekmės aplinkai;
- užtikrinama, kad bus konsultuojamasi su valstybės institucijomis, atsakingomis už aplinkos, kultūros paveldo, visuomenės sveikatos apsaugą, savivaldybių institucijomis, visuomene;
- užtikrinama, kad organizatorius turės išsamią informaciją apie galimas reikšmingas plano ar programos įgyvendinimo pasekmes aplinkai ir atsižvelgs į ją.

Europos Sąjungos lygiu SPAV nuostatas apibrėžia 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/42/EB „Dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo“ (toliau – SPAV direktyva).

Pagrindinis Lietuvos Respublikos teisės aktas, reglamentuojantis planų ir programų strateginį pasekmių aplinkai vertinimą, jo proceso dalyvių santykius, vertinimo ir sprendimo priėmimo sąsajas – Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1467 „Dėl Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, (toliau – SPAV tvarkos aprašas).

Vadovaujantis SPAV tvarkos aprašu, vertinimas turi būti atliekamas prieš priimant (tvirtinant) planą, todėl plano rengimo organizatorius – Aplinkos ministerija inicijavo šį SPAV, kurio metu rengiami SPAV dokumentai ir atliekamos tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose numatytos SPAV procedūros.

2. SPAV PROCESO DALYVIAI

Vadovaujantis SPAV tvarkos aprašo 7 punkto nuostatomis, atliekant valstybės lygmens plano ar programos vertinimą SPAV procese dalyvauja:

1. Plano ar programos rengimo organizatorius

Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano rengimo organizatorius ir SPAV dokumentų rengėjas yra **Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija**. Adresas: A. Jakšto g. 4, 01105 Vilnius. Kontaktinis asmuo Plano rengimo klausimais – Virginija Vingrienė, tel. 8 695 30436, el. p. virginija.vingriene@am.lt, SPAV klausimais – Mindaugas Raulinaitis, tel. +370 695 41925, el. p. mindaugas.raulinaitis@am.lt.

2. SPAV subjektai

Vadovaujantis SPAV tvarkos aprašo 7 punkto nuostatomis, atliekant valstybės lygmens plano vertinimą, jame dalyvauja šie subjektai:

- Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija;
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija;
- Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba;
- Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

Pažymėtina, kad Aplinkos ministerija šiame SPAV dalyvauja ir kaip plano rengimo organizatorius bei SPAV dokumentų rengėjas, ir kaip SPAV subjektas.

3. Visuomenė

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymais, ši sąvoka apima vieną arba daugiau fizinių ir (ar) juridinių asmenų, jų asociacijas, organizacijas arba grupes. SPAV procese dalyvauja suinteresuota visuomenė, kuri Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme apibrėžiama kaip vienas arba daugiau fizinių ar juridinių asmenų, kuriems daro arba gali daryti poveikį sprendimai, veiksmai ar neveikimas aplinkos ir jos apsaugos bei gamtos išteklių naudojimo srityje arba kurie yra suinteresuoti šių sprendimų procesu. Pagal šią apibrėžtį asociacijos ir kiti viešieji juridiniai asmenys (išskyrus valstybės ar savivaldybės, jų institucijų įsteigtus juridinius asmenis), kurie įsteigti teisės aktų nustatyta tvarka ir skatina aplinkos apsaugą, visais atvejais laikomi suinteresuotais asmenimis.

3. INFORMACIJA APIE RENGIAMĄ VALSTYBINĮ ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANĄ: TURINYS, TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo 26 straipsnyje nustatyta, kad Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo plane turi būti numatytos šios priemonės ir uždaviniai:

1) priemonės, skirtos į sąvartynus vežamų biologiškai skaidžių atliekų kiekiui mažinti ir priemonės, užtikrinančios, kad sąvartynuose nebūtų šalinamos perdirbti ar kitaip panaudoti tinkamos atliekos;

2) kovai su visų rūšių šiukšlinimu, įskaitant jo prevencijos ir visų rūšių šiukšlių valymo priemonės;

3) kovai su maisto švaistymu skirtos ir maisto atliekų prevenciją skatinančios priemonės.

Planuojant atliekų tvarkymo įrenginių plėtrą ir pajėgumus, turi būti vadovaujamas šiais kriterijais:

1) padidinti pakartotiniam naudojimui paruošiamų ir perdirbamų komunalinių atliekų kiekį, kad jos sudarytų:

iki 2025 m. – bent 55 proc. susidarančių komunalinių atliekų (pagal svorį) (atitinka Direktyvos 2008/98/EB¹ tikslus ir 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano (toliau – NPP) poveikio rodiklį Nr. 6.10.3);

iki 2030 m. – bent 60 proc. susidarančių komunalinių atliekų (pagal svorį) (atitinka Direktyvos 2008/98/EB tikslus ir NPP poveikio rodiklį Nr. 6.10.3);

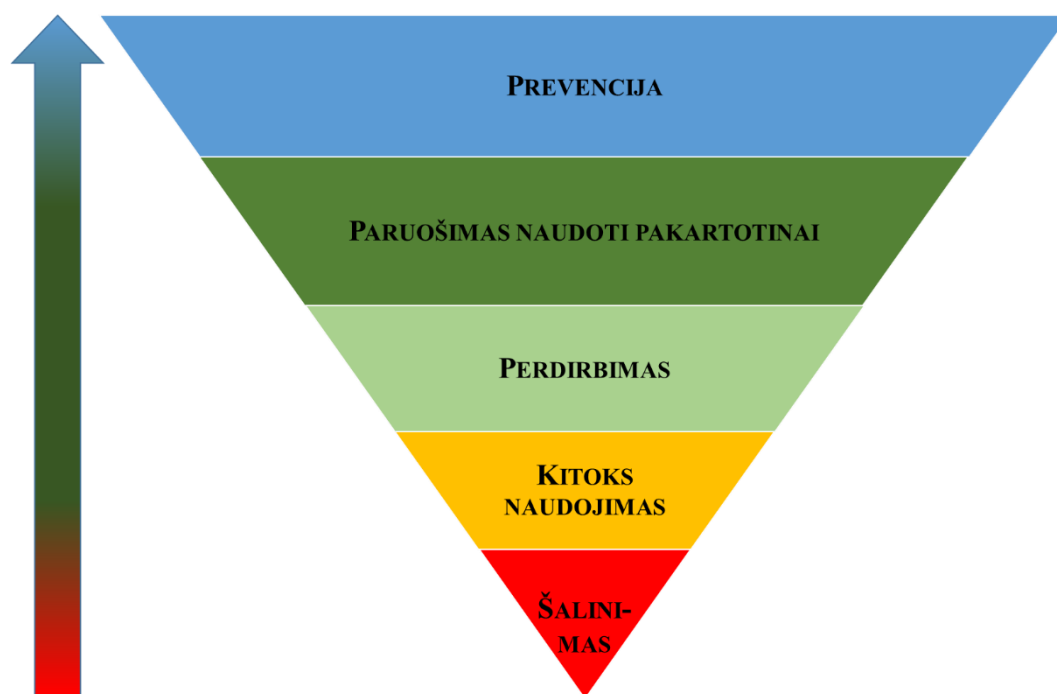
iki 2035 m. – bent 65 proc. susidarančių komunalinių atliekų (pagal svorį) (Direktyvos 2008/98/EB tikslus);

2) ne vėliau kaip iki 2025 m. gruodžio 31 d. bent 65 proc. visų pakuočių atliekų (pagal svorį) turi būti perdirbama;

3) ne vėliau kaip iki 2030 m. gruodžio 31 d. bent 70 proc. visų pakuočių atliekų (pagal svorį) turi būti perdirbama;

4) ne vėliau kaip iki 2035 m. sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekis turi būti sumažintas ir sudaryti ne daugiau kaip 5 proc. ar mažiau visų susidarančių komunalinių atliekų (pagal svorį).

Planas parengtas išanalizavus esamą šalies būklę atliekų prevencijos ir tvarkymo srityje. Jis numato minėtų tikslų ir uždavinių bei priemonių įgyvendinimą ir apima komunalinių, gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų prevencijos ir tvarkymo organizavimo, maisto švaistymo, visų rūšių šiukšlinimo ir vienkartinių plastikinių gaminių prevencijos priemones. Plane atsižvelgiama į Atliekų direktyvoje ir Atliekų tvarkymo įstatyme nustatytą atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumą (3.1 pav.)

3.1 pav. Atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumas

¹2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas

Plane nustatyti strateginiai atliekų prevencijos prioritetai, tikslai, uždaviniai, numatytos priemonės, būtinos užsibrėžtiems tikslams pasiekti, apibrėžtos valstybinės atliekų prevencijos ir tvarkymo užduotys savivaldybėms, aprašytos nacionalinės ir Europos Sąjungos struktūrinės paramos finansavimo kryptys. Siekiant praktiškai įgyvendinti atliekų prevencijos ir tvarkymo eiliškumą, Plane nustatyti jo įgyvendinimo vertinimo kriterijai, kurie yra suderinti su NPP ir Europos Komisijos žiedinei ekonomikai keliamais reikalavimais.

Plano tikslai siejami su atliekų prevencijos, investicijų į žaliasias inovacijas, žaliųjų pirkimų, atliekų kiekį mažinančių aplinkai draugiškų išteklių tausojančių technologijų, pakartotinio daiktų naudojimo plėtra, atliekų perdirbimo ir antrinių žaliavų gavyba bei naudojimą didinančiomis technologijomis.

Didelis dėmesys skiriamas pirminiam atliekų išrūšiojimui, plečiant pakuočių ir antrinių žaliavų ir diegiant naują maisto, tekstilės, pavojingų ir statybinių medžiagų rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūrą. Siekiama stiprinti ir išplėsti gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimą, įvertinant galimybę jį nustatyti tekstilės, statybinių medžiagų, baldų ir kituose sektoriuose. Skiriamas papildomas dėmesys esamos infrastruktūros modernizavimui, pritaikant ją prie naujų žiedinės ekonomikos tikslų įgyvendinimo, kokybiškai paruošiant atliekas perdirbimui ir antrinių žaliavų gamybai. Planuojamas atliekų tvarkymo ir perdirbimo užduočių įvykdymo bei apskaitos kontrolės stiprinimas, atliekų sektoriaus personalo mokymai, gyventojų edukacija atliekų prevencijos ir tvarkymo klausimais, paskata tarpsektorinio bendradarbiavimo iniciatyvoms. Numatytos finansinės ir fiskalinės paskatos tvarių produktų kūrimui, remontui, maisto švaistymo prevencijos priemonėms, atliekų perdirbimo infrastruktūros diegimui ir antrinių žaliavų panaudojimo plėtrai, žaliųjų viešųjų pirkimų taikymui, numatant tvarumo, ilgaamžiškumo, remonto, antrinio panaudojimo, perdirbamumo ir antrinių žaliavų panaudojimo produktuose kriterijus.

Kaip vienas aktualiausių ir svarbiausių tikslų siūlomas ilgalaikis strateginis atliekų tvarkymo tikslas – sumažinti bendrą susidarantių atliekų kiekį, kuriant tvarius, ilgaamžius, aplinkai draugiškus produktus, užtikrinant racionalų gamtos ir energijos išteklių naudojimą ir mažinant atliekas.

Planas parengtas pagal tokią struktūrą:

I Plano skyriuje įvardytos bendrosios nuostatos.

II Plano skyriuje apžvelgiama esama atliekų prevencijos ir tvarkymo infrastruktūra, pateikiant susidarantių bendro atliekų kiekio susidarymo, importo, eksporto ir tvarkymo statistinę informaciją. Aptarti atliekų susidarymo ir tvarkymo organizavimo aspektai pagal atskirus srautus, aptariant komunalinių ir gamybinių srautų sektorius. Detaliai aprašomas gamintojo atsakomybės principo taikymas atskiriems (pakuočių, elektros ir elektroninės įrangos, eksploatuoti netinkamų transporto priemonių, baterijų ir akumuliatorių, alyvos) srautams. Pateikiami komunalinių ir gamybinių atliekų surinkimo ir tvarkymo sistemos finansavimo duomenys. Įvardyti ir aprašyti esami atliekų tvarkymo įrenginių pajėgumai pagal atliekų tvarkymo būdus. Įvardytos ekonominės, administracinės ir informacinės atliekų tvarkymo priemonės.

Plano III skyriuje pateikiama atliekų prevencijos ir tvarkymo sistemos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė.

Plano IV skyriuje pristatomas atliekų prevencijos ir tvarkymo priemonių 2021–2027 m. planavimo aprašymas, sudėliojant jas pagal atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumą: prevenciją, paruošimą pakartotinai naudoti, perdirbimą ir antrinių žaliavų gamybą, kitokią naudojimą prieš tai atskyrus visas tinkamas perdirbti atliekas ir paskutinėje vietoje

nebetinkamų perdirbti ar kitaip panaudoti atliekų šalinimas prieš tai atskyrus visas kitokiam panaudojimui (deginimui) tinkamas atliekas.

Detaliai aprašyti atliekų prevencijos ir tvarkymo principai: savarankiškumo ir artumo, atsargumo ir tvarumo, techninio galimumo ir ekonominio gyvybingumo, visuotinumą, „teršėjas moka“, didesnės gamintojo atsakomybės. Pateiktas atliekų susidarymo planavimo prielaidos ir atliekų susidarymo vertinimas, strateginiai atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslais ir uždaviniai, numatytos jų įgyvendinimo priemonės ir įgyvendinimo vertinimo kriterijai.

Plane nurodytos planuojamos administracinės, ekonominės atliekų tvarkymo priemonės ir susitarimai, apibrėžti plano įgyvendinimas, peržiūra ir atskaitomybė.

Įvardijamos atliekų prevencijos ir tvarkymo priemonių įgyvendinimo kryptys, suskirstant jas pagal šias šiuos prioritetinius sektorius:

- šiukšlinimo prevencijai ir šiukšlių tvarkymui;
- maisto švaistymo prevencijai;
- rūšiuojamojo atliekų surinkimo plėtrai;
- pakartotiniam daiktų panaudojimui;
- esamos infrastruktūros išnaudojimui, modernizuojant ir pritaikant prie naujų tikslų;
- draudimui sąvartynuose šalinti biologiškai skaidžias atliekas.

Numatomos priemonės suskirstant užduotis pagal šias problemines sritis:

- komunalinėms atliekoms;
- pakuotėms ir pakuočių atliekoms;
- elektros ir elektroninės įrangos atliekoms;
- eksploatuoti netinkamų transporto priemonėms ir jų dalims;
- alyvų atliekoms;
- baterijų ir akumuliatorių atliekoms;
- padangų atliekoms;
- žvejybos įrankių, kurių sudėtyje yra plastiko, atliekoms;
- tekstilės atliekoms;
- baldų atliekoms;
- asbesto atliekoms;
- gamybinėms atliekoms;
- statybinėms atliekoms;
- medicininėms atliekoms;
- nuotekų dumbliui.

4. SU PLANU SUSIJĘ TARPTAUTINIO, EUROPOS SĄJUNGOS ARBA NACIONALINIO LYGMENS TIKSLAI IR APLINKOS APSAUGOS PROBLEMOS

Vadovaujantis SPAV tvarkos aprašu, šiame skyriuje pateikiama informacija apie tai, kaip rengiant Planą atsižvelgta į tarptautiniu, Europos Sąjungos arba nacionaliniu lygmeniu nustatytus aktualius tikslus ir aplinkos apsaugos problemas.

Plane iškelti tikslai, tokie kaip atliekų susidarymo prevencija, susidarančių atliekų ir kenksmingų medžiagų kiekį žaliavose ir produktuose mažinimas, atliekų atskyrimas, pakartotinis daiktų panaudojimas ir antrinių žaliavų naudojimo plėtra, uždaviniai ir konkrečios įgyvendinimo priemonės atitinka Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 metų (Keiskime mūsų pasaulį) (toliau – Darnaus vystymosi darbotvarkė) tikslus.

Planu siekiama įgyvendinti ir Darnaus vystymosi darbotvarkės 11.6 uždavinį – iki 2030 metų sumažinti vienam gyventojui tenkanti neigiamą miestų poveikį aplinkai, ypatingą dėmesį skiriant oro kokybei bei komunalinių ir kitų atliekų tvarkymui, kaip galima daugiau atliekų tinkamai išrūšiuoti, naudoti pakartotinai, perdirbti ir sumažinti atliekų šalinimą sąvartynuose. Planas atitinka ir Darnaus vystymosi darbotvarkės 12.5 tikslą – iki 2030 metų sumažinti atliekų susidarymą, taikant prevenciją, mažinimą, perdirbimą ir pakartotinį panaudojimą ir numatant komunalinių atliekų tvarkymo tobulinimą, prioritetą teikiant prevencijos priemonėms, skatinant žaliųjų inovacijų diegimą ir aktyvesnį visuomenės, verslo ir institucijų atstovų įsitraukimą į žiedinės ekonomikos kūrimą.

Plane numatyta skatinti viešųjų žaliųjų pirkimų taikymą, skatinti žaliąsias inovacijas, ilgalaikių produktų kūrimą, daiktų ir elektroninės įrangos remontą, atnaujinimą, antrinį panaudojimą ir perdirbimą, diegiant inovatyvią, modernią infrastruktūrą, įgalinant visuomenę, verslo, mokslo ir viešojo sektoriaus bendruomenę prisidėti prie nustatytų tikslų įgyvendinimo, ugdant supratimą apie tvarų (žiedišką) išteklių vartojimą ir produktų kūrimą. Šiais aspektais Planas atitinka ir Pramonės perėjimo prie žiedinės ekonomikos kelrodžio tikslus.

Nors atliekų sektoriuje jau dabar vyksta daug pokyčių, turinčių sumažinti šio sektoriaus neigiamą poveikį aplinkai, sąvartynuose vis dar šalinama 17,6 proc. komunalinių atliekų. Todėl Plane iškelti tikslai atitinka 2021–2030 metų Nacionaliniame pažangos plane iškeltą strateginį uždavinį iki 2025 m. sąvartynuose šalinti ne daugiau kaip 15 proc. komunalinių atliekų, o iki 2027 m. – ne daugiau kaip 8 proc. atliekų.

Planas prisidės įgyvendinant ir Darnaus vystymosi darbotvarkės 12.3 tikslą iki 2030 metų per pusę sumažinti vienam gyventojui tenkanti maisto švaistymą mažmeniniu ir vartotojų lygiu, taip pat sumažinti maisto nuostolius gamybos ir tiekimo grandinėse, įskaitant nuostolius po derliaus nuėmimo.

Kovai su maisto švaistymu skirtas plano 1.3 uždavinys, kurio įgyvendinimo priemonės susijusios su teisės aktų, reglamentuojančių maisto panaudojimo, perskirstymo, atliekų prevencijos, peržiūra, taip pat problemų, sunkinančių maisto perskirstymą, sprendimais. Vienas iš galimų variantų, siekiant maisto švaistymo prevencijos įgyvendinimo – lengvatinio PVM tarifo taikymas dovanojamiems ir labdarai teikiamiems maisto produktams ir parama jų transportavimui, kai labdarai aukojamas perteklinis maistas ar produkcija. Numatyta suburti bendradarbiavimo platformą, kurioje būtų ieškoma geriausių tausaus apsipirkimo, tinkamiausių maisto panaudojimo, paskirstymo ir dalijimosi juo sprendimų. Numatytos skatinimo priemonės verslo subjektams, bendradarbiaujantiems su labdaros organizacijomis ir besidalijantiems tinkamu vartoti maistu. Šis plano uždavinys ir jo priemonės atitinka ir Europos Komisijos 2018 m. komunikato „Tvari Europos bioekonomika. Ekonomikos, visuomenės ir aplinkos sąsajų stiprinimas“ tikslus, taip pat Nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės ir Nacionalinio

energetikos ir klimato srities veiksmų plane 2021–2030 metams numatytus maisto švaistymo mažinimo tikslus.

Plano 1.1, 1.4, 4.1–4.2 uždaviniai atitinka Darnaus vystymosi darbotvarkėje numatytą žaliųjų inovacijų skatinimą ir žaliųjų viešųjų pirkimų plėtojimo, tvarumo, ilgaamžiškumo, suremontavimo, atnaujinimo, galimybės pakartotinai naudoti, perdirbamumo ir antrinių žaliavų naudojimo kriterijų principus, skatina pramonės įmones diegti žiedinės ekonomikos (ciklo uždarymo) sprendimus, taikyti atliekų kiekį mažinančias technologijas, perdirbti tinkamų atliekų kiekį ir (arba) gaminių sudėtyje naudojamų antrinių žaliavų kiekį didinančias technologijas. Plane numatoma skatinti vienkartinių plastikinių gaminių naudojimo mažinimą, vienkartinių ar neperdirbamų pakuočių keitimą daugkartinėmis ar perdirbamomis. Viena iš Plane numatomų plastiko naudojimo mažinimo priemonių – parama viešųjų geriamojo vandens stotelių tinklo įrengimui savivaldybių traukos centruose, viešosiose sporto aikštelėse ir aikštynuose, parkuose. Taip pat planuojama skatinti mokslinius tyrimus, mokslo ir verslo bendradarbiavimą ieškant naujų sprendimų, didinančių gamtinių žaliavų keitimą atgautomis žaliavomis, produktų gamybą iš atgautų žaliavų. Šie plano uždaviniai atitinka Pramonės perėjimo prie žiedinės ekonomikos kelrodžio tikslus.

Planas atitinka Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos tikslus, nes jo uždaviniai numato atliekų rūšiavimo infrastruktūros plėtrą, gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimo stiprinimą ir jo nustatymą naujiems srautams (pvz., tekstilė, baldai), atskirų atliekų surinkimo ir rūšiavimo masto didinimą, antrinių žaliavų perdirbimo pajėgumų plėtrą, gaminių ir medžiagų, gautų perdirbus atliekas, sertifikavimo sistemos diegimą, visuomenės švietimą.

Planas atitinka Darnaus vystymosi darbotvarkės 14.1 uždavinį iki 2025 metų užkirsti kelią ir labai sumažinti jūrų taršą, visų pirma taršą, kurią kelia sausumoje vykdoma veikla, įskaitant jūrines šiukšles ir taršą biogeninėmis medžiagomis. Šį tikslą pilnai atitinka Plano 1.2 uždavinys, kuriame numatomos konkrečios priemonės šiukšlinimo problemoms spręsti. Numatytas ir verslo įtraukimas į pažangesnių technologinių aplinkosaugos sprendimų paiešką, atsisakant didelį kiekį atliekų sukuriančių technologijų, keičiant jas mažiau taršiomis ar netaršiomis. Šios priemonės atitinka ir HELCOM Baltijos jūros veiksmų plano tikslus.

Planas orientuotas į žiedinės ekonomikos principų įgyvendinimą, skatinant pramonę diegti pažangias technologijas, investuojant į atliekų prevenciją, tvarumą, išteklių tausojimą, todėl jis atitinka Europos žaliojo kurso tikslus, taip pat ES žiedinės ekonomikos veiksmų plano „Uždaro ciklo kūrimas“ ir Naujojo žiedinės ekonomikos veiksmų plano, kuriuo siekiama švaresnės ir konkurencingesnės Europos, tikslus. Plane numatytos priemonės skatina gerai veikiančios aukštos kokybės perdirbtų žaliavų vidaus rinkos kūrimą; jame numatytos mokestinės lengvatos remontą besirenkantiems vartotojams, kas atitinka minėtų strateginių planų užsibrėžtus tikslus, susijusius su vartotojo teisių į remontą užtikrinimu.

Planas atitinka Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos tikslus, nes jame siekiama įgyvendinti darnaus gamtos išteklių naudojimo ir atliekų tvarkymo ir jų kiekio mažinimo priemones, sumažinant gamtos ir kitų išteklių naudojimą, atliekų šalinimą sąvartynuose ir cheminės taršos lygį. Tai atitinka Nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės tikslus.

Planas atitinka Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ tikslus, įgyvendinant sumanios ekonomikos iniciatyvas – didinant verslo paskatas investuoti į „žaliąsias“ technologijas, prekes ir paslaugas, išskiriant poreikį pramonės ir kituose sektoriuose diegti pažangias, išteklius tausojančias ir aplinkos taršą bei klimato kaitą mažinančias technologijas. Plane numatomos paramos priemonės žaliosioms inovacijoms ir investicijoms atitinka Nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės bei Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų plano 2021–2030 metams tikslus.

Planas atitinka 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano (NPP) strateginius tikslus ir uždavinius. Įgyvendinant 1 NPP strateginį tikslą – „Pereiti prie mokslo žiniomis,

pažangiosiomis technologijomis, inovacijomis grįsto darnaus ekonomikos vystymosi ir didinti šalies tarptautinį konkurencingumą“ nustatytas 1.4 pažangos uždavinio „Perorientuoti pramonę link klimatui neutralios ekonomikos“ poveikio rodiklis „Lietuvos antrinių žaliavų panaudojimo (žiedišumo) indeksas“, kuriuo siekiama 2025 m. ir 2030 m. užtikrinti, kad jo reikšmė (procentais) būtų ne mažesnė nei ES vidurkis. Siekiant šio rodiklio, Plane numatyta skatinti tinkamą atliekų paruošimą perdirbimui, antrinių žaliavų gamybos ir naudojimo plėtrą. Užtikrinti šio tikslo įgyvendinimą Plane užsibrėžta iki 2027 m. pasiekti 9,5 proc. antrinių žaliavų panaudojimo rodiklį. Atkreiptinas dėmesys, kad 2020 m. jis tesiekė 3,5 proc. Šiuo aspektu planas atitinka ir Nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės keliamus uždavinius.

Planas atitinka ir 6 NPP tikslą – „Užtikrinti gerą aplinkos kokybę ir gamtos išteklių naudojimo darną, švelninti Lietuvos poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui“: jame numatoma siekti 6.10 pažangos uždavinio „Mažinti susidarančių atliekų kiekį ir efektyviai jas sutvarkyti – laikytis atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumo, didinti pirminį rūšiavimą atliekų susidarymo vietoje, paruošimą pakartotiniam naudojimui, perdirbimą, atliekų pakartotinį naudojimą, taip pat mažinti sąvartyne šalinamų atliekų kiekį“ nustatytus rodiklius. Be numatytų prevencijos, antrinio panaudojimo perdirbimo tikslų, Plane numatyta surasti sprendimus ir galimybes perdirbti ir panaudoti kaip žaliavas ir tas komunalinio srauto bei inertines atliekas, kurių perdirbti šiuo metu nėra galimybės.

Plano uždaviniai, kuriais numatoma skatinti Eko-verslo valdymą ir žiedinės ekonomikos principais grįstą verslo valdymo modelių diegimą pramonės įmonėse atitinka Europos komisijos komunikatą (COM/2017/0479) „Investavimas į pažangią, novatorišką ir tvarią pramonę. Atnaujinta ES pramonės politikos strategija“ ir Lietuvos pramonės skaitmeninimo kelrodžio 2020–2030 m. tikslus. Paminėtinos aktualios su šiais tikslais susijusios Plano priemonės, skatinančios ekologinį projektavimą, pavojingų cheminių medžiagų naudojimo mažinimą, skaitmeninių ir inovatyvių sprendimų taikymą, mokymus, mokslo ir verslo bendradarbiavimą, gyvavimo ciklo modeliavimą.

5. PLANO RYŠYS SU KITAIŠ STRATEGINIAIS DOKUMENTAIS (PLANAIS, PROGRAMOMIS, STRATEGIJOMIS)

Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo metu buvo atlikta Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano sąsajų su kitais strateginiais dokumentais analizė. Analizės metu identifikuoti strateginiai dokumentai gali būti suskirstyti į dvi pagrindines grupes:

- 1) strateginiai dokumentai, nustatantys atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslus, t. y. tiesiogiai susiję su Plano rengimu ir jame nustatytais tikslais;
- 2) strateginiai dokumentai, nustatantys aplinkos apsaugos ir (ar) darnaus vystymosi tikslus, kurių įgyvendinimui Planas galėtų turėti pasekmių, t. y. susiję su Plano SPAV.

Šiame skyriuje (žr. 5.1 lentelę) pateikiama informacija apie su Plano rengimu susijusius strateginius dokumentus ir jų pagrindinius tikslus bei uždavinius. Informacija apie su Plano SPAV susijusius (sektorinius) dokumentus pateikiama atitinkamuose 7 skyriaus poskyriuose, kuriuose analizuojamos aktualios aplinkos apsaugos problemos, apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai.

5.1 lentelė. Su Plano rengimu susiję strateginiai dokumentai, jų pagrindiniai tikslai ir uždaviniai

Strateginio dokumento pavadinimas	Strateginio dokumento pagrindiniai tikslai ir (ar) uždaviniai
Keiskime mūsų pasaulį. Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2015 m. rugsėjo 25 d. rezoliucija	Darbotvarkėje yra nustatyta 17 darnaus vystymosi tikslų ir 169 smulkesni uždaviniai, kurie apima daugelį politikos sričių ir skirti įgyvendinti iki 2030 m. VAPTP aktualūs šie darnaus vystymosi tikslai ir uždaviniai: 11 tikslo „Pasiiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs“ 6 uždavinys: iki 2030 metų sumažinti vienam gyventojui tenkanti neigiamą miestų poveikį aplinkai, ypatingą dėmesį skiriant oro kokybei bei komunalinių ir kitų atliekų tvarkymui; 12 tikslo „Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius“ uždaviniai: 2. Iki 2030 metų pasiekti darnų gamtos išteklių valdymą ir veiksmingą jų naudojimą; 3. Iki 2030 metų per pusę sumažinti vienam gyventojui tenkanti pasaulinį maisto švaistymą mažmeniniu ir vartotojų lygiu, taip pat sumažinti maisto nuostolius gamybos ir tiekimo grandinėse, įskaitant nuostolius po derliaus nuėmimo; 4. Iki 2020 metų užtikrinti aplinkai nekenksmingą chemikalų ir visų atliekų tvarkymą per jų gyvavimo ciklą, laikantis suderintų tarptautinių programų, ir labai sumažinti jų išmetimą į orą, vandenį ir dirvožemį, kad kuo labiau sumažėtų neigiamas jų poveikis žmogaus sveikatai ir aplinkai; ir 5. Iki 2030 metų labai sumažinti atliekų susidarymą, taikant prevenciją, mažinimą, perdirbimą ir pakartotinį panaudojimą. Paminėtinas ir 14 tikslo „Išsaugoti vandenynus, jūras ir jūrų išteklius ir juos tausiai naudoti darniam vystymuisi“ 1 uždavinys: iki 2025 metų užkirsti kelią ir labai sumažinti visų rūšių jūrų taršą, visų pirma taršą, kurią kelia sausumoje vykdoma veikla, įskaitant jūrines šiukšles ir taršą biogeninėmis medžiagomis.
HELCOM Baltijos jūros veiksmų planas, 2021 m.	Atnaujintame Baltijos jūros veiksmų plane numatyta ne vėliau kaip 2030 m. įgyvendinti apie 200 konkrečių veiksmų ir priemonių, skirtų biologinei įvairovei, eutrofikacijai, pavojingoms medžiagoms, laivybai ir žuvininkystei. Tarp šių veiksmų plane

	numatyta siekti atliekų prevencijos, sprendžiant jūros taršos šiukšlėmis problemą.
Europos žaliasis kursas, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos vadovų tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Briuselis 2019-12-11 COM(2019) 640 final	Europos žaliajame kurse išdėstytas Komisijos įsipareigojimas imtis su klimatu ir aplinka susijusių iššūkių. Tai nauja augimo strategija, kuria siekiama pertvarkyti ES į teisingą ir klestinčią visuomenę, pasižyminčią modernia, efektyviai išteklius naudojančia ir konkurencinga ekonomika, kurioje 2050 m. visai nebus grynojo išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, o ekonomikos augimas bus atsietas nuo išteklių naudojimo.
Uždaro ciklo kūrimas. ES žiedinės ekonomikos veiksmų planas. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Briuselis, 2015-12-02 COM(2015) 614 final	ES žiedinės ekonomikos veiksmų plane nustatyti konkretūs Europos Komisijos įsipareigojimai remti perėjimą prie žiedinės ekonomikos. ES lygmens veiksmais siekiama skatinti investicijas ir kurti vienodas sąlygas, šalinti ES teisės aktais arba netinkamu jų vykdymo užtikrinimu sukuriamas kliūtis, kurti vientisesnę bendrąją rinką ir užtikrinti palankias sąlygas inovacijoms bei visų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimui. Kartu su šiuo veiksmų planu priimtuose teisės aktų pasiūlymuose (Atliekų, Pakuočių atliekų direktyvų pakeitimuose) valstybėms narėms nustatyti ilgalaikiai tikslai mažinti pagrindinių atliekų srautų, tokių kaip komunalinės ir pakuočių atliekos, šalinimą sąvartynuose ir daugiau jų parengti pakartotiniam naudojimui bei perdirbti.
Naujas žiedinės ekonomikos veiksmų planas, kuriuo siekiama švaresnės ir konkurencingesnės Europos. 2020 m. kovo 11 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, COM(2020) 98 final	Naujajame žiedinės ekonomikos veiksmų plane pateikiama Europos Komisijos darbotvarkė, kurios tikslas – kartu su ekonominės veiklos vykdytojais, vartotojais, piliečiais ir pilietinės visuomenės organizacijomis sukurti švaresnę ir konkurencingesnę Europą. Plane pateikiamos tarpusavyje susijusios iniciatyvos, kuriomis siekiama sukurti tvirtą ir nuoseklią gaminių politikos programą, pagal kurią tvarūs gaminiai, paslaugos ir verslo modeliai taptų norma, o vartojimo modeliai pasikeistų taip, kad visų pirma nesusidarytų atliekų. Šią gaminių politikos programą numatoma plėtoti palaipsniui, pirmiausia skiriant dėmesį pagrindinių gaminių (<i>elektronikos ir IRT, baterijų ir transporto priemonių, pakuočių, plastikų, tekstilės gaminių, statybos ir pastatų, maisto, vandens ir maisto medžiagų</i>) vertės grandinėms. Plane numatoma imtis tolesnių priemonių siekiant sumažinti atliekų kiekį ir užtikrinti, kad ES turėtų gerai veikiančią aukštos kokybės perdirbtų žaliavų vidaus rinką. Taip pat numatoma sustiprinti ES gebėjimus prisiimti atsakomybę už savo atliekas. Šiuo planu taip pat siekiama užtikrinti, kad žiedinė ekonomika būtų naudinga žmonėms, regionams ir miestams, visapusiškai padėtų neutralizuoti poveikį klimatui ir išnaudotų mokslinių tyrimų, inovacijų ir skaitmeninimo potencialą. Jame numatoma toliau plėtoti patikimą stebėsenos sistemą, kuri padėtų matuoti gerovę ne vien BVP rodikliu. Komisija ragina valstybes nares atsižvelgiant į plano užmojus priimti arba atnaujinti nacionalines žiedinės ekonomikos strategijas, planus ir priemones.
Europinė plastikų žiedinėje ekonomikoje strategija. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, COM(2018) 28 final	Europinė plastikų žiedinėje ekonomikoje strategija siekiama kurti plastikų ekonomiką, kurioje plastikų ir plastikinių produktų projektavimas ir gamyba visiškai atitiks pakartotinio naudojimo, taisymo ir antrinio perdirbimo poreikius ir bus kuriamos ir populiarinamos tvaresnės medžiagos. Tai padidins pridėtinę vertę ir Europos gerovę, skatins inovacijas ir sumažins taršą plastikų bei jos neigiamą įtaką mūsų gyvenimui ir aplinkai. Strategijoje

	<p>minima, kad Europos Komisija sieks, kad iki 2030 m. visa plastikinė pakuotė būtų tinkama perdirbti.</p> <p>Strategijoje suplanuoti pagrindiniai ES lygmens veiksmai, tačiau II priede pateiktas nacionalinėms valdžios institucijoms ir pramonei rekomenduojamų priemonių sąrašas.</p>
<p>Investavimas į pažangią, novatorišką ir tvarią pramonę. Atnaujinta ES pramonės politikos strategija. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos vadovų tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui, COM/2017/0479 final/2</p>	<p>Atnaujintoje ES pramonės politikos strategijoje (be kitų tikslų) siekiama stiprinti pramonės pajėgumą nuolat prisitaikyti ir kurti bei diegti inovacijas – palengvinti investavimą į naujas technologijas, pasitelkti išaugusio skaitmeninio atneštus pokyčius ir pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir labiau žiedinės ekonomikos.</p>
<p>Tvari Europos bioekonomika. Ekonomikos, visuomenės ir aplinkos sąsajų stiprinimas. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos vadovų tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui, COM(2018) 673 final</p>	<p>Bioekonomika apima visus sektorius ir sistemas, kuriuose naudojami biologiniai ištekliai (gyvūnai, augalai, mikroorganizmai ir jų biomasė, įskaitant organines atliekas), jų funkcijas ir principus. Ji gali biologines atliekas, liekanas ir atmatas paversti vertingais ištekliais ir sukurti inovacijų bei paskatų, leisiančių mažmenininkams ir vartotojams iki 2030 m. maisto atliekų kiekį sumažinti 50 proc. Bioekonomika taip pat gali padėti užkirsti kelią jūrų ir vandenynų taršai plastikui.</p> <p>Be kitų, kaip strateginiai tikslai strategijoje nurodyti tvarus gamtinių išteklių naudojimas ir priklausomybės nuo iškastinių (neatsinaujančių) išteklių mažinimas.</p> <p>Strategijoje suplanuoti pagrindiniai ES lygmens veiksmai, tačiau numatomi veiksmai ir valstybės narėms pagal tris pagrindines veiksmų sritis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) stiprinti ir plėsti biopramonės sektorius, skatinti investicijas ir rinkų kūrimą (pvz., sudaryti sąlygas rasti naujoms tvarioms biologinio perdirbimo įmonėms ir patvirtinti jų tipą bei numatomą potencialą); 2) visoje Europoje sparčiai plėtoti bioekonomiką vietos mastu (pvz., skatinti švietimą, mokymą ir gebėjimų ugdymą visose bioekonomikos srityse); 3) suprasti bioekonomikos ekologines išgales (pvz., didinti stebėjimo, matavimo, stebėsenos ir ataskaitų teikimo gebėjimus).
<p>Darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“</p>	<p>Darnaus vystymosi strategijoje nustatyti ilgalaikiai (iki 2020 m.) atliekų tvarkymo tikslai – sukurti socialiniu, aplinkos ir ekonominiu požiūriais tinkamiausią komunalinių, gamybos ir kitoje ūkio veikloje susidarančių atliekų tvarkymo sistemą, sumažinti atliekų susidarymą ir jų neigiamą poveikį aplinkai bei žmonių sveikatai, užtikrinti racionalų atliekų energijos išteklių naudojimą, informavimą ir švietimą atliekų tvarkymo klausimais. Taip pat strategijoje numatyti šie pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) pasiekti, kad atliekų daugėtų kur kas lėčiau negu auga gamyba, o atliekų, tenkančių pagamintam BVP vienetui, kiekis neviršytų atitinkamų gamybos šakų atliekų kiekio ES valstybių narių vidurkio; 2) sukurti veiksmingas regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas ir pasiekti, kad iki 2013 metų būtų surinkta ir perdirbta ar kitaip panaudota ne mažiau kaip 50 procentų komunalinių atliekų, o iki 2020 metų sąvartynuose šalinamos komunalinės biologiškos

	<p>skaidžios atliekos sudarytų ne daugiau kaip 35 procentus 2000 metų biologiškai skaidžių komunalinių atliekų kiekio;</p> <p>3) teikti visuomenei informaciją apie atliekų tvarkymą, plėtoti ekologinį švietimą;</p> <p>4) veiksmingai tvarkyti nuotekų dumblą;</p> <p>5) veiksmingai naudoti atliekų energetinius išteklius.</p>
<p>Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626 „Dėl Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“</p>	<p>Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas – viena iš 4 prioritetinių Lietuvos aplinkos apsaugos sričių. Strategijoje numatytas tikslas atliekų tvarkymo srityje – mažinti susidarantių atliekų kiekį, užtikrinti žmonių sveikatai ir aplinkai saugų atliekų tvarkymą ir racionalų atliekų medžiaginių ir energinių išteklių naudojimą, taip sumažinant gamtos, kitų išteklių naudojimą ir atliekų šalinimą sąvartynuose.</p> <p>Strategijoje nustatytos šios esminės politikos įgyvendinimo kryptys:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Atliekų prevencijos skatinimas</i>, daugiausia dėmesio skiriant gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų, ypač pavojingų atliekų, susidarymo prevencijai (integruotos produktų politikos vykdymui; švaresnės gamybos ir mažaatliekių technologijų diegimo skatinimui; gamybai naudoti kuo mažiau kenksmingų medžiagų; ilgai naudojamų ir lengvai perdirbamų gaminių gamybos skatinimui; savanoriško aplinkos apsaugos audito atlikimo skatinimui; aplinkos apsaugos vadybos sistemų diegimui; būvio ciklo principo taikymui produktų gamybai; prevencijos priemonių taikymui komunalinių atliekų kiekiui mažinti), siekiant, kad gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų kiekis nedidėtų arba bent didėtų daug lėčiau negu gamyba. - <i>Namų ūkių atliekų paruošimo pakartotiniam naudojimui ir perdirbimui didinimas</i>. Vykdam ES įsipareigojimus, pasiekti, kad 2020 metais 50 proc. namų ūkių atliekų (popieriaus, plastiko, metalo, stiklo) kiekio būtų paruošta pakartotiniam naudojimui ar perdirbimui (2011 metais paruošta 21 proc.), o vėlesniais metais ši dalis ir toliau būtų didinama, daugiausia dėmesio skiriant: <ol style="list-style-type: none"> 1) atliekų rūšiavimo infrastruktūros plėtrai, įgyvendinant gamintojo atsakomybės principą. Platesniu mastu įdiegti atskirą atliekų surinkimą, jų rūšiavimą, susidarytų daug didesnės vietinių antrinių žaliavų perdirbimo galimybes, sumažėtų sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis; 2) antrinių žaliavų perdirbimo pajėgumų plėtrai; 3) gaminių ir medžiagų, gautų perdirbus atliekas, sertifikavimo sistemos diegimui; 4) visuomenės švietimui, suteikiant žinių apie atliekų rūšiavimą, perdirbimą ir to svarbą; 5) atliekų naudojimo energijos gamybai, atsižvelgiant į jų galimą poveikį aplinkos komponentams, didinimas ir energinę vertę turinčių atliekų šalinimo sąvartynuose nutraukimas iki 2030 metų – po rūšiavimo likusių, netinkamų perdirbti, tačiau turinčių energinę vertę atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumų sukūrimas. - <i>Sąvartynuose šalinamų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio mažinimas</i>. Vykdam ES įsipareigojimus, pasiekti, kad sąvartynuose šalinamų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekis sumažėtų nuo 505 tūkst. t 2011 metais iki 268,1 tūkst. t 2020 metais, o iki 2030 metų būtų nutrauktas biologiškai skaidžių atliekų šalinimas

	<p>sąvartynuose, daugiausia dėmesio skiriant: biologiškai skaidžių atliekų kompostavimo susidarymo vietoje skatinimui; biologiškai skaidžių atliekų apdorojimo pajėgumų sukūrimui; visuomenės švietimui, suteikiant žinių apie biologiškai skaidžių atliekų rūšiavimo ir jų kompostavimo svarbą.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Cheminės taršos prevencijos skatinimas.</i> Sumažinti didelį susirūpinimą keliančių medžiagų naudojimą, didinti antrinių medžiagų panaudojimą, skatinti cheminių medžiagų gamybos ir naudojimo technologijų, kurias taikant susidaro minimalus atliekų kiekis, plėtojimą ir diegimą, propaguoti geriausias prieinamas technologijas ir gamybos būdus. Taip pat reikalinga stiprinti pavojingų cheminių produktų tiekimo rinkai ir naudojimo priežiūrą ir valstybinę kontrolę. Taip susidarys mažiau atliekų, atliekos bus mažiau pavojingos, didės vartotojų apsauga, gerės darbuotojų darbo sąlygos.
Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ , patvirtinta 2012 m. gegužės 15 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos "Lietuvos pažangos strategija "Lietuva 2030" patvirtinimo“	Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ įvardyta viena iš sumanios ekonomikos iniciatyvų – didinti verslo paskatas investuoti į „žaliąsias“ technologijas, prekes ir paslaugas. Taip pat išskiriamas poreikis tarp kitų sektorių ir pramonės sektoriuje diegti pažangias, išteklius tausojančias ir aplinkos taršą bei klimato kaitą mažinančias technologijas ir gaminius.
2021–2030 metų Nacionalinis pažangos planas , patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ (toliau – NPP)	<p>Pagal NPP 1 strateginį tikslą „<i>Pereiti prie mokslo žinių, pažangiosiomis technologijomis, inovacijomis grįsto darnaus ekonomikos vystymosi ir didinti šalies tarptautinį konkurencingumą</i>“ nustatytas 4-ojo pažangos uždavinio „<i>Perorientuoti pramonę link klimatui neutralios ekonomikos</i>“ poveikio rodiklis „Lietuvos antrinių žaliavų panaudojimo (žiediskumo) indeksas“, kuriuo siekiama 2025 m. ir 2030 m. užtikrinti, kad jo reikšmė (procentais) būtų mažesnė nei ES vidurkis.</p> <p>Pagal NPP 6 strateginį tikslą „<i>Užtikrinti gerą aplinkos kokybę ir gamtos išteklių naudojimo darną, švelninti Lietuvos poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui</i>“ nustatyti šie 10-ojo pažangos uždavinio „<i>Mažinti susidarančių atliekų kiekį ir efektyviai jas sutvarkyti – laikytis atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumo, didinti pirminį rūšiavimą atliekų susidarymo vietoje, paruošimą pakartotiniam naudojimui, perdirbimą, atliekų pakartotinį naudojimą, taip pat mažinti sąvartyne šalinamų atliekų kiekį</i>“ poveikio rodikliai ir jų siektinos reikšmės 2025 m. ir 2030 m.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bendras atliekų kiekis bendrojo vidaus produkto vienetai: 110 tonų/mln. eurų (2025 m.), 90 tonų/mln. eurų (2030 m.); - komunalinių atliekų, tenkančių vienam gyventojui, kiekis (kg/m.), palyginti su ES vidurkiu: < 100; - sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų dalis: 15 proc. (2025 m.), 5 proc. (2030 m.); - paruoštų pakartotinai naudoti ir perdirbtų komunalinių atliekų dalis: 55 proc. (2025 m.); 60 proc. (2030 m.); - atliekų sektoriuje išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. išmetu kiekiu: – 50,9 proc. (2025 m.), –65 proc. (2030 m.).
Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas ,	LRBP – vienas iš strateginio lygmens planavimo dokumentų, valstybės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentas,

<p>patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano patvirtinimo“ (toliau – LRBP)</p>	<p>jame nustatomos Lietuvos Respublikos teritorijos erdvinio vystymo įgyvendinimo gairės, valstybės teritorijos erdvinė struktūra, valstybės teritorijos naudojimo privalomosios nuostatos ir kiti susiję sprendiniai siekiant darnaus teritorijų vystymo. LRBP nustatomi atitinkami veiklų prioritetai, iš kurių VAPTP aktualūs yra šie:</p> <p>10) perėjimas prie kompaktiško miesto ir žiedinės ekonomikos modelio. Procesų/produktų/paslaugų poveikio aplinkai mažinimas;</p> <p>11) atliekų rūšiavimo sistemos plėtra (efektyvinimas), atliekų perdirbimo ir antrinių žaliavų panaudojimo technologijų vystymas;</p> <p>15) priemonių, gerinančių vandens telkinių (Baltijos jūros, paviršinių ir požeminių vandenų) būklę taikymas;</p> <p>16) tausojantis išteklių naudojimas atitinkamai tobulinant, stiprinant ir atnaujinant reguliacinius mechanizmus;</p> <p>17) tausius dirvožemio naudojimas.</p>
<p>Nacionalinė klimato kaitos valdymo darbotvarkė, patvirtinta LRV 2021 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XIV-490</p>	<p>Nacionalinėje klimato kaitos valdymo darbotvarkėje nustatyti šie VAPTP aktualūs tikslai:</p> <p><u>26. Pramonės sektoriuje:</u></p> <p>26.1. iki 2030 m.:</p> <p>26.1.1. [...] taikyti žiedinės ekonomikos principus, padėsiančius taupyti išteklius ir sieksiančius atliekų prevencijos, pritaikyti įvairiausių pažangius sprendimus, diegti naujus verslo modelius;</p> <p>26.1.2. skatinti keisti taršius pramonės procesus ir žaliavas pagrindinėse šalies pramonės įmonėse remiant darbuotojų įgūdžių tobulinimo ir perorientavimo programas, užtikrinančias teisingą perėjimą prie klimatui mažiau kenksmingų technologijų;</p> <p>[...]</p> <p>26.1.6. skatinti beatliekę ir mažaatliekę gamybą, žiedinės ekonomikos modelius, atliekų pakartotinį naudojimą ir (ar) perdirbimą ir pramonės simbiozę pramonės įmonėse;</p> <p>26.1.7. skatinti racionalų išteklių, antrinių ir klimatui palankesnių žaliavų naudojimą, kad iki 2025 m. antrinių žaliavų panaudojimo (žiediškumo) indekso reikšmė būtų ne mažesnė už ES vidurkį (2019 m. – 11,9);</p> <p>26.1.8. skatinti pramonės procesų inovacijas, mažinančias energijos vartojimą, pramonės perorientavimo ir skaitmenizavimo projektus.</p> <p><u>29. Pramonės sektoriuje:</u></p> <p>29.1. iki 2030 m., siekiant išmetamų ŠESD kiekį sumažinti ne mažiau kaip 19 proc., palyginti su 2005 m.:</p> <p>29.1.1. diegti inovatyvias, efektyviau energiją vartojančias technologijas, plėtojant konkurencingą žiedinę ekonomiką ir biomasės žaliavų naudojimu grįstą bioekonomiką;</p> <p>[...]</p> <p>29.1.5. skatinti beatliekę ir mažaatliekę gamybą, žiedinės ekonomikos modelius, atliekų pakartotinį naudojimą ir (ar) perdirbimą ir pramonės simbiozę pramonės įmonėse per ekologinių inovacijų indeksą (2025 m. – 122; 2030 m. – 133);</p> <p>29.1.6. mažinti gamtinių išteklių naudojimą, skatinant antrinių medžiagų, produktų ir atliekų panaudojimą, įgyvendinti žiedinės ekonomikos tikslus visose ekonomikos šakose siekiant, kad iki 2025 m. antrinių žaliavų panaudojimo (žiediškumo) indekso reikšmė būtų ne mažesnė už ES vidurkį (2019 m. – 11,9), užtikrinant atgautų medžiagų panaudojimą (2025 m. – 8,1; 2030 m. – 10,6);</p> <p>[...]</p>

	<p>29.1.8. pasiekti, kad iki 2024 m. visi visuomeninės paskirties pastatai būtų statomi ne mažiau kaip iš 50 proc. organinių ir medienos statybos medžiagų, aktyviau naudojant antrines žaliavas ir mažinant statybinių atliekų susidarymą.</p> <p><u>30. Atliekų sektoriuje:</u></p> <p>30.1. iki 2030 m. siekiant išmetamų ŠESD kiekį sumažinti ne mažiau kaip 65 proc., palyginti su 2005 m.:</p> <p>30.1.1. sprendžiant maisto švaistymo problemą, siekti 50 proc. sumažinti vienam gyventojui tenkančių maisto atliekų kiekį (2019 m. – 41 kg);</p> <p>30.1.2. pasiekti, kad sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų dalis sudarytų ne daugiau kaip 5 proc. susidarančių komunalinių atliekų svorio;</p> <p>30.1.3. perdirbti ne mažiau kaip 70 proc. visų pakuočių atliekų (pagal svorį);</p> <p>30.1.4. pakartotinai panaudoti ir perdirbti ne mažiau kaip 60 proc. komunalinių atliekų (pagal svorį);</p> <p>30.1.5. iki 2025 m. pasiekti, kad antrinių žaliavų panaudojimo (žiediškumo) indekso reikšmė būtų ne mažesnė už ES vidurkį (2019 m. – 11,9);</p> <p>30.2. iki 2040 m.:</p> <p>30.2.1. iki 2035 m. padidinti pakartotinai naudoti paruošiamų ir perdirbamų komunalinių atliekų kiekį, kad jos sudarytų ne mažiau kaip 65 proc. atliekų pagal svorį;</p> <p>30.3. iki 2050 m.:</p> <p>30.3.1. pasiekti, kad antrinių žaliavų panaudojimo (žiediškumo) indekso reikšmė būtų 100.</p> <p>[...]</p> <p><u>37. Pagrindinės horizontaliosios klimato kaitos valdymo politikos įgyvendinimo kryptys:</u></p> <p>[...]</p> <p>37.8.3. iki 2030 m. Lietuvoje turėti pirmąjį neutralaus poveikio klimatui ir be atliekų miestą.</p>
<p>Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas 2021–2030 metams</p>	<p>Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane 2021–2030 m. integruoti energetikos ir klimato kaitos valdymo politikos elementai per 5 tarpusavyje susijusias politikos dimensijas: priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo, energijos vartojimo efektyvumo, energetinio saugumo, energijos vidaus rinkos bei mokslinių tyrimų, inovacijos ir konkurencingumo aspektus.</p> <p>Planas aprašo šiose srityse iškeltiems tikslams pasiekti patvirtintas esamos politikos priemonės bei pasiūlo papildomų planuojamos politikos priemonių paketą, kurie užtikrintų pilną nacionalinių tikslų pasiekimą. Su atliekų prevencija ir tvarkymu (t. y. su VAPTP) susijusios šios priemonės:</p> <p><i>P10. Technologinių ekoinovacijų diegimas ir skatinimas.</i> Priemonė skirta mažoms ir vidutinėms įmonėms. Siekiant sumažinti neigiamas klimato kaitos ir šiltnamio efekto pasekmes, numatomos investicijos į materialųjį turtą (įrenginius, technologijas), kurį įdiegus mažėja neigiamas ūkinės veiklos poveikis aplinkai, skatinama pramoninė simbiozė ir užtikrinamas tęstinis aplinkos apsaugos efektas t. y. investicijos į švaresnės gamybos inovacijas (jų įdiegimą), kuriose taikomi racionalių išteklių naudojimo ir taršos prevencijos metodai (pavyzdžiui, proceso modernizavimas (optimizavimas) tikslu sumažinti neigiamą poveikį aplinkai ir (ar) tausoti gamtos išteklius, beatliekinė gamyba, atliekų pakartotinis naudojimas ir (ar) perdirbimas, atliekamos šilumos panaudojimas (rekuperavimas, regeneravimas), srautų atskyrimas kt.).</p>

	<p><i>P12. Netechnologinių ekoinovacijų diegimas ir skatinimas.</i> Priemonės tikslas – skatinti labai mažas, mažas ir vidutines įmones (MVĮ) diegti netechnologines ekoinovacijas ir taip padėti spręsti su aplinkosauga susijusias problemas. Planuojama aplinkosaugos vadybos / valdymo sistemų pagal tarptautinių standartų reikalavimus diegimas ir (ar) gamybos technologinių ir (ar) aplinkosaugos auditų vykdymas, ekologiškas projektavimas, ekologinis ženklavimas.</p> <p><i>P13. Investicijų į gaminių / pakuočių / paslaugų dizaino sprendimus skatinimas.</i> Įmonių skatinimas investuoti į gaminių / paslaugų dizaino sprendimus, siekiant padidinti įmonės produktų ar paslaugų patrauklumą, o kartu ir paklausą bei įmonės produktyvumą. Finansinė parama projektams, skirtiems vystyti inovatyvų pakuočių dizainą, mažinantį atliekų kiekį pramonėje.</p> <p><i>K2. Finansinių paskatų kūrimas skatinti daiktų taisymo veiklą.</i> Finansinių paskatų kūrimas, siekiant paskatinti dviračių, batų, odos gaminių, drabužių, baldų ir pan. taisymo veiklą, įvertinant galimybes palengvinti mokestinę naštą, siekiant paskatinti neišmesti senų daiktų ir juos pakartotinai naudoti. Dėl priemonės įgyvendinimo sumažės atliekų, šalinamų sąvartynuose 0,5 proc. per metus.</p> <p><i>K3. Maisto švaistymo mažinimo prevencija.</i> Gyventojų informuotumo didinimas ir elgsenos pokyčių skatinimas organizuojant socialines kampanijas pasitelkus žiniasklaidą, socialinius tinklus, internetinius ir kitus informacijos sklaidos kanalus apie maisto švaistymo problemą ir kaip jos būtų galima išvengti (vartojimo įpročiai, maisto atliekų rūšiavimas, atskiras surinkimas, panaudojimas, kita). Mobiliosios aplikacijos apie baigiantį galioti, bet saugų ir tinkamą naudoti maistą sukūrimas ir viešinimas. Maisto atliekų kiekis sumažės 21 proc.</p> <p><i>K4. Gyventojų atliekų rūšiavimo įgūdžių tobulinimas.</i> Gyventojų informuotumo apie atliekų rūšiavimo galimybes, naudą, įvairių atliekų šalinimo vietas, surūšiuotas atliekas didinimas pasitelkus įvairius informacijos sklaidos kanalus ir priemones. Mobiliosios interaktyvios aplikacijos gyventojams, skirtos atliekų rūšiavimui skatinti, sukūrimas (įtraukiant visas savivaldybes), reguliarius atnaujinimas ir viešinimas. Daroma prielaida, kad, gerėjant gyventojų rūšiavimo įgūdžiams, rūšiavimo sąlygoms, didės rūšiuojamų ir kartu perdirbamų atliekų kiekis. Dėl naujos informacijos pateikimo perdirbtų komunalinių atliekų kiekis padidės 15 proc. nuo susidarančių komunalinių atliekų kiekio. Informacija apima tiek teorinę informaciją apie perdirbimo naudą ir poveikį aplinkai, tiek praktinę apie tai, kur ir kaip jie gali rūšiuoti atliekas.</p> <p><i>K5. Aplinkos apsaugos institucijų ir ūkio subjektų gebėjimų tinkamai identifikuoti ir klasifikuoti pavojingas atliekas gerinimas.</i> Bendros pavojingų atliekų identifikavimo metodikos, skirtos aplinkos apsaugos institucijų ir ūkio subjektams, parengimas. Mokymų apie pavojingų atliekų identifikavimą ir klasifikavimą bei įmonių konsultavimą organizavimas aplinkosaugos specialistams. Mokymų apie pavojingų atliekų identifikavimą ir klasifikavimą organizavimas įmonių atstovams.</p>
<p>Lietuvos pramonės skaitmeninimo kelrodis 2020–2030 m. Atnaujinta galutinė versija įgyvendinant „Stebėsenos projektą“, 2020-11-03</p>	<p>Šis dokumentas aktualus VAPTP, nes Lietuvos pramonės skaitmeninimo metu bus sprendžiama su atliekų prevencija ir tvarkymu susijusi silpnybė: apdirbamosios gamybos pramonė ES kontekste atsilieka žiedinės ekonomikos, aplinkos apsaugos ir energijos vartojimo efektyvumo požiūriu, todėl spaudimas</p>

	<p>įgyvendinti žaliąją transformaciją tik didėja. Suvokiant technologijų atnaujinimo/patobulinimo, naujų skaitmeninių technologijų diegimo, žinių bei kompetencijų, verslo modelių ir reguliacinės aplinkos svarbą pramonės skaitmeniniai ir žaliajai transformacijai, atnaujintame kelrodyje yra pateikiamos rekomenduojamos politikos priemonės, kurios turėtų paspartinti šiuo procesus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Technologijų eko-renovacija.</i> Šios priemonės tikslas turėtų būti tausoti išteklius ir mažinti CO₂ pramonėje, prailginant technologijų tarnavimo laiką. Atsižvelgiant į tai, dvi skirtingos veiklos turėtų būti finansuojamos: 1) jau naudojamų įmonėje technologijų atnaujinimas, kad jos labiau tausotų išteklius bei prailgėtų jų tarnavimo laikas ir/arba 2) atnaujintų (anksčiau naudotų) technologijų, leidžiančių labiau tausoti išteklius bei turinčių prailgintą tarnavimo laiką, įsigijimas. - <i>Eko-ištekliai pramonėje.</i> Šios priemonės tikslas turėtų būti sumažinti kenksmingų medžiagų naudojimą pramonėje. Remiamos veiklos naudojantis šia priemone turėtų būti technologijų atnaujinimas ir/arba naujų diegimas įmonėje, siekiant naudoti ekologiškas medžiagas vietoj ribojamų-kenksmingų (EK nerekomenduojamų). - <i>Eko-projektavimas.</i> Priemonės numatomas tikslas yra atliekų prevencija remiant ekologinių produktų projektavimą. Naudojantis šia priemone, privačios įmonės galėtų pasinaudoti čekių (subsidijų) paramos forma. - <i>Eko-verslo valdymas.</i> Šios priemonės tikslas turėtų būti žiedinės ekonomikos principais grįstų verslo valdymo modelių diegimo skatinimas pramonės įmonėse. Teikiama paramos forma turėtų būti čekis (subsidija), o remiamos veiklos turėtų būti ekologinių verslo procesų (žiedinės verslo grandinės) projektavimas ir diegimas. - <i>Eko-rinkodara.</i> Šios priemonės tikslas turėtų būti skatinti visuomenę rinktis eko-produktus, didinant visuomenės eko-raštingumą. Remiamos veiklos galėtų būti eko-produktų rinkodaros priemonių kūrimas ir įgyvendinimas.
<p>Patvariųjų organinių teršalų (POT) tvarkymo 2017–2025 m. programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. D1-396 „Dėl patvariųjų organinių teršalų (POT) tvarkymo 2017–2025 metų programos patvirtinimo“</p>	<p>Programos tikslas – apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką nuo POT. Paminėtini šie su atliekų prevencija ir tvarkymu susiję programos uždaviniai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Mažinti POT turinčių atliekų keliamą pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai; 6. Skatinti mažiau pavojingų alternatyvų paiešką, pramoniniuose procesuose naudojamas POT medžiagas keisti mažiau pavojingomis cheminėmis medžiagomis; 7. Skleisti visuomenei ir kitoms suinteresuotosioms grupėms informaciją apie POT, jų susidarymo prevenciją, maisto taršą POT, užterštas teritorijas ir jų tvarkymą.

6. STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO METODIKA. VERTINIMO APRAŠYMAS, ĮSKAITANT SUNKUMUS, SU KURIAIS SUSIDURTA KAUPIANT REIKIAMĄ INFORMACIJĄ

Plano įgyvendinimo pasekmių prognozavimas ir vertinimas atliekamas pagal reikalavimus, nustatytus SPAV reglamentuojančiuose tarptautiniuose ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir atsižvelgiant į rekomendacijas, pateikiamas „Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo vadove“ (ISBN 9955-9845-1-1, Vilnius, Lietuva, 2006).

Kaip nurodyta Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo vadove, išskiriami trys pagrindiniai strateginio pasekmių aplinkai vertinimo būdai.

1. Vertinimas aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektų (tikslų) atžvilgiu

Atliekant strateginį pasekmių aplinkai vertinimą šiuo būdu, plane ar programoje numatyti strateginiai veiksmai ar tikslai vertinami aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektų (tikslų) atžvilgiu. Šis vertinimo būdas dažniausiai taikomas vertinant strategines plėtros kryptis formuojantiems planams ir programoms, t. y. kai rengiant planą ar programą nėra žinoma, kokios ūkinės veiklos projektų plėtros pagrindus lems planavimo dokumentas, o turima informacija apie pasekmes patirsiančią aplinką yra bendro pobūdžio. Vertinant strateginio pobūdžio planus ir programas dažniausiai nėra galimybių taikyti įprastinius poveikio aplinkai vertinimo metodus, tokius kaip kompiuterinis modeliavimas, išteklių ar taršos skaičiavimas, dažniausiai naudojami aprašomųjų pasekmių lentelių, daugiakriterinės analizės ar pasekmių diagramų metodai.

2. Vertinimas pasekmių aplinkai atžvilgiu

Vertinimas pasekmių aplinkai atžvilgiu, kartais dar vadinamas PAV (planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo) būdu, atliekamas tais atvejais, kai rengiamas planas ar programa yra orientuoti į konkrečių ūkinės veiklos projektų plėtros pagrindus. Pagrindinis skirtumas tarp tokio vertinimo ir planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo yra tai, kad vertinama keletas (ar keliolika) alternatyvių ūkinės veiklos objektų ar skirtingų ūkinės veiklos rūšių. Atliekant vertinimą pasekmių aplinkai atžvilgiu, dažniausiai naudojami įprastiniai planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo metodai, tokie kaip taršos kiekių skaičiavimas, kompiuterinis modeliavimas ir pan.

3. Vertinimas pasekmes patirsiančios aplinkos atžvilgiu

Vertinimas pasekmes patirsiančios aplinkos atžvilgiu dažniausiai atliekamas rengiant planus ir programas, tiesiogiai susietas su konkrečia teritorija. Tokio vertinimo esmė – remiantis informacija apie teritorijos aplinkos savybes, nustatyti teritorijos naudojimo sąlygas ir ūkinės veiklos plėtojimo reikalavimus ar apribojimus. Vertinimas pasekmes patirsiančios aplinkos atžvilgiu dažniausiai atliekamas rengiant teritorijų planavimo dokumentus bei kitus planavimo dokumentus, nustatančius gamtos išteklių naudojimą ir apsaugą konkrečiose teritorijose. Dažniausiai taikomi metodai – geografinės informacinės sistemos, daugiasluoksniai žemėlapiai ir pan.

Pasirinktas strateginio pasekmių aplinkai vertinimo būdas

Kaip minėta, Planas yra aukščiausio lygio (valstybės lygmens) strateginio planavimo dokumentas, kuriame apibrėžiami strateginiai atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslai ir uždaviniai, įvardijamos strateginės jų įgyvendinimo priemonės *nenumatant sąsajų su konkrečia teritorija ar vietoje ir nedetalizuojant konkrečių ūkinės veiklos projektų*, todėl šio SPAV metu nėra galimybių apskaičiuoti ir pateikti skaitines pasekmių masto ar kitų savybių įvertinimo reikšmes. Tokiu atveju, vienintelis tinkamas strateginio pasekmių aplinkai vertinimo būdas yra vertinimas aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektų (tikslų) atžvilgiu, vertinant galimas

reikšmingas Plano įgyvendinimo pasekmes aplinkai ir kituose strateginiuose dokumentuose užsibrėžtų darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimui.

Atliekant vertinimą buvo naudojami šie pagrindiniai analizės ir vertinimo metodai:

- aktualių strateginių dokumentų ir juose užsibrėžtų aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslų analizė;
- pirminių ir antrinių informacijos šaltinių analizė;
- kokybinė ekspertinė pasekmių analizė nagrinėjamų aplinkos komponentų (sektorių), aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslų atžvilgiu;
- kokybinis ekspertinis potencialių pasekmių savybių (reikšmingumo, pobūdžio, trukmės ir kt.) vertinimas;
- aprašomųjų pasekmių lentelių rengimas.

SPAV metu visi Plano uždaviniai ir aktualios priemonės, kurias numatoma įgyvendinti siekiant šių uždavinių, buvo analizuojamos kiekvieno žemiau išvardyto aplinkos sektoriaus atžvilgiu:

1. Paviršinis ir požeminis vanduo;
2. Aplinkos oras;
3. Klimatas ir jo kaita;
4. Biologinė įvairovė, nacionalinės saugomos ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos;
5. Kraštovaizdis;
6. Kultūros paveldas (įskaitant architektūros, archeologijos ir gamtos paveldą);
7. Dirvožemis ir žemės gelmės;
8. Antropogeniniai materialiniai ištekliai;
9. Visuomenės sveikata.

Analizės rezultatai pateikiami aprašomosiose pasekmių vertinimo lentelėse (žr. 8 skyrių), apibūdinant galimą pasekmių pobūdį (neigiamos ar teigiamos) ir reikšmingumą, erdvinį mastą (vietos, regioninis, nacionalinis, tarpvalstybinis), trukmę ir tęstinumą (trumpalaikės, vidutinės trukmės, ilgalaikės, nuolatinės, laikinos) ir kitas savybes (tiesioginės, netiesioginės, kaupiamosios, sąveikaujančios (sinergetinės).

Atliekant vertinimą buvo daroma prielaida, kad visi Plano tikslai ir uždaviniai bus pasiekti, o numatytos priemonės bus įgyvendintos laikantis galiojančių teisės aktų reikalavimų.

Atliekant pasekmių vertinimą, kaip reikšmingos (didelio-vidutinio reikšmingumo, teigiamos arba neigiamos) buvo įvardijamos pasekmės tų uždavinių ir jų įgyvendinimui numatytų priemonių, kurios turi didelį potencialą tiesiogiai ar netiesiogiai prisidėti siekiant strateginių aplinkos sektoriaus apsaugos tikslų arba, neigiamų pasekmių atveju, gali reikšmingai trukdyti šių tikslų pasiekimui.

Priemonių, kurios gali paveikti tik tam tikrą lokalią teritoriją (pvz. tam tikrus vandens telkinius, tam tikras gyventojų grupes) pasekmių erdvinis mastas buvo vertinamas kaip vietinis. Jei planuojamos įgyvendinti priemonės gali turėti pasekmių tam tikram regionui ar yra įgyvendinamos regioniniu lygiu, jų erdvinis mastas vertintas kaip regioninis. Pasekmės, kurios galimai bus juntamos visoje šalyje vertintos kaip nacionalinio erdvinio masto. Esant tikimybei, kad pasekmės bus daromos ir kaimyninių šalių aplinkai, nurodomas tarpvalstybinis pasekmių erdvinis mastas.

Vertinant pasekmių trukmę, iki 6 metų trunkančios pasekmės (t. y. Plano įgyvendinimo laikotarpiu) buvo vertinamos kaip trumpalaikės, nuo 6 iki 10 metų trunkančios pasekmės – kaip vidutinės trukmės, o ilgiau nei 10 metų trunkančios pasekmės – kaip ilgalaikės. Tęstinių priemonių pasekmės buvo vertinamos kaip nuolatinės.

Vertinant pasekmes buvo nustatoma, ar jos bus tiesioginės, ar netiesioginės. Tiesioginėmis pasekmėmis laikomos pasekmės, susidaranti dėl tiesioginių priežasčių ir pasekmės ryšių tarp numatomos įgyvendinti Plano priemonės ir aplinkos. Netiesioginėmis pasekmėmis laikomos pasekmės, susidaranti dėl priežasčių ir pasekmės ryšių tarp tiesioginių pasekmių ir aplinkos arba dėl priemonės netiesiogiai įtakotų su atliekų tvarkymo veiklomis susijusių pokyčių (pvz., atliekų prevencija sumažina sąvartynuose šalinimą atliekų kiekį ir netiesiogiai padeda išvengti tiesioginių neigiamų sąvartynų įrengimo ir eksploatavimo pasekmių aplinkai).

Kaupiamosios (suminės) pasekmės suprantamos kaip pavieniai ir tarpusavyje sąveikaujantys pokyčiai aplinkoje, sukelti ne tik rengiamo Plano, bet ir kitų, šiuo metu galiojančių strateginių dokumentų įgyvendinimo, o taip pat sąveikos tarp atskirų Plano uždavinių ar jų priemonių įgyvendinimo.

Labai svarbu pažymėti, kad tam tikrų atskirų pasekmių suminis tiesioginis ar netiesioginis efektas gali padidinti ar sumažinti jų bendras pasekmes. Kai keli uždaviniai ar priemonės kartu gali daryti didesnio reikšmingumo pasekmes nei atskirų jų pasekmių suma, tokios pasekmės įvardijamos kaip sinergetinės (sąveikaujančios).

Aprašomosiose pasekmių vertinimo lentelėse naudojami sutartiniai ženklai, apibūdinantys pasekmių pobūdį, reikšmingumą ir kitas savybes pateikiami **6.1 lentelėje**.

6.1 lentelė. Aprašomosiose pasekmių vertinimo lentelėse naudojami sutartiniai ženklai

PASEKMIŲ POBŪDIS IR REIKŠMINGUMAS	
Pasekmių pobūdis ir reikšmingumas:	SUTARTINIS ŽENKLAS
Reikšmingos (didelio-vidutinio reikšmingumo) teigiamos pasekmės	++
Mažo reikšmingumo teigiamos pasekmės	+
Pasekmės nenumatomos	0
Reikšmingos (didelio-vidutinio reikšmingumo) neigiamos pasekmės	--
Mažo reikšmingumo neigiamos pasekmės	-
Numatomos ir neigiamos, ir teigiamos pasekmės	+ / -
KITOS PASEKMIŲ SAVYBĖS	
Pasekmių erdvinis mastas:	SUTARTINIS ŽENKLAS
Vietos	Viet.
Regioninis	Region.
Nacionalinis	Nac.
Tarpvalstybinis	Tarpvalst.
Pasekmių trukmė ir tęstinumas:	
Trumpalaikės	Trump.
Vidutinės trukmės	Vid.
Ilgalaikės	Ilg.
Nuolatinės	Nuolat.
Kitos pasekmių savybės:	
Tiesioginės	Tiesiog.
Netiesioginės	Netiesiog.
Kaupiamosios	Kaup.
Sąveikaujančios (sinergetinės)	Sinerg.

Sunkumų, su kuriais susidurta atliekant vertinimą, aprašymas

Vadovaujantis SPAV tvarkos aprašu, šiame skyriuje turi būti pateikiama informacija apie sunkumus (techninius trūkumus arba nepakankamas praktines žinias ir įgūdžius), su kuriais susidurta kaupiant reikiamą informaciją. Ataskaitą rengusių specialistų nuomone, pagrindinės problemos ir sunkumai, su kuriais buvo susidurta atliekant SPAV, siejamos su vertinamo dokumento pobūdžiu ir lygiu. Kadangi Planas yra aukščiausio lygio strateginis planavimo dokumentas, strateginio pasekmių aplinkai vertinimo metu nėra žinoma, kokios rūšies ūkinės veiklos projektų plėtros pagrindus jis lems, o informacija apie poveikį patirsiančią aplinką yra bendro pobūdžio (Plano įgyvendinimas siejama su visa Lietuvos Respublikos teritorija). Todėl Plano įgyvendinimo pasekmių aplinkai vertinimas gali būti atliekamas tik aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektų (tikslų) atžvilgiu, o dėl to savo ruožtu susiduriama su šiomis pagrindinėmis problemomis:

- negali būti įvertinama kiekybinė Plano priemonių įgyvendinimo išraiška, nes Plane numatomas tik bendras šių priemonių poreikis ar jų skatinimas;
- nėra galimybių atsižvelgti į vietovės (teritorijos) jautrumą ir svarbumą, nes nėra žinomos priemonių įgyvendinimo vietos;
- negali būti nagrinėjamos nei priemonių kiekybės (masto), nei technologinės, nei vietos parinkimo alternatyvos;
- negali būti nagrinėjamos konkrečios pasekmių sumažinimo priemonės;
- vienintelis taikytinas vertinimo būdas – vertinimas aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektų (tikslų) atžvilgiu lemia neapibrėžtumą ir subjektyvumą, priklausančią nuo SPAV ekspertų ir SPAV subjektų atstovų nuomonių, požiūrių ir kompetencijų.

7. TERITORIJŲ, KURIOS GALI BŪTI REIKŠMINGAI PAVEIKTOS, APLINKOS CHARAKTERISTIKOS. ESAMA APLINKOS BŪKLĖ IR JOS KITIMO TENDENCIJOS. AKTUALIOS APLINKOS APSAUGOS PROBLEMOS, APSAUGOS IR DARNAUS VYSTYMOSI TIKSLAI

Vadovaujantis SPAV tvarkos aprašo nuostatomis, SPAV ataskaitoje turi būti pateikiama informacija apie teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, aplinkos charakteristikas, esamą aplinkos būklę ir jos pokyčius, jeigu planas nebus įgyvendintas, atkreipiant dėmesį į su planu susijusias aplinkos apsaugos problemas ir problemas, susijusias su aplinkos apsaugai svarbiomis teritorijomis.

Šio SPAV objektas – Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų planas yra aukščiausio, nacionalinio lygio strateginio planavimo dokumentas, kuriame nustatomos nacionalinės strateginių veiksmų kryptys atliekų tvarkymo srityje. Plane numatomos priemonės bus įgyvendinamos visoje šalyje, nenurodant konkrečios vietos, todėl SPAV apimtyje nagrinėjama visos Lietuvos Respublikos teritorijos aplinkos charakteristikos ir būklė.

Taikant 6 skyriuje aprašytą strateginio pasekmių aplinkai vertinimo būdą – vertinimą aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslų atžvilgiu, turi būti nagrinėjamos ne tik teritorijos aplinkos charakteristikos, bet ir kiekvieno aplinkos sektoriaus apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai, nustatyti šio skyriaus poskyriuose identifikuotuose strateginiuose dokumentuose.

Šiame skyriuje pateikiamo aplinkos charakteristikų ir būklės, jos kitimo tendencijų ir aktualių problemų įvertinimo rezultatai ir aktualių kiekvieno nagrinėjamo aplinkos sektoriaus apsaugos ir darnaus vystymosi tikslų analizė yra atspirties taškas prognozuojant ir vertinant galimas Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano įgyvendinimo pasekmes.

7.1. PAVIRŠINIS IR POŽEMINIS VANDUO

7.1.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos

Lietuvoje išskirti 1 193 paviršiniai vandens telkiniai, iš kurių 826 priskiriami upių, 361 – ežerų, 4 – tarpinių (Kuršių marios, Kuršių marių vandenų išplitimo Baltijos jūroje zona) ir 2 – priekrantės (teritoriniai vandenys 1 jūrmylės atstumu nuo kranto) vandens telkinių kategorijoms.

Atlikus vandens telkinių būklės įvertinimą², 2021 m. nustatyta, kad Lietuvoje 63 proc. upių ir 64 proc. ežerų kategorijų vandens telkinių priskirti rizikos vandens telkiniams ir neatitinka geros būklės kriterijų. Geros būklės kriterijų neatitinka Nemuno upių baseino rajono (toliau – UBR) 57 proc. upių ir 62 proc. ežerų kategorijų vandens telkinių, Lielupės UBR atitinkamai – 94 proc. ir 95 proc., Ventos UBR – 66 proc. ir 90 proc., Dauguvos UBR – 22 proc. ir 44 proc. Paviršinių vandens telkinių dalis, neatitinkanti geros būklės kriterijų, didėja. 2015 m. duomenimis, geros būklės kriterijų neatitiko 48 proc. vandens telkinių, iš kurių 51 proc. upių, 40 proc. ežerų kategorijos vandens telkinių, visi tarpiniai ir priekrantės vandens telkiniai.

Lietuvoje išskirta 20 požeminių vandens baseinų, iš kurių potencialios rizikos grupei priskirta 5 potencialios rizikos baseinai (2015–2020 m. duomenimis). Požeminis vanduo yra pagrindinis Lietuvos geriamojo vandens šaltinis. Geriamojo vandens gavybai naudojami tiek

² Aplinkos apsaugos agentūros rengiami Nemuno, Lielupės, Ventos ir Dauguvos UBR valdymo 2022–2027 m. planų projektai: <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/vanduo/upes-ezerai-ir-tvenkiniai/vandens-valdymas-upiu-baseinu-rajonu-principu/2022-2027-m-upiu-baseinu-rajonu-valdymo-planu-ir-priemoniu-programu-projektai>

gilūs, tiek ir esantys arčiau paviršiaus (gruntinis vanduo) vandens telkinių sluoksniai. Remiantis valstybinio požeminio vandens monitoringo rezultatais pastaraisiais metais bent ketvirtadalyje stebėjimo postų buvo nustatyti prastos kokybės požeminio vandens ištekliai.

Vanduo labai svarbus biologinės įvairovės išsaugojimui, transportui ir rekreacijai, visuomenės sveikatos ir aplinkos kokybės užtikrinimui. Vanduo tenkina ekologinius, ekonominius ir socialinius visuomenės poreikius.

Dėl specifinių hidrografinių ir klimatinių sąlygų Baltijos jūra – vienas didžiausių druskėto vandens telkinių planetoje. Itin jautrios ir tarpusavyje susijusios jūrinės ekosistemos sukūrė terpę unikaliai Baltijos jūros augalijai ir gyvūnijai. Tai lėmė išskirtinį Baltijos jūros jautrumą ir pažeidžiamumą. Jūros hidrodinaminės savybės ir žmogaus veikla lėmė, kad ji šiandien eutrofikuota, užteršta pavojingomis medžiagomis ir šiukšlėmis, susiduria su biologinės įvairovės nykimo problemomis. Baltijos jūros aplinkos būklė neatitinka geros jūros aplinkos būklės pagal Lietuvos Baltijos jūros rajonui vertinti naudojamus kokybinius deskriptorius (2019 m. duomenimis). Jūros aplinkos būklė pagal eutrofikacijos rodiklius yra ypač bloga, tolstante nuo maistinių medžiagų prietakos į jūrą mažinimo tikslų pagal HELCOM ir pastaraisiais metais HELCOM nustatytą leistiną azoto kiekį, galintį patekti į Baltijos jūrą, viršijame dvigubai.

Paviršinių vandens telkinių ir Baltijos jūros geros būklės siekiama koordinuotai įgyvendinant pagrindines šiems klausimams skirtas Bendrąją vandens politikos pagrindų³ ir Jūrų strategijos pagrindų direktyvas⁴. Bendrijos veiksmų vandens politikos pagrindų direktyva įpareigoja ES valstybes nares neleisti prastėti paviršinių ir požeminių vandens telkinių būklei ir ne vėliau kaip iki 2027 m. pasiekti gerą jų būklę. Įgyvendinant Jūrų strategijos pagrindų direktyvos reikalavimus, Lietuva kartu su kitomis ES valstybėmis narėmis turi imtis būtinų priemonių ir pasiekti arba išlaikyti gerą Baltijos jūros aplinkos būklę. Nemažėjant žemės ūkio taršai yra didžiulė tikimybė, kad Lietuva laiku neįgyvendins savo tarptautinių įsipareigojimų pagal Bendrąją vandens politikos pagrindų direktyvą, Jūrų strategijos pagrindų direktyvą, Nitrato direktyvą⁵, Helsinkio Konvencijos⁶ Baltijos jūros veiksmų planą⁷, o taip pat ir Lietuvos Respublikos vandens įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų nuostatų.

7.1.2. Aktualios apsaugos problemos

Šiame poskyryje aprašomos VAPTP SPAV atžvilgiu aktualios paviršinio ir požeminio vandens apsaugos problemos.

Nepakankamas paviršinių vandens telkinių monitoringas. 70 proc. upių kategorijos vandens telkinių būklė vertinama remiantis monitoringo duomenimis, o likę vandens telkiniai vertinami grupavimo principu, taip pat dalis ežerų kategorijos vandens telkinių vertinama remiantis ekspertiniu vertinimu. Europos Komisija, vertindama Lietuvos antruosius upių baseinų rajonų valdymo planus, kaip problemą identifیکavo nepakankamą vandens telkinių monitoringo vykdymą ir per dažnai naudojamą grupavimą ir ekspertinį vertinimą.

Nepakankamas požeminio vandens monitoringas. Reaguojant į besikeičiančius orų reiškinius (sausros, poplūdžiai) sunku įvertinti žemės ūkyje naudojamų trąšų (mineralinių; organinių), augalų apsaugos produktų ir kt. poveikį požeminio vandens ištekliais dėl palyginus siauro monitoringo tinklo. Nors požeminio vandens hidrocheminio monitoringo tinklą sudaro 200 stebėjimo vietų, tačiau, pvz., augalų apsaugos produktų veikliųjų medžiagų tiriamasis

³ 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus

⁴ 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus

⁵ 1991 m. gruodžio 12 d. Tarybos Direktyva dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių

⁶ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl 1992 m. Helsinkio konvencijos dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos ratifikavimo“

⁷ <https://helcom.fi/baltic-sea-action-plan>

monitoringas 2018 m. buvo tęsiamas tik trijuose specialiai įrengtuose postuose. Įgyvendinant Nitratų direktyvos reikalavimus į požeminio vandens monitoringo tinklą įtraukta 11 laukuose įrengtų stebėjimo gręžinių, kuriuose vykdomas žemės ūkio augalų tręšimas (priklausančių ūkio subjektams), 59 valstybinio monitoringo gręžiniai, o nuo 2017 m. ir 9 šaltiniai. 2019 m. valstybinio požeminio vandens monitoringo duomenys rodo nežymią nitratų koncentracijų požeminiame vandenyje kaitą, lyginant su 2018 m., tačiau taip pat pastebima, kad keičiasi žemės naudojimo intensyvumas būtent požeminio vandens monitoringo gręžinių aplinkoje. Pastarieji pokyčiai neleidžia atlikti produktyvios monitoringo duomenų analizės siekiant įvertinti, kokia pokyčių dalis susijusi su žemės ūkyje taikomomis aplinkosauginėmis priemonėmis. Būtina numatyti detalesnius intensyviai dirbamų žemės plotų monitoringo tinklą ir monitoringo sistemą.

Didėja pasklidoji žemės ūkio tarša. Pasklidoji žemės ūkio tarša yra pagrindinis veiksnys, darantis neigiamą poveikį Lietuvos paviršinių vandens telkinių, tarp jų Kuršių marių ir Baltijos jūros, būklei. Pasklidąją žemės ūkio taršą sudaro į dirvožemį su gyvulių mėšlu ir mineralinėmis trąšomis patenkančių azoto ir fosforo junginių išplovos į paviršinius vandens telkinius. Apie trečdalis Lietuvos paviršinių vandens telkinių priskirti rizikos grupei (juose nitratų azoto ir bendrojo azoto koncentracijos viršijo geros ekologinės būklės kriterijus) dėl žemės ūkio taršos.

Žemės ūkis yra ir požeminių vandens telkinių taršos šaltinis. Didėja pesticidų ir augalų apsaugos produktų naudojimo sukelta požeminio vandens telkinių tarša. Valstybinio požeminio vandens monitoringo duomenimis, intensyvios žemdirbystės plotuose pesticidų likučiai gruntiniame vandenyje kaupiasi ir išlieka gana ilgai.

Didėja maistinių medžiagų (azoto junginių) prietaka į Baltijos jūrą. Eutrofikaciją Baltijos jūroje skatina netvari žemės ūkio veikla (pasklidoji tarša) ir sutelktoji tarša (miestų ir (ar) įmonių nuotekos) žemyninėje dalyje, iš kurios kartu su upių nuotėkiu maistinės medžiagos (daugiausiai Nemuno upe) patenka į jūrinius vandenius, sukeldamos juose ilgalaikius ekosisteminius pakitimus. Daugiau nei 50 proc. azoto prietakos į Baltijos jūrą sudaro tarša dėl žemės ūkio veiklos. Su Nemunu iš Lietuvos į Baltijos jūrą patenkantis bendrojo azoto kiekis sparčiai auga ir 2016–2017 m. šis kiekis dvigubai viršijo šalies įsipareigotą iki 2021 m. pasiekti tikslą pagal Helsinkio konvenciją.

Ūkinės veiklos, vertinant pagal geros aplinkos būklės kokybinius deskriptorius, Baltijos jūros ekosistemoms sukelia neigiamą poveikį. Nepakankamai sureguliuota žmogaus ūkinė veikla prisideda prie jūros teršimo šiukšlėmis, nafta ir kitomis kenksmingomis medžiagomis, žvejybos įrankiais, nevietinių rūšių patekimu, triukšmu ir kt. Pametami arba tikslingai išmetami žvejybos įrankiai (dažniausiai – įvairūs tinklai) yra spąstai jūros paukščiams ir žinduoliams. Tokiuose tinkluose gaišta ir žuvis, kurios tikslingai negaudomos, tačiau įkliūva tokiuose pamestuose žvejybos įrankiuose. Kasmet maždaug 10 000 žvejybos tinklų pametama visoje Baltijos jūroje. Tarša šiukšlėmis, įskaitant vienkartinius plastikinius gaminius ir mikroplastiką, – opi problema ne tik Baltijos jūros, bet ir pasauliniu mastu. Europos Komisija 2020 m. nustatė rekomenduojamą 20 šiukšlių vienetų 100 metrų paplūdimio atkarpoje ribinę vertę, kurios neviršijant galima būtų teigti, kad jūros būklė pagal paplūdimio šiukšlių rodiklį yra gera.

Netinkamai išvalomos individualios, miestų ir gyvenviečių, pramonės nuotekos nuotekų valymo įrenginiuose. Dalis paviršinių vandens telkinių priskiriami rizikos grupei dėl sutelktosios taršos poveikio, net ir įgyvendinus Nuotekų valymo direktyvos reikalavimus, nes net ir išvalytos nuotekos neleidžia pasiekti paviršiniam vandens telkiniui keliamų vandensaugos tikslų. Problemą kelia ir iš nuotekų valymo įrenginių į vandens telkinius patenkančios pavojingos medžiagos.

Nepakankamas pirminis gamybinių nuotekų apvalymas prieš išleidžiant jas į miestų nuotekų tinklus. Dalis vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmonių nesinaudoja teisės aktuose joms suteikta teise reikalauti, kad abonentai, pas kuriuos susidaro didelio užterštumo nuotekos arba į nuotekas patenka specifiniai teršalai ir pavojingos medžiagos, prieš išleiddami gamybines

nuotekas į miesto nuotekų surinkimo sistemas atliktų pirminį savo nuotekų apvalymą. Dėl šios aplinkybės, taip pat dėl to, kad vandens įmonės neturi galimybių savarankiškai investuoti į stambius nuotekų valymo infrastruktūros plėtros projektus, tenka skirti viešuosius finansus užtikrinti privačių pramonės įmonių gamybinių nuotekų valymo poreikius.

Trūksta visuomenės sąmoningumo vandenų valdymo srityje. Nepakankamas žmonių informuotumas sąlygoja padidintą neigiamą poveikį vandens telkiniams. Tokio poveikio būtų galima išvengti, o tuo pačiu sumažinti ir neigiamo poveikio pasekmių mažinimo kaštus, jeigu visuomenė būtų tinkamai informuojama, įtraukiama į vandenų valdymą. Remiantis „Baltijos tyrimų“ atlikta reprezentatyvia Lietuvos gyventojų (15–74 m.) apklausa, 15 proc. apklaustųjų kaip vieną iš aplinkosaugos problemų išskyrė vandens užterštumą, tačiau nepaminėjo, ar žino kaip ją reikėtų spręsti.

7.1.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai

Vertinant galimas Plano pasekmes paviršiniam ir požeminiam vandeniui, SPAV metu buvo identifikuoti 7.1.1 lentelėje išvardyti aktualūs strateginiai dokumentai.

7.1.1 lentelė. VAPTP SPAV kontekste aktualūs strateginiai dokumentai ir su SPAV nagrinėjamais klausimais susiję tikslai, prioritetai, siekiai ir (ar) uždaviniai

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija (NAAS) , patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626	<p>Racionalaus vandens išteklių naudojimo skatinimas. Užtikrinti, kad vandens išteklių naudojimas didėtų perpus lėčiau negu gamyba ir paslaugos, skatinant švaresnius, išteklius tausojančius ir saugančius gavybos būdus, antrinį vandens panaudojimą, nustatant ekonomines priemones, skatinančias racionalų vandens išteklių naudojimą. Didžiausias vandens taupymo potencialas – energetikos, pramonės, žemės ūkio ir namų ūkių sektoriuose.</p> <p>Požeminio vandens išteklių išsaugojimas. Siekiant išsaugoti visų rūšių požeminio vandens išteklius, reikalinga tobulinti šių išteklių tyrimus, vertinimą, aprobavimą ir apskaitą, inventorizuoti požeminio vandens taršos šaltinius, tobulinti šių išteklių stebėsenos, naudojimo ir apsaugos nuo taršos kontrolės sistemą.</p> <p>Tikslas vandens apsaugos srityje – užtikrinti, kad požeminio vandens, paviršinių vidaus vandens telkinių, Kuršių marių ir Baltijos jūros būklė būtų gera, paviršiniai vandens telkiniai tikėtų rekreacijos reikmėms tenkinti, o visi šalies gyventojai gautų saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį.</p> <p>Paviršinio vandens taršos mažinimas iš pasklidosios ir sutelktosios taršos šaltinių. Numatoma stiprinti paviršinio vandens apsaugą, skatinti pažangių ekologiškų technologijų diegimą, didinti visuomenės sąmoningumą ir supratimą apie teršalų poveikį vandens aplinkai.</p> <p>Pavojingų cheminių medžiagų vandens telkiniuose valdymas. Būtina užtikrinti, kad pavojingos cheminės medžiagos vandens telkiniuose neviršytų didžiausios leistinos koncentracijos, taip pat siekti, kad būtų sumažinta ir (ar) nutraukta vandenų tarša vandens aplinkai pavojingomis medžiagomis. Reikalinga subalansuotai naudoti augalų apsaugos medžiagas,</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekliai, uždaviniai
	<p>kurių sudėtyje yra biocidų, pesticidų, fungicidų ir kitų cheminių medžiagų ir preparatų, skatinti novatoriškas augalų apsaugos technologijas.</p> <p>Požeminių vandenų apsauga nuo taršos. Užtikrinti, kad ateities kartos naudotų saugų geriamąjį vandenį. Siekti, kad požeminio vandens ištekliai būtų ištirti, aprobuoti, jų apsaugai būtų numatytos ūkinę veiklą ribojančios apsaugos juostos. Didinti visuomenės sąmoningumą ir supratimą apie galimą neigiamą žmonių veiklos poveikį požeminio vandens būklei.</p>
<p>Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160</p>	<p>Ilgalaikiai tikslai – pasiekti, kad požeminio vandens, upių, ežerų, Kuršių marių ir Baltijos jūros būklė būtų gera, vandens ekosistemos išlaikytų didelę įvairovę, paviršiniai vandens telkiniai tiktų poilsio reikmėms tenkinti, o visi šalies gyventojai gautų saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį.</p> <p>Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sumažinti vandenų taršą pavojingomis medžiagomis tiek, kad pavojingų medžiagų išmetimai neviršytų ES normatyvų ir netrukdytų siekti geros vandens telkinių būklės; - sumažinti Baltijos jūros, Kuršių marių taršą iš sausumos šaltinių, laivų bei veiklos jūroje ir kituose vandens telkiniuose; - mažinti vandenų taršą iš žemės ūkio šaltinių; - užtikrinti požeminių vandenų apsaugą nuo taršos ir skatinti požeminio vandens išteklių naudojimą; - sukurti veiksmingą potvynių rizikos vertinimo ir valdymo sistemą, atsižvelgiant į socialinius, ekonominius ir aplinkosauginius aspektus. - užtikrinti, kad visa ūkinė veikla būtų organizuota taip, kad nesudarytų sąlygų į paviršinius ir požeminius vandens telkinius patekti pavojingoms aplinkai ir žmonių sveikatai medžiagoms.
<p>2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998</p>	<p>6 strateginis tikslas – užtikrinti gerą aplinkos kokybę ir gamtos išteklių naudojimo darną, saugoti biologinę įvairovę, švelninti Lietuvos poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui.</p> <p>Gerinti vandens telkinių (Baltijos jūros, paviršinių ir požeminių vandenų) būklę – visų pirma mažinti išsklaidytą taršą iš žemės ūkio sektoriaus, užtikrinti agroaplinkosauginių reikalavimų laikymąsi, mažinti sutelktą taršą iš taškinių šaltinių, užtikrinti tinkamą surenkamų nuotekų išvalymo kokybę. Taip pat numatoma plėtoti centralizuoto geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemas ir taip didinti paslaugų prieinamumą ir saugą ir sudaryti sąlygas mažinti aplinkos taršą ir racionaliai naudoti vandens išteklius.</p>
<p>Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72</p>	<p>161. Siekdami užtikrinti tvarų gamtos išteklių naudojimą, turime įvertinti ir tausoti ekosistemų, tokių kaip dirvožemis, švarus oras, vanduo ir biologinė įvairovė, teikiamas paslaugas. Siekdami mažesnių ŠESD emisijų, išskirtinį dėmesį skirsime plėsdami ir</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>atkurdami daug anglies turinčias ekosistemas (miškus ir pelkes), plėsimė saugomų teritorijų tinklą, rūpinsimės vandens telkinių būkle.</p> <p>162.4. Iki 90 proc. padidinsime švarių vandens telkinių skaičių. Lietuvoje tik 53 proc. paviršinio vandens telkinių yra geros būklės. Užtikrinsime, kad visiems miestų ir miestelių (daugiau kaip 2 000 gyventojų) gyventojams būtų sudarytos galimybės naudotis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugomis. Skatinsime gyventojus, turinčius individualius vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įrenginius, jungtis prie centralizuotų sistemų, o vandens įmonės – didinti veiklos efektyvumą. Skatinsime lietaus nuotekų surinkimą į vietinius infiltracinius šulinius ar sausbales. Stiprindami aplinkos kontrolę, užtikrinsime, kad išleidžiamos nuotekos būtų išvalomos iki nustatytų normų. Reglamentuosime tręšimą mineralinėmis trąšomis, taip pat koreguosime tręšimo mineralinėmis ir organinėmis trąšomis terminus. Daugiau dėmesio skirsime Baltijos jūros taršos problemoms spręsti.</p>
<p>Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155</p>	<p>6.2.12. Parengti teisės aktų pakeitimus, suteiksiančius savivaldybėms teisę rengti kokybinius savivaldybių vystymosi planus, kuriuose būtų nustatytos tvarių miestų vystymosi gairės dėl gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimo, želdynų gausinimo, darnaus judumo, atsakingo ir tvaraus vartojimo skatinimo, atliekų, oro, vandens, garso taršos ir poveikio klimato kaitai mažinimo.</p> <p>6.4.3. Siekiant apsaugoti natūralias buveines, saugomas rūšis ir jų buveines, vandens telkinius ir jų pakrantes nuo sunaikinimo vykdant ūkinę veiklą, įstatymais įtvirtinti tokių veiklų draudimus bei kompensacijas žemės savininkams, taip pat numatyti laisvesnį kai kurių gamtinių teritorijų lankymą ir privačiomis saugojimo iniciatyvomis paremtų saugomų teritorijų nustatymą (pakeisti Saugomų teritorijų įstatymą ir Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymą).</p> <p>6.4.16. Siekiant gerinti Baltijos jūros ir kitų vandens telkinių būklę, geriau valdyti potvynių keliamą riziką ir užtikrinti kokybiškas bei prieinamas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas, parengti ir patvirtinti strateginio valdymo dokumentą, nustatantį vandenų srities valdymo tikslus ir priemones iki 2027 m.</p>
<p>Jungtinių tautų Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų, patvirtinta JT Generalinės asamblėjos 2015 m. spalio 21 d. Rezoliucija Nr. A/70/L.10</p>	<p>6 tikslas. Užtikrinti visiems vandens prieinamumą, darnų valdymą ir sanitariją.</p> <p>Iki 2030 metų pagerinti vandens kokybę, mažinant taršą, naikinant sąvartynus ir kuo labiau sumažinant pavojingų chemikalų ir medžiagų išskyrimą, per pusę sumažinant nevalytų nuotekų kiekį ir labai padidinant atliekų perdirbimą ir saugų pakartotinį naudojimą pasauliniu mastu.</p> <p>Iki 2030 metų labai padidinti vandens naudojimo veiksmingumą visuose sektoriuose ir užtikrinti tausų</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>gėlo vandens paėmimą ir tiekimą, siekiant išspręsti vandens stygiaus problemą ir labai sumažinti žmonių, kenčiančių dėl vandens stygiaus, skaičių.</p> <p>Iki 2030 metų įdiegti kompleksinį vandens išteklių valdymą visais lygiais, įskaitant atitinkamai ir tarpvalstybinį bendradarbiavimą.</p>
<p>ES nulinės taršos veiksmų planas, Komisijos 2021 m. gegužės 12 d. komunikatas COM(2021) 400 final</p>	<p>2050 m. nulinės taršos vizija. Sveika planeta visiems</p> <p>Oro, vandens ir dirvožemio tarša sumažinama iki tokio lygio, kuris nebelaikomas kenksmingu sveikatai ir natūralioms ekosistemoms ir kuriuo neviršijami mūsų planetos pajėgumai su ja kovoti, taip sukuriant aplinką be toksinių medžiagų.</p> <p>Įgyvendindama ES teisę bei žaliojo kurso užmojus ir užtikrindama sąveiką su kitomis iniciatyvomis iki 2030 m. ES turėtų sumažinti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. daugiau kaip 55 proc. – oro taršos poveikį sveikatai (pirmalaikių mirčių skaičių); 2. 30 proc. – žmonių, nuolat kenčiančių nuo transporto triukšmo, dalį; 3. 25 proc. – ES ekosistemų, kuriose oro tarša kelia grėsmę biologinei įvairovei, skaičių; 4. 50 proc. – prarandamų maisto medžiagų kiekį, cheminių pesticidų naudojimą ir jų keliamą riziką, pavojingesnių pesticidų naudojimą ir ūkiniam gyvūnams ir akvakultūrai skirtų antimikrobinių medžiagų naudojimą; 5. 50 proc. – plastiko šiukšlių jūroje ir 30 proc. – į aplinką patenkančio mikroplastiko kiekį; 6. gerokai sumažinti bendrą susidarančių atliekų kiekį ir 50 proc. – galutinių komunalinių atliekų kiekį. <p>Komisija visų pirma sieks užtikrinti, kad valstybės narės skatintų tausiai ir efektyviai vartoti vandenį, jo neteršti, o visiems vandens naudotojams ir teršėjams, įskaitant pramonės, žemės ūkio subjektus ir namų ūkius, pateiktų socialiniu požiūriu teisingą sąskaitą už vandenį ir gautas pajamas kuo geriau panaudotų tvarioms investicijoms. Ji taip pat remis geresnę paviršiniuose ir požeminiuose vandenyse esančių pagrindinių medžiagų keliamos taršos stebėseną ir mažinimą.</p> <p>Atsižvelgdama į tai, kaip įgyvendinami su pagrindiniais taršos šaltiniais susiję ES teisės aktai ir į tai, kad būtina mažinti plastiko ir kitų šiukšlių kiekį, povandeninį triukšmą ir teršalų kiekį, Komisija iki 2023 m. peržiūrės Jūrų strategijos pagrindų direktyvą. Remdamasi sėkmingu neseniai sutartos paplūdimiuose išmestų šiukšlių ES ribinės vertės pavyzdžiu, Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis dėl povandeninio triukšmo, kylančio dėl jūrų transporto, statybos, dugno gilinimo ir kitos veiklos jūroje, didžiausių ribinių verčių.</p> <p>Tarptautiniu mastu ES remis pasaulinį ir regioninį tarpvalstybinį bendradarbiavimą vandens išteklių srityje. Ji toliau skatins atitinkamų regioninių forumų, pavyzdžiui, Europos upių (Reino, Dunojaus)</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>baseinuose, bendradarbiavimą ir toliau sieks, kad UNECE tarpvalstybinių vandentakių ir tarptautinių ežerų apsaugos ir naudojimo konvencija būtų taikoma ir įgyvendinama pasauliniu mastu. Siekdama užtikrinti, kad vandenynai būtų švarūs, gyvybingi ir tvariai valdomi, ji toliau stiprins tarptautinį vandenynų valdymą ir remis šalis partneres. ES taip pat remis regioninių jūrų baseinų lygmeniu vykdomos veiklos koordinavimą, kad įvairių rūšių tarša būtų matuojama, vertinama ir šalinama bendromis jėgomis. Kai kurie regioniniai upių ir jūrų baseinai taip pat kenčia nuo ankstesnės taršos, kuri iš dalies vis dar siejama su Antruoju pasauliniu karu. Tokie teršalai susikaupė nuosėdose ir kelia didelį pavojų ne tik vandens ekosistemoms, bet ir žmonių, valgančių žuvis ir vėžiagyvius, sveikatai. Ji taip pat stiprins bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis sprendžiant jūrą teršiančių šiukšlių problemą. ES taip pat skatina pokyčius Tarptautinėje jūrų organizacijoje, kad būtų reguliuojamas laivų, kuriuose įrengtos išmetamųjų dujų valymo sistemos, atliekų išmetimas į jūrą.</p>
<p>Komunikatas Europos Žaliasis kursas 2019-12-11 COM(2019)640 final</p>	<p>Nulinės taršos tikslas – kad aplinkoje nebūtų toksinių medžiagų.</p> <p>Norint sukurti aplinką be toksinių medžiagų, reikia imtis daugiau veiksmų, kuriais būtų užkirstas kelias taršai, taip pat taršos likvidavimo ir taisomųjų priemonių. Norėdama apsaugoti Europos piliečius ir ekosistemas, ES turi geriau stebėti oro, vandens, dirvožemio ir vartojimo prekių taršą, apie ją pranešti, užkirsti jai kelią ir ištaisyti jos padarytą žalą. Tam ES ir valstybės narės turės sistemingiau žvelgti į visų sričių politiką bei taisykles.</p> <p>Turi būti atkurtos natūralios požeminio ir paviršinio vandens funkcijos. Jos būtinos norint išsaugoti ir atkurti ežerų, upių, šlapynių ir upių žiočių biologinę įvairovę ir mažinti potvynių daromą žalą ar apskritai jų išvengti. Įgyvendinant strategiją „Nuo lauko iki stalo“ bus mažinama tarša perteklinėmis maistinėmis medžiagomis. Be to, Komisija pasiūlys priemonių, skirtų kovoti su tarša, kurią sukelia nuotėkis miestuose ir nauji arba ypač žalingi taršos šaltiniai, pavyzdžiui, mikroplastikai ir cheminės medžiagos, kaip antai vaistai. Taip pat reikia spręsti suminio įvairių teršalų poveikio klausimą.</p>
<p>Vandenių srities plėtros 2017–2023 m. programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017m. Vasario 1 d. nutarimu Nr. 88</p>	<p>Vandenių srities plėtros 2017–2023 metų programa (toliau – Programa) parengta atsižvelgiant į tai, kad vanduo ir su juo susijusi veikla turi labai didelę reikšmę valstybei, visuomenei, šalies ūkiui ir gyventojams. Vanduo labai svarbus biologinės įvairovės išsaugojimui, transportui ir rekreacijai, visuomenės sveikatos ir aplinkos kokybės užtikrinimui. Vanduo tenkina ekologinius, ekonominius ir socialinius visuomenės poreikius.</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>Programos paskirtis – nustatyti Lietuvos vandenų srities tikslus, uždavinius ir siekiamus rezultatus iki 2023 metų, kurie derėtų su kitų susijusių sričių politika, grįsta šalies tradicijomis, Europos Sąjungos teisės normų, tarptautinių konvencijų, rezoliucijų, susitarimų ir programų reikalavimais.</p> <p>Vienas iš Programos tikslų – gerinti paviršinių ir požeminių vandens telkinių būklę.</p> <p>Gera vandens telkinių būklė padės užtikrinti darnų Lietuvos vystymąsi, gerą žmonių gyvenimo kokybę, didelį rekreacinį potencialą, švarų geriamąjį vandenį. Švarus vanduo – itin svarbus gyvosios gamtos elementas. Vanduo veikia visas žmogaus gyvenimo sritis, o aplinkoje vykstant intensyviai vandens apykaitai net toli nuo vandens telkinių vykdoma veikla daro įtaką vandens telkiniams.</p> <p>Taip pat Programa siekiama mažinti jūros šiukšlių, kuriomis užteršta jūra, poveikį priekrantės ir jūros aplinkai. Būtina nustatyti, ar esamas laivuose susidarančių atliekų tvarkymo reglamentavimas, lemiantis, kad tam tikros medžiagos neįtrauktos į sistemą „be specialaus mokesčio“ (pavyzdžiui, dažai, chemikalai, baterijos, fluorescencinės lempos), nedidina rizikos, kad tam tikromis medžiagomis gali būti bandoma atsikratyti jūroje, ir prireikus tobulinti teisinį reglamentavimą.</p>
<p>Vandenų srities plėtros 2017–2023 metų programos įgyvendinimo veiksmų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir žemės ūkio ministro 2017 m. gegužės 5 d. įsakymu Nr. D1-375/3D-312</p>	<p>11. mažinti jūros šiukšlių, kuriomis užteršta jūra, poveikį priekrantės ir jūros aplinkai.</p>
<p>ES 2030 m. dirvožemio strategija. Naudojimasis geros būklės dirvožemio teikiama nauda žmonėms, maistui, gamtai ir klimatui, Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, COM/2021/699 final</p>	<p>Strategijoje keliami tikslai, susiję su paviršinių ir požeminių vandens telkinių apsauga:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kovoti su dykumėjimu, atkurti nualintą žemę ir dirvožemį, įskaitant dykumėjimo, sausros ir potvynių pažeistus plotus, ir siekti, kad pasaulyje žemės būklė neblogėtų (15 darnaus vystymosi tikslo 3 uždavinys); • iki 2027 m. pasiekti gerą paviršinio vandens telkinių ekologinę ir cheminę būklę ir gerą požeminio vandens cheminę ir kiekybinę būklę.

7.2. APLINKOS ORAS

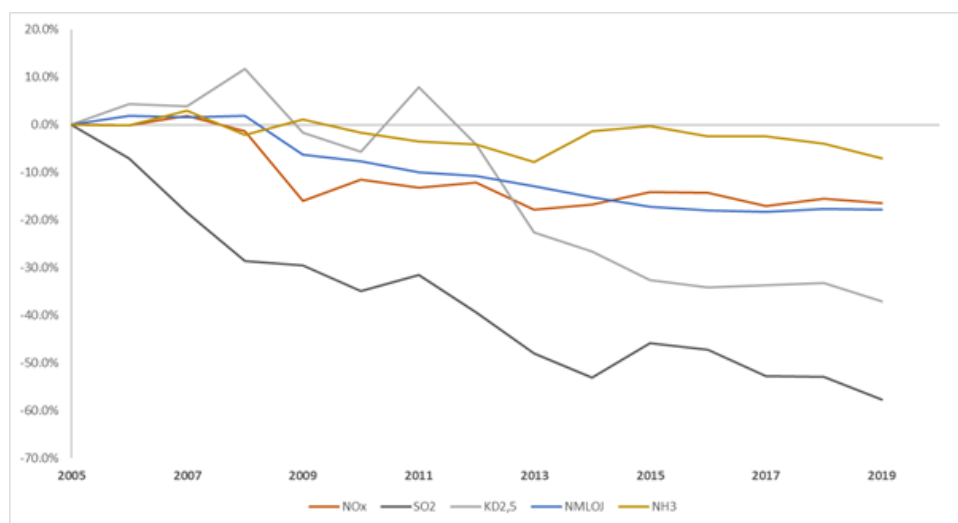
Aplinkos oras – troposferos oras (ne patalpų), išskyrus darbo aplinkos darbovietėse orą. Įvairūs taršos šaltiniai išmeta į aplinkos orą chemines medžiagas, galinčias tiesiogiai ar netiesiogiai paveikti žmonių sveikatą ir sukelti jai pavojų ir neigiamai veikti aplinką.

Tarp didžiausių grėsmę sveikatai keliančių teršalų – sieros dioksidas, azoto oksidai ir kietosios dalelės, tarp kitų grėsmę keliančių teršalų yra amoniakas, nemetaniniai lakieji organiniai junginiai, patvarieji organiniai junginiai ir kiti.

Į aplinkos orą išmetamas sieros dioksidas neigiamai veikia aplinką naikindamas augmeniją, blogina dirvos, vandens telkinių, statybinių medžiagų kokybę, kenkia žmonių sveikatai, skatindamas susirgimus astma ir chroniškų plaučių ligų vystymąsi. Azoto dioksidas gali dirginti plaučius ir mažinti atsparumą kvėpavimo takų infekcijoms, didinti vaikų susirgimų plaučių ligomis skaičių. Įkvėptos smulkiosios kietosios dalelės gali sukelti įvairius uždegimus, širdies ir plaučių ligas. Nemetaniniai lakieji organiniai junginiai laikomi kancerogenais, galinčiais sukelti vėžį, centrinės nervų sistemos sutrikimus, kepenų ir inkstų pažeidimus ir neigiamai veikti reprodukcinę sistemą. Amoniakas gali daryti neigiamą poveikį aplinkai – sukelti eutrofikaciją, nitratų dalelės, susiformavusios ore dėl cheminių reakcijų su išmestu į orą amoniaku, turi žalingą poveikį žmogaus sveikatai. Amoniakas taip pat neigiamai veikia gyvūnų sveikatą.

7.2.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos

Kaip pavaizduota 7.2.1 pav., pagrindinių oro teršalų, – azoto oksidų (NO_x), sieros dioksido (SO_2), kietųjų dalelių ($\text{KD}_{2,5}$), nemetaninių organinių junginių (NMLOJ) ir amoniako (NH_3), išmetamas kiekis Lietuvoje nuo 2005 m. iki 2019 m. tendencingai mažėjo. Daugiausiai sumažintas SO_2 išmetamas kiekis (57,7 proc.), mažiausiai – amoniako (7 proc.).

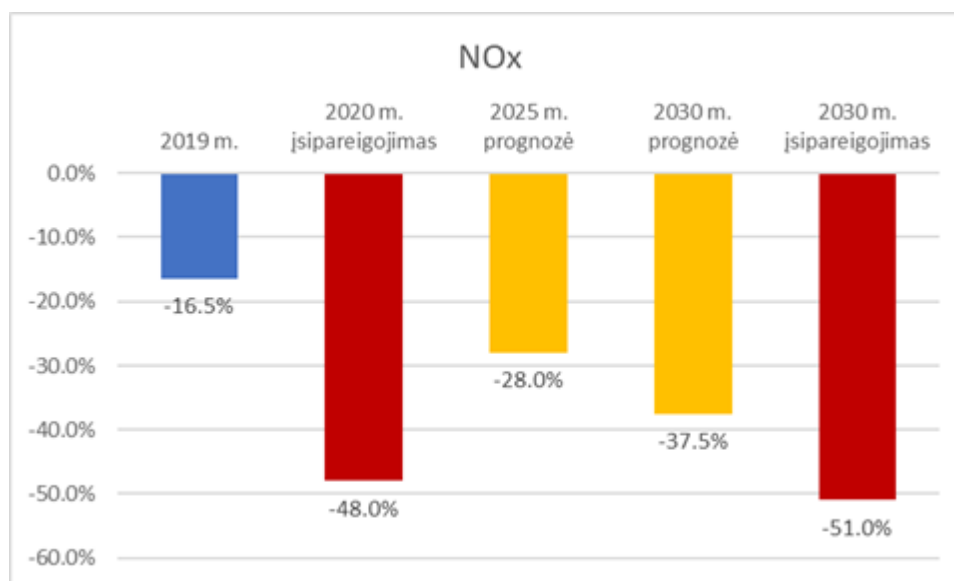
7.2.1 pav. Į aplinkos orą išmetamo pagrindinių teršalų kiekio mažėjimas (proc.) lyginant su 2005 metais ir įsipareigojimai dėl išmetamo teršalų kiekio sumažinimo iki 2020 ir 2030 m., šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

Vis dėlto, pagal paskutiniųjų ataskaitinių metų duomenis 2019 m. NO_x , NMLOJ ir NH_3 išmetamo kiekio sumažėjimas buvo nepakankamas siekiant įgyvendinti 2020 m. Lietuvai Nacionalinių limitų direktyvoje ir Geteborgo protokole nustatytų įsipareigojimų. Esamos pažangos taip pat nepakanka siekiant įgyvendinti SO_2 sumažinimo iki 2030 m. įsipareigojimą (žr. 7.2.1 lent.).

7.2.1 lentelė. Pagrindinių į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekio sumažėjimas 2005–2019 m. ir jų sumažinimo įsipareigojimai

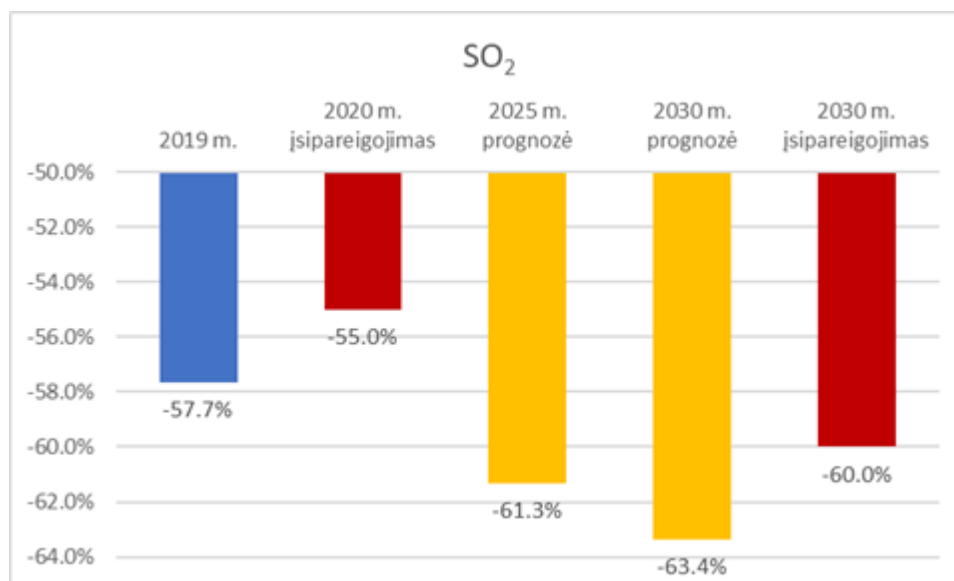
Teršalas	2005–2019 m. išmetamo kiekio sumažėjimas	2005–2020 m. išmetamo kiekio sumažinimo įsipareigojimas	2005–2030 m. išmetamo taršos sumažinimo įsipareigojimas
Azoto oksidai (NO _x)	-16,5 proc.	-48 proc.	-51 proc.
Nemetaniniai lakieji organiniai junginiai (NMLOJ)	-27 proc.	-32 proc.	-47 proc.
Sieros dioksidas (SO ₂)	-57,7 proc.	-55 proc.	-60 proc.
Amoniakas (NH ₃)	-7 proc.	-10 proc.	-10 proc.
Kietosios dalelės (KD _{2,5})	-37,1 proc.	-20 proc.	-36 proc.

2019 m. į aplinkos orą išmesta 52,46 kilotonų (kt) NO_x. Palyginti su 2005 m. išmestu kiekiu, šio teršalo išmetimai sumažėjo 16,5 proc. Taršos NO_x mažėjimui poveikį turėjo perėjimas prie mažiau taršių ir efektyvesnių (degalų atžvilgiu) transporto priemonių. Pramonės sektoriuje prie reikšmingo išmetamo NO_x mažėjimo prisidėjo pagerėjusios gamybinės procesų sąlygos naftos pramonėje. Viešosios elektros ir šilumos sektoriuje išmetimai mažėjo dėl pasikeitusios energijos balanso struktūros (padidėjęs atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas) ir kurą deginančių įrenginių modernizavimo (mažos NO_x emisijos degiklių ir išmetamų dujų katalitinio valymo įrenginių diegimas). Pagal paskutiniųjų metų oro teršalų apskaitos duomenis didžiausia dalis NO_x išmetama iš transporto sektoriaus – 72,7 proc., energetika sudaro 25 proc., pramonės procesai – 2 proc. Iš atliekų sektoriaus išmetama 0,16 kt NO_x (0,3 proc.). Siekiant įgyvendinti 2020 m. NO_x sumažinimo tikslą, NO_x emisija turėjo papildomai sumažėti 19,8 kt. Prognozuojama, kad esamų ir strateginiuose teisės aktuose numatytų oro taršos mažinimo priemonių nepakaks Lietuvos įsipareigojimų dėl išmetamo NO_x sumažinimo iki 2030 m. įgyvendinimui. Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis, palyginti su 2005 m. iki 2025 m. prognozuojama NO_x išmetamą kiekį sumažinti 28 proc., o 2030 m. – 37,5 proc. (žr. 7.2.2 pav.).

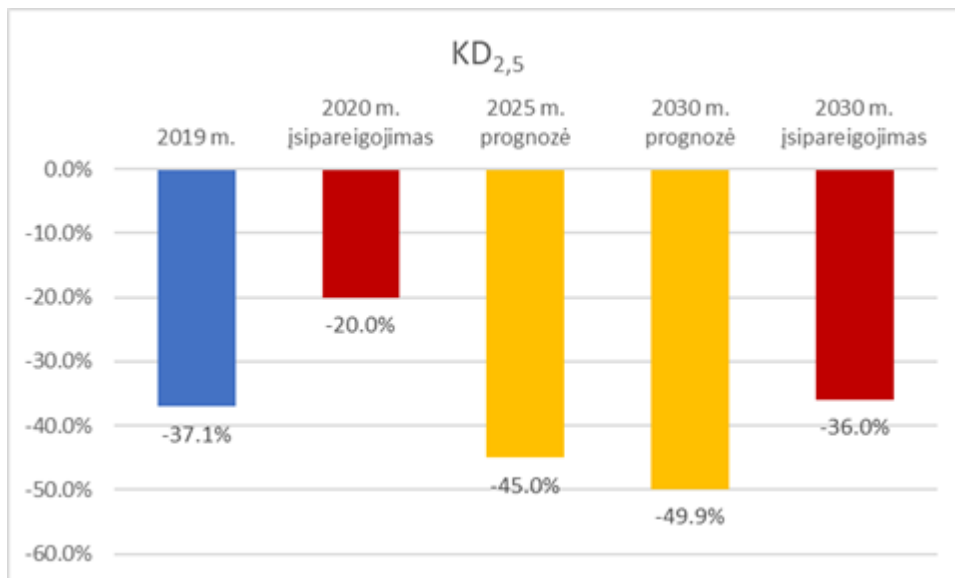
7.2.2 pav. Į aplinkos orą išmetamo NO_x kiekio sumažėjimas (proc.) lyginant su 2005 metais, įsipareigojimai dėl išmetamo teršalų kiekio sumažinimo iki 2020 ir 2030 m. ir emisijos prognozė 2025 m. ir 2030 m., šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

Į aplinkos orą 2019 m. išmestas SO₂ kiekis sudarė 11,7 kt. Palyginti su 2005 m. išmestu kiekiu, šio teršalo išmetimas sumažėjo 57,7 proc. Šio sumažinimo pakako įgyvendinti Lietuvos įsipareigojimą dėl SO₂ sumažinimo iki 2020 m., tačiau siekiant įgyvendinti 2030 m. įsipareigojimą papildomai reikia sumažinti 0,7 kt. (žr. 7.2.3 pav.). Sieros dioksido mažėjimui poveikį turėjo sieros kiekio mažinimas dyzelino, mazuto ir kietojo kuro pakeitimas į mažiau sieringas kuro rūšis. Naftos perdirbimas išliko pagrindiniu SO₂ šaltiniu, išmetančiu 68,2 proc. viso kiekio, viešojo elektros ir šilumos gamyba sudarė – 4,1 proc. Dėl atliekų deginimo į aplinkos orą išmesta 0,01 kt SO₂ (nacionaliniu lygiu nereikšmingas kiekis). Remiantis Aplinkos apsaugos agentūros atliktomis prognozėmis, dėl technologijų modernizavimo naftos perdirbimo sektoriuje SO₂ emisija mažės pakankamai, kad būtų įgyvendinti nustatyti tikslai.

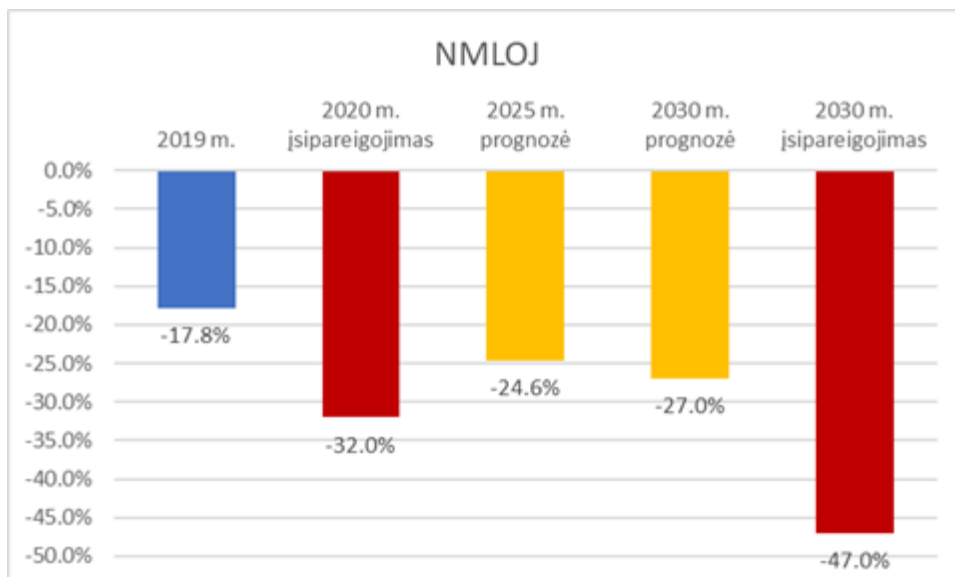
7.2.3 pav. Į aplinkos orą išmetamo SO₂ kiekio sumažėjimas (proc.) lyginant su 2005 metais, įsipareigojimai dėl išmetamo teršalų kiekio sumažinimo iki 2020 ir 2030 m. ir emisijos prognozė 2025 m. ir 2030 m., šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

2019 m. į aplinkos orą išmesta 5,3 kt KD_{2,5}. Palyginti su 2005 m. išmestu kiekiu, šio teršalo išmetimai sumažėjo 37,1 proc. Didžiausią poveikį taršos KD_{2,5} sumažinimui turėjo gerinamas pastatų energinis efektyvumas (pastatų renovacija) ir aplinkai palankesnių šildymo sistemų įrengimas. KD_{2,5} emisijos svyravimams reikšmingą įtaką darė statybų sektorius. Daugiausiai KD_{2,5} išmetančiu šaltiniu išlieka kietojo kuro deginimas namų ūkiuose, kuris sudaro 45,9 proc. Transporto sektoriaus emisija – 24,9 proc. Dėl atliekų apdorojimo į aplinkos orą išmetama 4,7 proc. KD_{2,5}. Esamo KD_{2,5} taršos sumažinimo pakanka Lietuvos įsipareigojimų dėl KD_{2,5} sumažinimo iki 2030 m. įgyvendinimui (žr. 7.2.4 pav.), tačiau KD_{2,5} tarša išlieka daugiausiai problemų keliančiu oro teršalu urbanizuotų teritorijų oro kokybei. Prognozuojama, kad tarša KD_{2,5} ir toliau mažės.

7.2.4 pav. Į aplinkos orą išmetamo $KD_{2,5}$ kiekio sumažėjimas (proc.) lyginant su 2005 metais, įsipareigojimai dėl išmetamo teršalų kiekio sumažinimo iki 2020 ir 2030 m. ir emisijos prognozė 2025 m. ir 2030 m., šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

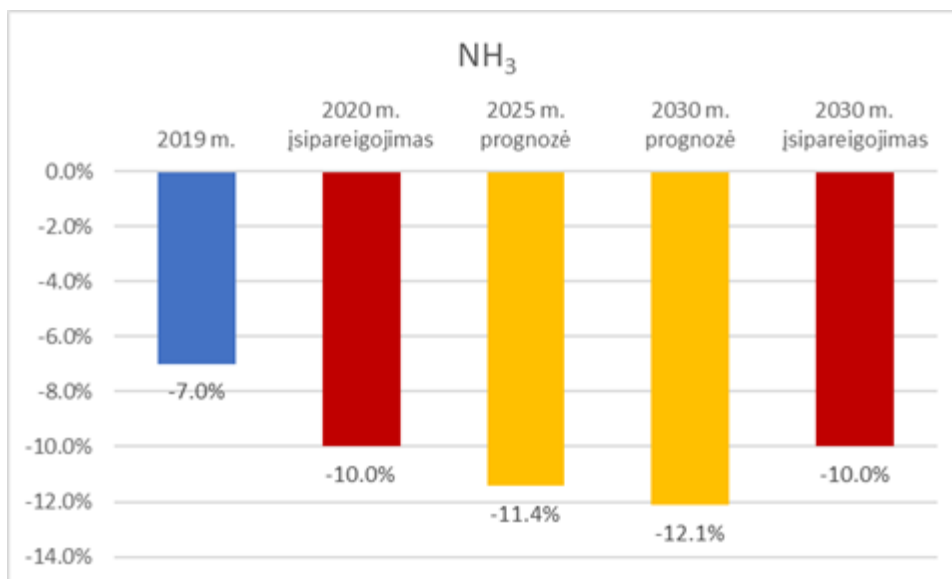
2019 m. į aplinkos orą išmesta 51,86 kt NMLOJ. Palyginus su 2005 m. išmestu kiekiu šio teršalo išmetimai sumažėjo 37,1 proc. Prie NMLOJ mažinimo daugiausiai prisidėjo transporto sektorius (benzino garavimą mažinančių technologijų diegimas) ir namų ūkiuose naudojamų kurą deginančių įrenginių energinio efektyvumo didėjimas. Daugiausiai NMLOJ išmetama iš kietojo kuro deginimo namų ūkių sektoriuje (25 proc.) ir naftos perdirbimo (28,4 proc.). Atliekų apdorojimas sudaro 1,3 proc. viso išmetamo kiekio. NMLOJ sumažinimo pažanga nepakankama įgyvendinti Lietuvos įsipareigojimus iki 2030 m. Tikslams pasiekti reikia papildomai sumažinti šio teršalo išmetamą kiekį 18,4 kt iki 2030 m. (žr. 7.2.5 pav.). Pagal Aplinkos apsaugos agentūros atliktas išmetamų teršalų prognozes, NMLOJ mažėjimas bus nepakankamas Lietuvos įsipareigojimų įgyvendinimui.

7.2.5 pav. Į aplinkos orą išmetamo NMLOJ kiekio sumažėjimas (proc.) lyginant su 2005 metais, įsipareigojimai dėl išmetamo teršalų kiekio sumažinimo iki 2020 ir 2030 m. ir emisijos prognozė 2025 m. ir 2030 m., šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

NH_3 2019 m. išmesta 34,8 kt. Palyginti su 2005 m. išmestu kiekiu, šio teršalo išmetimai sumažėjo 7 proc. Didžiausia dalis NH_3 išmetama žemės ūkyje dėl neorganinių trąšų naudojimo (31,8 proc.) ir mėšlo įterpimo į dirvožemį (31,2 proc.). Lietuvos įsipareigojimų įgyvendinimui

papildomai reikia sumažinti 1,1 kt. Prognozuojama, kad iki 2025 m. NH₃ sumažėjimas bus pakankamas tikslų įgyvendinimui (žr. 7.2.6 pav.).

7.2.6 pav. Į aplinkos orą išmetamo NH₃ kiekio sumažėjimas (proc.) lyginant su 2005 metais, įsipareigojimai dėl išmetamo teršalų kiekio sumažinimo iki 2020 ir 2030 m. ir emisijos prognozė 2025 m. ir 2030 m., šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

Tarša sunkiaisiais metalais 1990–2019 m. laikotarpiu reikšmingai sumažėjo: švino (Pb) išmetamas kiekis sumažėjo 69,3 proc., kadmio (Cd) – 40,6 proc., gyvsidabrio (Hg) – 71,7 proc. (žr. 7.2.2 lent.).

Penkių paskutiniųjų ataskaitinių 2015–2019 m. laikotarpiu išmestas sunkiųjų metalų kiekis neviršijo 1990 m. lygio (Lietuva įsipareigojusi šio lygio neviršyti). Sunkiųjų metalų daugiausiai išmetama iš energetikos sektoriaus (Pb – 64,1 proc.; Cd – 92,7 proc.; Hg – 76 proc.). Reikšmingai prie Pb išmetamo kiekio prisideda transporto sektorius, išmetantis 31 proc. viso kiekio. Atliekų deginimas nedaro reikšmingo poveikio nacionaliniu lygiu išmetamam sunkiųjų metalų kiekiui.

7.2.2 lentelė. Prioritetinių sunkiųjų metalų išmetamas kiekis ir jų siektinos sumažinimo vertės

Teršalas	Siekiamą rodiklio vertę, t		
	2019 m.	2020 m.	2030 m.
Cd	0,19	<0,32	
Pb	2,57	<8,37	
Hg	0,15	<0,53	

Policiklinių aromatinių angliavandenilių (PAA) išmetamas kiekis 1990–2019 m. mažėjo (žr. 7.2.3 lent.). Benzo(a)pireno emisija nuo 1990 m. sumažėjo 49,8 proc., benzo(b)fluoranteno – 55,5 proc., benzo(k)fluoranteno – 52,9 proc., indeno(1,2,3-cd)pireno – 61,1 proc. PAA 98,1 proc. išmetama iš energetikos sektoriaus, daugiausiai dėl kietojo kuro deginimo namų ūkiuose.

7.2.3 lentelė. Policiklinių aromatinių angliavandenilių išmetamas kiekis ir jų siektinos sumažinimo vertės

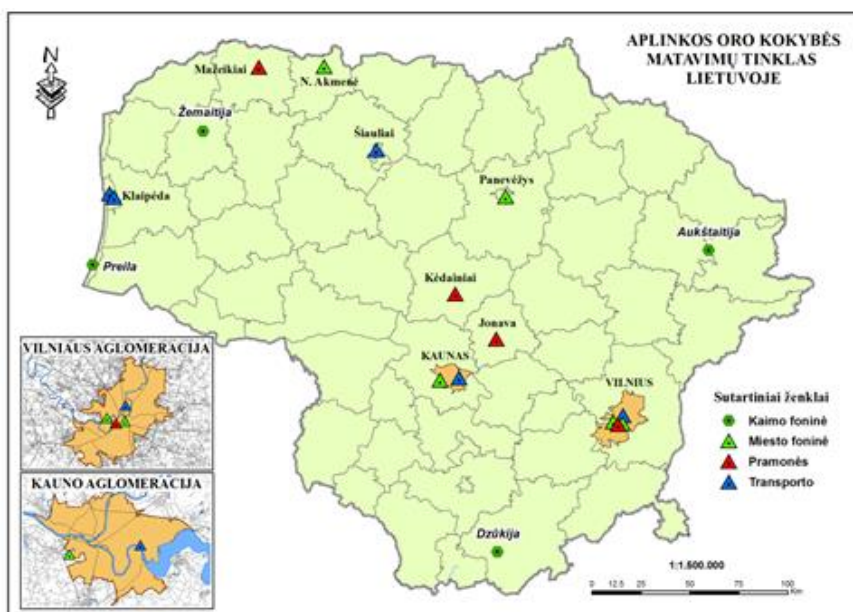
Teršalas	Siekiami rodiklio vertė, t		
	2019 m.	2020 m.	2030 m.
Benzo(a)pirenas	3,01	<6	
Benzo(b)fluorantenai	3,16	<7,1	
Benzo(k)fluorantenai	1,44	<3,06	
Indeno(1,2,3-cd)pirenas	1,62	<2,65	

Patvariųjų organinių teršalų (POT) išmetamas kiekis 1990–2019 m. mažėjo (žr. 7.2.4 lent.). Į aplinkos orą išmestų dioksinų / furanų (PCDD/F) nuo 1990 m. sumažėjo 28,8 proc., heksachlorbenzeno (HCB) – 96,3 proc., polichlorintų bifenilų (PCB) – 80,9 proc. Daugiausia POT išmetama energetikos sektoriuje (PCDD/F – 82,9 proc., HCB – 69,8 proc., PCB – 91,5 proc.) Atviras atliekų deginimas sudaro 2,7 proc. PCDD/F išmetamo kiekio; medicininių atliekų deginimas – 16,6 proc. HCB ir 1 proc. PCB.

7.2.4 lentelė. Patvariųjų organinių teršalų išmetamas kiekis ir jų siektinos sumažinimo vertės

Teršalas	Siekiami rodiklio vertė			
	2019 m.	2020 m.	2025 m.	2030 m.
Dioksinais/furanais (PCDD/F), g I-TEQ	19,22	<27		
Heksachlorbenzenas (HCB), kg	0,41	<11,03		
Polichlorinti bifenilai (PCB), kg	0,88	<4,61		

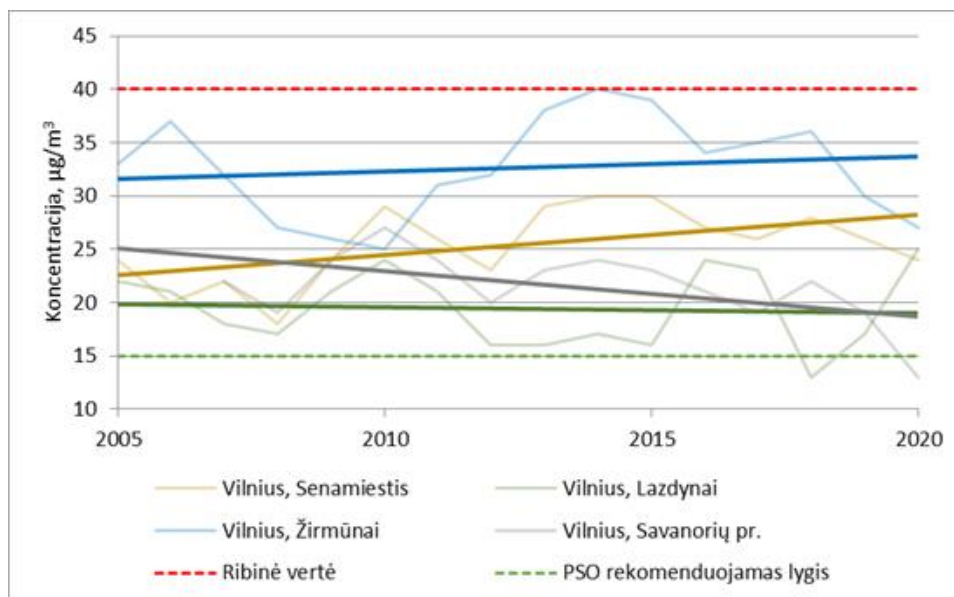
Valstybinio oro kokybės monitoringo tinklą Lietuvoje sudaro 14 oro kokybės tyrimų stočių (OKT) (žr. 7.2.7 pav.).

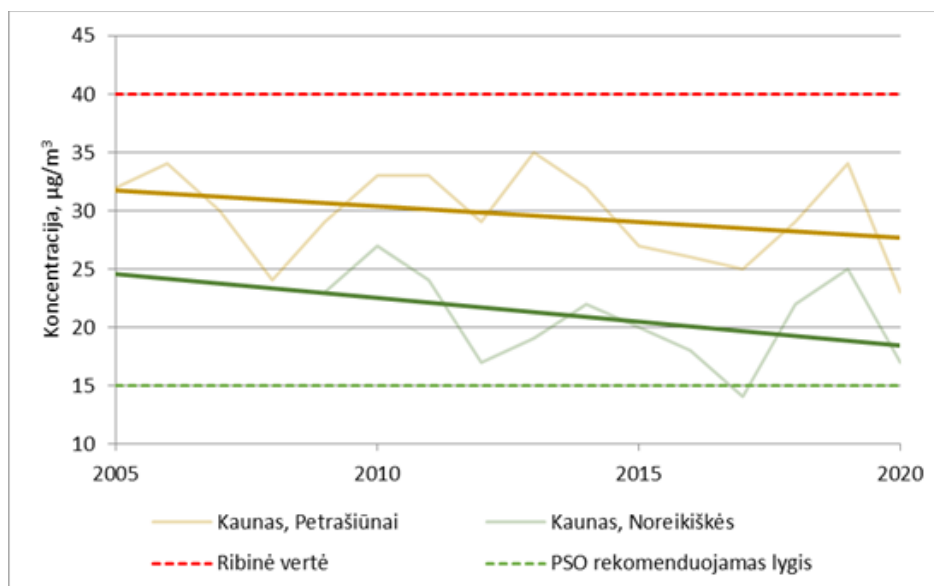
7.2.7 pav. Oro kokybės matavimų tinklas Lietuvoje, šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

Siekiant vertinti ir valdyti oro kokybę pagal Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimus, Lietuvoje išskirtos Vilniaus ir Kauno aglomeracijos bei zona (likusi Lietuvos teritorija be Vilniaus ir Kauno miestų). Vilniaus aglomeracijoje įrengtos keturios OKT, Kauno – dvi OKT ir aštuonios OKT likusios Lietuvos zonoje (didžiuosiuose zonos miestuose – Klaipėdoje (dvi OKT), Šiauliuose ir Panevėžyje bei stambesniuose pramonės centruose – Jonavoje, Kėdainiuose, Mažeikiuose ir Naujojoje Akmenėje).

KD₁₀ koncentracijos metinės ribinės vertės viršijimų Lietuvoje 2005–2020 m. laikotarpiu nenustatyta. Vilniaus Senamiesčio OKT ir Vilniaus Žirmūnų OKT fiksuojamos metinės KD₁₀ koncentracijos vidutinės vertės tendencijai padidėjo (žr. 7.2.8 pav.). Kaune ir Šiauliuose pastebima KD₁₀ koncentracijos mažėjimo tendencija (žr. 7.2.9 pav.). Reikšmingas koncentracijos didėjimas fiksuojamas Klaipėdos Šilutės pl. OKT.

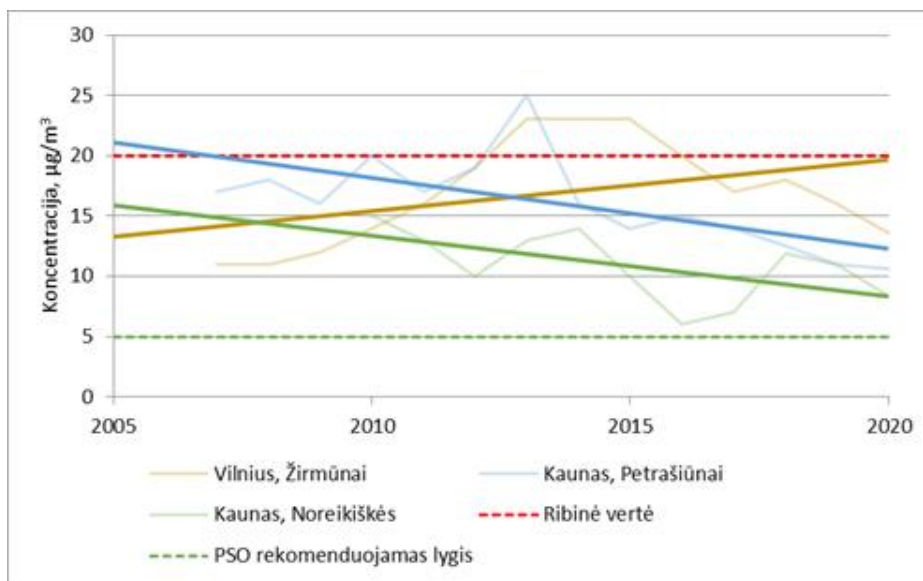
7.2.8 pav. 2005–2020 m. KD₁₀ koncentracija aplinkos ore Vilniaus aglomeracijoje, šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

7.2.9 pav. 2005–2020 m. KD₁₀ koncentracija aplinkos ore Kauno aglomeracijoje, šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

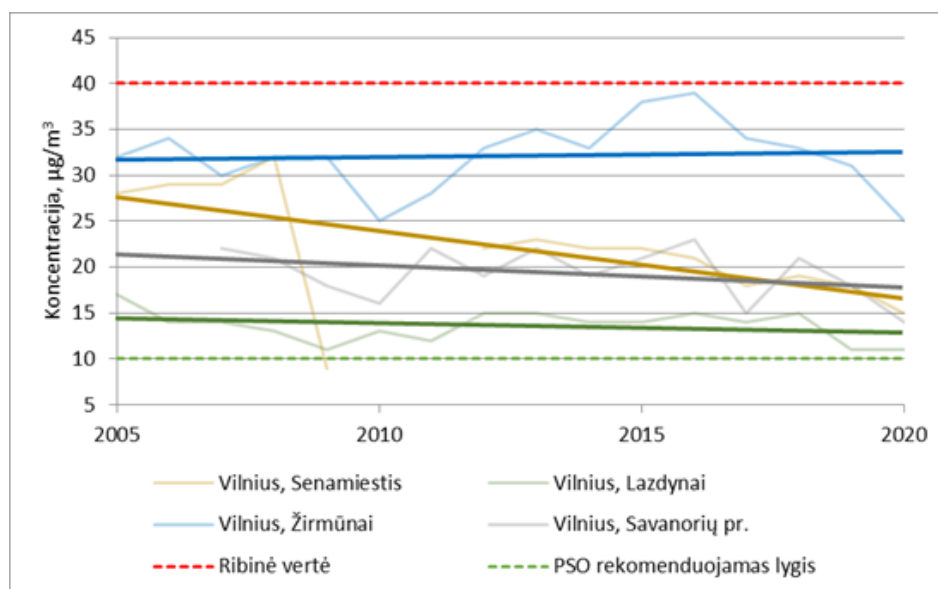
KD_{2,5} koncentracija aplinkos ore matuojama Vilniuje (Žirmūnų OKT), Kaune (Petrašiūnų ir Noreikiškių OKT), Klaipėdoje (Šilutės pl. OKT) ir Naujojoje Akmenėje. 2005–2020 m. laikotarpiu nei vienoje OKT nebuvo viršyta KD_{2,5} užterštumo ribinė vertė (nuo 2005 m. iki

2020 m. taikyta 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ribinė vertė). Šiuo laikotarpiu didžiausia $\text{KD}_{2,5}$ koncentracija buvo registruojama Vilniuje ir Kaune (Petrašiūnų OKT) (žr. 7.2.10 pav.). $\text{KD}_{2,5}$ didėjimo tendencija pastebima Vilniuje ir Klaipėdoje. Kaune ir Naujojoje Akmenėje $\text{KD}_{2,5}$ koncentracija palaipsniui mažėjo.

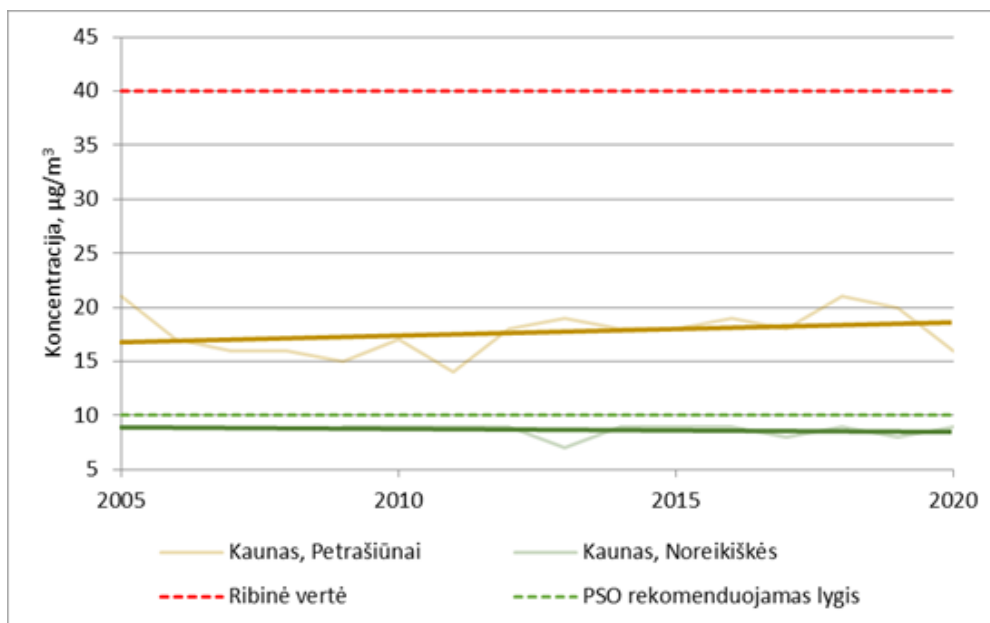

7.2.10 pav. 2005–2020 m. $\text{KD}_{2,5}$ koncentracija aplinkos ore Vilniaus ir Kauno aglomeracijose, šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

Didžiausias oro užterštumas NO_x 2005–2020 m. laikotarpiu fiksuotas Vilniaus Žirmūnų OKT (viso laikotarpio metinių koncentracijų vidurkis – 32 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) (žr. 7.2.11 pav.). Didesnės NO_x koncentracijos matuotos Šiaulių OKT (24 $\mu\text{g}/\text{m}^3$), Klaipėdos Šilutės pl. OKT (22 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) ir Vilniaus Senamiesčio OKT (22 $\mu\text{g}/\text{m}^3$). Mažiausias užterštumas NO_x laikėsi Mažeikių OKT (7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) ir Kauno Noreikiškių OKT (9 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) (žr. 7.2.12 pav.). 2005–2020 m. laikotarpiu NO_x koncentracija Lietuvos miestuose svyravo, tačiau daugumoje matuojamų teritorijų didėjimo ar mažėjimo tendencijos nebuvo. Reikšmingiausias NO_x koncentracijos mažėjimas pastebimas Šiauliuose, padidėjimas – Vilniaus Senamiestyje.

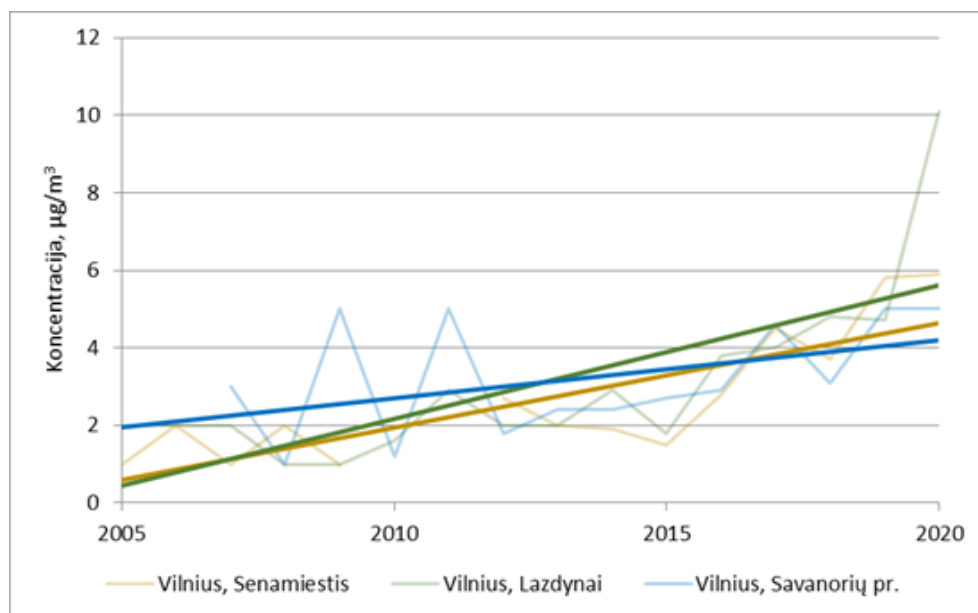

7.2.11 pav. 2005–2020 m. NO_x koncentracija aplinkos ore Vilniaus aglomeracijoje, šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

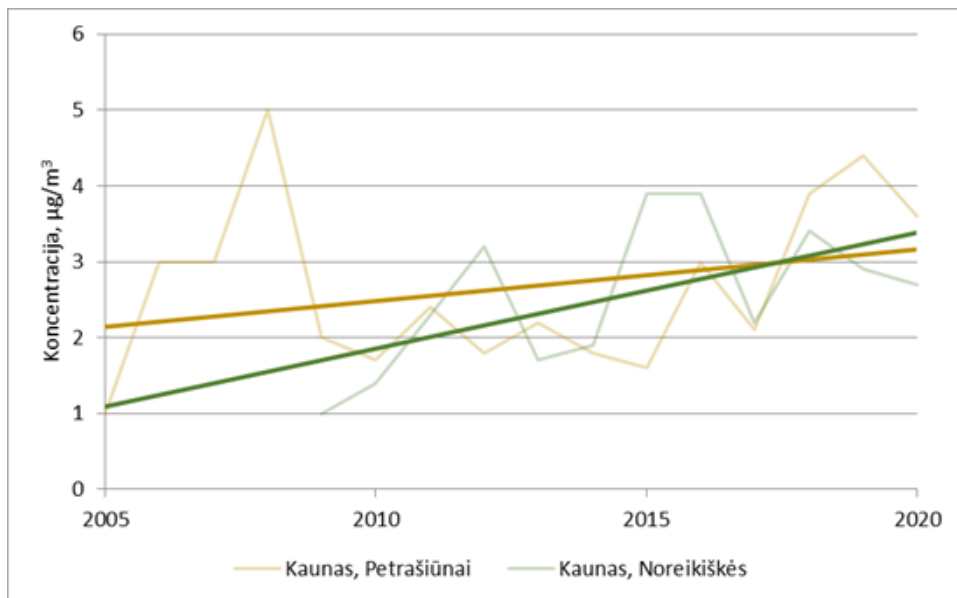

7.2.12 pav. 2005–2020 m. NO_x koncentracija aplinkos ore Kauno aglomeracijoje, šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

SO₂ koncentracijos lygiai visose zonose 2005–2020 m. laikotarpiu buvo pakankamai žemi ir ribinių vienos valandos ar paros vidutinių verčių viršijimo atveju nenustatyta. Vis dėlto, visose OKT pastebimas SO₂ koncentracijos didėjimo tendencija (žr. 7.2.13–7.2.14 pav.).

7.2.13 pav. 2005–2020 m. SO₂ koncentracija aplinkos ore Vilniaus aglomeracijoje, šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

7.2.14 pav. 2005–2020 m. SO₂ koncentracija aplinkos ore Kaune aglomeracijoje, šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

7.2.2. Aktualios apsaugos problemos

Oro užterštumas kietosiomis dalelėmis. Miestų aplinkos oro kokybei didžiausią neigiamą poveikį turi užterštumas kietosiomis dalelėmis, kurių pagrindiniai taršos šaltiniai – kietojo kuro deginamas namų ūkiuose ir kelių transportas. Lietuvoje dažnai viršijamos kietųjų dalelių (KD₁₀) paros ribinės užterštumo vertės. Taip pat dauguma miestų neatitinka Pasaulio sveikatos organizacijos rekomenduojamų oro kokybės lygių. Pasaulio sveikatos organizacijos skaičiavimais kasmet anksčiau laiko dėl taršos kietosiomis dalelėmis miršta apie 2700 gyventojų. Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos vertinimu kietųjų dalelių taršos padarinių sveikatai kaštai siekia 4,7 proc. BVP.

Deginamas prastos kokybės kietasis kuras. Namų ūkiuose įrengtuose kietojo kuro įrenginiuose (katiluose, krosnyse) nepakankamai užtikrinama naudojamo kuro kokybė. Lietuvoje neregamentuojama iškastinio kuro kokybė (akmens anglies, durpių), taip pat per retai vykdoma kietojo biokuro rinkos priežiūra sudaro sąlygas į rinką patekti reikalavimų neatitinkančiam kietajam biokurui. Dalis gyventojų medienos kurą ruošiasi patys, tačiau ne visais atvejais mediena paruošiama (išdžiovinama) iki tinkamos kokybės. To priežastis – informacijos apie nekokybiško kuro poveikį sveikatai ir aplinkai, didesnius šildymo kaštus ir galimą greitesnį įrenginio nusidėvėjimą trūkumas. Vykdam aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę registruojami atvejai, kai gyventojai individualiuose deginimo įrenginiuose degina buityje susidariusias ar iš ūkinės veiklos subjektų neteisėtai gautas atliekas ar šalutinius produktus.

Taršus transporto priemonių parkas. Lietuvos lengvųjų transporto priemonių parko vidutinis amžius 16 metų. Tai vienas seniausių Europoje automobilių parkų Europoje. Didžiąją dalį parko sudaro dyzelinu varomos transporto priemonės (santykinai didžiausią dalį tarp visų ES šalių), kurios pasižymi didesne tarša azoto oksidais ir kietosiomis dalelėmis palyginti su kitas degalų rūšis naudojančiomis transporto priemonėmis. Kelių transporto priemonių sukeltos oro taršos problemas gilina nepakankama transporto priemonių techninė priežiūra, ypač senų automobilių, ir gyventojų įprotis įsigyti senas, didesnės galios ir neekonomiškas transporto priemones.

Nepakankamas krovinių pervežimas alternatyviais būdais. Didžioji dalis krovinių pervežama dyzelinu varomomis sunkiosiomis transporto priemonėmis, kurių išmetamas azoto

oksidų kiekis sudaro 75 proc. Neišplėtoti kelių infrastruktūra, aplinkkelių trūkumas, sąlygoja, kad nemaža dalis sunkiojo kelių transporto pervežimus vykdo per miestų teritorijas. Nepakankamai išplėtoti suskystintų gamtinių dujų, geležinkelių ir vidaus vandenų transportavimo infrastruktūra riboja daugiamodalinio, alternatyvaus krovinių pervežimo galimybes.

Žemės ūkio oro tarša. Žemės ūkio sektoriaus yra pagrindinis taršos šaltinis amoniaku. Nuo 2005 m. iki 2019 m. išmetamo amoniako kiekis sumažėjo tik 7 proc., kai iki 2020 m. Lietuva buvo įsipareigojusi sumažinti 10 proc. Perėjimas prie tvarios ūkininkystės vyksta per lėtai, per mažai investuojama į pažangias technologijas (nepasinaudojama ES paramos fondais) ir per retai žemės veiklos vykdytojų pasiryžta įgyvendinti gerą ūkininkystės praktiką.

7.2.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai

Vertinant galimas Plano pasekmes aplinkos orui, SPAV metu buvo identifikuoti 7.2.5 lentelėje išvardyti aktualūs strateginiai dokumentai.

7.2.5 lentelė. VAPTP SPAV kontekste aktualūs strateginiai dokumentai ir su SPAV nagrinėjama klausimais susiję tikslai, prioritetai, siekiai ir (ar) uždaviniai

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas , patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998	<p>Pagal plano 6 strateginį tikslą “Užtikrinti gerą aplinkos kokybę ir gamtos išteklių naudojimo darną, švelninti Lietuvos poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui” nustatyti poveikio rodikliai ir jų siektinos reikšmės:</p> <ul style="list-style-type: none"> Išmetamo į aplinkos orą teršalų kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. Miestų, kuriuose metinė kietųjų dalelių KD10 koncentracija neviršija Pasaulio sveikatos organizacijos rekomenduojamo lygio, dalis Priešlaikinės mirtys, priskiriamos ilgalaikiam kietųjų dalelių KD2,5 poveikiui <p>6.1 uždavinys. Didinti energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių dalį ir alternatyvių degalų vartojimą transporto sektoriuje, skatinti darnų įvairiarūši judumą ir mažinti transporto sukeltą aplinkos taršą</p> <p>6.1.2. Transporto sektoriuje išmetamo NOx kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. išmestu kiekiu</p> <p>6.2 uždavinys. Plėtoti tvarų ir bioekonomikos principais paremtą ūkininkavimą visose žemės ūkio šakose</p> <p>6.1.2. Transporto sektoriuje išmetamo NOx kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. išmestu kiekiu</p> <p>6.3 uždavinys. Užtikrinti Lietuvos elektros energijos rinkos ir elektros energetikos sistemos adekvatumą, didinti vidaus energijos gamybos ir bendrojo galutinio energijos vartojimo atsinaujinančių energijos išteklių dalį bei diegti taršos mažinimo priemones energetikos sektoriuje</p> <p>6.3.1. Energetikos sektoriuje išmetamo SO2 kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. išmestu kiekiu</p> <p>6.3.2. Energetikos sektoriuje išmetamo NMLOJ kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. išmestu kiekiu</p> <p>6.5 uždavinys. Didinti viešųjų centrinių valdžios, individualių gyvenamųjų pastatų ir įmonių energijos</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>vartojimo efektyvumą ir energijos iš atsinaujinančių išteklių juose naudojimą</p> <p>6.5.2. Namų ūkių išmetamo KD2,5 kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. išmestu kiekiu</p>
<p>Nacionalinis oro taršos mažinimo planas (NOTMP), patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. 371</p>	<p>Plano tikslas – apriboti nacionaliniu mastu iš antropogeninių taršos šaltinių išmetamą į aplinkos orą SO₂, NO_x, NH₃, KD2.5 ir NMLOJ kiekį, kad būtų laikomasi Aplinkos apsaugos strategijoje Lietuvai nustatytų 2020 m. tikslų ir 2030 m. tikslų, taip pat siekiant valdyti nacionaliniu mastu iš antropogeninių taršos šaltinių išmetamų kitų oro teršalų kiekį, kad nebūtų viršijamas ataskaitiniais 1990 m. išmestas kiekvieno jų kiekis. Plano tikslui pasiekti yra nustatyti trys tikslai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sumažinti taršą SO₂, NO_x, NH₃, KD2,5 ir NMLOJ, didžiausią dėmesį skiriant taršos mažinimui iš pagrindinių teršėjų; • apriboti taršą sunkiaisiais metalais ir patvariaisiais organiniais teršalais, siekiant neviršyti 1990 m. išmesto kiekvieno jų kiekio, didžiausią dėmesį skiriant taršos mažinimui iš pagrindinių teršėjų; • modernizuoti aplinkos oro taršos atskaitomybės ir monitoringo sistemas, didinant jų rezultatų prieinamumą visoms suinteresuotoms šalims.
<p>Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija (NAAS), patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626</p>	<p>Siekama užtikrinti, kad Lietuvoje į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekis neviršytų tarptautiniuose ir ES teisės aktuose nustatyto kiekio, oro teršalų koncentracija aplinkos ore neviršytų žmogaus sveikatai ir aplinkai nepavojingų aplinkos oro užterštumo lygių</p>
<p>Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72</p>	<p>157.2. Miestuose kvėpuosime švairiu oru. Iki 2030 m. Lietuvos miestuose ir miesteliuose perpus sumažinsime žmonių sveikatai kenksmingą oro taršą. Remsime savivaldybių ir visuomenines iniciatyvas matuoti ir gerinti oro kokybę urbanizuotose teritorijose: steigti mažos taršos zonas miestų centruose, pereiti prie nedaršų šildymo sprendimų, planuojant naujas pramonines zonas koncentruoti jas miestų periferijoje, miestų centruose esantiems pramonės objektams taikysime sugriežtintus taršos normatyvus. Skatinsime gyvenamąsias teritorijas jungtis žaliaisiais koridoriais su bemotorio transporto infrastruktūra ir formuoti žaliųjų jungčių tinklą. Sukursime regioninius ir tarpinstitucinius oro, vandens, kvapų ir garso taršos kontrolės mechanizmus.</p>
<p>Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155</p>	<p>6.2.4. Siekiant gyventi švaresnėje aplinkoje ir veiksmingai įgyvendinti Lietuvai nustatytus oro taršos mažinimo tikslus, atnaujinti Nacionalinį oro taršos mažinimo planą – numatyti papildomas priemones oro taršai mažinti iki 2030 m. (pakeisti Vyriausybės nutarimą).</p> <p>6.2.5. Siekiant mažinti aplinkos oro užterštumą urbanizuotose teritorijose, pakeisti reikiamus aplinkos ministro ir sveikatos apsaugos ministro įsakymus – nustatyti griežtesnes ribines aplinkos oro užterštumo</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>vertes pagal Pasaulio sveikatos organizacijos rekomenduojamus oro užterštumo lygius ir (arba) kitas griežtesnes oro kokybės normas.</p> <p>6.2.6. Įgyvendinti finansavimo priemonės netaršiams ir efektyvumą didinantiems šildymo sprendimams skatinti (jungtis prie centralizuoto šilumos tiekimo sistemos, šilumos energijos gamybai naudoti elektros, saulės, geotermiņę, aerotermiņę, atliekinę šilumos energiją; skatinti šilumos siurblių, šilumos saugyklų naudojimą, žemos temperatūros tinklų plėtrą, pastatų šildymo sistemų modernizavimą; modernizuoti kietojo kuro katilus arba keisti atsinaujinančius energijos išteklius naudojančiomis šildymo sistemomis, atsižvelgiant į vietovės aplinkos oro užterštumo lygį).</p>
<p>Lietuvos susisiekimo plėtros iki 2050 m. strategija (LSPS), patvirtinta Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2020 m. gruodžio 7d. įsakymu Nr. 3-746</p>	<p>Susisiekimo sektoriaus vizija iki 2050 m. – aplinkai ir visuomenei draugiška susisiekimo sistema, skirta šalies ekonomikai ir konkurencingumui skatinti. Pagrindiniai tikslai:</p> <p>Ekologiškas susisiekimas. Šiuo tikslu siekiama sumažinti ŠESD kiekį, išmetamą transporto sektoriaus, didinti alternatyviais degalais varomų transporto priemonių naudojimą šalyje.</p> <p>Darnus integruotas ir įtraukus susisiekimas. Šiuo tikslu siekiama užtikrinti, jog vartotojams būtų sudaromos sąlygos naudotis aplinkai draugiška, vartotojų poreikius atitinkančia susisiekimo sistema.</p> <p>Eismo sauga ir saugumas. Šis tikslas apima saugumo ir saugos aspektus, siekiant užtikrinti mažiau žūčių, susijusių su transportu, ir padidinti transporto saugumą vartotojui.</p> <p>Konkurencinga ir ekonomiškai efektyvi susisiekimo sistema. Šiuo tikslu siekiama užtikrinti, jog susisiekimo sistema atlieptų augančius judumo poreikius, didėjančius krovinių ir keleivių srautus bei užtikrintų infrastruktūrai keliamus reikalavimus.</p> <p>Efektyvus junglumas. Šiuo tikslu siekiama užtikrinti, jog vystantis technologijoms, visi gyventojai turėtų prieigą prie IRT infrastruktūros ir galėtų nevaržomai naudotis ryšių infrastruktūra.</p>
<p>Nacionalinė susisiekimo plėtros 2014–2022 metų programa (NSPP), patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. gruodžio 18 d. nutarimu Nr. 1253</p>	<p>Pagal Programos tikslą – padidinti energijos vartojimo transporto efektyvumą ir sumažinti neigiamą transporto poveikį aplinkai – numatomi šie uždaviniai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ekonominėmis ir administracinėmis priemonėmis skatinti efektyvesnę energijos išteklių ir energijos vartojimą transporto sektoriuje; • ugdyti darnaus judumo kultūrą, skatinti visuomenę efektyviai vartoti ir taupyti transporto vartojamą energiją, stiprinti tam reikalingus įgūdžius; • didinti energijos vartojimo efektyvumą – skatinti alternatyvių energijos šaltinių (degalų) naudojimą transporto, sukurti tam reikalingą infrastruktūrą ir atnaujinti viešojo transporto parką;

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<ul style="list-style-type: none"> • mažinti transporto sistemos neigiamą poveikį aplinkai ir užtikrinti atitiktį „Natura 2000“ tinklo ir kitų saugomų teritorijų ir rūšių apsaugos režimo reikalavimams; • mažinti transporto sistemos skleidžiamo triukšmo neigiamą poveikį – modernizuoti ir tobulinti valstybinės reikšmės automobilių kelių ir valstybinės reikšmės geležinkelių tinklo infrastruktūrą pagal parengtus strateginius triukšmo žemėlapius ir triukšmo prevencijos planus.
<p>Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija (NENS), patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133 (Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. XIII-1288 patvirtinta nauja dokumento redakcija)</p>	<p>Pagrindiniai strategijos tikslai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • atsinaujinančių energijos išteklių srityje – toliau didinti atsinaujinančių energijos išteklių dalį Lietuvos vidaus energijos gamyboje ir galutiniame energijos suvartojimo balanse, taip mažinant priklausomybę nuo iškastinio kuro importo ir didinant vietinės elektros energijos gamybos pajėgumus; • energijos vartojimo efektyvumo didinimo srityje – užtikrinti, kad iki 2030 metų pirminės ir galutinės energijos intensyvumas būtų 1,5 karto mažesnis negu 2017 metais, o iki 2050 metų – apie 2,4 karto mažesnis negu 2017 metais; • darniai vystyti elektros energetikos sritį, užtikrinant patikimus rezervavimo ir balansavimo pajėgumus bei didinant vidaus elektros energijos generacijos pajėgumus iš netaršių šaltinių ar panaudojant atsinaujinančius energijos išteklius, kurie užtikrintų energetiškai savarankiškos valstybės elektros energijos suvartojimo poreikius; • šilumos ūkio srityje – nuoseklus ir subalansuotas centralizuoto šilumos tiekimo sistemos atnaujinimas (optimizavimas), užtikrinantis efektyvų šilumos vartojimą, patikimą, ekonomiškai (konkurencingą) patrauklų tiekimą ir gamybą, sudarantis galimybę diegti modernias ir aplinkai draugiškas technologijas, naudojančias vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius, užtikrinančią sistemos lankstumą ir palankią terpę investicijoms; • gamtinių dujų srityje – užtikrinti techniškai patikimą ir diversifikuotą šalies vartotojų aprūpinimą gamtinėmis dujomis efektyvumo ir ekonomiško principu pagrįstomis sąnaudomis ir konkurencingomis kainomis • degalų srityje – palaipsniui pereiti prie mažiau taršių degalų ir elektros energijos vartojimo, lanksčiai ir efektyviai išnaudojant esamą naftos ir naftos produktų sektoriaus infrastruktūrą bei vietinį AEI potencialą.
<p>ES nulinės taršos veiksmų planas, Komisijos 2021 m. gegužės 12 d. komunikatas COM(2021) 400 final</p>	<p>2021 m. gegužės 12 d. EK pristatė ES nulinės taršos veiksmų planą (toliau – Veiksmų planas). Šis planas yra Žaliojo kurso dalis ir juo siekiama iki 2050 m. sumažinti oro, vandenų ir dirvožemio taršą, kad neturėtų reikšmingo poveikio ekosistemoms ir žmogaus sveikatai, – sukurti aplinką be toksinių medžiagų. Paminėtini šie aktualūs Veiksmų plano kertiniai taršos mažinimo iki 2030 m. tikslai:</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekliai, uždaviniai
	<ul style="list-style-type: none"> • gerinti oro kokybę, siekiant sumažinti dėl oro taršos sukeltų priešlaikinių mirčių skaičių 55 proc.; • 25 proc. sumažinti ES ekosistemų, kuriose oro tarša kelia grėsmę biologinei įvairovei.
<p>Europos žaliasis kursas, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos vadovų tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Briuselis 2019 12 11 COM(2019) 640 final</p>	<p>2.1.2. Švarios ir įperkamos energijos tiekimas ir energijos tiekimo saugumas.</p> <p>2.1.8. Nulinės taršos tikslas – kad aplinkoje nebūtų toksinių medžiagų.</p>

7.3. KLIMATAS IR JO KAITA

7.3.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos

Nors Lietuva kol kas yra laikoma viena mažiausiai klimato kaitos paveikiamų valstybių pasaulyje, šylantis klimatas jau pradeda daryti poveikį Lietuvos vandens išteklių, kraštovaizdžio, ekosistemų ir biologinės įvairovės, aplinkos oro kokybės, visuomenės sveikatos, atliekų tvarkymo, miškų ūkio, žemės ūkio ir kitoms sritims. Globaliame pasaulyje vykstantys pražūtingi klimato kaitos padariniai taip pat ekonomiškai netiesiogiai atsiliepią visai Europai ir Lietuvai. Dėl klimato kaitos skursta bioįvairovė, didėja invazinių rūšių atvejai į kitus naujus plotus, siaurės kryptimi slenkasi tropinės ligos. Pastarieji penkeri metai buvo šilčiausi per visą meteorologinių stebėjimų istoriją. 2020 m. vidutinė pasaulio temperatūra buvo 1,2 °C aukštesnė už ikipramoninio laikotarpio lygį. 2020-ieji Lietuvoje buvo šilčiausi per visą meteorologinių stebėjimų istoriją. Vidutinė metinė oro temperatūra Lietuvoje buvo 9,2 °C, tai yra 2,3 °C didesnė už vidutinę daugiametę (atsižvelgiant į 1981–2010 m. vidurkį). Apie visuotinio atšilimo padarinius neginčijamai liudija dažnėjančios sausros, audros ir kiti ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai.

Nacionalinėje klimato kaitos valdymo darbotvarkėje (toliau – Darbotvarkė) nustatyti Lietuvos klimato kaitos valdymo politikos iki 2030 m., iki 2040 m. ir ilgalaikiai iki 2050 m. tikslai ir uždaviniai klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos padarinių srityse. Klimato kaitos švelninimo politika siekiama mažinti išmetamų ŠESD kiekį ir didinti jų absorbavimą. Klimato kaitos švelninimas ypač svarbus energetikos, transporto, pramonės, žemės ūkio, atliekų, miškininkystės sektoriuose.

Prisitaikymo prie klimato kaitos politika siekiama sustiprinti gebėjimą prisitaikyti, padidinti atsparumą ir sumažinti pažeidžiamumą dėl klimato kaitos poveikio siekiant prisidėti prie darnaus vystymosi, užtikrinti tinkamas atsakomąsias prisitaikymo priemones.

Lietuva siekia tinkamai įgyvendinti Lietuvos darnaus vystymosi ir klimato kaitos švelninimo įsipareigojimus ir atskirti ekonomikos augimą nuo išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) kiekio.

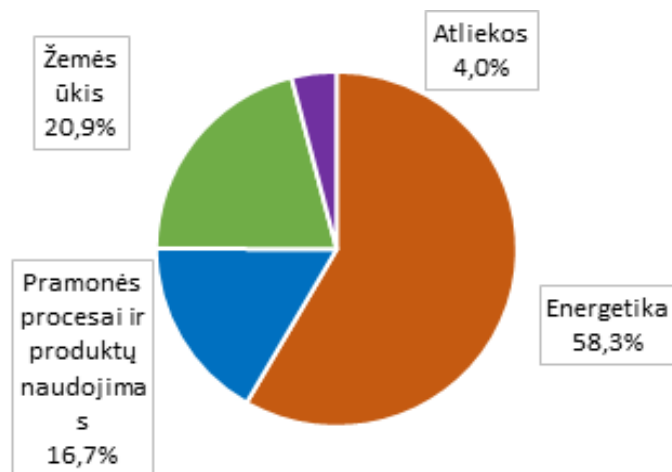
Lietuvoje 2019 m. į atmosferą buvo išmesta 20 368 kt ŠESD, skaičiuojant CO₂ ekvivalentu (neįskaitant žemės naudojimo, paskirties keitimo ir miškininkystės (toliau – ŽNPKM) sektoriaus). Lyginant su 1990 m., išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo apie 57 proc. neįskaitant ŽNPKM sektoriaus poveikio, o įskaitant ŽNPKM sektorių – 65 proc.

Daugiausiai ŠESD susidaro energetikos sektoriuje, kuriame 2019 m. susidarė 58,3 proc. viso šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio (7.3.1 pav.).

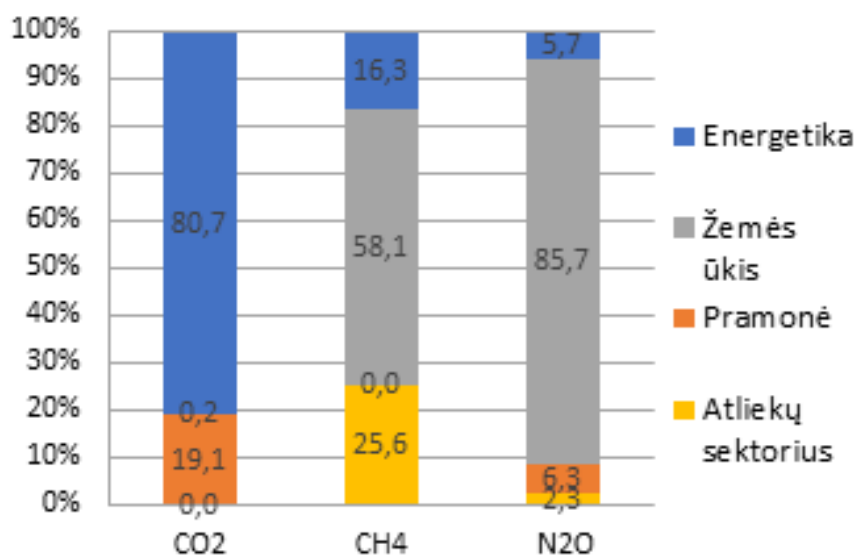
Iš energetikos sektoriaus į atmosferą daugiausiai pateko CO₂ – 80,7 proc. viso CO₂ kiekio, ir CH₄ – 16,3 proc. viso CH₄ kiekio, taip pat susidarė nedidelis kiekis N₂O – 5,7 proc. viso N₂O kiekio (7.3.2 pav.). Antras pagal išmetamų ŠESD kiekį – žemės ūkio sektorius, kuriame iš viso susidarė 20,9 proc. nuo bendrai išmesto ŠESD kiekio. Žemės ūkio sektoriuje 2019 m. daugiausiai susidarė N₂O – 85,7 proc. viso N₂O dujų kiekio, ir CH₄ – 58,1 proc. viso CH₄ dujų kiekio, taip pat nedidelis kiekis CO₂ – 0,2 proc. viso CO₂ kiekio.

Pramonės procesų ir pramonės produktų naudojimo sektoriuje išmestų ŠESD kiekis sudarė 16,7 proc. viso išmetamų ŠESD kiekio, iš jų CO₂ – 19,1 proc. viso CO₂ kiekio ir N₂O – 6,3 proc. viso N₂O kiekio.

Atliekų sektoriuje 2019 m. susidarė 4,0 proc. nuo bendrai išmesto ŠESD kiekio. Šiame sektoriuje daugiausiai susidarė CH₄ dujų – 25,6 proc. viso CH₄ kiekio, taip pat nedidelis kiekis N₂O – 2,3 proc. viso N₂O kiekio.

7.3.1 pav. 2019 m. Lietuvoje susidaręs ŠESD kiekis (proc.), pagal sektorius

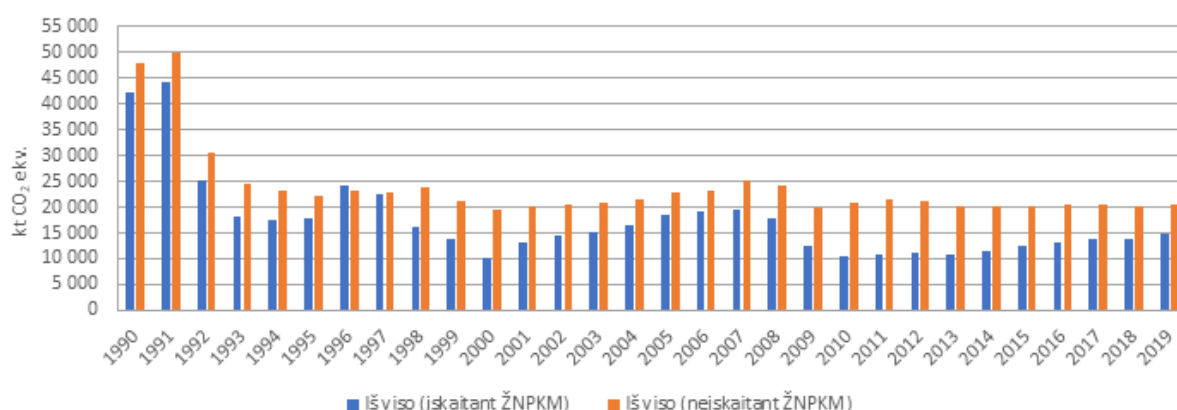

7.3.2 pav. 2019 m. Lietuvoje skirtinguose sektoriuose susidaręs ŠESD (CO₂, CH₄, N₂O) kiekis (proc.)

Nuo analizuojamojo laikotarpio pradžios – 1990 m. iki 2019 m. išmetamų ŠESD kiekis sumažėjo daugiau nei dvigubai, nuo 47 792 kt CO₂ ekv. iki 20 368 kt CO₂ ekv. neįskaitant ŽNPKN sektoriaus poveikio. Dėl Sovietų Sąjungos griūtis ir su tuo susijusio perėjimo prie rinkos ekonomikos, taip pat pramonės gamybos bei degalų naudojimo nuosmukio matomas ženklus ŠESD kiekio sumažėjimas 1990–2000 m. (7.3.3 pav.). Atsigavus ekonomikai, iki 2008 m. pasaulinės krizės šalyje vyko gana spartus išmetamų ŠESD kiekio augimas. 2009 m. matomas išmetamų ŠESD kiekio sumažėjimas dėl pasaulinės ekonominės krizės, tačiau vėl atsigaunant ekonomikai matomas nedidelis bendro ŠESD kiekio augimas.

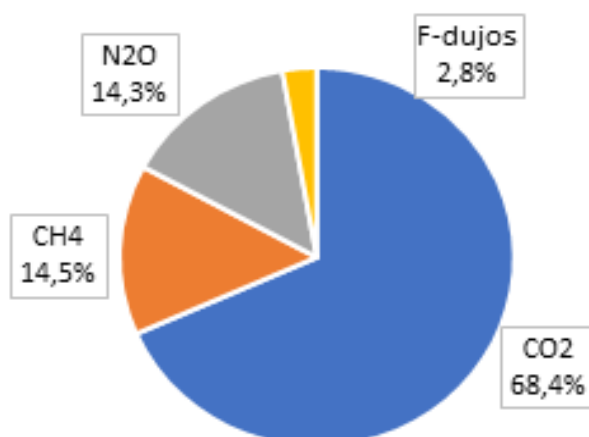
Pastarąjį augimą taip pat būtų galima susieti ir su Ignalinos AE uždarymu, tačiau šis padidėjimas buvo žymiai mažesnis negu buvo prognozuota. 2011–2013 m. bendras išmetas ŠESD kiekis vėl mažėjo. Tai sąlygojo užbaigtas katalizatorių diegimo projektas trąšų gamykloje, didelė elektros energijos importo dalis bei padidėjęs atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas. Nuo 2013 m. bendras išmetamų ŠESD kiekis (neįskaitant ŽNPKN sektoriaus) stabilizavosi. 2017 m. išmetamų ŠESD kiekis šiek tiek padidėjo dėl augančio transporto priemonių skaičiaus ir padidėjusios pramonės gamybos, 2018 m. išmetamų ŠESD kiekis sumažėjo dėl pramonės sektoriuje sumažėjusių chemijos pramonės gamybos apimčių ir sumažėjusio fluorintų ŠESD naudojimo komercinėje šaldymo įrangoje. 2019 metais palyginus

su 2018 metais išmetamų ŠESD kiekis padidėjo 1 proc. dėl padidėjusių gamybos apimčių mineralinių produktų ir chemijos pramonės gamyboje.

7.3.3 pav. Lietuvoje išmetamų ŠESD kiekio kitimo tendencija 1990–2019 m., kt CO₂ ekv.

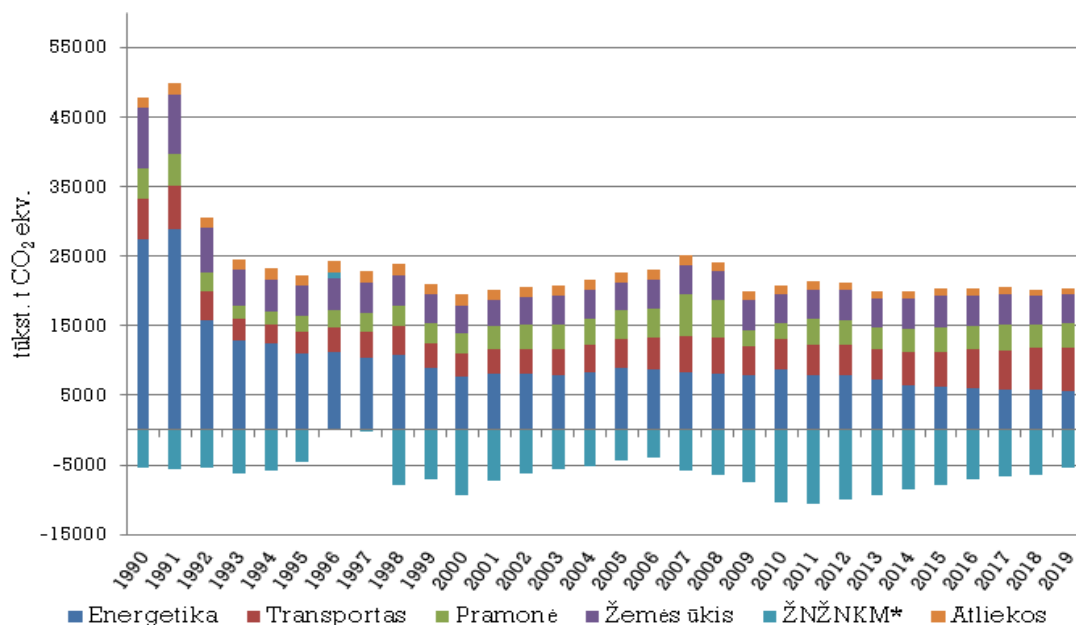
2019 m. Lietuvoje į atmosferą pateko 1,0 proc. daugiau ŠESD (neįskaitant ŽNPKM sektoriaus) lyginant su 2018 m. Labiausiai išmetamų ŠESD kiekis padidėjo (7,1 proc. (226 kt CO₂ ekv.)) pramonės sektoriuje dėl mineralinių produktų ir chemijos pramonės gamybos apimčių padidėjimo. ŠESD sudėtyje daugiausiai buvo anglies dioksido (7.3.4 pav.), kurio kiekis 2019 m. sudarė 68,4 proc., metano – 14,5 proc., azoto suboksido – 14,3 proc. nuo bendro išmetamų ŠESD kiekio CO₂ ekvivalentu. Fluorintos dujos (HFCs, SF₆ ir NF₃) kartu sudarė 2,8 proc. viso Lietuvoje išmetamų ŠESD kiekio.

7.3.4 pav. Lietuvoje išmetamų ŠESD sudėtis 2019 m., CO₂ ekv. neįskaitant ŽNPKM

2018 m. išmetamų ŠESD kiekis, palyginti su 1990 m., sumažintas 57,9 proc. Tuo metu šalies BVP (2017 m.) buvo 173,3 proc. didesnis nei 1990 m.⁸ Vis dėlto, daugiausiai ŠESD kiekiai buvo sumažinti 1990–2000 m. laikotarpiu, nes nuo 2000 m. bendro ŠESD kiekio ir BVP augimo tendencijos yra panašios (7.3.5 pav.).

⁸ 2021 m. Lietuvos nacionalinė ŠESD apskaitos ataskaita (1990–2019).

7.3.5 pav. Bendras susidaręs ŠESD kiekis, išreikštas CO₂ ekvivalentu, šaltinis – Aplinkos ministerija
*ŽNŽNKM – žemės naudojimas, žemės naudmenų keitimas ir miškininkystė

Pagal naujausias Darbotvarkės projekcijas, Lietuva iki 2030 m. privalės sumažinti išmetamų ŠESD kiekį ES ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose 25 proc., palyginti su 2005 m. kiekiu. Tęsiant dabartinę ūkio sektorių plėtrą, netaikant ŠESD mažinimo priemonių, iki 2030 m. išmetamų ŠESD kiekis, palyginti su 2005 m. kiekiu, Lietuvoje išaugtų bent 6 proc. Didžiausi iššūkiai laukia Lietuvos ATLPS nedalyvaujančių sektorių, kurie išmeta daugiausia ŠESD (69 proc.) ir kuriuose Lietuva iki 2020 m. turėjo galimybę padidinti išmetamą ŠESD kiekį 15 proc., palyginti su 2005 metais. 2018 m. duomenimis, Lietuvoje į atmosferą buvo išmesta apie 1,7 proc. mažiau ŠESD nei 2017 metais. Daugiausia jų išmetė transporto (30,2 proc.) ir energetikos (28,6 proc.) sektoriai. Trečioje vietoje – žemės ūkis (21,1 proc.), kiek mažiau ŠESD išmetama pramonės (15,6 proc.) ir atliekų (4,5 proc.) sektoriuose. Siekiant įgyvendinti klimato kaitos tikslus, būtina skatinti skubius pokyčius transporto, žemės ūkio, pramonės sektoriuose, drauge sudaryti sąlygas išlaikyti Lietuvoje gamybą.

7.3.2. Aktualios problemos

Klimato kaitos švelninimas

Nacionalinės ŠESD apskaitos ataskaitos duomenimis, transporto sektorius išmeta daugiausia ŠESD (2019 m. apie 44 proc. ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje (toliau – ES ATLPS) nedalyvaujančių sektorių ŠESD kiekio), beveik 96 proc. transporto išmetamų ŠESD kiekio arba 30 proc. bendro šalies ŠESD išmetamo kiekio susidaro kelių transporto subsektoriuje ir jis didėja pastaruosius 7 metus. Daugiausia ŠESD išmeta lengvieji automobiliai – jų šalyje daugėja, amžiaus vidurkis – 15 metų. Valstybės pastangos planavimo dokumentais keisti padėtį kol kas neduoda apčiuopiamo rezultato mažinant ŠESD, nes trūksta ekonominių ir finansinių priemonių, mokestinė politika nepakankamai orientuota į aplinkosaugos ir klimato kaitos tikslų įgyvendinimą ir elgsenos pokyčius.

Nacionalinės ŠESD apskaitos ataskaitos duomenimis, žemės ūkis yra trečias pagal Lietuvoje išmetamų ŠESD kiekį (2019 m. apie 30 proc. ES ATLPS nedalyvaujančių sektorių ŠESD kiekio). Valstybės ir ES fondų finansinė parama iki šiol daugiausia nukreipta į intensyvaus ūkininkavimo metodų taikymą. Ūkininkams dažnai trūksta kompetencijos, žinių, motyvacijos ir paskatų pereiti prie naujų technologijų ir įgyvendinti aplinkai nekenksmingą

gamybos praktiką, kuri sumažintų išmetamų ŠESD kieki. Šių iššūkių sprendimas sudarytų sąlygas tinkamai panaudoti didelį šio sektoriaus išmetamų ŠESD mažinimo potencialą.

Nepakankamai užtikrinamas mokslo institucijų ir verslo bendradarbiavimas siekiant vykdyti mokslinius tyrimus, skatinti eksperimentinę plėtrą ir inovacijas (toliau – MTEPI) ir diegti naujausias mažo išmetamų ŠESD kiekio technologijas atskiruose ekonomikos sektoriuose (energetikoje, pramonėje, transporte, žemės ūkyje ir kt.).

Žemės ūkio sektoriuje nėra ūkio lygmens išmetamo ir absorbuojamo išmetamų ŠESD kiekio apskaitos sistemos, kuri suteiktų ekonominį stimulą mažinti išmetamų ŠESD kieki ūkio subjektams lyginant tarpusavio ŠESD išmetimus.

ES ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose (transportas, žemės ūkis, atliekos, pramonės įmonės, mažoji energetika) neužtikrinus įtvirtintų metinių išmetamų ŠESD kiekio mažinimo limitų (t CO₂ ekv.) 2021–2030 m. laikotarpiu neviršijimo vidinėmis pastangomis, Lietuva privalėtų trūkstamą išmetamų ŠESD kiekio mažinimo kvotą pirkti iš kitų valstybių ir tai keltų pavojų valstybės biudžetui.

Didžiausia grėsmė nesumažinti išmetamų ŠESD kiekio yra transporto sektoriuje. Dėl didelio socialinio ir ekonominio jautrumo gali būti delsiama priimti sprendimus riboti iškastiniu kuru varomų lengvųjų automobilių naudojimą, tai lemtų didėjančią degalų suvartojimą ir išmetamų ŠESD kieki.

Nepakankamai sparti aplinką tausojančių žemės ūkio technologijų ir būdų (ir gyvulininkystėje, ir augalininkystėje) pritaikymo plėtra bei nuolat griežtėjantys ES reikalavimai ir paramos sąlygos kelia grėsmę, kad Lietuvos žemės ūkio sektorius, laiku nepasinaudojęs pereinamojo laikotarpio galimybėmis ir paskatomis ir nesumažinęs išmetamų ŠESD ir oro teršalų, ypač amoniako ir kietųjų dalelių, nebeatitiks ES paramos sąlygų ateityje ir padidės konkurencingumo praradimo rizika.

Dabartiniais tempais didėjantis žemės naudmenų ploto naudojimas grūdininkystės sektoriuje skatina mineralinių trąšų ir pesticidų naudojimą, intensyvus nederlingos žemės dirbimas auginant mažai pridėtinės vertės sukuriančią, bet gamtinius išteklius eikvojančią produkciją, lemtų daugiamečių pievų ir žolynų, kurie absorbuoja reikšmingą dalį išmetamų ŠESD kiekio, savaime užžėlusių miškais plotų ir įveisiamų miškų plotų mažėjimą, biologinės įvairovės nykimą, derlingojo dirvožemio sluoksnio praradimą, ribotų pažeistų ekosistemų atkūrimo galimybes ir miškininkystės plėtrą.

Neišvystyta antrinių žaliavų rinka, konkurencingų ir į žiedinę ekonomiką orientuotų technologinių sprendimų trūkumas, nesuformuota palanki žaliųjų investicijų aplinka apribotų išmetamų ŠESD mažinimo tikslų įgyvendinimą.

Prisitaikymas prie klimato kaitos

Įvairių ekonomikos sektorių ir gyventojų yra nepakankamai įsisąmonintos klimato kaitos galimos grėsmės ir būtinybė prisitaikyti prie klimato kaitos ir jos padarinių, nevertinamas taikytinų priemonių poreikis ir poveikis ateityje, turtas dažnai nedraudžiamas ir dėl to neišvengiama didelių nuostolių.

Labai nuo klimato sąlygų priklausantis yra transporto sektorius. Esant ekstremalioms orų sąlygoms, gali sutrikti oro, vandens, geležinkelio ir kelių transporto eismas, dėl temperatūros svyravimų pažeidžiamos kelių dangos. Neįvedant kelių transporto ribojimų karščių metu, pažeidžiama kelio danga, kuriai atkurti reikia daug lėšų.

Neatspari, ypač miškingose vietovėse, elektros energijos skirstomųjų tinklų infrastruktūra ekstremalių orų sąlygų (audrų, snigių ir kt.) sukeltiems veiksniams, kurie lemia elektros energijos tiekimo nutrūkimą ir grėsmę vartotojų saugumui.

Trūksta iniciatyvų ir kompetencijos savivaldybėse, nedalyvaujama planuojant ir įgyvendinant konkrečiam regionui svarbius prisitaikymo prie klimato kaitos planus ir priemones.

Nepakankamas rizikos vertinimas ir investicijų trūkumas valdymo priemonėms. Esminis dėmesys sutelktas į klimato kaitos padarinių likvidavimą ir žalos atlyginimą.

Dėl gresiančių finansinių nuostolių ir išlaidų kompensuojant žalą, susidariusią dėl infrastruktūros pažeidimų, ar dėl priemonių, skirtų prisitaikyti prie klimato kaitos, neįgyvendinimo (didėjant poveikiui, auga neigiamų padarinių mastas), mažės finansinės investicijos.

Didėjant nepralaidžių dangų (pvz., trinkelio, asfalto danga) plotui Lietuvos miestuose, vis sunkiau krituliai susigeria į gruntą, dėl „pilkosios“ infrastruktūros negebėjimo dreuoti susidariusį padidėjusį kritulių vandens kiekį, dažnės gatvių poplūdžiai. Be to, kietosios dangos, augant temperatūrai ir karštų dienų skaičiui, didins karščio salų miestuose susiformavimą.

Dėl ekstremalių gamtinių veiksnių atsirandantys elektros energijos tiekimo nutrūkimai kelia grėsmę gyventojų saugumui, gali sutrikdyti įvairių rūšių veiklą.

7.3.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai

Vertinant galimas Plano pasekmes klimato kaitai, SPAV metu buvo identifikuoti 7.3.1 lentelėje išvardyti aktualūs strateginiai dokumentai.

7.3.1 lentelė. VAPTP SPAV kontekste aktualūs strateginiai dokumentai ir su SPAV nagrinėjamais klausimais susiję tikslai, prioritetai, siekiai ir (ar) uždaviniai

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
Europos žaliasis kursas , Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos vadovų tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Briuselis 2019 12 11 COM(2019) 640 final	Europos žaliajame kurse išdėstytas Komisijos įsipareigojimas imtis su klimatu ir aplinka susijusių iššūkių. Tai švaraus augimo strategija, kuria siekiama paspartinti ES transformaciją į teisingą ir klestinčią visuomenę, pasižyminčią modernia, efektyviai išteklius naudojančia ir konkurencinga ekonomika, pasiekiant klimato neutralumą iki 2050 m.
Europos klimato teisės aktas , 2020 m. kovo 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento pasiūlymas, kuriuo nustatoma poveikio klimatui neutralizavimo sistema ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2018/1999. COM/2020/80 final	Reglamentu įtvirtinamas ES poveikio klimatui neutralumo 2050 m. tikslas ir padidinamas 2030 m. nustatytas 40 proc. ŠESD sumažinimo tikslas iki ne mažiau kaip 55 proc., palyginti su 1990 m. Konstatuota, kad iki 2030 m. ES išmetamą ŠESD kiekį sumažinti ne mažiau kaip 55 proc. įmanoma ir naudinga, bet pastangų mažinti išmetamą ŠESD kiekį reikės visuose sektoriuose, turės būti didinamas absorbuojamas ŠESD kiekis.
ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategija . Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui Klimato kaitai atsparios Europos kūrimas. Naujoji ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategija, 2021 m. vasario 24 d. COM(2021)82	Strategijoje nustatytas tikslas – įgyvendinti 2050 m. klimato kaitos poveikiui atsparios Sąjungos viziją, užtikrinant pažangesnį, sistemingą ir greitesnį prisitaikymą, aktyviau remiant tarptautinius veiksmus. Tai reiškia, kad visas politikos ciklas turi būti grindžiamas gilesnėmis žiniomis ir geresniais duomenimis; visais lygmenimis turi būti remiamas politikos formavimas ir su klimatu susijusios rizikos valdymas, sparčiau įgyvendinami prisitaikymo visose srityse veiksmai.
ES 2030 m. dirvožemio strategija . Naudojimasis geros būklės dirvožemio teikiama nauda žmonėms, maistui, gamtai ir klimatui, Komisijos komunikatas	Strategijoje keliami tikslai iki 2050 m., susiję su klimato kaita: <ul style="list-style-type: none"> • pasiekti, kad per metus žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF) sektoriuje ES grynasis absorbuojamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis siektų 310 mln. CO₂ ekvivalento tonų;

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, COM/2021/699 final	<ul style="list-style-type: none"> • užtikrinti, kad Europa taptų neutralaus poveikio klimatui žemynu, pirmiausia stengtis iki 2035 m. ES pasiekti su žeme susijusį poveikio klimatui neutralumo tikslą; • užtikrinti, kad iki 2050 m. ES visuomenė būtų atspari klimato kaitai ir visiškai prisitaikiusi prie neišvengiamo klimato kaitos poveikio.
LR klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas , 2009 m. liepos 7 d. Nr. XI-329	Įstatymas nustato asmenų, vykdančių ūkinę veiklą, kurios metu į atmosferą išmetamos ŠESD, teises, pareigas ir atsakomybę bei valstybės institucijų ir įstaigų kompetenciją, klimato kaitos priemonėms skiriamo finansavimo tvarką, taip pat fluorintų ŠESD tvarkymo atestatų naudojimo esminius reikalavimus.
Nacionalinė klimato kaitos valdymo darbotvarkė , patvirtinta LR Seimo 2021 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XIV-490	Nacionalinėje klimato kaitos valdymo darbotvarkėje įtvirtintas įsipareigojimas iki 2030 m. sumažinti ŠESD 70 proc. Darbotvarkėje yra įtvirtintas ir ambicingas tikslas iki 2050 m. – pasiekti, kad Lietuvos ekonomika taptų žiedinė ir neutrali klimatui.
Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas	Plane nustatytos Darbotvarkės tikslų ir uždavinių 2021–2030 m. įgyvendinimo priemonės. Planas atitinka Energetinės sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo reglamento (ES) 2018/1999 reikalavimus.
Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija (NENS) , patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133 (Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. XIII-1288 patvirtinta nauja dokumento redakcija)	Pagrindiniai strategijos tikslai: - atsinaujinančių energijos išteklių srityje – toliau didinti atsinaujinančių energijos išteklių dalį Lietuvos vidaus energijos gamyboje ir galutiniame energijos suvartojimo balanse, taip mažinant priklausomybę nuo iškastinio kuro importo ir didinant vietinės elektros energijos gamybos pajėgumus; - energijos vartojimo efektyvumo didinimo srityje – užtikrinti, kad iki 2030 metų pirminės ir galutinės energijos intensyvumas būtų 1,5 karto mažesnis negu 2017 metais, o iki 2050 metų – apie 2,4 karto mažesnis negu 2017 metais.
2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas , patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998	Siekiant Darbotvarkės tikslų ir uždavinių 2021–2030 m. įgyvendinimo, NPP nustatytas 6 strateginis tikslas – užtikrinti gerą aplinkos kokybę ir gamtos išteklių naudojimo darną, saugoti biologinę įvairovę, švelninti Lietuvos poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui – ir atskirų sektorių pažangos rodikliai šiam tikslui pasiekti.
Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“ patvirtintas Aštuonioliktosios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planas , patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155	Siekama nustoti gyventi ateities kartų skolon, iki 2030 m.: - turėti pirmą klimatui neutralų ir beatliekinį Lietuvos miestą; - sumažinti ŠESD išmetimą 30 proc., palyginus su 2005 m.; sumažinti sąvartynuose laidojamų šiukšlių kiekį nuo beveik 25 proc. iki 5 proc.; - padidinti žaliųjų pirkimų dalį.

⁹ 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 663/2009 ir (EB) Nr. 715/2009, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/22/EB, 98/70/EB, 2009/31/EB, 2009/73/EB, 2010/31/ES, 2012/27/ES ir 2013/30/ES, Tarybos direktyvos 2009/119/EB ir (ES) 2015/652 ir panaikinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 525/2013.

7.4. BIOLOGINĖ ĮVAIROVĖ, NACIONALINĖS SAUGOMOS IR EUROPOS EKOLOGINIO TINKLO „NATURA 2000“ TERITORIJOS

Biologinę įvairovę sudaro visų gyvų organizmų rūšių, gyvenančių sausumos, paviršinių vandenų bei kitose ekosistemose visuma, jų buveinės, taip pat genetinė įvairovė.

Saugomos teritorijos – sausumos ir (ar) vandens plotai nustatyti aiškiais ribomis, turintys pripažintą mokslinę, ekologinę, kultūrinę ir kitokią vertę ir kuriems teisės aktais nustatytas specialus apsaugos ir naudojimo režimas (tvarka).

7.4.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos

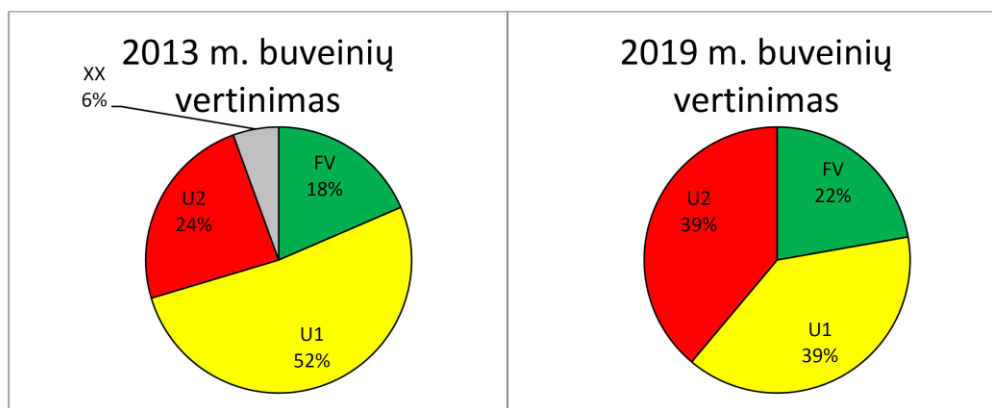
Biologinė įvairovė

Lietuvos biologinę įvairovę rūšių lygmenyje sudaro virš 20 000 gyvūnų (68 žinduolių, 400 paukščių, 82 žuvų, 7 roplių, 13 varliagyvių, apie 18000 vabzdžių rūšių), 6000 grybų, 1800 augalų rūšių. Lietuvos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą (Raudonąją knygą) sudaro 566 taksonai. Sąraše daugiausia yra induočių (sporinių ir žiedinių) augalų, tačiau tai negausiausia saugomų rūšių grupė, jeigu skaičiuotume jos santykį su visu šalies floros sąrašu. Pagal tokį matmenį (saugomų rūšių dalis nuo visų šalyje aptinkamų sisteminės grupės taksonų) išsiskiria varliagyviai (sąraše 5 rūšys iš 13 žinomų šalyje). Daugiau kaip po 20 proc. šalies paukščių, žinduolių ir roplių turi teisinę apsaugą, induočių augalų ir samanų grupėse tokių yra vos per 10 proc., grybų – tik 6–7 proc. Santykinai mažiausiai saugomų rūšių sąraše yra vabzdžių – tik apie pusę procento nuo visos šalies vabzdžių galimos įvairovės.

Nuo 2009 m. duomenys apie saugomas rūšis kaupiami Saugomų rūšių informacinėje sistemoje (SRIS). Saugomų rūšių informacinės sistemos tikslas – duomenų apie saugomas rūšis, jų augavietes ir radavietes surinkimas, sisteminimas ir pateikimas suinteresuotiesiems asmenims, užtikrinant duomenų ir informacijos apie saugomas rūšis viešumą.

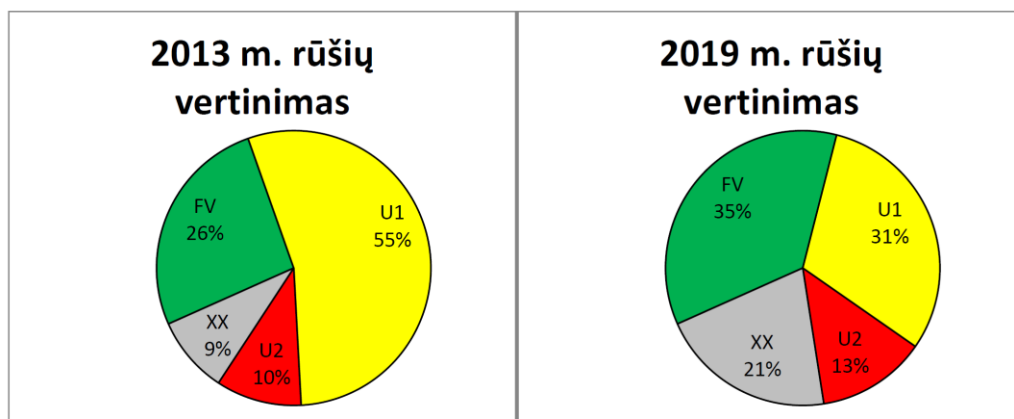
Lietuvoje aptinkami 54 buveinių tipai (16 buveinių tipų yra prioritetiniai) įrašyti į Tarybos direktyvos Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEB) (toliau – Buveinių direktyva) I priedą bei 101 augalų ir gyvūnų rūšių (5 prioritetinės) įrašyta į II, IV ir V priedus. Taip pat 68 perinčių paukščių rūšys įrašytos į Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Dėl laukinių paukščių apsaugos (2009/147/EB) (toliau – Paukščių direktyva) I priedą.

Lietuva, remiantis Buveinių ir Paukščių direktyvų reikalavimais, kas 6 metus turi teikti ataskaitas Europos Komisijai apie direktyvų prieduose nurodytų buveinių, augalų ir grybų rūšių būklę. Išsamios ataskaitos buvo teiktos du kartus: 2013 metais už 2007–2012 m. laikotarpį ir 2019 metais už 2013–2018 m. laikotarpį. Ataskaitose pateikti vertinimo rezultatai pavaizduoti 7.4.1 pav. ir 7.4.2 pav.

2013 m. buveinių vertinimas	
FV	10
U1	28
U2	13
XX	3

2019 m. buveinių vertinimas	
FV	12
U1	21
U2	21

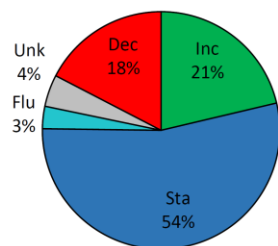
2013 m. rūšių vertinimas	
FV	26
U1	54
U2	10
XX	9

2019 m. rūšių vertinimas	
FV	36
U1	31
U2	13
XX	21

FV – FAVOURABLE (PALANKI BŪKLĖ)
U1 – Inadequate (nepalanki būklė)
U2 – Bad (bloga būklė)
XX – Unknown (nežinoma būklė)

7.4.1 pav. Buveinių ir rūšių (išskyrus paukščių) būklės vertinimas, šaltinis: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos

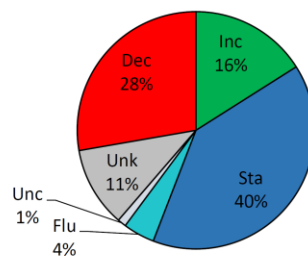
2013 m. trumpapalaikiai trendai

2013 m. trumpapalaikiai trendai

Inc	49
Sta	124
Flu	7
Unk	10
Dec	40

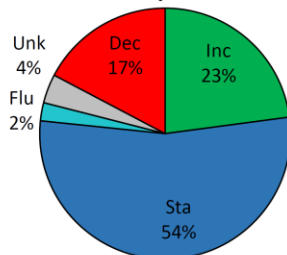
2019 m. trumpapalaikiai trendai

2019 m. trumpapalaikiai trendai

Inc	41
Sta	102
Flu	11
Unk	3
Unk	28
Dec	71

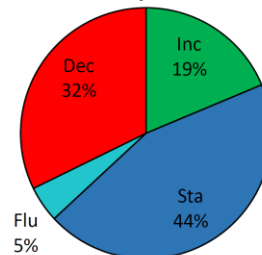
2013 m. perinčios rūšys

2013 m. perinčios rūšys

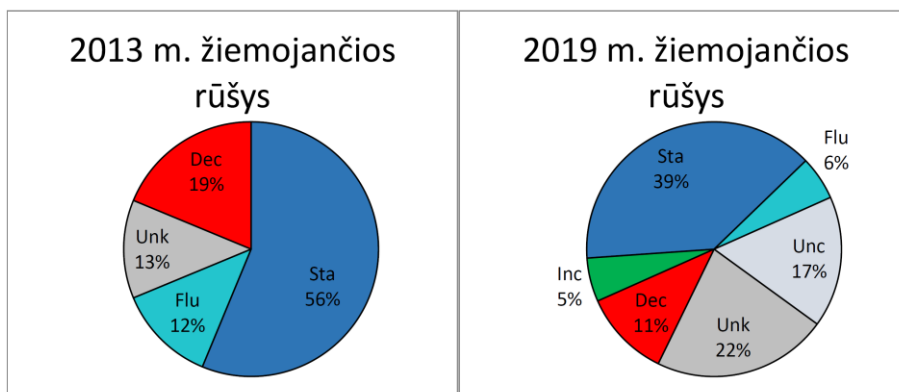
Inc	49
Sta	115
Flu	5
Unk	8
Dec	37

2019 m. perinčios rūšys

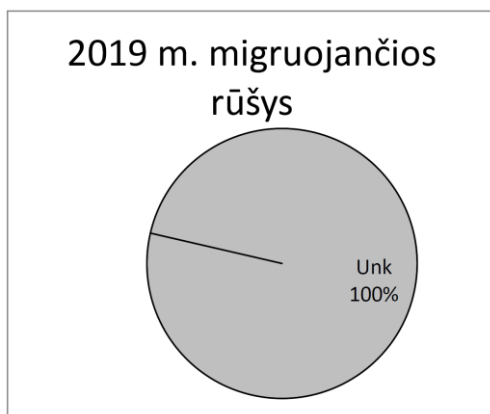
2019 m. perinčios rūšys

Inc	40
Sta	95
Flu	10
Dec	69

2013 m. žiemojančios rūšys	
Sta	9
Flu	2
Unk	2
Dec	3

2019 m. žiemojančios rūšys	
Inc	1
Sta	7
Flu	1
Unc	3
Unk	4
Dec	2

2019 m. migruojančios rūšys	
Unk	24

Trendai:	
Inc	- Increasing (didėjantys)
Sta	- Stable (stabilūs)
Flu	- Fluctuating (svyruojantys)
Unc	- Uncertain (neaiškūs)
Unk	- Unknown (nežinomi)
Dec	- Decreasing (mažėjantys)

7.4.2 pav. Paukščių rūšių būklės vertinimas, šaltinis: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos

Saugomos teritorijos

Bendrąją Lietuvos saugomų teritorijų sistemą sudaro (7.4.1 lentelė):

- **Konservacinio prioriteto saugomos teritorijos**, kuriose saugomi unikalūs arba tipiški gamtinio bei kultūrinio kraštovaizdžio kompleksai ir objektai. Joms priskiriami rezervatai (gamtiniai ir kultūriniai), draustiniai bei gamtos ir kultūros paveldo objektai (paminklai).
- **Ekologinės apsaugos prioriteto saugomos teritorijos**, išskiriamos norint išvengti neigiamo poveikio saugomiems gamtos ir kultūros paveldo kompleksams bei objektams arba neigiamo antropogeninių objektų poveikio aplinkai. Šiai kategorijai priskiriamos ekologinės apsaugos zonos.
- **Atkuriamosios apsaugos saugomos teritorijos**, skiriamos gamtos išteklių atsistatymui, pagausinimui bei apsaugai. Joms priskiriami atkuriamieji ir genetiniai sklypai.

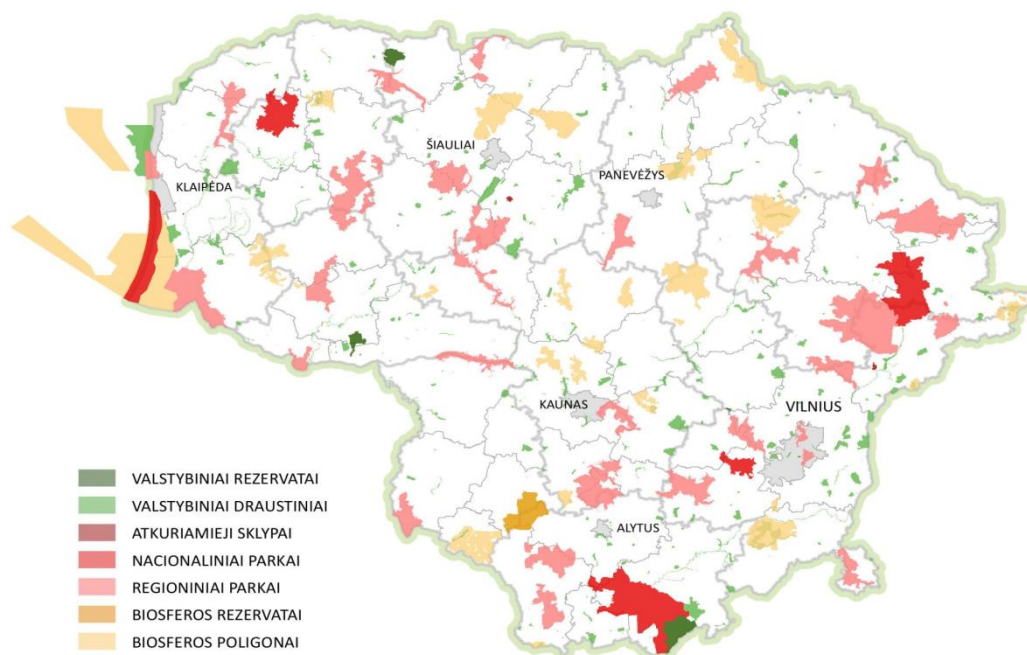
- **Kompleksinės saugomos teritorijos**, kuriose sujungiamos išsaugančios, apsaugančios, rekreacinės ir ūkinės zonos pagal bendrą apsaugos, tvarkymo ir naudojimo programą. Joms priskiriami valstybiniai (nacionaliniai ir regioniniai) parkai bei biosferos monitoringo teritorijos (biosferos rezervatai ir biosferos poligonai).

Gamtinis karkasas visas saugomas teritorijas jungia į vientisą tinklą, bet nėra saugoma teritorija.

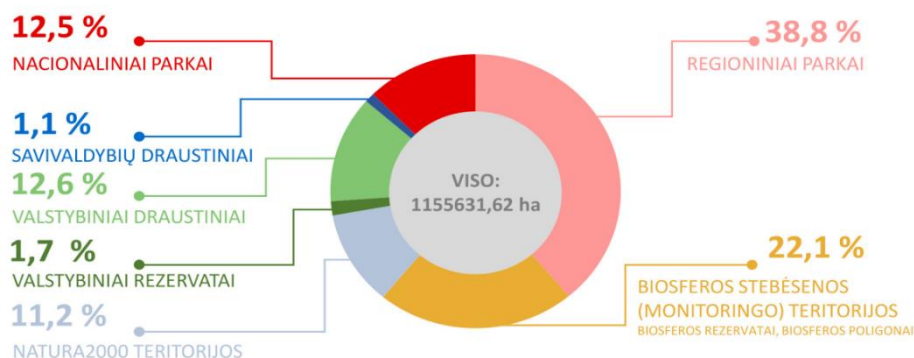
7.4.1 lentelė. Lietuvos saugomų teritorijų sistemos sudėtinės dalys (pagal LR saugomų teritorijų įstatymą)

Saugomų teritorijų kategorijos	Saugomų teritorijų tipai		
<i>Konservacinės apsaugos prioriteto teritorijos</i>	Rezervatai	Gamtiniai	
		Kultūriniai	
	Draustiniai	Gamtiniai	geologiniai, geomorfologiniai, pedologiniai, hidrografiniai, telmologiniai, talasologiniai, botaniniai, zoologiniai, botaniniai-zoologiniai, genetiniai
		Kultūriniai	archeologiniai, istoriniai, etnokultūriniai, urbanistiniai / architektūriniai
		Kompleksiniai	kraštovaizdžio, kartografiniai
	Paveldo objektai/paminklai	Gamtos paveldo	geologiniai, geomorfologiniai, hidrografiniai, hidrogeologiniai, botaniniai, zoologiniai
		Kultūros paveldo	archeologiniai, mitologiniai/istoriniai, memorialiniai, dailės, architektūriniai/inžineriniai
<i>Ekologinės apsaugos prioriteto teritorijos</i>	Ekologinės apsaugos zonos	<ul style="list-style-type: none"> - Bendrosios ekologinės apsaugos (miestų ir kurortų, pajūrio ir laukų, požeminių vandenų (vandenviečių) paviršinio vandens telkinių, agrarinių takoskyrų, intensyvaus karsto apsaugos); - Buferinės apsaugos (valstybinių parkų, rezervatų ir draustinių, paveldo objektų apsaugos); - Fizinės apsaugos (paveldo objektų, valstybinio geodezinio pagrindo punktų, elektros linijų, dujotiekių ir naftotiekių, ryšių linijų bei kitų infrastruktūros objektų apsaugos); - Regimosios (vizualinės) apsaugos (paveldo objektų, astronomijos observatorijų, aerodromų bei kitų infrastruktūros objektų apsaugos); - Sanitarinės apsaugos (gamybinių ir komunalinių objektų, žemės ūkio įmonių bei kitų ūkio ir infrastruktūros objektų apsaugos). 	
<i>Atkuriamosios apsaugos prioriteto teritorijos</i>	Atkuriamieji sklypai	Uogynų, grybynų, vaistažolynų, gyvūnijos, durpynų, požeminio vandens, kt. atsinaujinančių išteklių atkurti	
	Genetiniai sklypai	Sėkliniams medynams ir kt. rūšių natūraliems genetiniams ištekliams išlaikyti	
<i>Kompleksinės saugomos teritorijos</i>	Valstybiniai parkai	Nacionaliniai	nacionaliniai parkai, istoriniai nacionaliniai parkai
		Regioniniai	regioniniai parkai, istoriniai regioniniai parkai
	Biosferos monitoringo teritorijos	biosferos rezervatai	
		biosferos poligonai	

Dėl savo svarbos konservacinio prioriteto ir kompleksinės saugomos teritorijos vadinamos ypač saugomomis teritorijomis. Šiuo metu ypač saugomų teritorijų sistema užima virš 1155 tūkst. ha, t. y. apie 17,70 proc. šalies ploto (7.4.3 pav. ir 7.4.2. lentelė).

SAUGOMŲ TERITORIJŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL TIPUS

7.4.3 pav. Saugomos teritorijos ir jų pasiskirstymas pagal tipus, šaltinis: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos

7.4.2 lentelė. Saugomų teritorijų pasiskirstymas pagal tipus, šaltinis: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos

KATEGORIJA	Skaičius	Plotas, ha	Proc. nuo šalies teritorijos ploto
Konservacinės apsaugos prioriteto teritorijos			
Rezervatai	44	39507,76	
<i>Valstybiniai</i>	5	19330,50	0,30
<i>Gamtiniai</i>	3	19081,27	
<i>Kultūriniai</i>	2	249,23	
Rezervatai, esantys valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose	38	20057,74	
<i>Gamtiniai</i>	36	20015,39	
<i>Kultūriniai</i>	2	42,35	
Rezervatinės apyrbės	1	119,52	0,001
Dubravos		119,52	

KATEGORIJA	Skaičius	Plotas, ha	Proc. nuo šalies teritorijos ploto
Draustiniai ¹	1018	466568,72	
Valstybiniai ²	402	145268,98	2,23
Gamtiniai	353	110350,37	
Geologiniai	10	629,95	
Geomorfologiniai	40	21879,32	
Hidrografiniai	34	12936,21	
Pedologiniai	11	1271,25	
Botaniniai	35	5496,22	
Zoologiniai	28	13968,48	
Botaniniai-zoologiniai	31	18035,17	
Genetiniai	112	1912,11	
Telmologiniai	51	20194,57	
Talasologiniai ²	1	14027,1	
Kultūriniai	0	0	
Kompleksiniai	49	49104,61	
Kraštovaizdžio	49	49104,61	
Savivaldybės	112	12720,94	0,19
Gamtiniai	91	7368,63	
Geologiniai	0	0	
Geomorfologiniai	4	572,05	
Hidrografiniai	3	267,35	
Pedologiniai	0	0	
Botaniniai	33	2740,14	
Zoologiniai	26	1460,64	
Botaniniai-zoologiniai	23	2253,5	
Genetiniai	0	0	
Telmologiniai	2	74,95	
Talasologiniai	0	0	
Kultūriniai	1	79,92	
Urbanistiniai / architektūriniai	1	79,92	
Kompleksiniai	20	5272,39	
Kraštovaizdžio	20	5272,39	
Draustiniai, esantys valstybiniuose parkuose ar biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijose	504	309925,95	
Gamtiniai	291	139022,15	
Geologiniai	3	1921,22	
Geomorfologiniai	66	31566,6	
Hidrografiniai	68	39330,03	
Pedologiniai	1	143,54	
Botaniniai	35	3448,54	
Zoologiniai	7	1084	
Botaniniai-zoologiniai	49	30748,05	
Genetiniai	6	259,54	
Telmologiniai	54	14883,08	
Talasologiniai	2	15637,55	
Kultūriniai	65	6457,4	
Archeologiniai	10	1832,87	
Istoriniai	5	733,52	
Etnokultūriniai	12	1638,91	
Urbanistiniai/architektūriniai	38	2252,1	
Kompleksiniai	148	164446,40	
Kraštovaizdžio	148	164446,40	
Paveldo objektai ³	915	114,43	0,001
Valstybiniai	683	1574,15	
Gamtos paminklai	156	1172,8	
Savivaldybės	232	28,86	

KATEGORIJA	Skaičius	Plotas, ha	Proc. nuo šalies teritorijos ploto
Atkuriamosios apsaugos prioriteto teritorijos	3	875,42	0,01
Ekologinės apsaugos prioriteto teritorijos ⁴	117	88052,12	
Valstybinių rezervatų buferinės apsaugos zonos	5	8439,51	
Valstybinių parkų buferinės apsaugos zonos	101	77886,91	
Valstybinių draustinių buferinės apsaugos zonos	3	1584,41	
Savivaldybės draustinių buferinės apsaugos zonos	6	111,99	
Paveldo objektų buferinės apsaugos zonos	2	29,3	
Kompleksinės saugomos teritorijos	68	971300,63	
Nacionaliniai parkai ⁵	5	144020,97	2,21
Regioniniai parkai ⁶	30	448958,28	6,88
Biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijos ⁷	33	254979,13	3,91
Biosferos rezervatai	1	18573,84	
Biosferos poligonai	32	343947,1	
Natura2000 teritorijos ⁸		129243,45	1,98
Paukščių apsaugai svarbios teritorijos	85	658603,55	
Buveinių apsaugai svarbios teritorijos	480	755965,70	
Iš viso		1155631,62	17,70
Pastabos			
Saugomų teritorijų plotai paskaičiuoti naudojantis Geografinių informacinių sistemų (GIS) programine įranga			
¹ Iš bendro visų draustinių ploto atimtas sutampančių visų draustinių teritorijų plotas (1506,05 ha) ir Baltijos jūros talasologinio draustinio plotas (14027,1 ha);			
² Iš bendro valstybinių draustinių ploto atimtas sutampančių valstybinių draustinių teritorijų plotas (158,90 ha) ir Baltijos jūros talasologinio draustinio plotas (14027,1 ha);			
³ Iš bendro gamtos paveldo objektų ploto atimtas persidengiančių su kitomis saugomomis teritorijomis plotas (1488,58 ha);			
⁴ Ekologinės apsaugos prioriteto teritorijų plotas į bendrą saugomų teritorijų plotą neįskaičiuotas;			
⁵ Iš bendro nacionalinių parkų ploto yra atimta Kuršių nerijos nacionalinio parko ploto dalis, kuri patenka į Baltijos jūrą (12658,06 ha);			
⁶ Iš bendro regioninių parkų ploto yra atimta Pajūrio regioninio parko dalis, kuri patenka į Baltijos jūrą (3142,38 ha);			
⁷ Iš biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijų bendro ploto atimtas į juos patenkančių valstybinių ir savivaldybių draustinių plotas (18592,08 ha) ir jūrinių – Baltijos jūros, Klaipėdos-Ventspilio plynaukštės ir Sambijos plynaukštės biosferos poligonų plotas (88949,73 ha);			
⁸ Iš bendro Natura2000 teritorijų ploto atimtas tarpusavyje persidengiančių „Natura 2000“ teritorijų plotas (433352,2 ha) ir persidengiančių „Natura 2000“ su kitomis saugomomis teritorijomis plotas (851973,6 ha).			

Kai kurios Lietuvos saugomos teritorijos įrašytos į tarptautinių saugomų teritorijų sąrašus: Čepkelių, Kamanų ir Viešvilės rezervatai, Žuvinto biosferos rezervatas ir Nemuno deltos regioninis parkas yra tarptautinės svarbos pelkės (Ramsaro konvencija). Kuršių nerijos nacionalinis parkas, Pajūrio ir Nemuno deltos regioniniai parkai yra teritorijos priklausančios Baltijos jūros apsaugos sistemai (HELCOM konvencija). Kuršių nerijos nacionalinis parkas, Kernavės ir Vilniaus pilių rezervatai – saugomos teritorijos įtrauktos į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą.

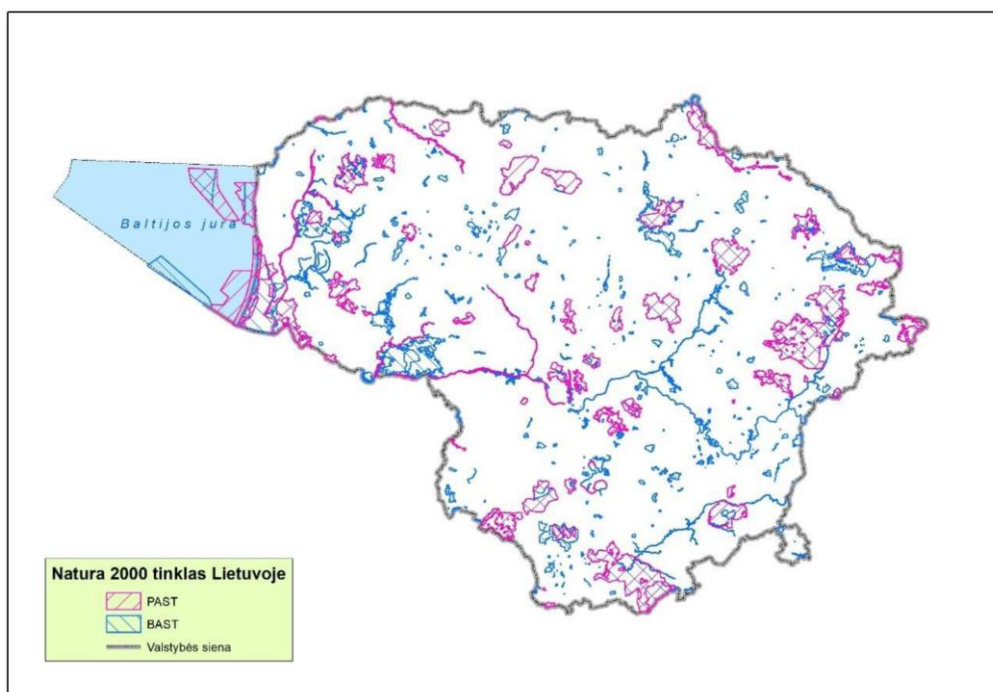
Siekiant įgyvendinti Paukščių ir Buveinių direktyvų reikalavimus, Lietuvoje yra plėtojamas „Natura 2000“ teritorijų tinklas. Europos ekologinis tinklas „Natura 2000“ – Europos Bendrijos svarbos saugomų teritorijų bendras tinklas, susidedantis iš teritorijų, įtrauktų į aplinkos ministro patvirtintus buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų sąrašus, taip pat teritorijų, įtrauktų į vietovių, atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašą, ir skirtas išsaugoti, palaikyti ir prireikus atkurti iki tinkamos apsaugos būklės natūralius buveinių tipus ir gyvūnų bei augalų rūšis jų natūraliame paplitimo areale. Lietuvoje aptinkami 54 buveinių tipai įrašyti į Buveinių direktyvos I priedą (jų apsaugai būtina steigti specialias saugomas teritorijas) bei 101 augalų ir gyvūnų rūšis įrašyta į Buveinių direktyvos II, IV ir V priedus. „Natura 2000“ teritorijos yra integruojamos į dabartinę nacionalinę saugomų

teritorijų sistemą. Įgyvendinant „Natura“ 2000 teritorijų tinklą Lietuvoje, šiuo metu jau įsteigta (7.4.4 pav.):

- 85 teritorijos, svarbios paukščių apsaugai, pagal Paukščių direktyvą;
- 482 teritorijos, svarbios buveinių apsaugai, pagal Buvėinių direktyvą.

Šiuo metu šalyje iš viso yra 565 „Natura 2000“ teritorijų, kurios sudaro apie 13 proc. nuo šalies teritorijos (be jūrinių teritorijų) Lietuvoje. Beveik 75 proc. „Natura 2000“ teritorijų persidengia su nacionalinėmis šalies saugomomis teritorijomis. „Natura 2000“ teritorijoms tvarkyti rengiami gamtotvarkos planai ar gamtotvarkos priemonės numatomos kituose planavimo dokumentuose. Šiuo metu „Natura 2000“ teritorijoms yra parengti 254 gamtotvarkos planai (apie 45 proc. teritorijų).

Nagrinėjant pagrindinių saugomų teritorijų rodiklių dinamiką matyti, kad nuo 2007 m. Lietuvoje bendras saugomų teritorijų plotas nuosekliai didėjo. 2007 m. saugomos teritorijos užėmė 15,27 proc. šalies ploto, o iki 2018 m. šis plotas padidėjo 2,37 proc. punktais ir sudarė 17,64 proc. šalies teritorijos. Augimą lėmė „Natura 2000“ tinklui priskiriamų saugomų gamtinių teritorijų tinklo plėtra.

7.4.4 pav. „Natura 2000“ teritorijų tinklas Lietuvoje, šaltinis: „Natura 2000“ prioritetinių veiksmų programa

7.4.2. Aktualios apsaugos problemos

Biologinė įvairovė

Pagrindinės biologinės įvairovės nykimo priežastys: urbanizacijos sukelti žemės dangos pokyčiai; transporto koridoriai; žemės ūkio intensyvinimas, įskaitant žemės dirbimo būdo pasikeitimą, natūralių intarpų pašalinimą, chemizaciją, šlapynių nusausinimą ir upelių ištiesinimą; tradicinio ūkininkavimo (šienavimo, ganymo) nutraukimas natūraliose pievose, šlapynėse, miškuose; upių patvenkimas hidroenergjai ar rekreacijai; vandens telkinių užteršimas iš gyvenviečių, pramonės, žemės ūkio plotų; naudingųjų iškasenų gavyba; intensyvus miškų ūkis; miško įveisimas natūralių pievų ir atvirų šlapynių vietoje; gyvosios gamtos išteklių, ypač žuvų, pernaudojimas arba rūšinės sudėties, ypač medžiojamųjų gyvūnų,

pakeitimas; invazinių rūšių tyčinis ir netyčinis įkurdinimas; klimato kaitos sukeltos ekosistemų sukcesijos.

Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje Lietuva buvo užsibrėžusi iki 2020 m. pasiekti 48 proc. palankios būklės buveinių dalies. Deja, bet iš Lietuvoje aptinkamų 54 buveinių tipų (įrašytų į Buveinių direktyvos I priedą) tik 12 (22 proc.) būklė vertinama kaip gera (palanki). Nuo 2013 m. iki 2019 m. blogos būklės buveinių dalis padidėjo nuo 24 proc. iki 39 proc.

Apibendrinti skaičiai rodo, kad 70 proc. Lietuvos saugomų taksonų (rūšių) būklė yra apibrėžiama kaip grėsminga, t. y. 98 rūšys (17 proc.) priskirtos kritiškai grėsmingos būklės (CR – Critically Endangered) taksonų (rūšių) grupei, 216 rūšių (38 proc.) suteiktas grėsmingos būklės (EN – Endangered) taksonų (rūšių) statusas, 141 rūšis (25 proc.) priklauso pažeidžiamų (VU – Vulnerable) taksonų (rūšių) grupei. Į saugomų taksonų (rūšių) sąrašą taip pat pakliuvo rūšys, kurios pagal dabartinę jų būklę šalyje įvertintos kaip arti grėsmės (NT – Near Threatened) esantys taksonai (rūšys) (69 rūšys, 12 proc.), nekeliantys susirūpinimo (LC – Least Concern) taksonai (rūšys) (18 rūšių, 3 proc.) ir taksonai (rūšys), apie kuriuos trūksta duomenų (DD – Data Deficient) (21 rūšis, 4 proc.).

Remiantis Paukščių direktyvos ataskaitomis matyti, kad sparčiai didėja perinčių rūšių, kurių populiacijos mažėja, skaičius: nuo 37 iki 69 rūšių (per ataskaitinį 6 metų laikotarpį). 2019 m. vertinimo duomenimis, 21 paukščių rūšies, kurios susiję su pievų ir šlapynių buveinėmis, populiacijos mažėja. Nustatyta, jog Europoje kaimo paukščių (ir visos biologinės įvairovės) nykimo priežasčių yra daug. Iš jų svarbiausiomis laikoma: mišraus žemės ūkio nykimas (Lietuvoje išivyravo grūdinininkystė, o nyksta gyvulininkystė bei drastiškai sumažėjo pievų ir ganyklų); padidėjęs pesticidų naudojimas, dėl ko paukščiams laukuose sumažėjo natūralaus maisto – bestuburių ir laukinių augalų (vadinamų piktžolių) sėklų; žemės ūkio melioracija (ypač dirvų sausinimas ir laukų stambinimas).

Iš Lietuvoje aptinkamų 101 rūšių (įrašytų į Buveinių direktyvos II, IV ir V priedus) tik 36 (35 proc.) būklė vertinama kaip gera, nors Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje Lietuva buvo užsibrėžusi iki 2020 m. pasiekti 68 proc. Blogiausiai vertinama bestuburių būklė – iš aptinkamų 2 Buveinių direktyvos II priedo rūšių, 1 – nežinoma, kitos – bloga; taip pat blogai vertinama saugomų augalų būklė – tik 2 (12 proc.) rūšių (iš aptinkamų 17) būklė vertinama gerai. Nuo 2013 m. iki 2019 m. blogos būklės rūšių dalis padidėjo nuo 10 proc. iki 13 proc.

Nyksta su pievomis ir agrarinėmis ekosistemomis susiję buveinės ir rūšys. 2014–2018 m. suarta ar kitaip transformuota į kitas naudmenas net 9 proc. visų kartografuotų natūralių pievų ir joms artimų buveinių. Pagal Buveinių direktyvos 2019 m. ataskaitą, nėra nė vieno Europos Bendrijos (toliau – EB) svarbos pievų buveinės tipo, kurio apsaugos būklė būtų vertinama kaip palanki; 25 proc. EB svarbos pievų ir joms artimų buveinių būklė yra nepalanki netinkama (U1), o 75 proc. – nepalanki bloga (U2). Nyksta agrarinio kraštovaizdžio paukščiai ir vabzdžiai, visų pirma apdulkintojai.

Mažėja natūralių pelkių ekosistemų, jų būklė prastėja, vyksta pažeistų pelkių degradacija. Lietuvoje yra apie 654 tūkst. ha durpynų, tačiau tik apie 27,6 proc. bendro ploto užima natūralios ar beveik natūralios pelkinės ekosistemos. Beveik 70 proc. šalies pelkių yra nusiausintos. Nors pelkių išsaugojimui skiriama vis daugiau dėmesio – į saugomų teritorijų sudėtį įeinančių pelkių plotas siekia apie 18,9 proc. nuo visų Lietuvos pelkių, tipiškiems pelkių kompleksams saugoti Lietuvoje įsteigti 107 telmologiniai draustiniai, septyni Lietuvos pelkiniai kompleksai yra tarptautinės svarbos ir saugomi tarptautinės konvencijos dėl pelkių, turinčių tarptautinę reikšmę, ypač vandens ir pelkių paukščių apsaugai (Ramsaro konvencijos), tačiau pažeistos pelkės atkuriamos vangiai. Iš 8 pelkių buveinių, tik 1 būklė vertinama gerai (2 – nepakankama, 5 – bloga).

Nyksta natūralios miško buveinės ir saugomos rūšys. Pagal Buveinių direktyvos ataskaitą (2019 m.) tik 8 proc. miško buveinių apsaugos būklė vertinama kaip palanki (FV); 46 proc. miškų buveinių apsaugos būklė nepalanki netinkama (U1), o kitų 46 proc. – nepalanki bloga (U2). Paukščių direktyvos ataskaitos (2019 m.) duomenimis, 20 paukščių rūšių, susijusių su miškų ekosistemomis, populiacijos mažėja.

Didėja invazinių rūšių atsiradimo ir paplitimo grėsmė ir žala, trūksta aktyvių veiksmų jų plitimui riboti. Invazinių rūšių plitimas yra viena didžiausių grėsmių visai biologinei įvairovei. Plintančios invazinės rūšys suardo ekosistemų pusiausvyrą, nes užima vietinių rūšių buveines. 2021 m. duomenimis, Lietuvoje invazinėmis rūšimis laikomos 35 rūšys, įtrauktos į Invazinių Lietuvoje rūšių sąrašą (2004 m. pirmą kartą patvirtinus nacionalinį invazinių rūšių sąrašą į jį buvo įtraukta 16 rūšių, per keliolika metų sąrašas pailgėjo daugiau negu dvigubai) ir 66 rūšys, įtrauktos į ES susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašą pagal Reglamentą (ES) Nr. 1143/2014. Invazinės rūšys yra pavojingos dėl spartaus jų plitimo. Kai kurios iš invazinių rūšių (Sosnovskio barštis, didžioji ir kanadinė rykštenės, rainuotasis ir žymėtasis vėžiai, juodažiotis ir nuodėgulinis grundalai, kanadinė audinė) yra pripažintos plačiai paplitusiomis Lietuvoje dėl gebėjimo užimti naujas buveines ir ypač neigiamo poveikio ekosistemoms ir vietinėms rūšims.

Didėja fragmentacijos keliamos grėsmės natūralių buveinių ir vietinių rūšių populiacijų ilgalaikiam išlikimui, ypač dėl urbanizacijos ir infrastruktūros plėtros. Trūksta gyvūnijų saugaus migravimo per transporto arterijas galimybių. Didėja gyvūnų migravimo barjerai dėl vėjo elektrinių parkų, elektros perdavimo oro linijų. Blogėja laukinių gyvūnų judėjimo galimybės urbanizuotose teritorijose.

Saugomos teritorijos

Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos duomenimis, pagrindinės Lietuvos saugomų teritorijų sistemos problemos yra teritorinio planavimo dokumentų trūkumas, nepakankamas veiklos saugomose teritorijose finansavimas, žemės privatizavimo proceso reguliavimas, neužtikrinamas nustatytas saugomų teritorijų apsaugos ir naudojimo režimas, nepakankamas rekreacinės infrastruktūros formavimas nacionaliniuose ir regioniniuose parkuose, kompensacijų už apribojimus sistemos nebuvimas, neužbaigta formuoti kultūrinių saugomų teritorijų, pirmiausia istorinių nacionalinių parkų sistema.

7.4.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai

Vertinant galimas Plano pasekmes biologinei įvairovei ir nacionalinėms saugomoms bei Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms, SPAV metu buvo identifikuoti 7.4.3 lentelėje išvardyti aktualūs strateginiai dokumentai.

7.4.3 lentelė. VAPTP SPAV kontekste aktualūs strateginiai dokumentai ir su SPAV nagrinėjamais klausimais susiję tikslai, prioritetai, siekiai ir (ar) uždaviniai

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija (NAAS), patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626	Ekosistemų stabilumo išsaugojimas: sustabdyti biologinės įvairovės nykimą ir ekosistemų ir jų paslaugų kokybės blogėjimą, kur įmanoma, jas atkurti.
2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas (NPP), patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998	6 strateginis tikslas – užtikrinti gerą aplinkos kokybę ir gamtos išteklių naudojimo darną, saugoti biologinę įvairovę, švelninti Lietuvos poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui. 6.8. Išsaugoti ir atkurti biologinę įvairovę, ekosistemų, jų paslaugų kokybę bei kraštovaizdžio savitumą ir užtikrinti darnų gamtos išteklių naudojimą.
Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020	Plane numatyti strateginiai ir kiti kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo tikslai ir uždaviniai,

<p>metų veiksmų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. D1-12</p>	<p>saugomų teritorijų tikslai ir uždaviniai, jų vertinimo kriterijai ir jų siekiamos reikšmės, įgyvendinimo priemonės, Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių nacionaliniai apsaugos tikslai.</p> <p>Biologinės įvairovės išsaugojimo strateginis tikslas – sustabdyti biologinės įvairovės nykimą, ekosistemų ir jų teikiamų paslaugų kokybės blogėjimą, kur įmanoma, jas atkurti. Biologinės įvairovės išsaugojimo strateginiam tikslui pasiekti, įgyvendinant Planą iki 2020 metų, nustatyti 6 biologinės įvairovės apsaugos tikslai: 1) siekti palankios saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir buveinių tipų apsaugos būklės; 2) plėtoti biologinės įvairovės, ekosistemų mokslinius tyrimus, šiais tyrimais gautus duomenis panaudojant ekosistemų ir biologinės įvairovės aspektų integravimui į viešosios politikos sektorius; 3) sulėtinti ir (ar) sustabdyti invazinių rūšių plitimą; 4) užtikrinti laukinės augalijos ir gyvūnijos tinkamą apsaugą, atkūrimą ir naudojimą; 5) išsaugoti genetinius išteklius ir jų įvairovę sudarant sąlygas panaudoti sukaupą genofondą bei jo tyrimų rezultatus selekcijoje, mokslo tikslams, gamyboje; 6) užtikrinti, kad veikla, kurioje naudojami gyvieji modifikuoti organizmai, kurie yra ir genetiškai modifikuoti organizmai (toliau – GMO), būtų vykdoma saugiai, GMO neišplistų į aplinką ir nepažeistų ekosistemų. Plane nustatytas papildomas tikslas – saugomose teritorijose užtikrinti gerą kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, gamtos ir kultūros vertybių būklę, tinkamą naudojimą, tvarkymą, pritaikyti jas lankymui (ypač valstybiniuose parkuose).</p>
<p>“Natura 2000” prioritetinių veiksmų programa (PVP), skirta įgyvendinti Lietuvoje 2021–2027 m. daugiametės finansinės programos laikotarpiu (projektas pateiktas EK)</p>	<p>Programa numato prioritetines priemones ir finansavimo poreikį “Natura 2000” teritorijoms 2021–2027 m. laikotarpiu. Pagrindiniai tikslai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - steigti naujas saugomas teritorijas ir planuoti jų valdymą; - stiprinti atsakingų institucijų gebėjimus bei palaikyti ir stiprinti ryšius su visuomene ir suinteresuotais subjektais; - stiprinti stebėseną; - vykdyti mokslinius tyrimus ir užpildyti žinių spragas; - didinti visuomenės informuotumą ir švietimą, sudaryti sąlygas saugomų teritorijų lankymui; - įgyvendinti geros būklės palaikymo ir atkūrimo priemones „Natura 2000“ teritorijose ir už jų ribų.
<p>Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72</p>	<p>149. Siekiame, kad:</p> <p>149.4. Lietuvos gamtos įvairovė būtų apsaugota nuo klimato kaitos ir žmogaus veiklos keliamų pavojų;</p> <p>150. 2024 m. sėkmės rodikliai:</p> <p>150.2. Lietuvos saugomų teritorijų plotas pasieks 20 proc. (šiuo metu – 17,64 proc.), ketvirtadalis jų – griežtai saugomos teritorijos.</p> <p>151. 2030 m. sėkmės rodikliai:</p> <p>151.4. 30 proc. šalies teritorijos pateks į saugomų teritorijų ribas (šiuo metu – 17,63 proc.), iš jų trečdaliui bus taikoma griežta apsauga.</p> <p>Projektas: Gamtinio kapitalo apsauga ir tvarus naudojimas.</p> <p>160. Tvarus gamtinio kapitalo naudojimas yra svarbus tiek augančiai šalies ekonomikai, tiek gyventojų sveikatai ir gyvenimo kokybei. Kreipiant ekonomiką žaliojo kurso linkme, svarbu apsaugoti biologinę įvairovę ir atsakingai</p>

	<p>naudoti turimus gamtos išteklius. Pastaruoju metu ypač išryškėjo, kad visuomenės lūkesčiai, susiję su gamtinio kapitalo apsauga, skiriasi nuo realaus jo naudojimo; tai turi būti išspręsta sukuriant žalos mažinimo ir prevencijos mechanizmus, apsaugant jautriausias ir vertingiausias ekosistemas.</p> <p>161. Siekdami užtikrinti tvarų gamtos išteklių naudojimą, turime įvertinti ir tausoti ekosistemų, tokių kaip dirvožemis, švarus oras, vanduo ir biologinė įvairovė, teikiamas paslaugas. Siekdami mažesnių ŠESD emisijų, išskirtinį dėmesį skirsime plėsdami ir atkurdami daug anglies turinčias ekosistemas (miškus ir pelkes), plėsimė saugomų teritorijų tinklą, rūpinsimės vandens telkinių būkle.</p> <p>162. Pagrindinės iniciatyvos:</p> <p>162.1. Saugomų teritorijų plotas didės iki 20 proc., ketvirtadalis jų bus griežtai saugomos. Didelės gamtinės vertės teritorijoms privalome skirti ypatingą dėmesį. Tobulindami „Natura 2000“ tinklą, užtikrinsime veiksmingą natūralių gamtinių buveinių ir jose esančių nykstančių rūšių apsaugą. Plėsimė saugomas teritorijas Baltijos jūroje ir užtikrinsime realią jų apsaugą. Peržiūrėsime saugomų teritorijų sistemos valdymą, siekdami padaryti jį efektyvesnį, labiau atitinkantį gamtos ir vietos bendruomenių poreikį. Sėkminga apsauga įmanoma tik įtraukus vietos bendruomenes ir žemės savininkus, todėl sukursime schemas, leisiančias prie gamtosaugos prisidėti visiems.</p>
<p>Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155</p>	<p>6.4.1. Siekiant nustatyti konkrečias saugomų teritorijų kiekybinės ir kokybinės plėtos priemones, taip pat konkrečias priemones saugomų rūšių ir buveinių apsaugos būklei atkurti arba palaikyti visos šalies mastu ir įtraukti daugiau suinteresuotųjų šalių joms įgyvendinti, parengti Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės 2021–2030 m. veiksmų planą (patvirtinti aplinkos ministro įsakymu);</p> <p>6.4.2. Siekiant pasirengti įgyvendinti ES žaliojo kurso ambicingus tikslus gamtos apsaugos srityje, parengti ir įgyvendinti saugomų teritorijų institucijų sistemos pertvarkos projektą, numatantį efektyvesnį gamtos būklės stebėsenos, analizės, atkūrimo veiksmų planavimo ir įgyvendinimo visos šalies teritorijoje institucinį modelį;</p> <p>6.4.3. Siekiant apsaugoti natūralias buveines, saugomas rūšis ir jų buveines, vandens telkinius ir jų pakrantes nuo sunaikinimo vykdant ūkinę veiklą, įstatymais įtvirtinti tokių veiklų draudimus bei kompensacijas žemės savininkams, taip pat numatyti laisvesnį kai kurių gamtinių teritorijų lankymą ir privačiomis saugojimo iniciatyvomis paremtų saugomų teritorijų nustatymą (pakeisti Saugomų teritorijų įstatymą ir Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymą);</p> <p>6.4.4. Atrinkti naujas „Natura 2000“ teritorijas šalies sausumos dalyje ir papildyti jomis aplinkos ministro tvirtinamus sąrašus;</p> <p>6.4.5. Siekiant veiksmingos natūralių buveinių ir saugomų rūšių apsaugos, peržiūrėti esamus apsaugos tikslus ir pateikti pasiūlymus dėl jų tobulinimo, papildant gerą apsaugos būklę indikuojančiais buveinių ploto, rūšių populiacijų dydžio, buveinių struktūros ir funkcijų kriterijais, patvirtinant atnaujintus apsaugos tikslus visoms</p>

	teritorijoms, kurios paskelbtos Bendrijos svarbos teritorijomis iki 2019-01-01.
Europos žaliasis kursas , Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos vadovų tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Briuselis 2019 12 11 COM(2019) 640 final	<p>2.1.7. Ekosistemų ir biologinės įvairovės išsaugojimas ir atkūrimas.</p> <p>ES nepavyksta pasiekti kelių svarbiausių savo 2020 m. aplinkosaugos tikslų, kaip antai pagal Biologinės įvairovės konvenciją prisiimtų Aičio tikslų. Biologinė įvairovė nyksta visame pasaulyje ir jos nykimą visų pirma lemia žemės ir jūros naudojimo pokyčiai, tiesioginis gamtos išteklių naudojimas ir klimato kaita.</p>
ES bioįvairovės strategija 2030 m. „Gamtos grąžinimas į savo gyvenimą“ . Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Briuselis 2020 05 20 COM(2020) 380 final	<p>Esminis uždavinys – užtikrinti, kad iki 2030 m. Europos biologinė įvairovė pradėtų atsigaivinti žmonių, planetos, klimato ir mūsų ekonomikos labui. Strategijoje aptariami penki pagrindiniai biologinės įvairovės nykimo veiksniai, nustatoma tvirtesnė valdymo sistema, kuria siekiama užpildyti likusias spragas, užtikrinimas visapusiškas ES teisės aktų įgyvendinimas ir sutelkiamos visos dabartinės pastangos.</p> <p>Gamtos apsauga. Pagrindiniai įsipareigojimai iki 2030 m.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Taikyti teisinę apsaugą ne mažiau kaip 30 proc. ES sausumos ir 30 proc. ES jūrų ploto ir integruoti ekologinius koridorius kaip realaus transeuropinio gamtinio tinklo dalį. 2. Taikyti griežtą apsaugą bent trečdaliui ES saugomų teritorijų, įskaitant visus likusius ES pirmąsčius miškus ir sengires. 3. Veiksmingai valdyti visas saugomas teritorijas – nustatyti aiškius išsaugojimo tikslus ir priemones, taip pat tinkamai jas stebėti. <p>Pagrindiniai ES gamtos atkūrimo plano įsipareigojimai iki 2030 m.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2021 m. pasiūlyti teisiškai privalomus ES gamtos atkūrimo tikslus, prieš tai įvertinus jų poveikį. Iki 2030 m. atkurti didelius plotus nualintų daug anglies turinčių ekosistemų; užtikrinti, kad neblogėtų buveinių ir rūšių apsaugos tendencijos ir būklė ir bent 30 proc. apsaugos būklė būtų gera arba bent jau būtų pastebima teigiama tendencija. 2. Pakeisti apdulkintojų populiacijos mažėjimo tendenciją. 3. Cheminių pesticidų riziką ir naudojimą sumažinti 50 proc., pavojingesnių pesticidų naudojimą taip pat sumažinti 50 proc. 4. Užtikrinti, kad bent 10 proc. žemės ūkio paskirties žemės sudarytų biologine įvairove turtingi kraštovaizdžio elementai. 5. Bent 25 proc. žemės ūkio paskirties žemės valdyti pagal ekologinio ūkininkavimo principus ir žymiai dažniau taikyti agroekologinę praktiką. 6. Visapusiškai laikantis ekologinių principų ES pasodinti tris milijardus naujų medžių. 7. Padaryti didelę pažangą atkuriant užterštą dirvožemį. 8. Atkurti sąlygas laisvai tekėti bent 25 000 km upių. 9. 50 proc. sumažinti į Raudonąją knygą įtrauktų rūšių, kurioms kelia grėsmę invazinės svetimos rūšys, skaičių. 10. Maisto medžiagų išplovimą iš trąšų sumažinti 50 proc. ir todėl naudoti bent 20 proc. mažiau trąšų. 11. Miestuose, kuriuose gyvena bent 20 000 gyventojų, turėti plataus užmojo miesto žalinimo planą.

	<p>12. Jautrioje teritorijose, pvz., ES miestų žaliosiose zonose, nenaudoti jokių cheminių pesticidų.</p> <p>13. Smarkiai sumažinti neigiamą poveikį pažeidžiamoms rūšims ir buveinėms, įskaitant poveikį jūros dugnei dėl žvejybos ir gavybos veiklos, kad būtų pasiekta gera aplinkos būklė.</p> <p>14. Panaikinti rūšių priegaudą arba ją sumažinti iki tokio lygio, kad rūšys galėtų atsikurti ir jas būtų galima išsaugoti.</p>
<p>ES 2030 m. dirvožemio strategija.</p> <p>Naudojimasis geros būklės dirvožemio teikiama nauda žmonėms, maistui, gamtai ir klimatui, Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, COM/2021/699 final</p>	<p>Strategijoje keliama tikslai iki 2050 m., susiję su biologinė įvairovės apsauga:</p> <ul style="list-style-type: none"> • atkurti didelius plotus nualintų ir gausiaanglių ekosistemų, įskaitant dirvožemį; • dirvožemio taršą sumažinti iki tokio lygio, kuris nebelaikomas kenksmingu žmonių sveikatai ir natūralioms ekosistemoms ir kuriuo neviršijamas mūsų planetos pajėgumas kovoti su tokia tarša, taip sukuriant aplinką be toksinių medžiagų.

7.5. KRAŠTOVAIZDIS

7.5.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos

Kraštovaizdis yra teritorinių vienetų junginys, kurio pobūdį nulemia gamtos ir (ar) žmogaus veiksniai ir jų sąveika, nepetraukiamai dengiantis žemės paviršių. Priklausomai nuo atskirų teritorijos dalių gamtinių sąlygų, kultūrinės raidos ypatybių, ekonominių politinių ir socialinių aplinkybių jis įgyja savitus bruožus lemiančius visos Lietuvos teritorijos kraštovaizdžio įvairovę. Bėgant laikui ir keičiantis kraštovaizdžio raidą sąlygojantiems veiksniams, kinta jo naudojimo intensyvumas, naudojimo pobūdis ir raidos tendencijos. Pastarieji pokyčiai lemia šalies teritorijos kraštovaizdį formuojančių žemės naudmenų struktūros netolygumus, kurie teritorijoje pasireiškia per skirtingą natūralių ir dirbtinių žemės naudmenų santykį.

Šiuolaikinio šalies kraštovaizdžio struktūra yra suboptimali (iš dalies optimali), kuriai būdinga šiek tiek per maža gamtinių teritorijų proporcinė dalis, ypač kalvotame kraštovaizdyje, kuris turėtų būti labiau tausojamas.

Agrarinio kraštovaizdžio būklė Lietuvoje yra prastėjanti, kadangi vyksta nuolatinis žemės ūkio veiklos intensyvėjimas. Tai rodo ariamų žemės ūkio naudmenų plotų didėjimas ne tik žemumų, bet ir aukštumų agrariniame kraštovaizdyje, kuriame dėl arimo daug sparčiau nei lygumų kraštovaizdyje progresuoja žemės mechaninės erozijos procesai, prastėja dirvožemio kokybė, negali didėti biologinė ir viso kraštovaizdžio įvairovė. Atsižvelgiant į esamus agrarinio kraštovaizdžio intensyvumo pokyčius turi būti griežčiau reglamentuojama ariamų teritorijų plėtra, atsižvelgiant į agrarinio kraštovaizdžio agrarinių ekosistemų jautrumą ir padėtį aukštumų atžvilgiu.

Pagrindinis šalies urbanizuoto kraštovaizdžio būklės bruožas – tankėjantis vidinis užstatymas ir netolygiai plintanti periferinė suburbanizacija, atimanti natūralių dangų ir žemės ūkio plotus.

Iš viso Lietuvoje išskiriami 82 kraštovaizdžio kaitos tendencijų tipai pagal proceso mastą, greitį ir kryptį. Šalyje vyraujantys procesai: miškų kaita su plynais kirtimais (vyrauja 33 proc. kraštovaizdžio arealų), agrarinių žemių kaita (33 proc.), kraštovaizdžio ir ekosistemų savaiminis atsikūrimas (renatūralizacija) (11 proc.) ir urbanizacija (3,6 proc.).

Su kraštovaizdžio apsauga glaudžiai susijusi Lietuvoje įsteigta gamtinio karkaso sistema. Gamtinis karkasas – vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, užtikrinantis ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ar buveinių, taip pat augalų ir gyvūnų migraciją tarp jų.

Gamtinio karkaso teritorijų (65 proc. šalies ploto) būklė skirtingose savivaldybėse yra labai nevienoda. Pažeisto geoekologinio potencialo teritorijų dalis savivaldybėse kinta nuo 5 iki 50 proc. Kuo savivaldybės teritorija labiau agrarizuota, tuo pažeisto ir degraduoto gamtinio karkaso teritorijų dalis jose didesnė.

Nors Lietuvos kraštovaizdis ir laikomas labai vaizdingu ir patraukliu, tačiau, labai didelio vizualinio estetinio potencialo ypač raiškius daugiaplanius vaizdus (plačias ir galias panoramas) formuojantys kraštovaizdžio kompleksai sudaro tik 14 proc. šalies teritorijos, o kartu paėmus su didelio vizualinio estetinio potencialo ypač ir vidutiniškai raiškiais kraštovaizdžio kompleksais, kuriuose pagal Nacionalinį kraštovaizdžio tvarkymo planą “kraštovaizdžio estetinė kokybė negali būti bloginama“, apima apie 32 proc. šalies teritorijos.

Kalvotųjų aukštumų kraštovaizdis pasižymi didesniu išraiškingumu nei žemumos. Ypač didelis raiškumas būdingas Kuršių nerijai, Aukštaičių, Žemaičių ir Sūduvių kalvotųjų aukštumų vandenskyriniams masyvams ir keteroms bei didžiųjų Lietuvos upių slėniams. Mažo raiškumo kraštovaizdis vyrauja mažos vertikalios sąskaidos mišrios žemėnaudos Vidurio Lietuvos, Pajūrio žemumose ir kalvynus juosiančiose plynaukštėse.

Lietuvos teritorijoje vyrauja (80 proc.) agrarinis ir agrarinis-miškingas kraštovaizdis. Gamtinis miškingas ir pelkinis kraštovaizdis užima apie 19 proc. šalies ploto, o urbanizuotas – apie 3 proc. Tik nedidelė Lietuvos kraštovaizdžio dalis pasižymi patikimomis ekologinio kompensavimo funkcijomis. Jas lemia miškų žemės plotas ir medynų amžiaus struktūra jame, ariamų žemių plotas ir jų erodiuotumas, gamtinio karkaso funkcijų patikimumas ir saugomų teritorijų ploto pakankamumas.

7.5.2. Aktualios apsaugos problemos

Agrarinių dykų kraštovaizdyje formavimasis. Kuomet žemės ūkio naudmenos viršija 60 proc., miškai ir želdiniai sudaro mažiau kaip 20 proc., teritorija stipriai paveikta depopuliacijos (nyksta kaimai), mažėja biologinės ir viso kraštovaizdžio įvairovės raišką skatinančių elementų, blogėja ekosistemų ir dėl intensyvaus arimo dirvožemio būklė, menksta kraštovaizdžio sąsaskaida (fragmentiškumas), prastėja gyvenamosios aplinkos kokybė, susiformuoja agrarinės dykros. Šioms teritorijoms – kraštovaizdžio probleminiams arealams, apimančioms Šiaurės Lietuvos (Žiemgalos) ir Pietvakarių Lietuvos molingas (Suvalkijos) lygumas, iš dalies Šiaurės vakarų Lietuvos agrarines aukštumas ir Vidurio Lietuvos (Nevėžio) lygumą, būdingas daug didesnis (nuo 35 iki 60 proc.) gamtinio karkaso teritorijų pažeistumas, yra susiformavusi neoptimali kraštovaizdžio struktūra. Išvardytos problemos reikalauja gamtinio karkaso ir kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros stiprinimo kontekste padidintą dėmesį skirti minėtų kraštovaizdžio probleminių arealų ir konkrečių vietovių tvarkymui. Joms priskiriamos pažeistos, sudarkytos, į naudojimo ir apsaugos konfliktines teritorijas patenkančios zonos, geoekologiškai jautrios teritorijos, griežtesnio kraštovaizdžio apsaugos reglamentavimo reikalaujančios teritorijos, juridinio statuso nepakankamumą ir (ar) prieštaringumą turinčios zonos, funkcijų konkurencija ar santykinai blogais teritorijos naudojimo raidos rodikliais išsiskiriantys plotai.

Kraštovaizdžio struktūrinė ir funkcinė analizė parodė, kad daugiausia probleminių arealų (57 proc.), vietovių (78 proc.) yra agrarinėse teritorijose, kur yra didžioji dalis nuskurdintų, ekologiškai nepilnaverčių gamtinio karkaso zonų, vandens telkinių. Šiose teritorijose stiprinant kraštovaizdžio ekologines funkcijas turi būti mažinami, kontroliuojami erozijos procesai, palaikomas ir didinamas kraštovaizdžio mozaikiškumas, subalansuotai vykdomas melioracijos sistemų palaikymas, vandentėkmių vagų renatūralizacija, atkuriamos ar pritaikomos naujai veiklai pažeisto ekologinio potencialo teritorijos, saugoma biologinė įvairovė, ribojamas gamtinių išteklių naudojimas.

Visavertė kraštovaizdžio apsauga įmanoma tik užtikrinus tinkamą kraštovaizdžio vizualinio estetinio potencialo apsaugą ir skirta užkirsti kelią kraštovaizdžio vizualinei taršai ar ją pašalinti. Pažymėtina, kad vizualinės taršos problema egzistuoja ne tik dėl nuo sovietmečio likusių fermų, siloso bokštų, tranšėjų, sandėlių, gamyklų ir kitų statinių likučių, bet ir dėl intensyvėjančių statybų, komunikacijų tiesimo ir t. t. Todėl ieškant subalansuotų teritorijų apsaugos ir ūkinio naudojimo sprendimų, būtina pasiekti, kad: labai didelio ir didelio estetinio potencialo ypač ir vidutiniškai raiškių kraštovaizdžio kompleksų kokybė nebūtų bloginama, o ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealuose ir vietovėse būtų taikomi griežčiausi vizualinės apsaugos reikalavimai; saugomų gamtos ir kultūros paveldo objektuose ir jų aplinkoje, kitose lankomose ir visuomenei svarbiose teritorijose ar objektuose neatsirastų technogeninių dominančių, nustelbiančių vertybes, mažinančių jų išskirtinę vertę, vertingąsias savybes ir pan.

Intensyvaus žemės ūkio teritorijose (molingose lygumose) dėl intensyvėjančio agrarinio kraštovaizdžio įsavinimo jaučiamas didelis miškų trūkumas, jų plotų didėjimas per 2002–2017 m. laikotarpį yra gerokai mažesnis už apskaičiuotą Lietuvos teritorijos vidurkį ir daugelyje administracinių rajonų nesiekia net 1 proc. Šalies mastu per 2002–2017 metų laikotarpį miškingumas padidėjo 1,5 proc., tačiau vykstantis laipsniškas miškų žemės plotų augimas daugiausia susijęs su kalvotųjų aukštumų ir smėlingųjų lygumų užsodinimu miškais,

tačiau miško plotai beveik nedidėja agrarinėse lygumose (minėtose agrarinėse dykrose), kuriose bent dalyje derlingų molingų, priemolio (aliuvinių dirvožemio) žemių neįveikiama pakankamai ažuolynų, uosynių ir kitų lapuočių miškų.

Lietuvos miestų (ypač didžiųjų miestų) plėtra taip pat keičia kraštovaizdį, mažina jo natūralumą, lankymosi ir poilsio galimybes, todėl tokios plėtros sprendimai turi būti priimami įvertinus visas gamtines (ekologines), socialines, ekonomines ir kitas aplinkybes.

7.5.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai

Vertinant galimas Plano pasekmes kraštovaizdžiui, SPAV metu buvo identifikuoti 7.5.1 lentelėje išvardyti aktualūs strateginiai dokumentai.

7.5.1 lentelė. VAPTP SPAV kontekste aktualūs strateginiai dokumentai ir su SPAV nagrinėjamais klausimais susiję tikslai, prioritetai, siekiai ir (ar) uždaviniai

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
<p>Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas (NKTP), patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. D1-703, kurio kertinės dalys integruotos į Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789</p>	<p>Valstybės lygmens specialiojo teritorijų planavimo dokumento – NKTP tikslai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pateikti Lietuvos Respublikos teritorijos kraštovaizdžio formavimo, apsaugos, naudojimo, tvarkymo ir planavimo principines nuostatas; 2. Nustatyti kraštovaizdžio tvarkymo zonas pagal svarbiausius šalies teritorijos vystymo prioritetus ir urbanistinio bei gamtinio karkaso plėtojimo interesus; 3. Pateikti tikslinius formuojamo kraštovaizdžio bendrosios teritorinės struktūros optimalumo (kokybės) rodiklius; 4. Nustatyti kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptis, siūlomas priemones ir apribojimus, užtikrinančius kraštovaizdžio bendrąją ekologinę pusiausvyrą, gamtinio karkaso formavimą, gamtinių, kultūrinių vertybių, kitų vertingų kraštovaizdžio komponentų ar kraštovaizdžio kompleksų išsaugojimą; 5. Nustatyti kraštovaizdžio vizualinę struktūrą, išskirti kraštovaizdžio informacinio – estetinio potencialo vizualinės struktūros tipus, ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealus ir vietas, joms nustatant principinius vizualinės apsaugos reikalavimus, būtinus kraštovaizdžio vertybių ir jų kompleksų kokybei užtikrinti. 6. Sutelkti ir viešai skleisti laisvai prieinamą informaciją, sudarančią prielaidas integruoti Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos nuostatas į kitų ūkio šakų strategines programas ir planus; 7. Didinant valdžios institucijų, privačių organizacijų ir visos visuomenės supratingumą apie kraštovaizdžio vertę, vaidmenį ir pokyčius, numatyti veiksmus, kuriais siekiama išsaugoti, tobulinti, atkurti arba kurti kraštovaizdį, planavimo priemonėmis užtikrinant siekiamų kraštovaizdžio kokybės tikslų formavimą, įgyvendinant Lietuvos Respublikos Seime 2002 m. spalio 3 d. įstatymu Nr. IX-1115 ratifikuotą Europos kraštovaizdžio konvenciją (Florencija, 2000) ir Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politiką; 8. NKTP sprendinius integruoti į Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano (LTBP) dokumentus.
<p>Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas (LTBP), patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789</p>	<p>LTBP nustato, kad:</p> <p>“17. siekiant sisteminių pokyčių įveikiant aplinkos ir klimato kaitos iššūkius naudojant horizontalųjį kompleksiskumo aspektą nacionaliniame lygmenyje įgyvendinti šiuos</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>sprendinius: (...) 17.4. užtikrinti gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio tvarumą, gyvybingumą ir gebėjimą atlikti socialines, bioprodukcines, kompensacines ir kitas funkcijas, stiprinant gamtinio karkaso silpnąsias grandis, saugant pelkinį ir karstinį kraštovaizdį, plėtojant gamtinio kraštovaizdžio elementus urbanizuotose ir numatomose urbanizuoti teritorijose, veisiant miškus, nustatant teritorijų naudojimo prioritetus”.</p> <p>“343. Kraštovaizdžio apsauga ir formavimas. Pripažįstant tai, kad kraštovaizdis yra svarbus šalies išteklis, valstybės identiteto ir gyvenimo kokybės dalis, taip pat siejamas su ekonominiais, socialiniais, kultūriniais, ekologiniais ir estetiniais visuomenės poreikiais, vykdant Europos kraštovaizdžio konvencijos ir Europos Sąjungos teisės normų reikalavimus, remiantis pagrindiniais šalies kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsaugą reglamentuojančiais dokumentais ir įvertinus iššūkius šiose srityse iki 2030 m.: įgyvendinti kraštovaizdžio formavimo, apsaugos, naudojimo, tvarkymo ir planavimo principines nuostatas, patvirtintas LR Seimo nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano LR BP valstybės teritorijos vystymo kryptių ir teritorijų naudojimo funkcinių prioritetų patvirtinimo“; integruoti kraštovaizdžio apsaugos, ir tvarkymo nuostatas į ūkio šakų ir Regionų plėtros programą; užtikrinti šalies kraštovaizdžio politikos tęstinumą atnaujinant nacionalinės kraštovaizdžio politikos nuostatas ir numatant konkrečias priemones, skirtas joms įgyvendinti”.</p> <p>“344. Siekiant užtikrinti gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio tvarumą, gyvybingumą ir gebėjimą atlikti ekologines (aprūpinimo, palaikymo, reguliavimo), socialines, ekonomines ir kitas funkcijas: stebėti gamtinių, bioprodukcinių ir urbanizuotų teritorijų santykio raidą ir siekti jo optimalumo, vadovaujantis mokslškai pagrįstais kriterijais; racionaliai naudoti kraštovaizdžio teritorinį erdvinį potencialą – sudaryti prielaidas išsaugoti ir / ar atkurti gamtinius ir kultūrinius kraštovaizdžio išteklis; sudaryti prielaidas ekosistemoms (gamtinėms, miestų ir agroekosistemoms) visaverčiai egzistuoti bendroje kraštovaizdžio struktūroje; identifikuoti išskirtinės vertės kraštovaizdžius, juos saugoti, puoselėti ir eksponuoti”.</p> <p>“345. Formuoti funkcionalų, socialiai ir / ar gamtiškai gyvybingą bei vaizdingą kraštovaizdį, užtikrinant ekonominių veiklų tęstinumą jame, socialiniu ir aplinkos kokybės požiūriu palankias gyvenimo sąlygas, visų gamtos (gyvosios ir negyvosios) elementų, įskaitant biologinę įvairovę, palaikymo galimybes. Išsaugoti įvairaus teritorinio lygmens vertingo kraštovaizdžio arealus ir jų geoekologinį potencialą, užtikrinti ekologinį stabilumą”.</p> <p>“346. Išlaikyti esamą 60 proc. šalies teritorijos tausojantį bei saugantį kraštovaizdį ir biologinę įvairovę naudojimą ir apie 40 proc. – intensyvų naudojimą, vystant bioprodukcinį ūkį, plėtojant pramonę, susisiekimą ir kitas žmonių gerovei būtinas sistemas. Išlaikyti ir / ar formuoti optimalią kraštovaizdžio erdvinę struktūrą (nacionaliniai kraštovaizdžio struktūros optimalumo rodikliai nurodyti LR</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>BP priede NR. 5 „Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas“). Konkrečius teritorijų naudojimo reglamentus nustatyti savivaldybės lygmenyje rengiant savivaldybių teritorijų bendruosius planus, ir juos taikyti rengiant vietovės / savivaldybės lygmens kompleksinio, saugomų teritorijų ir / ar žemėtvarkos specialiojo teritorijų planavimo dokumentus”.</p> <p>“347. Kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros užtikrinimo ir jo įvairovės išsaugojimo srityje prioritetas teikiamas: ekologinėms kompensacinėms gamtinio karkaso funkcijoms stiprinti, ypač teritorijose, kur daugiausia silpno, pažeisto geoekologinio potencialo teritorijų visoje gamtinio karkaso struktūroje, jungčių tarp atskirų gamtinių ir pusiau gamtinių teritorijų kūrimui, išsaugojimui, geros jų būklės palaikymui, užtikrinant daugiafunkcinių ekologinių paslaugų teikimą, taip pat pelkinio ir karstinio kraštovaizdžio apsaugai, gamtinio kraštovaizdžio elementų išsaugojimui, atkūrimui ir gausinimui urbanizuotose ir numatomose urbanizuoti teritorijose”.</p> <p>“350. Nacionaliniame lygmenyje kraštovaizdžio estetinį potencialą (vaizdingumą) formuoja jo vizualinės struktūros raiškumas, dominantės, kraštovaizdžio elementų įvairovė, panoraminė apžvalga, vertė, kurią kraštovaizdžiui priskiria visuomenė. Atsižvelgiant į kraštovaizdžio vizualinės struktūros ypatumus, nustatomi ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealai ir vietovės (toliau – ypač saugomo kraštovaizdžio teritorijos), kuriose taikomi vizualinės apsaugos reikalavimai:</p> <p>“350.2 (...) išsaugoti pajūrio kraštovaizdžio identitetą. Įteisinti pajūrio–pamario kraštovaizdžio vizualinės apsaugos zoną, apimančią Kuršių neriją, Kuršių marias ir iki 10 km pločio žemyninės pakrantės juostą žemyninėje dalyje, įskaitant Nemuno deltą ir Klaipėdos gūbrį. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, Kultūros politika ir rekreacija). Išskiriant šią zoną nustatyti kraštovaizdžio vizualinę vertę: vertingąsias savybes ir objektus, apžvalgos taškus”.</p> <p>“350.3. Vertinant poveikį kraštovaizdžiui siekti išsaugoti vizualiai išraiškingiausias kraštovaizdžio struktūras (žr. LR BP 5 priedo „Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo planas“ 61 p. AI, AII, BI kraštovaizdžio tipai), šių teritorijų esamą kraštovaizdžio pobūdį, natūralius procesus, užtikrinti apsaugą nuo vizualinės taršos. Žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose nustatomas šių teritorijų reglamentas dėl kraštovaizdžio vizualinio estetinio potencialo išsaugojimo, tikslinami estetinio potencialo arealai, kraštovaizdžio vertės požymiai ir kt.”.</p> <p>“351. Vertinant galimą vizualinę taršą vadovautis šiais aspektais: žemėnaudos struktūros kaita, vizualinis aspektas, poveikis kraštovaizdžio vertės požymiams (tarp jų ir tiems, kuriems vertę priskiria visuomenė), gamtos ir kultūros vertybėms ir elementams, jų apžvelgiamumui, panoramoms, rekreacinių išteklių vertei ir naudojimui, poveikis biologinei įvairovei.</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>“352. Gamtinio kraštovaizdžio apsaugos ir naudojimo nuostatos. Sukurti prielaidas ir galimybes vykti natūraliems gamtiniams procesams, užtikrinantiems natūralaus, santykinai natūralaus kraštovaizdžio išsaugojimą ir atsistatymą. Prioritetas teikiamas ekologiškai tvaraus agrarinio kraštovaizdžio (miškingo, pelkėto, ežeringo / upėto), saugomų natūralių ir pusiau natūralių buveinių, augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimui ir atkūrimui”.</p> <p>“354. Ekologiškai jautriose eroduojamų Baltijos ir Žemaitijos aukštumų moreninių kalvynų, smėlingų kopynų, paslėnių ir slėnių teritorijose taikyti kraštovaizdį tausojančias ūkinio naudojimo formas ir technologijas, prioritetą skiriant priemonėms, atkuriančioms ir palaikančioms kraštovaizdžio mozaiką, biologinę įvairovę. Išsaugoti teritorijas, kurių kraštovaizdžio struktūra pasižymi ekologine svarba ir jautrumu – takoskyrų kraštovaizdžio natūralią struktūrą, upių slėnių, ežerų duburių ir žemyninių kopų kraštovaizdį; stabdyti dirvožemio degradavimą kalvotuose arealuose”.</p> <p>“356. Rengiant teritorijų ir strateginio planavimo, kraštovaizdžio formavimo dokumentus, analizuoti kraštovaizdžio charakteristikas, jį veikiančius procesus, vertę, kurią jam priskiria gyventojai, numatyti ilgalaikes priemonės vertingam ir / ar vaizdingam gamtinio ir kultūrinio pobūdžio kraštovaizdžiui saugoti, tvarkyti. Kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo nuostatos, užtikrinančios gamtos ir kultūros vertybių apsaugą (tame tarpe ir vizualinę), bei teritorijos ekologinę pusiausvyrą, detalizuojamos saugomų teritorijų specialiuosiuose ir / ar savivaldybių bendruosiuose planuose, kituose teritorijų planavimo ar strateginiuose planuose”.</p> <p>“357. Formuoti kraštovaizdį pagal moksliskai pagrįstus ir siektinus kraštovaizdžio etalonus, diferencijuotus pagal funkcinio naudojimo prioritetus ir tvarios plėtros principus; tvarkyti kraštovaizdį remiantis teritorinės erdvinės struktūros, joje vykstančių morfologinių procesų, istorinės raidos ir vertybių pažinimu, gerą kitų šalių kraštovaizdžio formavimo patirtimi, strateginių ir teritorijų planavimo dokumentų galimybėmis”.</p> <p>“358. Formuoti sąmoningą visuomenės požiūrį į kraštovaizdį – žmogaus gyvenamąją aplinką. Į šį aspektą atsižvelgiama rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, ypač savivaldybių teritorijų ir (ar) jų dalių planus. Užtikrinti kraštovaizdžio, ekosistemų paslaugų, gamtinio karkaso ir ekologinio tinklo, žaliosios infrastruktūros sričių specialistų kvalifikacijos kėlimą ir jų integravimą į planavimo procesus”.</p> <p>“364. Gamtinio karkaso formavimas. Užtikrinti Lietuvos Respublikos teritorijos ir atskirų jos struktūrinių dalių (gamtinių, miestų, žemės ūkio ekosistemų) ekologinį stabilumą, biologinės įvairovės apsaugą bei neutralizuoti įvairaus pobūdžio ir intensyvumo antropogeninį poveikį, kurti visavertę, gyvybingą, atsparią ir funkcionalią ekologinio kompensavimo sistemą – gamtinį karkasą, numatyti šias svarbiausias gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo didinimo kryptis: išlaikyti ir</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>saugoti esamą natūralių teritorijų geoekologinį potencialą, tausiai, ekologiškai ir ekonomiškai pagrįstai naudoti gamtinius išteklius (išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis); atkurti pažeisto ir stipriai pažeisto teritorijų geoekologinio potencialo natūralumą, pasitelkiant dirbtines ir (arba) natūralias ekologinio kompensavimo priemones (palaikomas ir stiprinamas esamas kraštovaizdžio natūralumas);</p> <p>atkurti stipriai pažeistų ir degraduotų gamtinio karkaso teritorijų geoekologinį potencialą urbanizuotose teritorijose, pasitelkiant alternatyvias (natūralias arba dirbtines) ekologinio kompensavimo priemones (atkuriama natūrali ar jai artima kraštovaizdžio struktūra, ekosistemos, gamtiniai elementai)”. “492. Pietrytinėje Lietuvos Respublikos teritorijos dalyje (Baltijos aukštumų arealas) ir vakarinėje teritorijos dalyje (Žemaičių aukštumų arealas) skatinti tausojančią ūkinę veiklą, kurioje, atsižvelgiant į vyraujančią vaizdingą, gamtiniu ir kultūriniu požiūriu patrauklų kraštovaizdį, derinti įvairias ūkininkavimo formas skatinant gyvulininkystę, kartu su kaimo turizmo bei kita alternatyvia veikla”.</p> <p>“493. Teritorijos dalyse, esančiose tarp kalvotų aukštumų ir lygumų (plynaukštėse, sudėtingo reljefo arealuose) vystyti palaikomojo tipo veiklą, kuri orientuojama į tausojančiojo pobūdžio ūkinės veiklas, išsaugoti teritorijų ekologinį stabilumą, pagal galimybes derinanti jas su rekreacija ir konservacija, kitomis žemės ūkio (agromiškininkystė, sodininkystė, uogininkystė, daržininkystė ir kt.) veiklomis”.</p> <p>“494. Šiaurės, vidurio ir pietvakarių Lietuvoje plėtoti intensyvią ūkinę veiklą, kurią ir ateityje, atkuriant ir išlaikant ekologinį stabilumą, didinant gamtinio karkaso sistemos dalių geoekologinį potencialą bei optimalias sąlygas biologinei įvairovei, vystyti, kaip intensyvaus ūkinio naudojimo arealą. Ekologiniam stabilumui užtikrinti, rekomenduojama kartu su tradicine žemės ūkio veikla užsiimti alternatyvia veikla, taip pat ir miškų ūkio veikla”.</p>
<p>2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas (NPP), patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998</p>	<p>Siekiant NPP nustatyto 6 strateginio tikslo – užtikrinti gerą aplinkos kokybę ir gamtos išteklių naudojimo darną, saugoti biologinę įvairovę, švelninti Lietuvos poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui – numatoma įgyvendinti šį (vieną iš 11) pažangos uždavinį: “Išsaugoti, atkurti ir išlaikyti biologinę įvairovę, ekosistemų, jų paslaugų kokybę, kraštovaizdžio savitumą ir užtikrinti darnų išteklių naudojimą – stiprinti gamtinio karkaso bei ekosistemų funkcijas ir paslaugas, saugoti vietines rūšis, buveines ir genetinius išteklius, naikinti invazines rūšis, plėtoti mokslinius tyrimus ir nustatyti papildomas būtinąsias teisinės priemones, skatinti tausojančią ir darnumo principais paremtą išteklių naudojimą atitinkamai tobulinant, stiprinant ir atnaujinant reguliacinius mechanizmus”.</p>
<p>Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija (NAAS), patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626</p>	<p>NAAS viename iš tikslų nustatyta, kad “73. Tikslas kraštovaizdžio apsaugos srityje – išsaugoti įvairaus teritorinio lygmens kraštovaizdžio arealus ir jų geoekologinį potencialą, užtikrinant tinkamą jų tvarkymą, naudojimą, planavimą ir darnų vystymąsi. Šiam tikslui pasiekti NAAS</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>nustatyta, kad gamtinio karkaso (natūralių ir pusiau natūralių teritorijų – miškų, kitų želdinių, pelkių, vandenų, natūralių pievų ir ganyklų, nenaudojamos žemės) ploto santykis su Lietuvos Respublikos teritorijos plotu iki 2030 m. turi pasiekti 60 procentų rodiklį.</p> <p>NAAS esminėse politikos įgyvendinimo kryptyse nustatyta, kad:</p> <p>“75. Gamtinių, agrarinių ir urbanizuotų teritorijų santykio optimizavimas, siekiant išsaugoti krašto išskirtinumą, kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę, užtikrinti ekosistemų gyvybingumą. Vis daugiau pastangų turi būti sutelkta vystymosi ir išsaugojimo tikslų erdviniam derinimui, darnaus vystymo idėjų įgyvendinimui. Tam, kad būtų užtikrintos Lietuvos kraštovaizdžio formavimo socialinės, ekonominės ir ekologinės funkcijos, reikia formuoti kraštovaizdį remiantis teritorinės erdvinės struktūros, morfologinių procesų, istorinės raidos ir vertybių pažinimu, gerąja kitų šalių kraštovaizdžio formavimo patirtimi, strateginių ir teritorijų planavimo dokumentų galimybėmis”.</p> <p>“77. Pažeistų kraštovaizdžio teritorijų atkūrimas. Užtikrinti vandens telkinių hidrologinio režimo sutrikdymo priežasčių šalinimo ir jų būklės atgaivinimo, pramonės, sandėliavimo, karjerų ir kitų pažeistų teritorijų išvalymo nuo užteršimo darbų tęstinumą, apleistų ir nenaudojamų bešeimininkių statinių, pramonės objektų likvidavimą ir jų aplinkos sutvarkymą, pažeistų teritorijų renatūralizaciją. Sutvarkius pažeistas kraštovaizdžio teritorijas, sumažės vizualinė kraštovaizdžio tarša, padidės rekreacinis sutvarkytų teritorijų potencialas ir vietinės plėtros galimybės”.</p> <p>“78. Žemės naudojimo ir žemėvaldų teritorinės struktūros optimizavimas, tradicinės kraštotvarkos veiklos skatinimas. Užtikrinti, kad žmonių veiklos erdvinis organizavimas vyktų pagal įvairaus lygmens ir rūšių teritorijų planavimo dokumentų sprendinius, darnus kraštovaizdis būtų kuriamas, tvarkomas ir tausojamas atsižvelgiant į socialinius, ekonominius ir ekologinius visuomenės interesus ir juos derinant.</p> <p>80. Gamtinio karkaso ir ekologinio tinklo formavimas turi būti apibrėžtas visų lygmenų kompleksinio teritorijų planavimo dokumentuose, turi būti rengiami ir įgyvendinami atskirų gamtinio karkaso ir (ar) ekologinio tinklo teritorijų tvarkymo planai, kuriuose numatomos konkrečios priemonės kraštovaizdžio struktūrai palaikyti, ekosistemų funkcijoms ir paslaugoms stiprinti, rūšims ir bendrijoms išsaugoti ir jų gyvavimo sąlygoms gerinti”.</p> <p>“81. (...) Turi būti stiprinamas kraštovaizdžio morfologinis, procesinis, percepcinis, resursinis ir projektinis pažinimas, skatinamas atitinkamų studijų rengimas, ypač vaizdingų, ekologiškai jautrių teritorijų. Būtina plėtoti ir sistemingai atlikti kraštovaizdžio stebėseną nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, užtikrinti šių duomenų tinkamą tvarkymą, patogų pateikimą ir laisvą prieigą vartotojui, garantuoti, kad šie duomenys būtų naudojami teritorijų ir strateginiam planavimui”.</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
<p>Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptių aprašas (KPKA), patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 1 d. nutarimu Nr. 1526</p>	<p>KPKA svarbiausias tikslas – sudaryti sąlygas išsaugoti įvairaus teritorinio lygmens kraštovaizdžio arealus, užtikrinti tinkamą jų tvarkymą, naudojimą, planavimą ir darnią plėtrą. Šiam tikslui pasiekti KPKA nustato Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos 5 pagrindines kryptis: užtikrinti Lietuvos kraštovaizdžio formavimo socialines, ekonomines ir ekologines funkcijas; užtikrinti kraštovaizdžio apsaugą, naudojimą, tvarkymą, planavimą ir krašto saviraiškos bruožus; palaikyti ir didinti turimą šalies biologinę įvairovę, kraštovaizdžio teritorinę erdvinę struktūrą ir jo potencialą; optimizuoti kultūrinio kraštovaizdžio kryptingą formavimą; suderinti kraštovaizdžio architektūrinę erdvinę kompoziciją. Svarbiausi KPKA uždaviniai yra: nustatyti ir įvertinti įvairių istorinių laikotarpių požymius, išlaikiusius kraštovaizdžio arealus šalies darnios plėtros kontekste, turinčius skirtingą vertę ir plėtros potencialą; įgyvendinant šalies teritorijos bendrojo plano sprendinius: nustatyti šalies kraštovaizdžio struktūrinę įvairovę; saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius; užtikrinti kraštovaizdžio ekologinį stabilumą (...) ir optimalų kraštovaizdžio tvarkymą; optimizuoti kraštovaizdžio urbanizacijos, technogenizacijos ir žemės ūkio plėtrą; įgyvendinant Europos kraštovaizdžio konvencijos nuostatas įteisinti kraštovaizdį kaip svarbią žmonių gyvenamosios aplinkos sudedamąją dalį, gamtos ir kultūros paveldo įvairovės raišką ir jų savasties pagrindą; integruoti kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo nuostatas į šalies teritorijų planavimą ir kultūros, gamtinės aplinkos, žemės ūkio, socialinę ir ekonominę politiką bei kiekvieną kitą politikos sritį, galinčią turėti poveikį kraštovaizdžiui; tobulinti visuomenės, viešųjų ir privačių asmenų, valstybės institucijų sampratą apie kraštovaizdžio vertę ir vaidmenį visuomenės raidai, atsakomybę už kraštovaizdžio politikos įgyvendinimą; geriau koordinuoti valstybės ir savivaldybių institucijų veiksmus taikant ir įgyvendinant kraštovaizdžio apsaugą, tvarkymą ir planavimą reglamentuojančius teisės aktus; skatinti kraštovaizdžio tyrimo, vertinimo ir tvarkymo specialistų rengimą, kurti kraštovaizdžio politikos, apsaugos, tvarkymo ir planavimo daugiadalykes mokymo programas, organizuoti šalies kraštovaizdžio tyrimus, kurie padėtų nustatyti jo tipus ir teritorinius vienetų, išanalizuotų dinامينius ir struktūrinius pokyčius lemiančius veiksniai, įvertintų kraštovaizdį įvairovės, ekologinės apsaugos ir kitais požiūriais; apibrėžti siektinos kraštovaizdžio kokybės tikslus ir kriterijus. KPKA nustatytos kraštovaizdžio politikos kryptys integruojamos į šalies strateginio planavimo dokumentus, taip pat į įvairaus lygmens ir rūšių teritorijų planavimo dokumentus.</p>

7.6. KULTŪROS PAVELDAS (ĮSKAITANT ARCHITEKTŪROS, ARCHEOLOGIJOS IR GAMTOS PAVELDĄ)

7.6.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos

Kultūros paveldo objektai – pavieniai, kompleksiniai ar į kompleksą įeinantys objektai, registruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, t. y. žemės sklypuose, sklypų dalyse, vandens, miško plotuose ar jų dalyse esantys statiniai ar kiti nekilnojamieji daiktai, kurie turi vertingųjų savybių ir kartu su jiems priskirta teritorija yra atskiri daiktinės teisės objektai ar gali jais būti.

2021 m. Kultūros vertybių registre įregistruotos 25 866 nekilnojamosios kultūros vertybės (unikalus kodai). Nekilnojamosios kultūros vertybės pagal tipus skirstomos: pavieniai objektai (13 074 objektai), į kompleksus įeinantys objektai (8 879 objektai), kompleksai (2 280 kompleksai), kultūros paveldo vietovės (162 vietovės). Pagal potipius skirstoma į statinius (8 478), vietas (8698) ir kitus nekilnojamus daiktus (4050). Pagal reikšmingumo lygmenį iš visų kultūros paveldo objektų išskiriami 5 362 objektai, priskiriami nacionalinio reikšmingumo lygmeniui. Pagal statusą iš visų kultūros paveldo objektų išskiriami 2 327 kultūros paminklai ir 8 172 valstybės saugomi kultūros paveldo objektai.

Lietuvoje įsteigtos trys kultūros paveldo saugomos teritorijos – Kernavės valstybinis kultūrinis rezervatas (191 ha), Vilniaus pilių valstybinis kultūrinis rezervatas (51 ha) ir Trakų istorinis nacionalinis parkas (8300 ha).

Atskirai reikia pažymėti pagal UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos nuostatas į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą įrašytus keturis išskirtinę visuotinę vertę turinčius Lietuvos kultūros ir gamtos paveldo objektus: Vilniaus istorinį centrą, Kuršių neriją, Kernavės archeologinę vietovę ir Struvės geodezinio lanko punktus.

Intensyviausios visų pobūdžių kultūrinio paveldo objektų sankaupos (15–24 vnt./25 km² ir 25–68 vnt./25 km²) yra ties 3 didžiaisiais Lietuvos miestais, Žemaitijoje, Aukštaitijoje ties Švenčionimis ir Ignalina, Neries ir Nemuno slėniuose. Kitoje Lietuvos teritorijos dalyje paveldo vertybės išsidėsčiusios maždaug tolygiai (5–10 vnt./25 km²).

Didžiausią Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo dalį sudaro architektūrinio, istorinio, memorialinio ir archeologinio vertingųjų savybių pobūdžio kultūros paveldo objektai. Dažnai tam pačiam objektui priskiriami keli vertingųjų savybių pobūdžiai.

Archeologinio pobūdžio objektai – piliakalniai, senoviniai pylimai ir gynybiniai įtvirtinimai, senųjų miestų vietos, statinių griuvėsiai ir liekanos, pilkapiai, kapinynai ir kitos laidojimo vietos. Architektūriniai objektai – statiniai, jų dalys, priklausiniai, statinių kompleksai ir ansambliai. Istorinio pobūdžio objektai – istoriniais-reikšmingais pripažinti objektai ar vietovės, susiję su svarbiais visuomenės, kultūros ir valstybės istorijos įvykiais ar asmenybėmis arba išgarsinti literatūros ar kitų meno kūrinių. Atskirai pažymėtini urbanistinio pobūdžio kultūros paveldo objektai – istoriniai senamiesčiai ir miesteliai, istorinės miestų dalys, senieji kaimai.

Analizuojant nekilnojamojo kultūros paveldo situaciją, atkreiptinas dėmesys į dar nepilnai atliktą jo apskaitą. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos duomenimis, kultūros paveldo objektų, kurie turi nustatytas vertingąsias savybes, dalis 2021 m. sudaro per 70 proc. nuo visų į Kultūros vertybių registrą įrašytų objektų skaičiaus.

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų skaičius nuolat kinta. Tebevykstant apskaitos tikslinimo procesui, daliai objektų apsauga panaikinama. Vykstant žemės judinimo darbams, atrandama naujų archeologinio pobūdžio kultūros paveldo objektų. Atitinkant nustatytą amžiaus cenzą, į Kultūros vertybių registrą įrašomi nauji visuomenės raidos istorijai reikšmingi kultūros paveldo objektai. Atskirai pažymėtinas esamų kultūros paveldo objektų apskaitos dokumentų tikslinimas, kurio metu gali keistis nustatytos objektų vertingosios savybės,

teritorijos ir apsaugos zonos ribos. Atsižvelgiant į tai, dėl pakitusių nekilnojamojo kultūros paveldo objekto apsaugos reikalavimų gali atsirasti nauji apribojimai veiklai, todėl įgyvendinant projektus, esančius greta kultūros paveldo objektų, turi būti remiamasi naujausia Kultūros vertybių registro informacija.

Gamtos paveldo objektai

Dalį Lietuvos saugomų teritorijų sistemos sudaro konservacinės apsaugos prioriteto teritorijos. Šiai kategorijai priskiriami ir gamtos paveldo objektai. Gamtos paveldo objektai – saugomi unikalūs arba tipiški gamtinio ir (ar) kultūrinio kraštovaizdžio kompleksai bei objektai.

Valstybės saugomi gamtos paveldo objektai yra:

1) geologiniai – išskirtinių dydžių rieduliai, uolos, smegduobės ir olos, tipiškos arba unikalios, moksliniu požiūriu vertingos atodangos, fosilijų ir mineralų radavietės (177);

2) geomorfologiniai – išskirtinių dydžių ir išvaizdos reljefo formos: kalvos, gūbriai, atragiai, daubos, raguvos, dubakloniai ir kitos reljefo formos (37);

3) hidrogeologiniai – išskirtinio debito ir ypatingų savybių šaltiniai ir versmės (43);

4) hidrografiniai – išskirtinių dydžių rėvos, senvagės, salos, kriokliai ir kiti hidrografinio tinklo elementai (23);

5) botaniniai – išskirtinio amžiaus, matmenų, formų ar dendrologiniu bei estetiniu požiūriu vertingi medžiai, krūmai, saugomų augalų ir grybų rūšių augavietės (buveinės), unikalios ir nykstančios augalų bendrijos, dendrologiniai rinkiniai, dendrologinę vertę turintys parkai ir skverai (403);

6) zoologiniai – saugomų gyvūnų rūšių radavietės (veisimosi ir maitinimosi vietos), gyvūnų kolonijos, unikalūs paukščių lizdai, kitos gyvūnų veiklos retenybės (1).

Savivaldybių saugomais gamtos paveldo objektais paskelbti 230 objektų. Iš valstybės saugomų gamtos paveldo objektų 156 paskelbti gamtos paminklais. Informacija apie gamtos paveldo objektus skelbiama Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastre. Gamtos paveldo objektai turi patvirtintas objektų schemas.

7.6.2. Aktualios apsaugos problemos

Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas numato, kad Kultūros vertybių registre esančių objektų ir vietovių teritorijoms ir objektams rekomenduojama siekti natūralių gamtinių teritorijų (vandens telkinių, želdynų, reljefo formų, kt.) išsaugojimo ir esamo užstatymo santykio išlaikymo, leidžiant tik galimus minimalius pokyčius, išsaugant savitus gamtinio-kultūrinio kraštovaizdžio komplekso bruožus, istorinius teritorijos struktūros elementus.

Kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugai įstatymai nustato saugojimo režimą, apsaugos reikalavimus ir veiklos apribojimus. Valstybės saugomų kultūros paveldo objektų tvarkymui skiriamos valstybės biudžeto lėšos. Tačiau dėl ribotų finansinių, žmogiškųjų išteklių ir informacijos stokos pasitaiko nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sužalojimo ar sunaikinimo atvejų. Dažnai nukenčia archeologijos objektai, kurie neišsiskiria iš aplinkos ypatingomis formomis, yra nepaženklinti arba žmonės piktavališkai ignoruoja jiems nustatytus apsaugos reikalavimus. Didelė problema yra naujų statinių statyba kultūros paveldo objektų ar vietovių vizualinės apsaugos zonose, istorinių panoramų išsaugojimas. Pažymėtina, kad Nekilnojamojo turto registre dažnai trūksta juridinių faktų apie nekilnojamųjų daiktų priskyrimą kultūros paveldo objektams, jų teritorijoms ar apsaugos zonoms, dėl ko kyla grėsmė nekilnojamųjų kultūros vertybių sunaikinimui.

Neigiamą įtaką kultūros paveldo objektų išsaugojimui daro sumažėjęs arba išvis išnykęs kultūros paveldo objektų panaudojimo, pritaikymo poreikis kaimo vietovėse pakitus demografiniai situacijai ir socialinei aplinkai.

Nekilnojamasis kultūros paveldas yra vienas iš svarbiausių turizmo sektoriaus išteklių. Preliminariai vertinant galima teigti, kad kultūros paveldo potencialas nepakankamai išnaudojamas. Užsienio turistai daugiausia lanko didžiųjų miestų kultūros paveldo objektus, išskirtinai Vilniaus senamiesčio ir greta esančių Trakų kultūros paveldo objektus. Tačiau pastaruoju metu auga vietinis (ypač savaitgalinis) turizmas. Pagrindinės turizmo sektoriaus problemos – prasta rinkodara ir nepakankamas lankytojų aptarnavimo bei susisiekimo infrastruktūros išvystymas. Tačiau pažymėtina, kad infrastruktūros kūrimas kultūros paveldo objektų ar jų apsaugos zonų teritorijose susiduria su apaugos reikalavimų taikymu ir nekilnojamųjų kultūros vertybių praradimo rizika. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas UNESCO Pasaulio paveldo objektų ir jų aplinkos išsaugojimui, dėl kurių Lietuva yra prisiėmusi tarptautinių įsipareigojimų.

7.6.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai

Vertinant galimas Plano pasekmes kultūros paveldo objektams, SPAV metu buvo identifikuoti 7.6.1 lentelėje išvardyti aktualūs strateginiai dokumentai.

7.6.1 lentelė. VAPTP SPAV kontekste aktualūs strateginiai dokumentai ir su SPAV nagrinėjamais klausimais susiję tikslai, prioritetai, siekiai ir (ar) uždaviniai

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
„Keiskime mūsų pasaulį. Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2015 m. rugsėjo 25 d. rezoliucija	Darbotvarkės 11 tikslo – “Pasiiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs” įgyvendinimui numatytas uždavinys 11.4 – “Didinti pastangas apsaugoti ir išsaugoti pasaulio kultūros ir gamtos paveldą”.
Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija (NAAS), patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626	Prioritetinėje aplinkos apsaugos politikos srityje “Aplinkos kokybės gerinimas” numatoma esminė politikos įgyvendinimo kryptis – “72. Urbanistinių tyrimų, inovacijų ir sprendimų plėtojimas ir panaudojimas. Bus siekiama sukurti novatoriškų, moksliniais tyrimais pagrįstų miestų vystymo ir modernizavimo būdų, kompleksinio miestų kvartalų modernizavimo sprendimų pavyzdžių, apimančių vandens tvarkymo, švarios viešosios ir gyvenamosios aplinkos, darnios susisiekimo sistemos, žaliosios energijos sistemos, tvaraus gamtos išteklių naudojimo statyboje klausimus. Taip pat bus siekiama sukurti buvusių stambių pramoninių kompleksų pritaikymo kompleksinei veiklai (kultūrinei, paslaugų, gyvenamajai, pramogų ir komercinei paskirčiai) pavyzdžius, kurie galėtų tapti šių teritorijų tvarkymo gairėmis. Siekiant darnaus urbanizuotų teritorijų vystymosi, planuojant ir vykdant urbanizuotų teritorijų plėtrą turi būti užtikrinama architektūrinio ir urbanistinio paveldo apsauga, atgaivinimas ir panaudojimas visaverčiam gyventojų gyvenimo kokybės gerinimui, edukacijos ir kultūrinio turizmo reikmėms.”
Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160	Aplinkos kokybei siekti strategija išskiria šiuos tikslus ir uždavinius: 129. Ilgalaikiai tikslai – išsaugoti kraštovaizdžio ir biologinę šalies įvairovę, gamtos ir kultūros paveldo

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>vertybes, atkurti pažeistus gamtinius elementus, užtikrinti racionalų kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės naudojimą.</p> <p>1.1. Išsaugoti valstybės ir jos etnografinių regionų kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę ir savitumą, užtikrinti racionalų jų naudojimą, mažinti neigiamą ūkinės veiklos poveikį kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei.</p> <p>Ekonomikos vystymuisi strategija išskiria šiuos tikslus ir uždavinius:</p> <p>162. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:</p> <p>162.1. didinti turizmo paslaugų apimtį ir įvairovę, plėtoti turizmo ir rekreacijos infrastruktūrą, geriau naudoti šalies regionų gamtos ir kultūros savitumą, etnokultūros vertybes;</p> <p>163. Trumpalaikiai tikslai – sukurti geros kokybės kultūrinio, aktyvaus poilsio, sveikatingumo, kaimo turizmo infrastruktūrą ir paslaugas, sistemingai ugdyti žmoniškųjų išteklių gebėjimus, užtikrinti gamtos ir kultūros vertybių apsaugą ir racionalų naudojimą.</p> <p>164. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:</p> <p>164.1. plėtoti turizmo potencialą šalies regionuose ir turizmo centruose, veiksmingai naudojant valstybės, savivaldybių, ES, kitų tarptautinių fondų paramos lėšas;</p> <p>164.2. suderinti turizmo infrastruktūros plėtrą šalies teritorijoje, atsižvelgiant į rekreacinių išteklių potencialą ir regionų ekologinį talpumą;</p> <p>164.3. skleisti šalyje ir užsienyje informaciją apie Lietuvos poilsio ir turizmo galimybes, kaupti informaciją apie šalies gamtos ir kultūros vertybes.</p> <p>Teritorijų vystymuisi strategija išskiria šiuos tikslus ir uždavinius:</p> <p>193.3. veiksmingiau naudoti vietinius išteklius, tausoti gamtos ir kultūros vertybes;</p> <p>1. Ilgalaikiai tikslai – užtikrinti tolygų šalies teritorinį vystymąsi, palankias socialinio ir ekonominio vystymosi sąlygas, gerą aplinkos kokybę visoje Lietuvos teritorijoje;</p> <p>2.3. Veiksmingiau naudoti vietinius išteklius, tausoti gamtos ir kultūros vertybes.</p>
<p>Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155</p>	<p>Aktualūs Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano punktai:</p> <p>2.6.12. Pritaikyti visuomenės poreikiams valstybės ir privačius kultūros paveldo objektus, juos aktualizuojant;</p> <p>5.2.4. Siekiant plėtoti turizmo indėlį į Lietuvos ekonomikos augimą, panaudoti kultūros paveldą turizmui skatinti ir turizmo Lietuvoje atgaivinimą pasibaigus COVID-19 pandemijai, parengti turizmo sektoriaus reformos ir su ja susijusių investicijų į turizmo infrastruktūrą priemonės.</p>
<p>Lietuvos kultūros politikos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. 665</p>	<p>Antro Strategijos tikslo antras uždavinys – skatinti tolygų, aukštos vertės ir įvairių raiškos formų kultūros prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms. Tarp kitų šio uždavinio įgyvendinimui numatytų darbų VAPTP aspektu išskirtinas siekis kultūrinio turinio sklaidai panaudoti paveldo objektus ir viešąsias erdves.</p>
<p>Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas (LRBP), patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės</p>	<p>Įgyvendinant bendrąjį planą, kultūros paveldo sričiai aktualus veiklos prioritetas – visuomenei reikšmingo</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
2021 m. rugsėjo 29 d. Nutarimu Nr. 789	<p>kultūros ir tautinio paveldo įveiklinimas, derinant tradicines bei šiuolaikines, inovatyvias priemones.</p> <p>Su kultūros ir gamtos paveldo išsaugojimu ir tvariu naudojimu siejamos bendrojo plano priemonės:</p> <p>351. Vertinant galimą vizualinę taršą vadovautis šiais aspektais: žemėnaudos struktūros kaita, vizualinis aspektas, poveikis kraštovaizdžio vertės požymiams (tarp jų ir tiems, kuriems vertę priskiria visuomenė), gamtos ir kultūros vertybėms ir elementams, jų apžvelgiamumui, panoramoms, rekreacinių išteklių vertei ir naudojimui, poveikis biologinei įvairovei.</p> <p>356. Rengiant teritorijų ir strateginio planavimo, kraštovaizdžio formavimo dokumentus, analizuoti kraštovaizdžio charakteristikas, jį veikiančius procesus, vertę, kurią jam priskiria gyventojai, numatyti ilgalaikes priemonės vertingam ir / ar vaizdingam gamtinio ir kultūrinio pobūdžio kraštovaizdžiui saugoti, tvarkyti. Kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo nuostatos, užtikrinančios gamtos ir kultūros vertybių apsaugą (tame tarpe ir vizualinę), bei teritorijos ekologinę pusiausvyrą, detalizuojamos saugomų teritorijų specialiuosiuose ir / ar savivaldybių bendruosiuose planuose, kituose teritorijų planavimo ar strateginiuose planuose.</p> <p>370. Gamtinio karkaso formavimo, kraštovaizdžio tvarkymo priemonės numatyti savivaldybės, vietovės lygmens kompleksinio planavimo ir specialiojo žemėtvarkos, saugomų teritorijų planavimo dokumentuose. Į gamtinio karkaso teritorinę struktūrą integruoti gamtos ir kultūros paveldo objektus.</p> <p>381. Užtikrinti Lietuvos UNESCO pasaulio paveldo vietovėms (Kuršių nerijai, Kernavės archeologinei vietai, Vilniaus istoriniam centrui, Struvės geodeziniam lankui) keliamus kultūros ir gamtos paveldo apsaugos reikalavimus, išsaugoti ir palaikyti išskirtinę visuotinę vertę, autentiškumą ir vientisumą, išlaikyti šias vertybes dabarties ir ateities kartoms. Prioritetas teikiamas išskirtinės visuotinės vertės apraše nustatytų vertingųjų savybių apsaugai.</p> <p>403. Įveiklinant nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų kultūros paveldo išteklius, įvairių lygmenų kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų pagalba, būtina integruoti kultūros paveldo objektus, kompleksus ir vietoves į darnios plėtros principais vystomą valstybės urbanistinę, agrarinę, susisiekimo, gamtinę struktūras, turizmo ir rekreacijos infrastruktūrą.</p> <p>Kultūros ir gamtos paveldą vertinant kaip rekreacijai ir turizmui svarbų išteklių, numatyta bendrojo plano priemonė:</p> <p>548. Šiaurės ir Vidurio Lietuvos partnerysčių grupėse neeksploatuojamuose karjerų erdvėse vystyti geoparkų (teritorijų su ypatingais geologiniais bruožais) įrengimą, jų pritaikymą geologinio-pažintinio turizmo plėtrai, taip pat įvairių pramogų vystymui (fosilijų paieškos pamokoms, alpinistų sienelių įrengimui). Perspektyviausi karjerai šių veiklų vystymui – Akmenės rajono klinčių (Menčių,</p>

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
	<p>Karpėnų) bei molio (Šaltiškių), Pakruojo rajono (Petrašiūnų II, Klovainių, Krivaičių) priskirti prie geologinių objektų įveiklinimo potencialo, kuris grafiškai pateiktas brėžinyje Regionai 2030. Vystyti geologinį pažintinį turizmą visos Lietuvos teritorijoje, skatinti horizontalias ir mišrias partnerystes, formuoti bendrus su kitais gamtos ir kultūros ištekliais turistinius maršrutus bei įveiklinti profesinio, pažintinio, rekreacinio (poilsinio) turizmo potencialą turinčius geologinius objektus, t. y. tiek geologinio gamtos paveldo (atodangas, akmenis), tiek hidrogeologinio gamtos paveldo (šaltinius), tiek geomorfologines struktūras (karstines įgriuvas ir jų sistemas, daubas, lėkštus gūburius, slėnius, šlaitus, skardžius ir kitas mažiau svarbias ir išraiškingas reljefo formas). Teritorijose, kur mažas ežeringumas, integruojant išekspluatuotų karjerų plotus atgal į supančią aplinką, prioritetą teikti dirbtinių vandens telkinių formavimui ir pritaikymui rekreacijos tikslams.</p>

7.7. DIRVOŽEMIS IR ŽEMĖS GELMĖS

7.7.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos

Lietuva yra Rytų Europos platformos (geologinio vystymosi laikotarpio – prekambro žemyninės žemės plutos struktūra, apimanti didelę Rytų ir Šiaurės Europos bei Vidurio Europos šiaurinę dalį) šiaurės vakariniame pakraštyje su palyginti giliai slūgsančiu kristaliniu pamatu ir daugiasluoksne nuosėdinių uolienų danga. Viršutinė žemės plutos dalis Lietuvos teritorijoje susidarė jauniausios geologinės sistemos – kvartero – metu, kuri prasidėjo maždaug prieš 2,65 mln. metų. Kvartero nuogulos paplitusios visoje Lietuvos teritorijoje, žemiau esančias uolienas jos dengia ištisiniu sluoksniu. Ploniausias šio amžiaus nuogulų sluoksnis yra šiaurės Lietuvoje kur siekia keliolika metrų, storiausias virš 300 m – Žemaitijoje, tačiau daugiausia paplitęs kvartero sluoksnio storis Lietuvos teritorijoje yra 80–120 m. Su šio amžiaus nuogulomis yra susiję 60 proc. požeminio vandens atsargų, naudojamų centralizuotam vandens tiekimui, taipogi 98 proc. visų smėlio, žvyro bei molio išteklių. Kvartero nuogulos visoje Lietuvoje –tiesioginės žmogaus veiklos geologinė aplinka.

Lietuvoje yra aptinkama daugiau kaip 10 naudingų iškasenų rūšių, įskaitant požeminį ir mineralinį vandenį. Toliau, šiame skyriuje bus akcentuojamos kietosios naudingos iškasenos ir nafta, kadangi vandens kokybės problematika aptarta 7.1 skyriuje.

1999 m. rugsėjo 17 d. Lietuvos geologijos tarnybos direktoriaus įsakymu Nr. 39 patvirtintoje Lietuvos Respublikos kietųjų naudingųjų iškasenų išteklių klasifikacijoje nurodyta, kad svarbiausi naudingųjų iškasenų išteklių tyrimo ir vertinimo etapai yra: geologinis tyrimas, naudojimo galimybių tyrimas ir ekonominė vertė. Šie etapai sudaro vieningą trimatę išteklių tyrimo ir vertinimo sistemą. Pagal ekonominės vertės, naudojimo galimybių ir geologinių tyrimų seką naudingųjų iškasenų ištekliai yra identifikuojami triženkliais skaitiniais kodais. Klasifikacija koreliuoja su JTO tarptautine karkasine išteklių/resursų klasifikacija.

Kietosios naudingosios iškasenos – gamtinės mineralinės medžiagos, esančios žemės gelmėse, kurias galima naudoti materialinėje gamyboje ar kitoms reikmėms. Pagal vertę ir gavybos bei naudojimo kiekį svarbiausios pasaulyje naudingosios iškasenos yra statybos pramonei ir kelių tiesimui skirta skalda, statybos ir apdailos akmuo, žvyras ir smėlis, energetinių resursų žaliava (durpės), geležies rūda, klintis cemento pramonei ir žemės ūkiui, molis, akmens druska ir kt. Daugėjant gyventojų skaičiui pasaulyje, siekiant išlaikyti pasiektą gyvenimo lygį, labai padidėjo pasaulyje išgaunamų žemės gelmių išteklių kiekis – per paskutinį šimtmetį jų išgauta daugiau nei per visą ankstesnį žmonijos gyvavimo laikotarpį.

Iš 7.7.1 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad daugumos kietųjų naudingųjų iškasenų išgavimo kiekiai Lietuvoje per pastaruosius 5 metus didėjo arba liko tam pačiame lygyje. Ypač didėjo smėlio ir dolomito išgaunami kiekiai, atitinkamai 1,5 ir 2,2 karto. Kai kurių naudingųjų iškasenų gavyba Lietuvoje nėra ekonomiškai naudinga arba negalima dėl aplinkosauginių reikalavimų. Pvz., sapropelio 2020 m. išgauta nebuvo, nors 2016 m. jo buvo išgauta apie 20000 m³.

Didžioji dalis naftos telkinių Lietuvoje buvo surasti daugiau nei prieš 40 metų ir iki 1992 m. eksploatuojami nebuvo. Naftos gavyba Lietuvoje prasidėjo 1992 m., o didžiausias kiekis naftos buvo išgautas 2001 m. – daugiau nei 450 tūkst. m³. Nuo to laiko gavyba stipriai mažėja, jau 2015 m. išgauta 5,3 kartus mažiau naftos nei 2001 m. (84 tūkst. m³) o per 2020 m. Lietuvoje išgauta tik 38,11 tūkst. m³ naftos. Tai yra 21 proc. mažiau nei 2019 m. ir beveik 12 kartų mažiau nei per patį išgavimo piką 2001 m. Taip pat mažėja ir eksploatacinių gręžinių kiekis. 2020 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 89 eksploataciniai gręžiniai, iš jų – 36 naftos gavybos gręžiniai, kai tuo tarpu 2016 m. nafta buvo išgaunama iš 61 gręžinio.

7.7.1 lentelė. Lietuvos Respublikos naudingųjų iškasenų ir požeminio vandens gavyba, šaltinis: Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos

Eil. Nr.	Naudingosios iškasenos rūšis	Išgautas išteklių kiekis (tūkst. m ³)					
		2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.
1.	Anhidritas / gipsas	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
2.	Dolomitas	1304	1344	1873	2144	2124	2880
3.	Klintis	751	686	704	744	781	781
4.	Kreidos mergelis	0	0	0	0	0	4
5.	Molis:	251	229	208	248	241	233
	iš jų devono	0	0	0	0	1	0
	iš jų triaso	201	181	177	211	230	233
	š jų kitas	50	48	31	37	10	0
6.	Opoka	0	0	0	0	0	0
7.	Sapropelis	15	20	1	2	2	1
8.	Žvyras	5885	6722	8325	7669	8901	8616
9.	Smėlis:	1903	2462	2856	2749	2487	2930
	iš jo kvarcinis smėlis	39	26	34	40	37	45
	iš jo smėlis moliui liesinti	2	1	10	0	5	1
	iš jo smėlis silikatiniams dirbiniams	189	125	202	196	111	73
	iš jo smėlis statyboms	1757	2310	2610	2513	2285	2811
	Iš viso: smėlis+žvyras	7788	9184	11181	10418	11388	11546
10.	Durpės:	3179,4	2353	2583	3359	3316	3076
	iš jų mažaskaidės	1808,4	1312	1471			
	iš jų gydymui ir sveikatinimu	3	5	1			
11.	Nafta	90,4	77,37	67,88	55,79	48,26	38,11
12.	Gėlas požeminis vanduo	132 054,4	130 002,71	121 000,00	104 052,20	141 033,44	140 712,84
13.	Mineralinis požeminis vanduo	121,7	133,83	177,00	185,094	198,287	165,526

Viršutinio kvartero nuogulų sluoksnis – dirvožemis, yra vienas pagrindinių šalies gamtos išteklių, nuo kurio derlingumo priklauso ne tik aprūpinimas maistu, bet ir reikšminga šalies pajamų dalis. Pats svarbiausias ir pagrindinis dirvožemio kokybės rodiklis yra dirvožemio organinė medžiaga (humusas). Lietuvos klimato sąlygomis humuso kiekis priklauso nuo dirvožemio grupės, granulimetrinės sudėties, įmirkimo ir dirvožemių sukultūrinimo laipsnio. Mažiausiai (0,5–1,5 proc.) humuso yra sausuose smėlio, o daugiausiai – sunkesnės granulimetrinės sudėties įmirkusiuose dirvožemiuose (per 4 proc.). Kituose dirvožemiuose dažniausiai yra 2–4 proc. humuso.

Humusingiausi yra Vidurio Lietuvos, kiek mažesnio humusingumo – Vakarų Lietuvos regiono dirvožemiai. Skurdžiausi yra Rytų Lietuvos regionai, kur vyrauja lengvesnės granulimetrinės sudėties dirvožemiai.

Pagal našumą šalies dirvožemiai gali būti suskirstyti į 5 grupes (rūšis):

- I dirvožemių grupėje vyrauja labai geros ūkinės vertės (47,1–52,0 našumo balai) dirvožemiai (Šakių r., Jurbarko r., Pasvalio r., Joniškio r., Marijampolės r., Kėdainių r., Kauno r.).
- II dirvožemių grupėje vyrauja geros ūkinės vertės (42,1–47,0 našumo balai) dirvožemiai (Pakruojo r., Radviliškio r., Akmenės r., Panevėžio r., Biržų r., Vilkaviškio r., Šiaulių r., Jonavos r., Kauno m., Raseinių r.).

- III dirvožemių grupėje vyrauja vidutiniškos ūkinės vertės (37,0–42,0 našumo balai) dirvožemiai (Mažeikių r., Kupiškio r., Klaipėdos m., Kretingos r., Tauragės r., Kazlų Rūdos r., Ukmergės r., Kaišiadorių r., Prienų r.).
- IV dirvožemių grupėje daugiausia prastokos ūkinės vertės (32,1–37,1 našumo balo) dirvožemių. Tai Rytų ir Vakarų Lietuvoje besidriekiančios dirvos (Širvintų r., Birštono r., Alytaus m., Klaipėdos r., Kelmės r., Anykščių r., Alytaus r., Pagėgių r., Vilniaus m., Kalvarijos r., Rokiškio r., Švenčionių r., Rietavo r., Telšių r., Šilutės r., Šilalės r., Plungės r., Šalčininkų r.).
- V dirvožemių grupėje vyrauja prastos ūkinės vertės (27,1–32,0 našumo balai) dirvožemiai (Vilniaus r., Elektrėnų r., Molėtų r., Druskininkų r., Varėnos r., Utenos r., Zarasų r., Trakų r., Visagino r.).

7.7.2. Aktualios apsaugos problemos

Dirvožemis yra vienas pagrindinių šalies gamtos išteklių, nuo kurio derlingumo priklauso ne tik aprūpinimas maistu, bet ir reikšminga šalies pajamų dalis. Jis yra ne tik ūkininkavimo pagrindas ir maisto šaltinis, jame yra daugiau kaip 25 proc. pasaulio biologinės įvairovės ir tai yra didžiausias sausumos anglies telkinys planetoje.

Europos Komisijos teigimu, net 70 proc. ES dirvožemių nėra geros būklės. Lietuvoje pastaruoju metu dėl itin intensyvios žemdirbystės, neatsakingos žemės ūkio technikos ir monokultūrų auginimo išryškėjo dirvožemio degradacijos požymiai, pasireiškiantys sparčiu jų rūgštėjimu, mažėjančiu augalams reikalingų maisto medžiagų kiekiu dirvoje, intensyvėjančia dirvožemio erozija (dirvožemio derlingo viršutinio sluoksnio netekimas, dirvos struktūros praradimas). Tai lemia dirvožemyje ilgai trunkančio humifikacijos proceso lėtėjimą ir humuso mažėjimą. Toks gamtos išteklių naudojimas veda link negrįžtamo dykumėjimo proceso, grasinančio ne tik aplinkosaugai ir žmonių sveikatai. Neįvertinus dirvožemio agrocheminių savybių į dirvą įnešti per dideli augalų neįsavitų trąšų kiekiai teršia dirvožemį ir požeminį vandenį.

Lietuvoje viena skaudžiausių problemų dirvožemio degradacijos aspektu yra sparčiai didėjantys rūgščių dirvožemių plotai. Sparčiausiai dirvožemiai rūgštėja Vakarų ir Rytų Lietuvoje. Neišspręstas ir nuotekų dumblo panaudojimo klausimas, iki šiol bandant jį traktuoti, kaip naudingą tręšimo priemonę, neįvertinus užterštumo sunkiaisiais metalais pavojaus.

Dirvožemio išsaugojimo kontekste būtina imtis neatidėliotinų priemonių stabdant svarbaus ir labai lėtai atsinaujinančio šalies gamtos išteklius – durpynų kasybos mastus, įvertinant tai, kad dėl intensyvios durpių eksploatacijos šiandien jau prarasta apie 70 proc. Lietuvos natūralių pelkynų ir kitų durpžemių. Žinant neįkainojamą durpynų, kaip išskirtinės ekosistemos ekologinę svarbą ir tai, jog jie formuojasi tūkstantmečiais, būtina nedelsiant imtis veiksmų likusiems plotams išsaugoti.

Siekiant užtikrinti dirvožemio kokybės išsaugojimo ir jo derlingumo gerinimo sąlygas, būtinos teisinės priemonės. Būtina apjungti į vieną sistemą jau egzistuojančius, pavienius dirvožemio apsaugą reglamentuojančius teisės aktus ir nustatyti papildomus būtinus reikalavimus. Europos Komisija 2021 m. lapkričio mėn. pristatė naująją Europos Sąjungos dirvožemio strategiją. Joje numatyta ir ilgalaikė vizija, kad iki 2050 m. ES dirvožemio ekosistemos turės būti geros būklės, kad dirvožemis būtų atkurtas, tausiai naudojamas ir tinkamai apsaugotas.

2022 m. Lietuvoje taip pat planuojama parengti Dirvožemio tvaraus naudojimo veiksmų planą. Jam rengti suformuota darbo grupė, sudaryta iš Žemės ūkio ir Aplinkos ministerijų ir joms pavaldžių įstaigų, ūkininkų ir nevyriausybinių organizacijų atstovų bei mokslininkų.

Gerinti dirvožemio kokybę siekiant tvarios žemės ūkio, akvakultūros ir maisto gamybos, yra ir vienas Vyriausybės programos tikslų. Siekiama dirvožemyje išsaugoti daugiau organinės anglies, atkurti dirvožemio humuso sluoksnį ir mažinti eroziją.

Dar viena aktuali aplinkos apsaugos problema, susijusi su žemės gelmėmis, yra istorinė pramoninė tarša. Didžioji dalis potencialių taršos židinių (toliau – PTŽ) yra susiję su veikla, vykdyta iki 1990 m. Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos duomenimis, Lietuvoje yra daugiau kaip 11 tūkst. PTŽ. Pagal veiklos tipus didžiausią jų dalį (apie 40 proc.) sudaro teršiančių medžiagų kaupimo ir regeneravimo objektai (pesticidų sandėliai, sąvartynai, valymo įrenginiai, kt.), apie trečdalį (36 proc.) – pramonės, energetikos, transporto ir paslaugų objektai (naftos, asfaltbetonio bazės, degalinės, katilinės, kt.) ir apie ketvirtadalį (23 proc.) – gyvulininkystės objektai. Pagal konkrečios veiklos pobūdį didžiąją dalį visų PTŽ sudaro įvairios naftos produktų bazės, technikos kiemai, degalinės, trąšų ir pesticidų sandėliai, sąvartynai.

Tokios istorinės taršos problema Lietuvoje yra itin aktuali, kadangi vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymu, jei žalą aplinkai padariusių asmenų nustatyti neįmanoma, aplinkos atkūrimo priemonių išlaidas atlygina valstybės ar savivaldybių institucijos.

Geologinės aplinkos taršos židinių inventorizacijos metu nustatyta, kad kas trečias inventorizuotas PTŽ yra galimai pavojingas aplinkai, o vieno iš dešimties galimas pavojingumas aplinkai yra labai didelis. Įvertinta, kad cheminėmis medžiagomis galimai užterštų teritorijų plotas gali siekti apie 280 km² arba 0,43 proc. Lietuvos teritorijos. Apie 115 km² plote teršimo galimybė yra didelė arba labai didelė.

Pagrindinės teršiančios medžiagos yra naftos produktai, kuriais gali būti užteršta daugiau nei 40 proc. visų PTŽ teritorijų. Maždaug kas penktame objekte yra taršos pesticidais, sunkiaisiais metalais ir kitais specifiniais junginiais – daugiacykliais aromatiniais angliavandeniliais – benzo-b-fluorantenu, benzo-k-fluorantenu, benzop-ghi-perilenu, indeno-1,2,3-cd-pirenu, benzpirenu, halogenintais angliavandeniliais – tetra ir trichloretenu, 1,2-dichloretenu, detergentais, fenoliais ir kt., tikimybė. Remiantis valstybės ir ūkio subjektų lėšomis atliktais ekogeologinių tyrimų rezultatais bei PTŽ pavojingumo vertinimu, galima prognozuoti, kad Lietuvoje yra apie 5,1 tūkst. cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų.

Praeities taršos likvidavimui iš ES struktūrinės paramos Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 3 prioriteto „Aplinka ir darnus vystymasis“ priemonės „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ projektams, įgyvendinantiems reikalavimų neatitinkančių komunalinių atliekų sąvartynų uždarymą, iki šių metų buvo skirta virš 60 mln. eurų (ES lėšos ir bendrojo finansavimo lėšos).

Naudojant šias lėšas jau sutvarkyta keli šimtai reikalavimų neatitinkančių sąvartynų ir šiukšlynų, išvalyta virš 7 ha cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų, likviduota 200 aplinką žalojančių objektų saugomose teritorijose, sutvarkytas teritorijose buvęs užterštas gruntas. Lietuvoje taikomi du užterštų teritorijų valymo būdai – paviršinio grunto valymas *ex situ* metodu, gruntą iškasus ir valant specialiai tam įrengtose aikštelėse ir gilesniųjų sluoksnių valymas *in situ* metodu.

2012 m. rugsėjo 27 d. Aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-790 „Dėl užterštų teritorijų tvarkymo 2013–2023 m. plano patvirtinimo“ buvo patvirtintas Užterštų teritorijų tvarkymo 2013–2023 m. planas, kurio vienas iš tikslų nustatyti cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų taršos mastą, saugiai sutvarkyti pavojingiausias cheminėmis medžiagomis užterštas teritorijas siekiant mažinti neigiamą šių teritorijų poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai ir užtikrinti gerą dirvožemio, grunto bei požeminio vandens cheminę būklę. Plano 2 priede taip pat patvirtintas „Cheminėmis medžiagomis užterštų urbanizuotų teritorijų tvarkymo sąrašas“ kuriame įvardintos 89 konkrečios, užterštos teritorijos kurios turi būti sutvarkytos iki 2023 m.

7.7.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai

Vertinant galimas Plano pasekmes dirvožemiui ir žemės gelmėms, SPAV metu buvo identifiukuoti 7.7.2 lentelėje išvardyti aktualūs strateginiai dokumentai.

7.7.2 lentelė. VAPTP SPAV kontekste aktualūs strateginiai dokumentai ir su SPAV nagrinėjamais klausimais susiję tikslai, prioritetai, siekiai ir (ar) uždaviniai

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planas , patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155	Plane nustatyti šie rodikliai, sėkmės rodikliai susiję su dirvožemio ir žemės gelmių naudojimu: <ul style="list-style-type: none"> • Siekiant racionaliai naudoti gamtos išteklius, tobulinti vandens išteklių apmokestinimą (pakeisti Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymą, Žemės gelmių įstatymą ir Vandens įstatymą); • Parengti ir patvirtinti tvariai naudojamo dirvožemio veiksmų planą; • Parengti ir patvirtinti dirvožemio stebėsenos metodiką.
Komunikatas Europos Žaliojo kursas 2019-12-11 COM(2019)640 final	Europos žaliajame kurse identifiukuotos problemos susijusios su dirvožemio ir žemės gelmių apsauga: <ul style="list-style-type: none"> • Žemės blogėjimas, fragmentacija ir netvarus naudojimas Sąjungoje kelia pavojų tam tikroms pagrindinėms ekosistemų paslaugoms, biologinei įvairovei ir didina Europos pažeidžiamumą klimato kaitos ir gaivalinių nelaimių atžvilgiu. • Dirvožemio užterštumas. • Valstybės narės padarė nevienodą pažangą siekdamas užtikrinti dirvožemio apsaugą, įskaitant kiek tai susiję su užterštų sklypų nustatymu, informuotumo didinimu, moksliniais tyrimais ir stebėsenos sistemų kūrimu.
Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija (NAAS) , patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626	NAAS tikslai susiję su žemės gelmių klausimu: <ul style="list-style-type: none"> • Iškastinių žemės gelmių išteklių naudojimo optimizavimas ir neigiamo poveikio aplinkai mažinimas. • Atsinaujinančių (geoterminių) žemės gelmių išteklių, naudotinių energijos gamybai, neigiamo poveikio aplinkai mažinimas. • Dėl karjerų ir durpynų naudojimo pažeistų teritorijų plotų mažinimas. • Žemės gelmių naudojimo saugumo užtikrinimas.
ES nulinės taršos veiksmų planas , Komisijos 2021 m. gegužės 12 d. komunikatas COM(2021) 400 final	ES nulinės taršos plane 2020–2024 m. numatyta užterštų teritorijų nustatymas ir valymas įgyvendinimas: <ul style="list-style-type: none"> • sudarant ES prioritetinių dirvožemio teršalų stebėjimo sąrašą ir į būsimą LUCAS dirvožemio tyrimą įtraukiant nulinės dirvožemio taršos modulį; • analizuojant geriausią patirtį ir teikiant gaires dėl saugaus, tvaraus ir žiedinio iškasto grunto naudojimo paso; • sudarant palankesnes sąlygas ir informuojant apie viešąjį ir privatųjį finansavimą, skirtą užterštam dirvožemiui ir požeminiam vandeniui nustatytu, tirti, vertinti ir valyti. Taip pat numatyta gerinti dirvožemio kokybę, mažinant maistinių medžiagų išsiplovimo nuostolius ir cheminių pesticidų naudojimą 50 proc.
Dirvožemio apsaugos teminė strategija , Komisijos komunikatas	Dirvožemio apsaugos teminės strategijos (SEK(2006)620 SEK(2006)1165]) pagrindiniai tikslai yra

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
<p>Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Briuselis, 22.9.2006 COM(2006) 231 final</p>	<p>dirvožemio apsauga ir racionalus, tausojantis jo naudojimas remiantis tokiais pagrindiniais principais:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) neleisti toliau degraduoti dirvožemiui ir išsaugoti jo funkcijas; 2) kai dirvožemiu ir jo funkcijomis naudojamas, reikia gerinti dirvožemio naudojimą ir jo valdymo būdus; 3) kai dirvožemis yra gamtos reiškinių ar žmogaus veiklos padarinių recipientas, reikia imtis priemonių ten, kur yra žalos ištakos.
<p>Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija (NENS), patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133 (Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. XIII-1288 patvirtinta nauja dokumento redakcija)</p>	<p>Degalų srityje – palaipsniui pereiti prie mažiau taršių degalų ir elektros energijos vartojimo, lanksčiai ir efektyviai išnaudojant esamą naftos ir naftos produktų sektoriaus infrastruktūrą bei vietinį AEI potencialą</p>
<p>2030 m. ES biologinės įvairovės strategija Gamtos grąžinimas į savo gyvenimą, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. COM/2020/380 final</p>	<p>Igyvendindama savo nulinės taršos tikslą, kuriuo siekiama sukurti aplinką be toksinių medžiagų, Komisija pasiūlys naują ES cheminių medžiagų strategiją tvarumui užtikrinti ir Nulinės oro, vandens ir dirvožemio taršos veiksmų planą. Komisija taip pat skatins siekti, kad nebūtų jokios taršos azoto ir fosforo srautais iš trąšų, ir tuo tikslu, nepabloginant dirvožemio derlingumo, bent 50 proc. sumažinti maisto medžiagų išplovimą.</p>
<p>ES 2030 m. dirvožemio strategija. Naudojimas geros būklės dirvožemio teikiama nauda žmonėms, maistui, gamtai ir klimatui, Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, COM/2021/699 final</p>	<p>Strategijoje keliami tikslai iki 2050 m., susiję su dirvožemio kokybe ir apsauga:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kovoti su dykumėjimu, atkurti nualintą žemę ir dirvožemį, įskaitant dykumėjimo, sausros ir potvynių pažeistus plotus, ir siekti, kad pasaulyje žemės būklė nebeblogėtų (15 darnaus vystymosi tikslo 3 uždavinys); • atkurti didelius plotus nualintų ir gausiaanglių ekosistemų, įskaitant dirvožemį; • iki 2030 m. bent 50 proc. sumažinti maisto medžiagų praradimą, 50 proc. sumažinti bendrą naudojamų cheminių pesticidų kiekį ir jų keliamą riziką ir 50 proc. sumažinti naudojamų pavojingesnių pesticidų kiekį; • padaryti didelę pažangą valant užterštas teritorijas. • pasiekti, kad nebebūtų didinamas bendras užimtos žemės plotas ; • dirvožemio taršą sumažinti iki tokio lygio, kuris nebelaikomas kenksmingu žmonių sveikatai ir natūralioms ekosistemoms ir kuriuo neviršijamas mūsų planetos pajėgumas kovoti su tokia tarša, taip sukuriant aplinką be toksinių medžiagų.

7.8. ANTROPOGENINIAI MATERIALINIAI IŠTEKLIAI

7.8.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos

Atliekų tvarkymo veiklos pasekmės antropogeniniams materialiniams ištekliams (AMI) gali būti siejamos su:

- žemės sklypų panaudojimu atliekų tvarkymo infrastruktūrai sukurti;
- žemės sklypų panaudojimo suvaržymu dėl žemės naudojimo apribojimo, nustatant specialiąsias žemės naudojimo sąlygas, įskaitant sanitarines apsaugos zonas;
- nekilnojamojo turto vertės pokyčiais;
- poveikiu pastatams;
- transporto srautų ir jo infrastruktūros pokyčiais;
- poveikiu inžinerinei infrastruktūrai (pvz., geriamo vandens, dujų, šilumos ir elektros tiekimo).

Atliekų tvarkymo infrastruktūra

Lietuvoje sukurta sąlyginai veiksminga atliekų surinkimo ir tvarkymo infrastruktūra ir veikia įvairūs su atliekų tvarkymo veikla susiję objektai. Stambiausių tokių objektų skaičius pagal jų rūšis pateiktas 7.8.1 lentelėje. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos strateginiais dokumentais ir Plane nurodytais prioritetais, Lietuvoje neplanuojama kurti naujų sąvartynų, atliekų deginimo įrenginių ar mechaninio biologinio apdorojimo įrenginių. Plane numatoma plėsti infrastruktūrą, susijusią su įvairių tinkamu pakartotinai naudoti ar perdirbti atliekų rūšiuojamuoju surinkimu, ir stambių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių infrastruktūrą.

7.8.1 lentelė. Stambiausių Lietuvoje veikiančių atliekų surinkimo ir tvarkymo infrastruktūros objektų skaičius

Eil. Nr.	Objekto tipas	Skaičius, vnt.
1.	Sąvartynas	12
2.	Atliekų deginimo įrenginys	5
3.	Mechaninio biologinio apdorojimo įrenginiai	10
4.	Stambių gabaritų atliekų surinkimo aikštelė	110

Naujų atliekų surinkimo ir tvarkymo infrastruktūros objektų steigimui reikalingi žemės sklypai. Vadovaujantis Žemės naudojimo būdų turinio aprašu¹⁰ atliekų tvarkymo veikla gali būti vykdoma kitos paskirties žemėje pramonės ir sandėliavimo objektų teritorijose arba žemės sklypuose, skirtuose atliekų šalinimo veikloms.

Vadovaujantis Registrų centro duomenimis¹¹, 2021-07-01 Lietuvos Respublikos teritorijoje buvo registruota 2 470 770 žemės sklypų (2020-07-01 – 2 441 181 arba 1,2 % mažiau), visų registruotų žemės sklypų plotas sudarė 5 848 263 ha, skirtingose savivaldybėse registruotų žemės sklypų plotas sudaro nuo 66 iki 96,2 % esamos teritorijos (visa teritorija – 6 530 023,3 ha). Kitos paskirties žemė (išskyrus gyvenamąsias teritorijas) sudarė 333 369,4 ha, iš jų valstybei priklauso 156 936,2 ha, savivaldybėms – 1 101,4 ha, privatiems asmenims – 181 820,9 ha, juridiniams asmenims – 22 682 ha.

Žemės sklypų panaudojimo suvaržymas dėl žemės naudojimo apribojimo

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymu (toliau – SŽNS įstatymas), objektams, kuriuose vykdoma ūkinė veikla, susijusi su atliekų tvarkymu, nustatoma komunalinių objektų sanitarinė apsaugos zona³ (SAZ). Komunalinių objektų sanitarinėje apsaugos zonoje draudžiama:

¹⁰ Patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. sausio 20 d. įsakymu Nr. 3D-37/D1-40 (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. gruodžio 11 d. įsakymo Nr. 3D-830/D1-920 redakcija)

¹¹ <https://www.registrucentras.lt/p/687#gra10>

1) statyti sodo namus, gyvenamosios, viešbučių, kultūros paskirties pastatus, bendrojo ugdymo, profesinių, aukštųjų mokyklų, vaikų darželių, lopšelių mokslo paskirties pastatus, skirtus švietimo reikmėms, kitus mokslo paskirties pastatus, skirtus neformaliajam švietimui poilsio, gydymo, sporto ir religinės paskirties pastatus, specialiosios paskirties pastatus, susijusius su apgyvendinimu (kareivinių pastatus, kalėjimus, pataisos darbų kolonijas, tardymo izoliatorius);

2) įrengti 1 punkte nurodytos paskirties patalpas kitos paskirties statiniuose ir (ar) rekonstruojant arba remontuojant statinius;

3) keisti statinių ir (ar) patalpų paskirtį į 1 punkte nurodytą paskirtį;

4) planuoti teritorijas rekreacijai ir 1 punkte nurodytos paskirties objektų statybai, išskyrus atvejus, kai šie objektai naudojami tik ūkininko ar įmonės, vykdančios veiklą sanitarinės apsaugos zonose leistinos paskirties pastatuose (patalpose), ūkinės veiklos ir (ar) darbuotojų saugos ir sveikatos reikmėms.

Komunaliniams objektams, kuriuose vykdoma ūkinė veikla, susijusi su atliekų tvarkymu ir jų SAZ dydis nurodyti 7.8.2 lentelėje (parengta pagal SŽNS įstatymo 3 priedo 2 lentelę) ir priklausomai nuo objekto tipo svyruoja nuo 100 iki 500 m. Mažiausias SAZ dydis (100 m) taikomas biologiškai skaidžių atliekų kompostavimo aikštelėms, jei jose nekompostuojamos maisto atliekos, gamybinės kilmės biologiškai skaidžios atliekos, gyvūninės kilmės šalutiniai produktai ir nuotekų dumblas, atliekų laikymo, perkrovimo ir rūšiavimo įmonės įrenginiams (statiniams) ir uždarytiems pavojingųjų ir nepavojingųjų atliekų sąvartynams.

7.8.2 lentelė. Komunalinių objektų, kuriuose vykdoma ūkinė veikla, susijusi su atliekų tvarkymu, sanitarinės apsaugos zonų dydis

Eil. Nr.	Komunalinio objekto (įrenginio) pavadinimas	Sanitarinės apsaugos zonos dydis, m
1.	Atliekų deginimo įrenginys	500
2.	Nepavojingųjų atliekų sąvartynas	500
3.	Pavojingųjų atliekų sąvartynas	500
4.	Inertinių atliekų sąvartynas	200
5.	Biologiškai skaidžių atliekų kompostavimo aikštelė (be maisto atliekų, gamybinės kilmės biologiškai skaidžių atliekų, gyvūninės kilmės šalutinių produktų, nuotekų dumblo kompostavimo)	100
6.	Biologiškai skaidžių atliekų kompostavimo aikštelė (kompostuojant maisto atliekas, gamybinės kilmės biologiškai skaidžias atliekas, gyvūninės kilmės šalutinius produktus, nuotekų dumblą)	500
7.	Atliekų laikymo, perkrovimo ir rūšiavimo įmonės įrenginiai (statiniai)	100
8.	Uždarytas pavojingųjų ir nepavojingųjų atliekų sąvartynas Pastaba. Reikalavimas taikomas Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos ar jos įgaliotos institucijos nustatytu laikotarpiu, kurio metu sąvartynas gali kelti pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai.	100

Atkreiptinas dėmesys, kad, vadovaujantis SŽNS įstatymu, asmens, planuojančio ir (ar) vykdančio ūkinę veiklą, pasirinkimu gali būti nustatomas kitas SAZ dydis nei nurodytas SŽNS įstatyme. Tokiu atveju SAZ dydis nustatomas atlikus poveikio visuomenės sveikatai vertinimą planuojamos ūkinės veiklos poveikio visuomenės sveikatai ar planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo metu.

Nekilnojamojo turto vertė

Vadovaujantis Lietuvos oficialiosios statistikos portalo duomenimis, privačių būstų skaičius 2020 metų pabaigoje sudarė 1 488 931 vnt. ir palyginus su 2016 m. šis skaičius išaugo

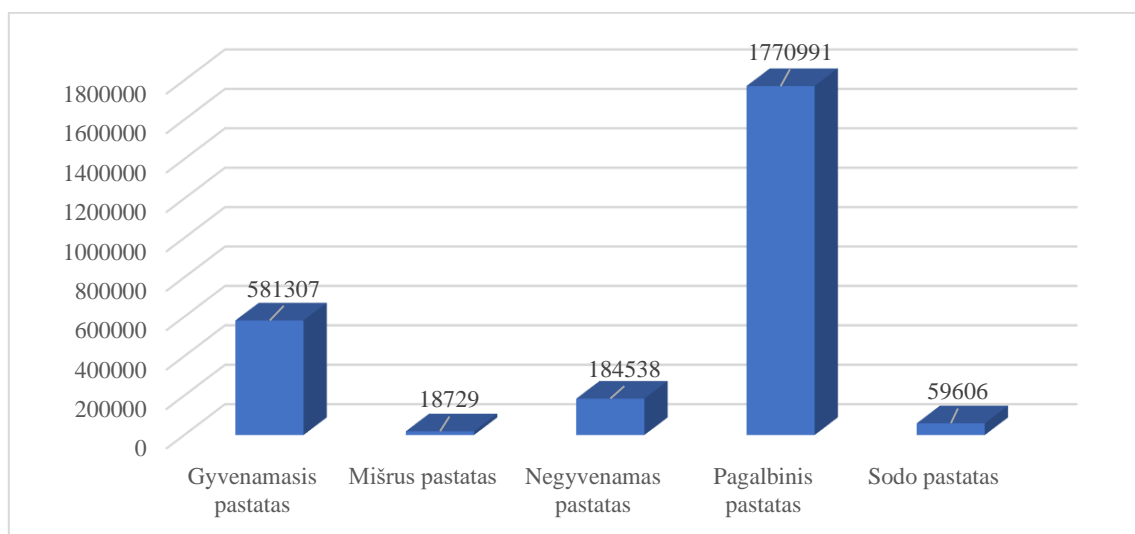
6,5 proc. Vadovaujantis Lietuvos banko duomenimis¹², 2020 m. pabaigoje oficialus būsto kainos padidėjo nuo 6,4 iki 9,4 proc.

Visas Lietuvoje esantis registruotas ir įvertintas nekilnojamasis turtas 2020 metų pradžioje buvo vertas daugiau nei 109 mlrd. eurų. Palyginus su 2019 metų duomenimis viso šalies nekilnojamojo turto vidutinė rinkos vertė padidėjo apie 9,5 proc.¹³, t. y. pastaraisiais metais stebima reikšminga nekilnojamojo turto paklausos ir kainų augimo tendencija.

Pastatai

Vadovaujantis Registrų centro duomenimis¹⁴ 2021 m. Lietuvoje registruota 2 615 171 pastatų, kurių didžiąją dalį sudaro pagalbiniai pastatai (7.8.1 pav.).

Registruotų pastatų skaičius nuolat didėja. 2020 m. Lietuvoje baigti statyti 7 425 gyvenamieji ir negyvenamieji pastatai – 3,6 proc. daugiau nei 2019 m. Didžioji dalis baigtų statyti pastatų (91,9 proc.) buvo gyvenamieji, vyravo individualiųjų namų statyba – 54,8 proc. pastatytų būstų buvo individualiuose namuose.¹⁵

7.8.1 pav. Lietuvoje registruotų pastatų skaičius pagal tipą, šaltinis: Lietuvos oficialiosios statistikos portalas

Didžiausias pastatų skaičius yra Vilniaus (apie 18 proc.), Kauno (apie 16,5 proc.), Šiaulių (apie 12 proc.) ir Panevėžio (apie 11 proc.) apskrityse. Beveik 66 proc. pastatų yra kaime, o mieste ar miestelyje yra atitinkamai apie 25 proc. ir 9 proc.

Transportas ir jo infrastruktūra

Atliekos daugiausia gabenamos panaudojant kelių infrastruktūrą, todėl šiame skyrelyje neaprašomi geležinkeliai, oro ir vandens transportas.

Lietuvos kelių infrastruktūrą sudaro valstybinės ir vietinės reikšmės keliai, kurių bendras ilgis – 85,5 tūkst. km. Šalies magistraliniais keliais per parą pravažiuoja vidutiniškai apie 10 tūkst. lengvųjų ir krovininių automobilių ir pervežama daugiau nei pusė (54 proc.) visų gabenamų krovinių, kelių sektorius sukuria apie 6 proc. bendrojo vidaus produkto¹⁶. Kelių transportu dažniausiai yra vežami žemės ūkio, miškininkystės, maisto produktai, gėrimai ir tabakas, kt. Krovinių vežimo apimtys kelių transporte nuolatos auga, remiantis Lietuvos

¹² https://www.lb.lt/uploads/documents/files/events/NT%20rinkos%20vertinimas_Lietuvos%20bankas_2021_04_16.pdf

¹³ <https://www.registrucentras.lt/naujienos/index.php?mod=news&act=view&id=44215>

¹⁴ <https://www.registrucentras.lt/p/1075>

¹⁵ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=748831b3-c9e3-414a-a1a9-e4c2dbc223b3#/>

¹⁶ Valstybės kontrolės audito ataskaitos VAE-13 „Kelių infrastruktūros valdymas“ santrauka, 2020 m. gruodžio 1 d. (<https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=4177>)

oficialiosios statistikos portalo duomenimis, 2020 m. vežta 1,7 kartų daugiau krovinių nei 2016 m., tačiau didžioji šio pokyčio dalis yra susijusi su tarptautiniu, o ne vidaus pervežimu. Vidaus krovinių vežimas 2016 m sudarė 54 proc. nuo viso krovinių pervežimo kiekio, o 2020 m. – 42 proc. nuo viso krovinių pervežimo kiekio¹⁷ (7.8.3 lentelė).

7.8.2 lentelė. Krovinių vežimas kelių transportu

	2016	2017	2018	2019	2020
Iš viso krovinių, tūkst. t	63 570,6	76 979,6	89 104,8	100 802,2	107 041,6
Antrinės žaliavos, komunalinės atliekos ir kitos atliekos (iš viso), tūkst. t	1 473,6	1 967,0	2 124,1	2 076,7	2 101,2
Vidaus vežimas, tūkst. t	34 473,0	38 478,4	43 334,9	43 584,7	45 385,5
Antrinės žaliavos; komunalinės atliekos ir kitos atliekos (vidaus vežime), tūkst. t	1 312,1	1 687,1	1 816,8	1 798,4	1 737,5

Antrinės žaliavos, komunalinės atliekos ir kitos atliekos 2016 m. sudarė 2,32 proc., o 2020 m. – 1,96 proc. nuo visų pervežamų krovinių kiekio, vidaus vežime antrinės žaliavos, komunalinės atliekos ir kitos atliekos 2016 m. sudarė 3,81 proc., o 2020 m. – 3,83 proc. Išanalizavus duomenis, matyti, kad nuo 2018 m. pervežamų antrinių žaliavų, komunalinių atliekų ir kitų atliekų kiekis mažėjo.

2016–2019 m. Lietuvos keliams tiesti, rekonstruoti, remontuoti ir prižiūrėti kasmet panaudojama vidutiniškai apie 620 mln. Eur, bendras kelių ilgis, tenkantis vienam gyventojui, siekia 30,6 m. Lietuva pagal šį rodiklį užima antrą vietą tarp 25 duomenis pateikusių ES šalių¹⁸.

Lietuvoje stebima krovinių pervežimo didėjimo tendencija ne tik vertinant pervežamų krovinių svorį, bet ir pagal automobilių ridą (krovininiai automobiliai su kroviniu ir be krovinio 2016 m. nuvažiavo 2 383,6 mln. km, o 2020 m. – 4 055,9 mln. km¹⁹).

Inžinerinė infrastruktūra

SŽNS įstatymas nenustato inžinerinės infrastruktūros įrengimo apribojimų komunalinių objektų sanitarinėje apsaugos zonoje, tačiau jame yra nustatyti draudimai ar apribojimai statyti ir (ar) įrengti sąvartynus, didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles, statyti statinius vandens tiekimo ir nuotekų, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros, požeminio vandens vandenviečių, elektros tinklų, elektroninių ryšių tinklų elektroninių ryšių infrastruktūros, šilumos perdavimo tinklų apsaugos zonose. (7.8.3 lentelė).

Vandens tiekimo ir nuotekų, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros apsaugos zonose draudžiama statyti ir (ar) įrengti sąvartynus, didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles; statyti, rekonstruoti, griauti kitus statinius ir įrengti, išardyti įrenginius, negavus šios infrastruktūros savininko ar valdytojo pritarimo (derinimo) projektui ar numatomai veiklai. Visų grupių požeminio vandens vandenviečių apsaugos zonų 1-ojoje juostoje draudžiama bet kokia veikla, tiesiogiai nesusijusi su požeminio vandens paėmimu, gerinimu ir tiekimu, o I, II ir III grupės požeminio vandens vandenviečių apsaugos zonos 2-ojoje juostoje, II grupės požeminio vandens vandenviečių apsaugos zonos 3-iojoje juostoje 3a sektoriuje ir III grupės požeminio vandens vandenviečių apsaugos zonos 3-iojoje juostoje draudžiama įrengti pavojingųjų atliekų apdorojimo įrenginius ir sąvartynus.

¹⁷ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>

¹⁸ EUROSTAT duomenis (2018 m.) pateikusių šalys: Portugalija (1,4 m), Vokietija (2,6 m), Bulgarija (2,8 m), Ispanija (3,5 m), Rumunija (4,4 m), Liuksemburgas (5,0 m), Malta (6,4 m), Jungtinė Karalystė (6,4 m), Kroatija (6,5 m), Nyderlandai (7,7 m), Slovakija (8,2 m), Lenkija (11,2 m), Čekija (12,3 m), Danija (12,9 m), Kipras (14,8 m), Austrija (15,7 m), Prancūzija (16,5 m), Suomija (19,7 m), Airija (20,2 m), Švedija (21,1 m), Slovėnija (21,2 m), Vengrija (21,8 m), Latvija (30,4 m), Lietuva (30,6 m), Estija (44,5 m).

¹⁹ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>

7.8.3 lentelė. Inžinerinės infrastruktūros apsaugos zonos (parengta pagal SŽNS įstatymą)

Eil. Nr.	Objekto (įrenginio) pavadinimas	Apsaugos zonos dydis, m
1.	Elektros tinklų apsaugos zonos	
1.1.	Elektros oro linijos	po 2–40 m į abi puses
1.2.	Elektros kabelių oro linijos	po 2 m į abi puses
1.3.	Elektros kabelių požeminės linijos	po 1 m į abi puses
2.	Magistralinių dujotiekių ir naftotiekių (produktotiekių) apsaugos zonos	
2.1.	Magistralinių dujotiekių ir naftotiekių (produktotiekių) vamzdynai	po 25 m į abi puses
2.2.	Talpyklos kondensatui laikyti ir dujoms iš jo pašalinti	50 m
2.3.	Kiti magistralinių dujotiekių ir naftotiekių (produktotiekių) įrenginiai ir statiniai	25 m
3.	Skirstomųjų dujotiekių apsaugos zonos	
3.1.	Dujotiekių vamzdynai	po 1–2 m į abi puses
3.2.	Dujų slėgio reguliavimo įrenginiai	2–7 m
3.3.	Katodiniai saugos įrenginiai	2 m
3.4.	Suskystintų gamtinių dujų (SGD) įrenginiai	3–25 m
4.	Vandens tiekimo ir nuotekų, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros apsaugos zonos	
4.1.	Vandens tiekimo ir nuotekų, paviršinių nuotekų tvarkymo vamzdynai, įrengiami iki 2,5 metro gylyje	po 2,5 m į abi puses
4.2.	Vandens tiekimo ir nuotekų, paviršinių nuotekų tvarkymo vamzdynai, įrengiami didesniame kaip 2,5 metro gylyje	po 5 m į abi puses
4.3.	Magistraliniai vamzdynai, kurių skersmuo yra 400 milimetrų ir didesnis	po 10 m į abi puses
4.4.	Vandens rezervuarai, skaidrintuvai	30 m
4.5.	Vandens tiekimo bokštai, vandens ir nuotekų siurblynės, nuotekų rezervuarai	10 m
5.	Elektroninių ryšių tinklų elektroninių ryšių infrastruktūros apsaugos zonos	
5.1.	Požeminių elektroninių ryšių tinklų laidinės linijos	po 1 m į abi puses
5.2.	Kitų elektroninių ryšių tinklų laidinės linijos	po 2 m į abi puses
5.3.	Kitų elektroninių ryšių infrastruktūros objektai	po 2 m į abi puses
5.4.	Šilumos perdavimo tinklų apsaugos zonos	
5.5.	Šilumos perdavimo tinklų dalys	po 5 m į abi puses
5.6.	Šilumos perdavimo tinklų technologiniai priklausiniai	5m; po 5 m į abi puses
6.	Požeminio vandens vandenvietės ir jų apsaugos zonos	Nustatoma, vadovaujantis Požeminio vandens vandenviečių apsaugos zonų nustatymo tvarkos aprašu ²⁰
6.1.	Griežto režimo apsaugos juosta (1–oji juosta)	5–25 m ²¹
6.2.	Mikrobiologinės taršos apribojimo juosta (2–oji juosta)	Apskaičiuojama analitiškai ar matematiškai
6.3.	Cheminės taršos apribojimo juosta (3-ioji juosta)	

Elektroninių ryšių tinklų elektroninių ryšių infrastruktūros apsaugos zonose, Statybos įstatyme, Teritorijų planavimo įstatyme ar Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos nustatyta tvarka negavus elektroninių ryšių infrastruktūros savininko ar valdytojo pritarimo (derinimo) projektui ar numatomai veiklai, draudžiama statyti, rekonstruoti, griauti statinius ir

²⁰ Patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. gruodžio 14 d. įsakymu Nr. D1-912

²¹ aplink individualiai apsirūpinančiųjų geriamuoju vandeniu požeminio vandens vandenvietes, kai vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo nuostatomis vandens ištekliais naudoti nereikalingas leidimas naudoti požeminio vandens išteklius, nepriklausomai nuo požeminio vandens vandenvietės grupės vandenvietės apsaugos zonos 1-osios juostos dydis nustatomas 3 m aplink gręžinį.

įrengti, išardyti įrenginius; keisti žemės paviršiaus altitudes daugiau kaip 0,3 metro (kasti gruntą arba užpilti papildomą grunto sluoksnį) ar vykdyti požeminius darbus. Šilumos perdavimo tinklų apsaugos zonose, Statybos įstatyme, Teritorijų planavimo įstatyme ar energetikos ministro nustatyta tvarka negavus šių šilumos perdavimo tinklų savininko ar valdytojo pritarimo (derinimo) projektui ar numatomai veiklai, draudžiama statyti, rekonstruoti, griauti statinius ir įrengti, išardyti įrenginius; keisti žemės paviršiaus altitudes (kasti gruntą arba užpilti papildomą grunto sluoksnį); vykdyti žemės darbus ar požeminius darbus didesniame kaip 0,3 metro gylyje; statyti ir (ar) įrengti sąvartynus.

7.8.2. Aktualios apsaugos problemos

Atliekų tvarkymo infrastruktūra ir žemės sklypų panaudojimo suvaržymas dėl žemės naudojimo apribojimo

Plane numatoma plėsti infrastruktūrą, susijusią su įvairių tinkamų pakartotinai naudoti ar perdirbti atliekų rūšiuojamuoju surinkimu, ir stambių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių infrastruktūrą.

Kadangi, vadovaujantis Žemės naudojimo būdų turinio aprašu, atliekų tvarkymo veikla gali būti vykdoma kitos paskirties žemėje pramonės ir sandėliavimo objektų teritorijose arba žemės sklypuose, skirtuose atliekų šalinimo veikloms, atitinkamai atliekų tvarkymo objektai gali būti įrengiami tik nurodytos paskirties žemėje. Be to, atliekų tvarkymo infrastruktūros objektai ne tik fiziškai užima tam tikrą plotą, bet ir lemia paties sklypo ir aplinkinių sklypų žemės naudojimo apribojimus, nustatant specialiąsias žemės naudojimo sąlygas ir įsteigiant sanitarines apsaugos zonas.

Nekilnojamojo turto vertė

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymu, nekilnojamasis turtas (nekilnojamasis daiktas) – žemės sklypas ir su juo susiję daiktai, kurie negali būti perkelti iš vienos vietos į kitą nepakeitus jų paskirties ir iš esmės nesumažinus jų vertės, taip pat turtas (kilnojamieji daiktai), kurį nekilnojamuoju pripažįsta įstatymai.

Veiksniai, turintys įtakos nekilnojamojo turto (NT) vertei, gali būti grupuojami į keturias veiksnų grupes: fiziniai, ekonominiai, socialiniai ir politiniai²². Nustatant nekilnojamojo turto vertę, vienas iš vertinamų (fizinių) veiksnų yra vertinamo objekto vietos (gretimybių) charakteristika²³. Pavyzdžiui, užterštoje vietovėje arba vietovėje, kurios kaimynystėje yra taršūs objektai, NT kainos bus mažesnės, tačiau tas poveikis bus stabilus ir priklausys nuo to, ar ta vietovė bus toliau teršiama, ar ji bus sutvarkyta bei kaip keisis gretimybėje esantys objektai.

Pastatai

Atliekų tvarkymas gali neigiamai paveikti pastatus dėl susidarančių dulkių, triukšmo, vibracijos ir oro taršos, įskaitant ir teršalus, susidarančius atliekų pervežimo metu. Didelė dalis antropogeninės kilmės teršalų savo savybėmis ir prigimtimi yra rūgštys, arba procesų ore metu pavirsta rūgštimis. Tokių teršalų pavyzdžiai yra sieros dioksidas, kuris pavirsta sulfitine rūgštimi, ir azoto oksidas, pavirstantis nitritine rūgštimi. Vietovėse, kur yra šių teršalų, statybinių medžiagų nusidėvėjimo rodikliai būna 10–100 kartų didesni nei vietovėse, kuriose šių teršalų nėra²⁴. Skirtingų statybinių medžiagų jautrumas teršalams pateikiamas 7.8.4 lentelėje.

²² Galinienė, B., (2004), Turto ir verslo vertinimo sistema :formavimas ir plėtros koncepcija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla

²³ Turto ir verslo vertinimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos finansų ministro 2012 m. balandžio 27 d. įsakymu Nr. 1K-159, priedas

²⁴ Watkiss, P et al (2000) *Oro taršos poveikis statybinėms medžiagoms*, 2000 m. rugsėjo mėn.
<https://www.researchgate.net/profile/Mike-Holland->

7.8.4 lentelė. Medžiagų jautrumas oro taršai ir grėsmė ištekliais Europoje ²⁵

Medžiaga	Jautrumas oro taršai	Grėsmė ištekliais Europoje (<i>Stock-at-risk</i>)
Plytos	Labai žemas	Labai didelis
Skiedinys	Nuo vidutinio iki aukšto	Labai didelis
Betonas	Žemas	Labai didelis
Natūralus akmuo (smiltainis, kalkakmenis, marmuras)	Aukštas (stipriai paveiktas SO ₂)	Didelis (ypač kultūrinio paveldo objektai)
Nelegiruotas plienas	Aukštas (stipriai paveiktas SO ₂)	Labai mažas
Nerūdijantis plienas	Labai žemas	Vidutinis
Nikelis ir nikeliu dengtas plienas	Aukštas (ypač SO ₂ užterštoje aplinkoje)	Labai žemas
Cinkas ir galvanizuotas plienas	Aukštas (ypač SO ₂ užterštoje aplinkoje)	Vidutinis
Aliuminis	Labai žemas	Vidutinis
Varis	Žemas	Žemas
Švinas	Labai žemas	Žemas

Ypatingai didelė grėsmė kyla istoriniams pastatams, kadangi jie yra veikiami labai ilgą laiko tarpą. Todėl problemų galėtų kilti, jeigu atliekų tvarkymo infrastruktūra, ypač deginimas, yra netoli pastatų, arba kai dėl vyraujančios vėjo krypties, teršalai yra pernešami pastatų link, todėl ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas kultūros paveldui priskiriamų senų istorinių pastatų apsaugai. Vibracija, kurią statiniuose sukelia kelių transportas yra kitas galintis neigiamai pastatus veikti faktorius. Transporto priemonėms susidūrus su kliūtimis kelio paviršiuje, dinamiškos apkrovos sukelia įtempimų bangas, kurios eina per paviršių į pastatų pamatus. Vibracijų intensyvumas priklauso nuo įvairių faktorių, pavyzdžiui, transporto priemonės tipo, svorio, dirvožemio tankio, atstumo tarp pastato ir kelio ir kt. Vibracija gali būti įtrūkimų sienose ir lubose priežastimi, sukelti žalą mūrai ir pamatams, tačiau tiksliai nustatyti galimą poveikį yra sudėtinga, kadangi sunku nustatyti, koks tiksliai vibracijos lygis daro žalą pastatams.

Transportas ir jo infrastruktūra

Kelių infrastruktūra naudojama transportuojant atliekas tarp jų surinkimo, perdirbimo, pakartotinio naudojimo, šalinimo ir kt. vietų. Tuo tikslu naudojami esami keliai, todėl atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra nesusijusi su kelių plėtra. Tačiau plečiant atliekų tvarkymo infrastruktūrą, didėjantis surenkamų rūšiujamųjų atliekų rūšių kiekis gali būti susijęs su transporto srautų pasikeitimu. Pavyzdžiui, pradėjus atskirai rinkti tekstilės, maisto ir kitas atliekas, reikalingas specializuotas transportas tokių atliekų surinkimui. Atliekas pervežančio sunkiasvorio transporto srautų padidėjimas turėtų neigiamų pasekmių aplinkai ir visuomenės sveikatai.

Didėjant krovinių pervežimui didėja ir sunkiasvorio transporto daroma žala aplinkai. Kelių transporto sektoriaus keliami tarša gali būti priežastimi gauti finansines sankcijas dėl klimato kaitos ir aplinkos oro taršos mažinimo tarptautinių įsipareigojimų nevykdymo²⁶.

Inžinerinė infrastruktūra

2/publication/268030572_IMPACTS_OF_AIR_POLLUTION_ON_BUILDING_MATERIALS/links/560102f408aec948c4fa9793/IMPACTS-OF-AIR-POLLUTION-ON-BUILDING-MATERIALS.pdf

²⁵ Watkiss, P et al (2000) *Oro taršos poveikis statybinėms medžiagoms*, 2000 m. rugsėjo mėn.

²⁶ Lietuvos susisiekimo plėtros iki 2050 m. strategija, atvirtinta Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2020 m. gruodžio 7 d. įsakymu Nr. 3-746

Kaip nurodyta 7.8.3 lentelėje, inžinerinės infrastruktūros objektams taikomos apsaugos zonos, kuriose negalės būti įrengiami atliekų tvarkymo objektai, todėl problemų nenumatoma.

7.8.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai

Vertinant galimas Plano pasekmes antropogeniniams materialiniams ištekliams, SPAV metu buvo identifikuoti 7.8.5 lentelėje išvardyti aktualūs strateginiai dokumentai.

7.8.5 lentelė. VAPTP SPAV kontekste aktualūs strateginiai dokumentai ir su SPAV nagrinėjamais klausimais susiję tikslai, prioritetai, siekiai ir (ar) uždaviniai

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planas , patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155	<p>Plane nustatyti šie rodikliai, susiję su antropogeniniais materialiniais ištekliais:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stiprinti paskatas materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugos srityje – atlikti tyrimą ir pateikti efektyviausius sprendinius; • Parengti ir priimti Žemės įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, nustatantį nekilnojamojo turto plėtrą nuomojamoje valstybinėje žemėje; • Parengti ir patvirtinti tvariai naudojamo dirvožemio veiksmų planą.
Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija (NAAS) , patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626	<p>NAAS 2050 m. vizija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Urbanizuotos teritorijos, pramoniniai objektai daugiausia vystomi ne natūraliose miško ar žemės ūkio paskirties teritorijose, o jau istoriškai susiformavusiuose urbanizuotuose ar rekultivuotuose plotuose.
Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas (LTBP) , patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789	<p>LTBP nustato šiuos su AMI susijusias principus ir tikslus:</p> <p>216. Skatinti įvairiarūšę krovinių logistiką netaršiomis (elektra ir alternatyviais degalais varomomis) bei bevariklėmis transporto priemonėmis.</p> <p>605. Teritorijos, rezervuotos valstybės poreikiams – preliminarini informacija viešojo administravimo subjektams, investuotojams, žemės ir miško savininkams, kitiems suinteresuotiems fiziniams ir juridiniams asmenims apie valstybės poreikius ir ketinimus teritorijose, susietose su Valstybei svarbiais projektais. Valstybės institucijos ir viešojo administravimo subjektai privalo vadovautis šia informacija priimant sprendimus dėl savo, pavaldžių įmonių, įstaigų ir organizacijų veiklos rezervuotose teritorijose, siejamos su investicijomis į nekilnojamąjį turtą, infrastruktūrą, gamybą ar gavybą. Viešojo administravimo subjektai privalo informuoti privačius investuotojus, fizinius ir juridinius asmenis apie galimas rizikas plėtojant nekilnojamąjį turtą rezervuotose valstybės poreikiams teritorijose.</p> <p>606. Teritorijos, rezervuotos valstybės poreikiams, nesukelia jokių teisinių pasekmių, apribojimų fiziniams ir juridiniams asmenims disponuoti ir valdyti turimą nekilnojamąjį turtą. Šios teritorijos siejamos su investicijų rizika plėtojant naujas ekonomines veiklas, didinant esamų ekonominių veiklų pridėtinę vertę</p>

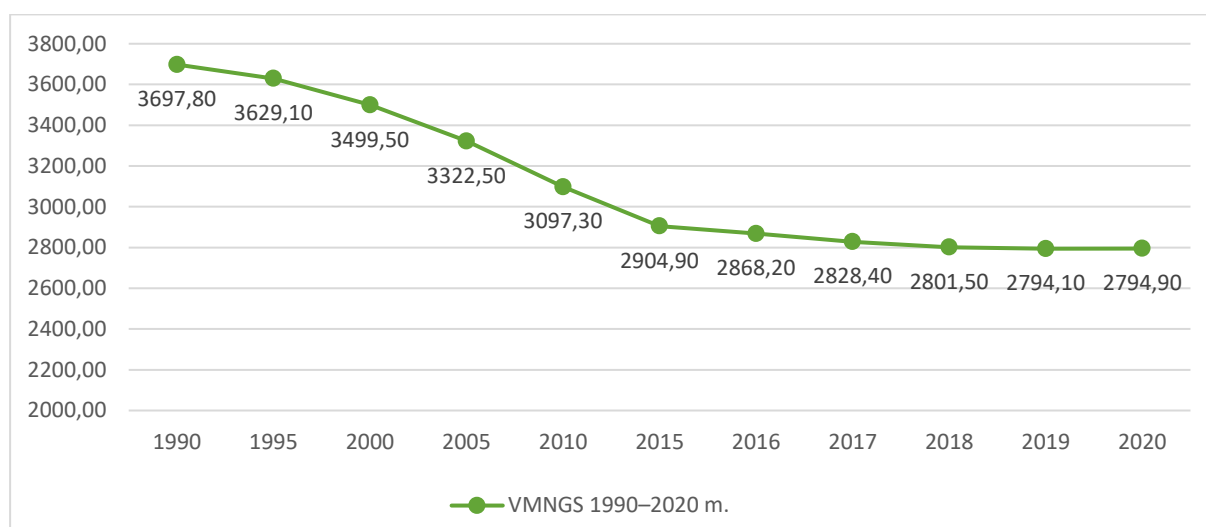
Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
<p>Nacionalinė susisiekimo plėtros 2014-2022 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. gruodžio 18 d. nutarimu Nr. 1253 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1443 redakcija)</p>	<p>Pirmasis Programos tikslas – didinti krovinių ir keleivių judumą, gerinant ES transeuropinio transporto tinklo pagrindinio tinklo koridorius ir jų jungtis su valstybinės ir vietinės reikšmės transporto tinklu bei plėtojant skirtingų transporto rūšių sąveikos efektyvumą. Tarp ši tikslą įgyvendinančių uždavinių yra ir šie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • plėtoti naują ir pagerinti esamą TEN-T kelių infrastruktūrą ir jungtis su jais. • kurti ir diegti ITS, technologijas, inovatyvias mobilumo paslaugas ir produktus (eismo informavimo ir srautų valdymo, pažeidimų kontrolės, eismo stebėjimo sistemos ir kt.), kurie padėtų užtikrinti geresnį keleivių ir krovinių judumą TEN-T keliuose, kituose valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose, miestų gatvėse, geležinkeluose ir vidaus vandenų keliuose, sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų – CO₂ kiekį, taip pat mažinti į aplinkos orą išmetamą teršalų (azoto oksidų, kietųjų dalelių ir kt.) kiekį. <p>Trečiasis Programos tikslas – skatinti vietinio (miestų ir priemiesčių) transporto sistemos darnumą. Vienas iš jį įgyvendinančių uždavinių – mažinti neigiamą tranzitinių srautų poveikį miestų transporto sistemoms, plėtoti ir modernizuoti miestų ir miestelių aplinkkelius.</p> <p>Ketvirtasis Programos tikslas – padidinti energijos vartojimo transporte efektyvumą ir sumažinti neigiamą transporto poveikį aplinkai.</p>
<p>ES 2030 m. dirvožemio strategija. Naudojimasis geros būklės dirvožemio teikiama nauda žmonėms, maistui, gamtai ir klimatui, Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, COM/2021/699 final</p>	<p>Vienas iš strategijos tikslų iki 2050 m. pasiekti, kad nebebūtų didinamas bendras užimtos žemės plotas. Tikslas pasiekimui reikia iki 2023 m. nustatyti plataus užmojo nacionalinius, regioninius ir vietos bendro užimtos žemės ploto sumažinimo iki 2030 m. tikslus, kurie galėtų reikšmingai prisidėti prie ES 2050 m. tikslo.</p> <p>Taip pat numatoma į miestų žalinimo planus integruoti žemės užėmimo hierarchijos principus ir nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis pirmenybę teikti pakartotiniam (užimtos) žemės naudojimui ir kokybiškam miesto dirvožemiui, šiuo tikslu imantis atitinkamų reguliavimo iniciatyvų ir laipsniškai atsisakant šios hierarchijos neatitinkančių finansinių paskatų, pavyzdžiui, vietos lygmeniu suteikiamų mokesčių lengvatų už žemės ūkio paskirties ir natūralios žemės pavertimą apstatyta aplinka.</p>

7.9. VISUOMENĖS SVEIKATA

7.9.1. Pagrindinės charakteristikos, būklė ir jos kitimo tendencijos

Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų planas (Planas) yra nacionalinio lygio strateginio planavimo dokumentas, kurio priemonės bus įgyvendinamos visoje šalyje, nenurodant konkrečios vietos, todėl nagrinėjama visos Lietuvos visuomenės sveikatos būklė.

Nuolatinių Lietuvos gyventojų skaičiaus kaitos analizė rodo, kad gyventojų skaičiaus mažėjimas sulėtėjo ir 2020 m. netgi stebimas nežymus padidėjimas (7.9.1 pav.). Tai lėmė išaugęs teigiamas tarptautinės migracijos balansas: 2020 m. į Lietuvą atvyko 20 tūkst. daugiau asmenų, nei išvyko. Atvykusių Lietuvos piliečių skaičius taip pat (5,5 tūkst.) viršijo išvykusiųjų skaičių. Palyginus su 2019 m., bendras išvykusiųjų iš Lietuvos skaičius sumažėjo penktadaliu, o atvykusiųjų – padidėjo beveik dešimtadaliu. Teigiamus migracijos balanso pokyčius iš dalies galima sieti su COVID-19 pandemijos nulemtais mobilumo suvaržymais, „Brexit“ ir dėl ekonominių sunkumų santykinai suprastėjusiomis įsidarbinimo galimybėmis kitose Vakarų Europos šalyse (STRATA, 2021).

7.9.1 pav. Vidutinis metinis nuolatinių gyventojų skaičius 1990–2020 metais, tūkst. gyv., šaltinis: Lietuvos oficialiosios statistikos portalas

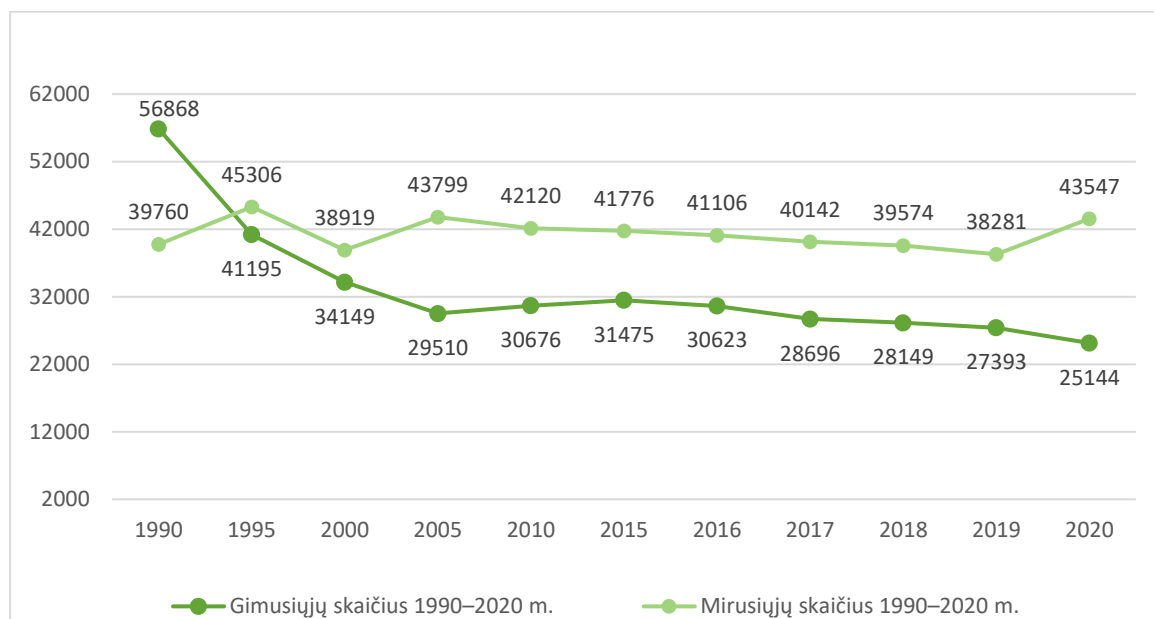
Natūralios gyventojų kaitos balansas 2020 m. ne tik išliko neigiamas, bet ir prastėjo (7.9.2 pav.): 2020 m. gimė 2 249 gyventojais mažiau nei 2019 m., o mirė 5 266 gyventojais daugiau.

Lietuvos statistikos departamento duomenys apie **mirčių priežastis** rodo, kad, kaip ir ankstesniais metais, 2020 m. didžiausia šalies gyventojų dalis mirė dėl kraujotakos sistemos ligų (52,6 proc.), piktybinių navikų (18,8 proc.) bei išorinių mirties priežasčių (5,2 proc.), tačiau ketvirtoje vietoje – mirtys nuo COVID-19 ligos (5,1 proc.). 2019 m. ketvirtoje vietoje mirties priežasčių struktūroje buvo virškinimo sistemos ligos (5 proc.) (7.9.3 pav.)

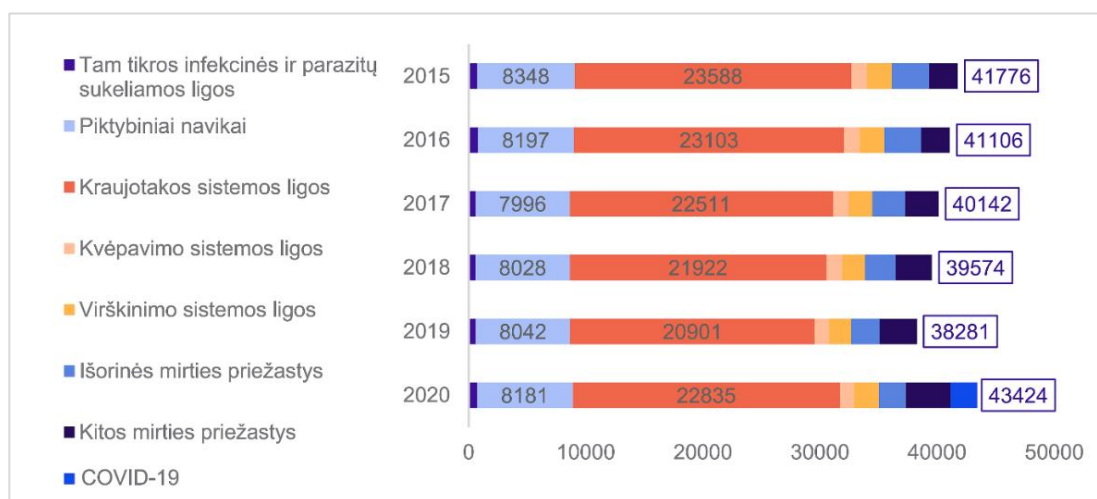
Lietuvos 2014–2025 m. sveikatos strategijoje numatytas siekis, kad mirčių dėl šių priežasčių mažėtų, tačiau, remiantis 2020 m. duomenimis, tikslų sumažinti gyventojų mirtingumą nuo kraujotakos sistemos ligų (tikslas: mirtingumas 100 tūkst. gyventojų – 368,7, 2020 m. rodiklio reikšmė – 817,3 mirtys 100 tūkst. gyventojų) ir piktybinių navikų (tikslas – 172,8, 2020 m. reikšmė – 292,8) pasiekti nepavyko.

Lėta pažanga mažinant gyventojų mirtingumą dėl kraujotakos sistemos ligų ir piktybinių navikų kartu su tebesitęsiančia COVID-19 pandemija dar apsunkina išsikeltų tikslų pasiekiamumą, todėl greičiausiai 2025 m. tikslai taip pat nebus pasiekti. Lyginant su 2019 m.,

2020 m. mirčių dėl kraujotakos sistemos ligų padaugėjo 9,3 proc. (1 934 mirtimis daugiau nei 2019 m.). Šiam augimui įtakos turėjo COVID-19 pandemijos pasekmės). 2020 m. mirtingumas išaugo ne tik dėl kraujotakos sistemos ligų, bet ir dėl kitų priežasčių (STRATA, 2021).

7.9.2 pav. Gimusiųjų ir mirusiųjų skaičius 1990–2020 m., šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas

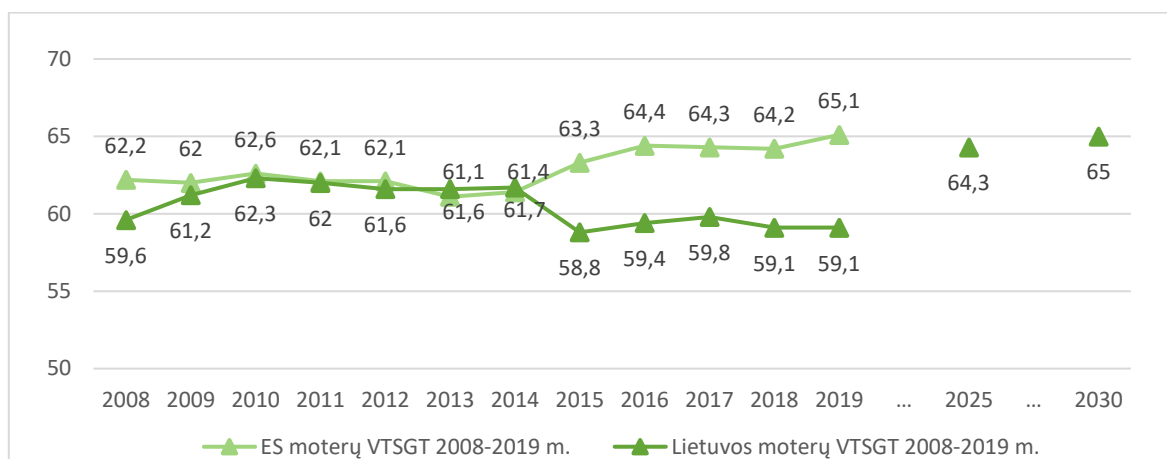
7.9.3 pav. Bendras ir pagal priežastis mirusių gyventojų skaičius Lietuvoje 2015–2020 m., šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas, STRATA, 2021 m.

Kiti du svarbūs rodikliai, vertinant visuomenės sveikatos būklę ir pažangą siekiant strateginių tikslų, yra vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė (VSGT) ir vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (VGT).

Vidutinės tikėtinos sveiko gyvenimo trukmės didėjimas yra vienas iš pagrindinių Europos sveikatos politikos tikslų. Jei tikėtina sveiko gyvenimo trukmė didėja sparčiau nei vidutinė būsimo gyvenimo trukmė, tai parodo, jog gyventojai daugiau metų gyvena būdami geros sveikatos. Ilgesnė sveiko gyvenimo trukmė paprastai reiškia sveikesnę darbo jėgą, žemesnius ankstyvo išėjimo į pensiją dėl sveikatos problemų skaičius, bei mažesnius ar atidėtus ilgalaikės priežiūros poreikius, todėl svarbu siekti pagerinti šio rodiklio reikšmes ir ieškoti būdų sveiko gyvenimo trukmei prailginti (STRATA, 2021).

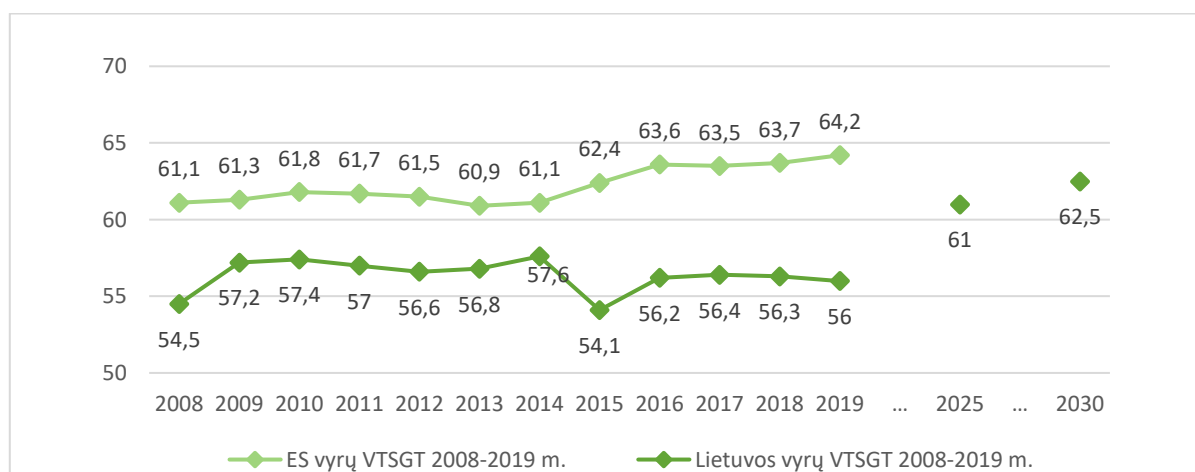
Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2019 m. Lietuvoje vidutinė tikėtina moterų sveiko gyvenimo trukmė siekė 59,1 metus (kaip ir 2018 m.), o vyrų – sumažėjo nuo 56,3 metų (2018 m.) iki 56,0 metų (2019 m.).

Nuo ES vidurkio, kur moterų tikėtina sveiko gyvenimo trukmė 2019 m. buvo 64,1 metai, o vyrų – 64,2 metai, Lietuvos moterys atsiliko 6 metais, o vyrai – 8,2 metais. Lyginant su 2018 m., šis atotrūkis padidėjo ir vyrų, ir moterų atvejais: 2018 m. Lietuvoje vidutinė tikėtina moterų sveiko gyvenimo trukmė siekė 59,1 metus, o vyrų – 56,3 metus ir nuo ES vidurkio atsiliko atitinkamai 5,1 ir 7,4 metais (7.9.4 pav. ir 7.9.5 pav.)

7.9.4 pav. ES ir Lietuvos moterų vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė 2008–2019 m. Taškai žymi strateginiuose dokumentuose nurodytas siektinas vertes, šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas ir Eurostat 2021 m. duomenys

2014 m. Lietuvos moterų ir vyrų vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė buvo pasiekusi atitinkamai 61,7 ir 57,6 metus ir vyrų atveju priartėjusi prie ES vidurkio, o moterų atveju jį netgi šiek tiek viršijo. Deja, kaip pavaizduota 7.9.4 pav. ir 7.9.5 pav., ES VSGT vidurkiai per tolesnius dvejus metus nuosekliai didėjo, o Lietuvoje šio rodiklio reikšmės jau 2015 m. stipriai sumažėjo – iki 58,8 moterų ir 54,1 vyrų, ir atitrūko nuo ES reikšmių. Per tolesnius kelerius metus šio rodiklio reikšmę Lietuvoje pavyko šiek tiek pagerinti, tačiau anksčiau buvusių verčių pasiekti dar nepavyko.

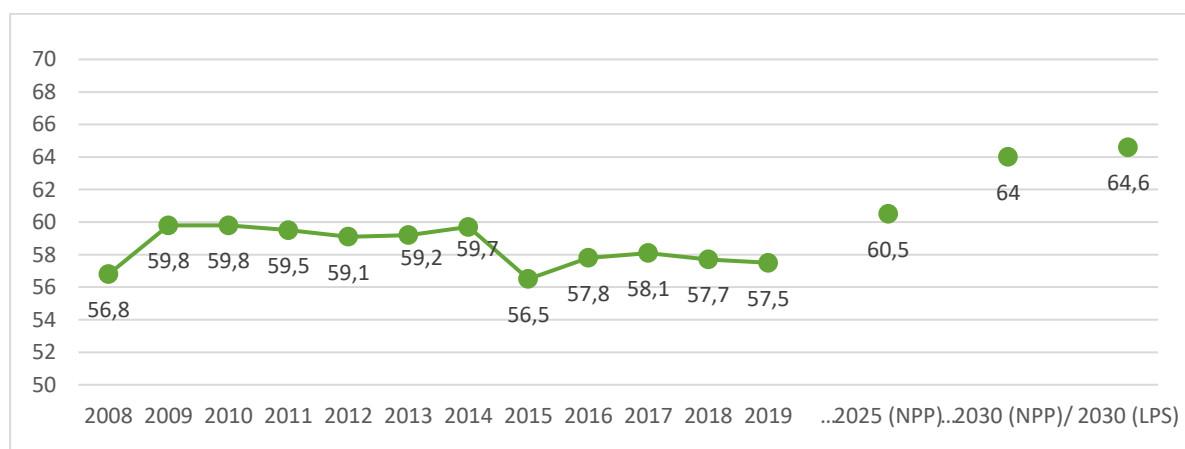
7.9.5 pav. ES ir Lietuvos vyrų vidutinės tikėtinės sveiko gyvenimo trukmės kaita 2008–2019 m. Taškai žymi strateginiuose dokumentuose nurodytas siektinas vertes, šaltinis: Lietuvos oficialiosios statistikos portalo ir Eurostat 2021 m. duomenys

Lietuvos strateginiuose dokumentuose (žr. 7.9.3 skyrių) įtvirtintas siekis ilginti gyventojų sveiko gyvenimo trukmę. Ilgesnė sveiko gyvenimo trukmė suteikia ne tik individualias naudas, bet ir visuomenines: sumažinamos visuomenės sveikatos priežiūros išlaidos, didėja galimybės žmonėms ilgiau išlikti aktyviems darbo rinkoje, o senėjančios visuomenės kontekste tai yra labai aktualu.

Vienas iš pagrindinių strateginių 2021–2030 m. Nacionalinio pažangos plano tikslų visuomenės sveikatos srityje yra pasiekti, kad iki 2025 moterų vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė būtų 64,3 metai, o vyrų – 61 metai; iki 2030 m. moterų vidutinę tikėtiną sveiko gyvenimo trukmę siekiama prailginti iki 65 metų, o vyrų – iki 62,5 metų.

Kad užsibrėžti tikslai būtų pasiekti, tiek vyrų, tiek moterų VSGT turėtų kasmet augti, tačiau atsižvelgiant į pastarojo dešimtmečio tendencijas, kai stabilaus šio rodiklio vertės augimo užtikrinti nepavyko (o vyrų atveju netgi stebimas jo vertės sumažėjimas), abejotina ar šie strateginiai tikslai bus pasiekti.

Aštuonioliktosios Vyriausybės programoje nurodomas siekis per ateinančius ketverius metus abiejų lyčių gyventojų sveiko gyvenimo trukmę padidinti iki 60,5 metų, o iki 2030 m. – iki 64 metų. 7.9.6 pav. pateikta informacija apie šio rodiklio kaitą 2008–2019 m. Kaip parodyta šiame paveiksle, vidutinė abiejų lyčių VSGT 2015 m. smuko nuo 59,7 m. iki 56,5 m. ir iki šiol nepasiekė 2009–2014 m. laikotarpio verčių. Todėl, kaip ir Nacionalinio pažangos plano atveju, mažai tikėtina, kad bus pasiektos programoje numatytos 2025 ir 2030 m. siektinos VSGT rodiklio vertės. Tokią pačią išvadą galima daryti ir dėl Lietuvos pažangos strategijoje įvardijamo siekio iki 2030 m. pasiekti ne žemesnę negu 10 vietą ES pagal vidutinę sveiko gyvenimo trukmę, nes, pagal Eurostat duomenis, 2019 m. 10 vieta ES atitinka ES vidurkį ir priylgsta 64,6 metams.

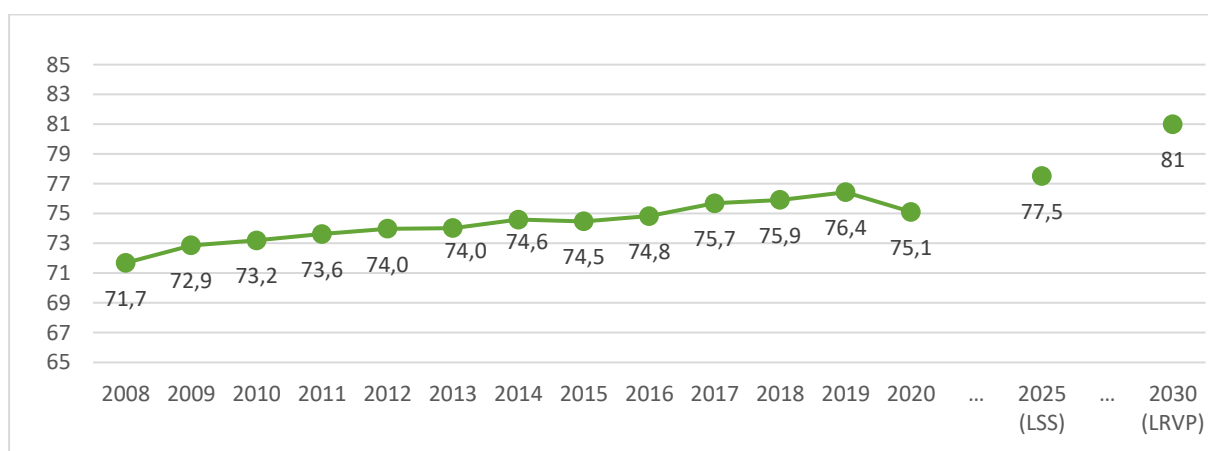

7.9.6 pav. Abiejų lyčių Lietuvos gyventojų vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė 2008–2019 m. Taškai žymi strateginiuose dokumentuose nurodytas siektinas vertes (NPP ir LPS), šaltinis: Lietuvos oficialiosios statistikos portalo ir Eurostat 2021 m. duomenys

Būtina paaiškinti tokio ryškaus pasikeitimo 2015 metais priežastis. SPAV metu buvo kreiptasi į Lietuvos statistikos departamentą ir gautas toks paaiškinimas: „Šis rodiklis yra išvestinis iš kitų dviejų rodiklių: vidutinės tikėtinios gyvenimo trukmės ir žmogaus veiklos apribojimo dėl sveikatos būklės ar negalios. Pirmasis rodiklis 2015 m. buvo šiek tiek sumažėjęs (bendras ir moterų). Antrasis – iš gyventojų apklausos apskaičiuojamas rodiklis – gyventojų, kurių veikla dėl sveikatos sutrikimų nebuvo apribota, palyginti su įprastine žmogaus veikla. Nuo 2015 m. klausimas apie veiklos apribojimą per 6 mėnesius papildytas žodeliu „bent“ (Ar per pastaruosius bent 6 mėn. Jūsų veikla ...buvo apribota dėl sveikatos sutrikimų?). Pakeitimas padarytas galvojant, kad dalis respondentų gali nurodyti trumpesnius nei 6 mėnesių trukmės sveikatos sutrikimų nulemtus veiklos apribojimus, todėl papildomas „bent“ turėtų apibrėžti

mažiausią apribojimų trukmę. Tačiau papildymas suveikė priešingai, nei tikėtasi: padaugėjo respondentų, kurie nurodė, kad jų veikla dėl sveikatos sutrikimų buvo apribota. Nesame tikri, kad visi respondentai teisingai supranta klausimą. Svarstome dar kartą tikslinti klausimo formulotę.“

Situacija yra geresnė siekiant strateginiuose dokumentuose numatytą **vidutinės tikėtinos Lietuvos gyventojų gyvenimo trukmės (VGT)** rodiklio verčių. Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje numatyta iki 2030 m. pasiekti 81 m. šio rodiklio vertę, o skirtumą tarp vyrų ir moterų gyvenimo trukmės iki 2030 m. sumažinti iki 5,2 m. Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategijoje užsibrėžta iki 2025 m. pasiekti, kad Lietuvos gyventojų vidutinės būsimo gyvenimo trukmės riba būtų 77,5 metų amžius, o tarpinis tikslas – kad iki 2020 m. Lietuvos gyventojų VGT būtų ne trumpesnė nei 75,8 metai. Kaip pavaizduota 7.9.7 pav., vidutinė tikėtina Lietuvos gyventojų gyvenimo trukmė 2019 m. buvo 76,43 metai, o 2020 m. – 75,11 m. Taigi, tarpinis Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategijoje nurodytas tikslas jau pasiektas.

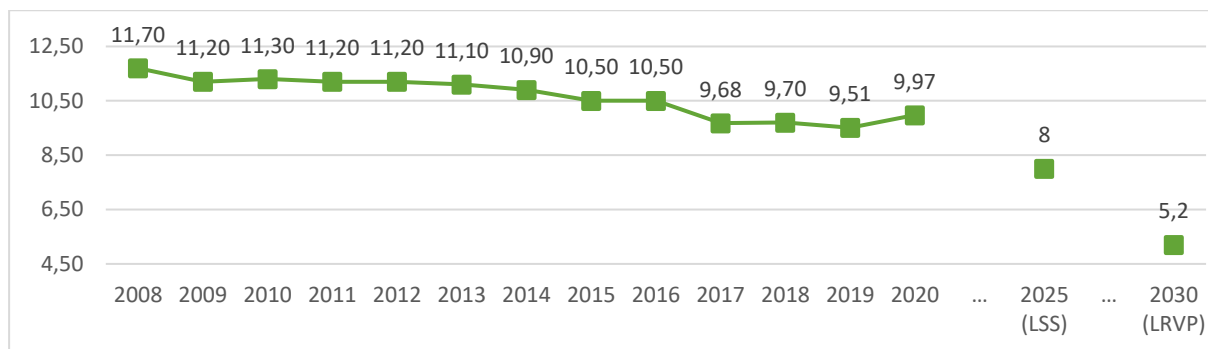
7.9.7 pav. Abiejų lyčių Lietuvos gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (VGT) 2008–2020 m. Taškai žymi strateginiuose dokumentuose nurodytas siektinas 2025 ir 2030 m., šaltinis: Lietuvos oficialiosios statistikos portalas ir Eurostat 2021 m. duomenys

Nors tarpinis tikslas, kad iki 2020 m. Lietuvos gyventojų VGT būtų ne trumpesnė nei 75,8 metai, yra pasiektas, 2020 m. pirmą kartą per ilgą stebėjimų laikotarpį stebimas vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės trumpėjimas, kurį lėmė COVID-19 pandemija. Šiame kontekste tikėtina, kad COVID-19 pandemija lems tolesnį sąstingį arba vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės sutrumpėjimą, todėl bus sudėtinga pasiekti Lietuvos sveikatos strategijoje (LSS) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės Programoje (LRVP) užsibrėžtas ateities VGT vertes (atitinkamai 2025 m. – 77,5 m. ir 2030 m. – 81 m.).

Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje skirtumą tarp vyrų ir moterų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės numatyta iki 2030 m. sumažinti iki 5,2 m., o Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategijoje – 2025 m. iki 8 m. (tarpinis tikslas 2020 m. – 9,5 m.). Kaip pavaizduota 7.9.8 pav., 2019 m. šis skirtumas buvo 9,51 m., t. y. buvo beveik pasiektas tarpinis tikslas 2020 m. jį sumažinti iki 9,5 m.

Per pastarąjį dešimtmetį nuolat mažėjęs, 2020 metais skirtumas tarp vyrų ir moterų VGT šoktelėjo iki 9,97 m., taigi tarpinis tikslas liko nepasiektas ir panašu, kad LSS ir LRVP užsibrėžti tikslai pasiekti šį skirtumą iki 8 m. (2025 m.) ir 5,2 m. (2030 m.) nebus įgyvendinti.

Rengiamame Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plane nustatomos nacionalinės strateginių veiksmų kryptys atliekų tvarkymo srityje, o jo įgyvendinimas paveiks atliekų tvarkymo būdų pokyčius Lietuvoje.

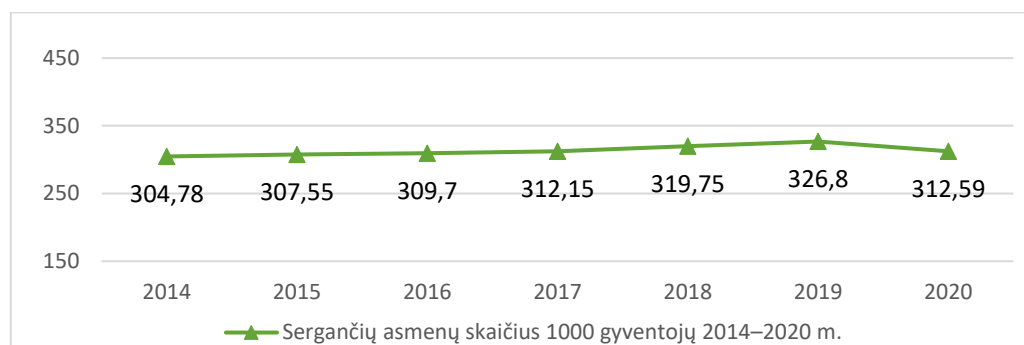

7.9.8 pav. Skirtumas tarp Lietuvos vyrų ir moterų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės (VGT) 2008–2020 m. Taškai žymi strateginiuose dokumentuose nurodytas siektinas 2025 ir 2030 m. vertes, šaltinis: Lietuvos oficialiosios statistikos portalas ir Eurostat 2021 m. duomenys

Atliekų tvarkymas, o ypač tokie jų tvarkymo būdai kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas siejamas su galimomis neigiamomis pasekmėmis aplinkai ir visuomenės sveikatai. Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad atliekų šalinimas sąvartynuose ir deginimas gali turėti neigiamų pasekmių sveikatai dėl į aplinką patenkančių pavojingų medžiagų ir kitų teršalų ir turėti įtakos gyventojų **sergamumui** kraujotakos ligomis, kvėpavimo sistemos ligomis, piktybiniais navikais, tam tikrais atvejais – parazitų sukeliamomis ligomis^{27, 28, 29, 30}.

Sergamumas – vienas svarbiausių sveikatos statistikos rodiklių, kuris nurodo naujai per metus išaiškintų ligos atvejų skaičių. Sergamumas dažnai apriboja žmonių darbingumą, sukeldamas didelius socialinius ir ekonominius nuostolius.

7.9.9–7.9.12 pav. pateikiama informacija apie Lietuvos gyventojų sergamumo, prie kurio potencialiai gali prisidėti atliekų sektorius, kaitą pastaraisiais metais. Sergamumo rodiklis išreikštas sergančių asmenų skaičiumi 1 000 gyventojų.

7.9.9 pav. Lietuvos gyventojų sergamumas kraujotakos sistemos ligomis (I00-I99) 2014–2020 m., šaltinis: Higienos instituto sveikatos statistinių duomenų portale pateikti duomenys

2014–2019 m. sergamumas visomis ligomis nuolat, nors ir nestipriai, didėjo (sergamumo kvėpavimo sistemos ligomis tolygus didėjimas stebimas iki 2019 m.), tačiau 2020 m. duomenys rodo didelį sergamumo sumažėjimą, ypač kvėpavimo sistemos ligomis bei infekcinėmis ir parazitų sukeliamomis ligomis. Manytina, kad šiam pokyčiui didžiausią įtaką padarė COVID-19 pandemija ir jos metu įvestas karantinas: gyventojų judėjimo ribojimai, nebūtinųjų prekių ir paslaugų pardavimo veiklų stabdymas, viešųjų erdvių uždarymas, privalomas asmens apsaugos

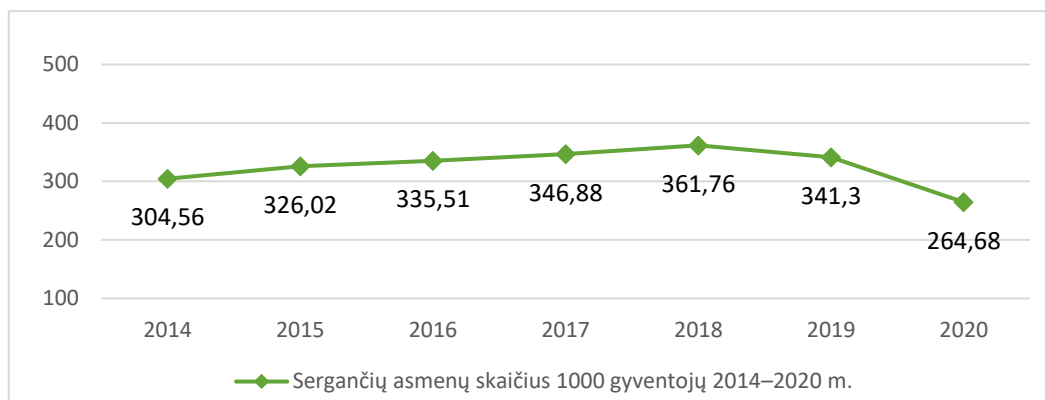
²⁷ Allsopp M, Costner P and Johnston P (2001) Incineration and human health. State of knowledge of the impacts of waste incinerators on human health. Environmental Science and Pollution Research International 8: 141-145.

²⁸ Federico M, Pirani M, Rashid I, et al. (2010) Cancer incidence in people with residential exposure to a municipal waste incinerator: An ecological study in Modena (Italy), 1991–2005. Waste Management 30: 1362-1370

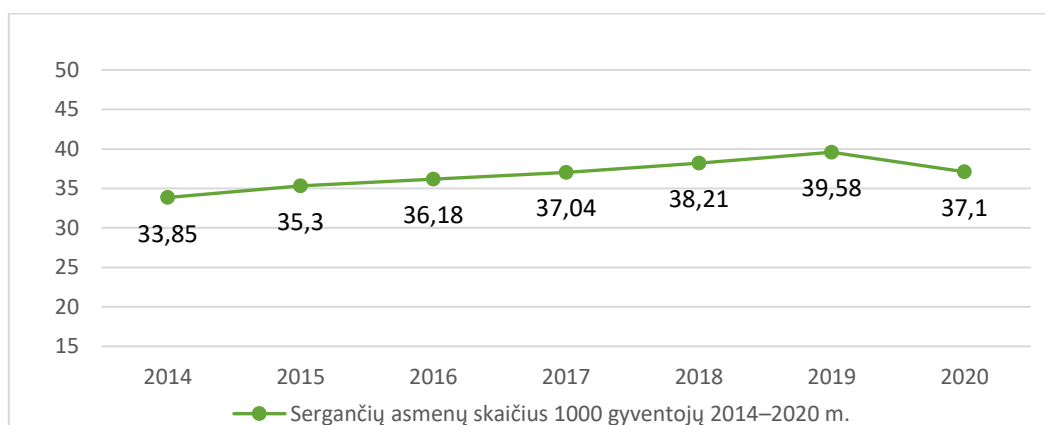
²⁹ WHO European Centre for Environment and Health (2000) Methods of Assessing Risk to Health from Exposure to Hazards Released from Waste Landfills. Lodz: WHO Regional Office for Europe.

³⁰ Elliott P, Briggs D, Morris S, de Hoogh C, Hurt C, Jensen TK et al. Risk of adverse outcomes in populations living near landfill sites. BMJ 2001; 363–8

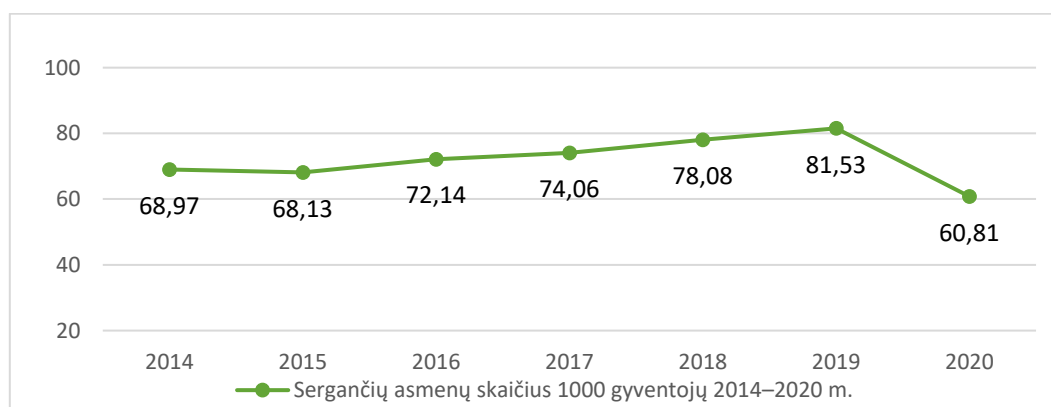
priemonių naudojimas. Galima daryti prielaidą, kad ligų diagnostikos rezultatus paveikė ir dėl pandemijos valdymo priemonių sumažėjusios sveikatos priežiūros paslaugų apimtys ir prieinamumas, neįgyvendinamos arba vėluojamos įgyvendinti ligų diagnostikos priemonės, laiku nesuteiktos sveikatos priežiūros paslaugos tiek dėl taikytų apribojimų, tiek dėl gyventojų nenoro kreiptis į sveikatos priežiūros institucijas bijant užsikrėsti COVID-19 virusu.

7.9.10 pav. Lietuvos gyventojų sergamumas kvėpavimo sistemos ligomis (J00-J99) 2014–2020 m., šaltinis: Higienos instituto sveikatos statistinių duomenų portale pateikti duomenys

7.9.11 pav. Lietuvos gyventojų sergamumas piktybiniais navikais (įskaitant limfinių kraujodaros ir jiems giminingų audinių, C00-C97) 2014–2020 m., šaltinis: Higienos instituto sveikatos statistinių duomenų portale pateikti duomenys

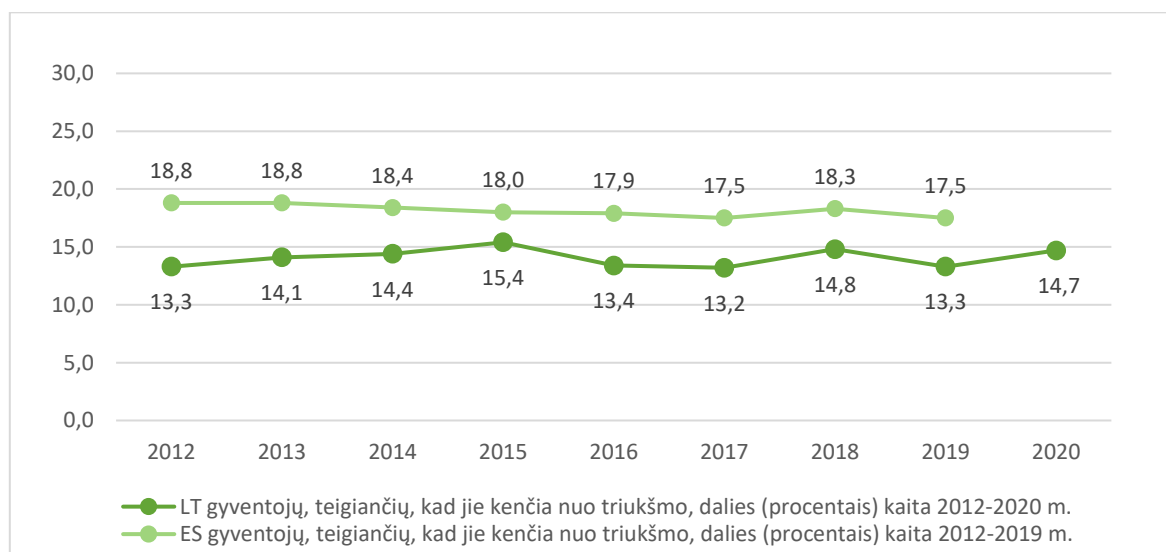

7.9.12 pav. Lietuvos gyventojų sergamumas tam tikromis infekcinėmis ir parazitų sukeliomomis ligomis (A00-B99) 2014–2020 m., šaltinis: Higienos instituto sveikatos statistinių duomenų portale pateikti duomenys

Atliekų tvarkymo sektorius susijęs su **triukšmo** susidarymu dėl transporto (pvz., surenkant atliekas) ir atliekų tvarkymo įmonėse veikiančių mechanizmų. Triukšmas yra vienas pagrindinių aplinką teršiančių veiksnių šiuolaikiniame pasaulyje, kylantis iš įvairių šaltinių – transporto priemonių (oro, kelių, geležinkelio), pramonės įmonių naudojamos įrangos, visuomeninės veiklos. Pripažįstama, kad pagrindiniai aplinkos triukšmo šaltiniai yra autotransporto srautai gatvėse, kurie sudaro 60–80 proc. mieste vyraujančio triukšmo. Apie 30 proc. Europos Sąjungos gyventojų nuolat yra veikiami 55 dBA vidutinio paros triukšmo lygio, o dar apie 20 proc. gyventojų – 65 dBA ir didesnio triukšmo lygio. Dėl nuolatinio triukšmo gali sutrikti miegas, sumažėti darbingumas, pablogėti psichinė ir fizinė žmonių sveikata, kilti stresas. Ilgainiui kyla širdies ritmo, raumenų tonuso, smegenų elektrinio aktyvumo pokyčių, didėja emocinė įtampa, kurią lydi hipertenzija ir išeminė širdies liga. Atlikta nemažai tyrimų rodančių triukšmo ir infarkto rizikos sąsają. Triukšmas gali tapti klausos sutrikimų, su darbu susijusio streso, padidėjusios nelaimingų atsitikimų darbo vietoje rizikos, kenksmingo poveikio būsimam kūdikiui priežastimi arba juos sukeliančiu veiksniu^{31, 32, 33, 34, 35}.

Siekiant sukurti sveikatai palankią darbo ir gyvenamąją aplinką, Lietuvos 2014–2025 m. sveikatos strategijoje numatytas siekis sumažinti gyventojų, teigiančių, kad jie kenčia nuo triukšmo, dalį (procentais): 2020 metais – 5 proc. nuo 2012 m. būklės, o 2025 metais – 5 proc. nuo 2020 m. lygio.

7.9.13 pav. pavaizduota Lietuvos ir ES gyventojų (ES vidurkis), teigiančių, kad jie kenčia nuo triukšmo, dalies (procentais) kaita 2012–2020 m. Kaip matome, vidutinė šio rodiklio vertė ES 2012 m. siekė 18,8 proc., o iki 2019 m. sumažėjo iki 17,5 proc.

7.9.13 pav. Lietuvos ir ES gyventojų (ES vidurkis), teigiančių, kad jie kenčia nuo triukšmo, dalis (procentais) 2012–2020 m., šaltinis: Eurostat 2021 m. duomenys

Lietuvoje 2012 m. 13,3 proc. gyventojų teigė, kad jie kenčia nuo triukšmo. Nuo 2012 m. iki 2015 m. Lietuvoje šio rodiklio vertė didėjo, 2016 metais sumažėjo, o 2018 m. ir 2020 m. vėl kiek padidėjo (atitinkamai iki 14,8 ir 14,7 proc.). Šios reikšmės gerokai viršija strateginiuose

³¹ Gražulevičienė R., Gražulevičius R. (2002). Aplinkos triukšmo įtaka arterinės hipertenzijos rizikai. Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba 4(14):34-40.

³² Baltrėnas P., Kazlauskas D., Petraitis E. (2004). Testing on noise level prevailing at motor vehicle parking lots and numerical simulation of its dispersion. Journal of Environmental Engineering and Landscape Management 12(1):63-70.

³³ Willich A.N., Wegscheider K., Stallmann M., Keil T. (2006) Noise burden and the risk of myocardial infarction. European Heart Journal 27, 276-282.

³⁴ Tamošiūnas A., Rėklaitienė R., Domarkienė S. Prevalence of risk factors and risk of mortality in relation to occupational group. Medicina (Kaunas) 2005;41(8):705-12.

³⁵ World Health Organization: Transport-related health effects with particular focus on children. Geneva 2004.

dokumentuose siektiną 2020 m. vertę. Labai tikėtina, kad su šiuo rodikliu susiję 2025 m. tikslai taip pat nebus pasiekti.

Nagrinėjant klausimus, susijusius su atliekų sektoriaus plėtra, aktualus rodiklis yra nelaimingų atsitikimų skaičius darbe. Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos duomenimis, 2018 m. pavojingiausios mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe tikimybės atžvilgiu buvo transporto ir saugojimo (9 mirtini, 24 sunkūs), apdirbamosios gamybos (7 mirtini, 28 sunkūs), statybos (6 mirtini, 33 sunkūs), elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo (5 mirtini, 1 sunkus), administracinės ir aptarnavimo veiklos (4 mirtini, 5 sunkūs), didmeninės ir mažmeninės prekybos (3 mirtini, 6 sunkūs), miškininkystės (1 mirtinas, 5 sunkūs), žemės ūkio (9 sunkūs) ir vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo (5 sunkūs) ekonominės veiklos rūšių įmonės. 2020 m. duomenimis, pavojingiausiais šiuo atžvilgiu sektoriais išlieka transporto ir saugojimo (8 mirtini ir 22 sunkūs nelaimingi atsitikimai darbe), statybos (6 mirtini, 24 sunkūs), apdirbamosios gamybos (4 mirtini, 18 sunkių), žemės ūkio (3 mirtini, 7 sunkūs) ir miškininkystės (2 mirtini, 5 sunkūs) sektoriai; atliekų tvarkymo sektoriuje nei mirtinų, nei sunkių nelaimingų atsitikimų darbe neužregistruota.

Kaip rodo Eurostat duomenys³⁶, nors mirtinų atvejų darbe skaičius 100 000 darbuotojų nuo 4,02 2010 m. sumažėjo iki 3,01 2019 m., Lietuvos gyventojai dėl nelaimingų atsitikimų darbe žūsta beveik du kartus dažniau nei statistinis ES gyventojas. Mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičius 2020 m. lyginant su 2019 m. sumažėjo 6 atvejais (arba 15 proc.), o sunkių – nesikeitė. Tiriant nelaimingų atsitikimų priežastis nustatyta, kad didesnę dalį mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe sąlygojo darbdavio neįgyvendinti darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai. Nors mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų dažnis darbe mažėja, daugėja lengvų nelaimingų atsitikimų. Nemirtini nelaimingi atsitikimai taip pat gali padaryti didelės žalos, todėl šio rodiklio augimo tendencija rodo būtinybę gerinti su darbu susijusių sveikatos problemų, nelaimingų atsitikimų darbe, profesinių ligų prevenciją.

7.9.2. Aktualios apsaugos problemos

Remiantis Europos Komisijos vykdomos sveikatos būklės ES šalyse apžvalga, Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) 2020 ir 2021 m. atliktos analizės išvados ir šioje ataskaitoje patektu rodiklių apibendrinimu, galima išskirti žemiau išvardytas aktualias Lietuvos sveikatos būklės ir apsaugos problemas.

Lietuvos gyventojų sveiko gyvenimo trukmė – viena iš trumpiausių ES ir nuo 2017 m. šiek tiek trumpėja. Strateginiuose dokumentuose keliamas siekis ilginti gyventojų sveiko gyvenimo trukmę, tačiau pastarųjų metų tendencijos signalizuoja grėsmę tikslo nepasiekti. Pablogėjo situacija ir lyginant atotrūkį nuo vidutinių ES šio rodiklio verčių: 2019 m. nuo ES vidurkio Lietuvos moterys atsiliko 6 metais, vyrai – 8,2 metais, nors 2018 m. šios vertės buvo atitinkamai 5,1 ir 7,4 metai.

Sveikatos priežiūros rezultatai pagal tikėtiną vidutinę gyvenimo trukmę Lietuvoje vis dar vieni prasčiausių ES. Nors šis rodiklis nuo 2008 m. iki 2019 m. nuolat gerėjo, 2020 m. stebimas suprastėjimas ir abejotina, kad bus pasiekti strateginiuose dokumentuose užsibrėžti su šiuo rodikliu susiję tikslai. 2020 m. taip pat šoktelėjo per pastarąjį dešimtmetį mažėjęs skirtumas tarp vyrų ir moterų tikėtinės vidutinės gyvenimo trukmės, todėl mažai tikėtina, kad bus pasiektos ir šio rodiklio strateginės reikšmės.

Lietuvoje ankstyvos mirtys dėl širdies ir kraujagyslių ligų, piktybinių navikų ir išorinių mirčių išlieka pagrindiniais veiksniais, lemiančiais mažesnę gyvenimo trukmę ir prarandamus

³⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_60/default/table?lang=en

potencialius gyvenimo metus. Lėta pažanga mažinant gyventojų mirtingumą dėl kraujotakos sistemos ligų ir piktybinių navikų kartu su tebesitęsiančia COVID-19 pandemija papildomai apsunkina strateginiuose dokumentuose išsikeltų tikslų pasiekiamumą.

2020 m. Lietuvos gyventojų, teigiančių, kad jie kenčia nuo triukšmo, dalis, lyginant su 2012 m., padidėjo ir strateginiuose dokumentuose užsibrėžto šio rodiklio verčių sumažėjimo pasiekti nepavyko. Tikėtina, kad su šiuo rodikliu susiję 2025 m. tikslai nebus pasiekti.

Lietuvos gyventojų sveikatos netolygumai – vieni didžiausių ES. Lėtinių ligų ir ilgalaikių sveikatos sutrikimų paplitimas tarp palankesnėje socialinėje ir ekonominėje padėtyje esančių gyventojų yra gerokai mažesnis. Negerėjančius sveikatos rodiklių rezultatus iš dalies sąlygoja nepakankamas sveikatos priežiūros paslaugų veiksmingumas ir prevencijos priemonių mechanizmų įgyvendinimas bei per mažas sveikatos apsaugos sektoriaus finansavimas.

Mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe dažnis per pastaruosius 10 metų stipriai sumažėjo, tačiau ES šalių kontekste Lietuva užima vieną iš žemiausių pozicijų. Nepavyksta sumažinti lengvų nelaimingų atsitikimų darbe dažnio, kuris nuo 2015 iki 2020 m. gerokai paaugo.

7.9.3. Aktualūs apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai

Vertinant galimas Plano pasekmes visuomenės sveikatai, SPAV metu buvo identifikuoti 7.9.1 lentelėje išvardyti aktualūs strateginiai dokumentai.

7.9.1 lentelė. VAPTP SPAV kontekste aktualūs strateginiai dokumentai ir su SPAV nagrinėjamais klausimais susiję tikslai, prioritetai, siekiai ir (ar) uždaviniai

Strateginio dokumento pavadinimas	Aktualūs strateginio dokumento tikslai, prioritetai, siekiai, uždaviniai
„Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015	Lietuvos pažangos strategijoje įvardijamas siekis iki 2030 m. pasiekti ne žemesnę negu 10 vietą ES pagal vidutinę sveiko gyvenimo trukmę, t. y. prailginti šią trukmę maždaug dvejais metais.
2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas, patvirtintas 2020 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 998 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimo Nr. 797 redakcija)	Vienas iš pagrindinių strateginių tikslų visuomenės sveikatos srityje yra pasiekti, kad iki 2025 moterų sveiko gyvenimo trukmė būtų 64,3 metai, o vyrų – 61 metai; iki 2030 m. moterų sveiko gyvenimo trukmę siekiama prailginti iki 65 metų, o vyrų – iki 62,5 metų.
Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72	Programoje suformuluota misija (prioritetas) – „Ilgas ir visavertis žmogaus gyvenimas“. Paminėtini sėkmės rodikliai: vidutinė tikėtina būsimo gyvenimo trukmė (2030 m. – 81 m. (šiuo metu – 76 m.)), tikėtina sveiko gyvenimo trukmė (2030 m. – 64 m. (šiuo metu – 58,1 m.)), skirtumas tarp vyrų ir moterų gyvenimo trukmės (2030 m. – 5,2 m. (šiuo metu – 9,8 m.)).
Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155	Programoje suformuluotos misijos „Ilgas ir visavertis žmogaus gyvenimas“ įgyvendinimui ir aukščiau paminėtų sėkmės rodiklių pasiekimui visuomenės sveikatos apsaugos srityje numatomi 5 prioritetiniai projektai (darbai): visuomenės sveikatos stiprinimas; asmens sveikatos priežiūros paslaugų kokybės gerinimas; sveikatos sistemos atsparumas grėsmėms ir pasirengimas ateities iššūkiams; kompetentingas ir adekvačiai apmokamas sveikatos sistemos specialistas; efektyvi sveikatos sistemos vadybos ir finansavimo sistema. Projektų įgyvendinimui

	<p>suformuluota daugiau kaip 50 veiksmų. Didžioji dalis šių veiksmų susiję su visuomenės sveikatos priežiūros sistemos, paslaugų teikimo ir sveikatos priežiūros specialistų rengimo sistemos tobulinimu.</p>
<p>Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2014 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XII- 964</p>	<p>Pagrindinis strategijoje numatytas tikslas – pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir pailgėtų jų gyvenimo trukmė, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai. Šio pagrindinio tikslo rodiklis – Lietuvos gyventojų vidutinė būsimo gyvenimo trukmė (užsibrėžta pasiekti, kad 2020 m. Lietuvos gyventojų vidutinės būsimo gyvenimo trukmės riba būtų 75,8 m. amžius, o iki 2025 m. – 77,5 m. amžius) ir vidutinės būsimo gyvenimo trukmės skirtumo tarp vyrų ir moterų mažinimas, ilgėjant vyrų vidutinei būsimo gyvenimo trukmei (pasiekti, kad 2020 m. šis skirtumas būtų 9,5 m., o iki 2025 m. – 8 m.).</p> <p>Pagrindiniam tikslui pasiekti strategijoje suformuluoti 4 tikslai ir 24 uždaviniai. VAPTP SPAV kontekste aktualus 3 tikslas – „Sukurti sveikatai palankią darbo ir gyvenamąją aplinką“ ir šiam tikslui pasiekti numatyti uždaviniai: „Mažinti aplinkos užterštumą, triukšmą“; „Užtikrinti sveikos aplinkos tvarumą, holistiškumą ir kokybę“. Tikslo rodikliai – šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis (CO₂ ekvivalentas), gyventojų, teigiančių, kad jie kenčia nuo triukšmo, dalis, ir mirtingumas dėl išorinių priežasčių. Nors 4 tikslas – „Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius“ tiesiogiai nesusijęs su rengiamu Planu, šio tikslo rodikliai – mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų ir mirtingumas nuo piktybinių navikų yra aktualūs nagrinėjant klausimus, susijusius su atliekų sektoriaus plėtra.</p>
<p>Nacionalinės sveikatos priežiūros 2016–2023 metų plėtros programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. 1291</p>	<p>Programa siekiama užtikrinti, kad būtų įgyvendinti Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programoje nustatyti tikslai ir uždaviniai. Programos strateginis tikslas – pailginti Lietuvos gyventojų sveiko gyvenimo metus. VAPTP SPAV kontekste aktualus 2 programos tikslas – mažinti aplinkos veiksnių, nesaugių produktų (gaminų ir paslaugų) neigiamą poveikį ir riziką gyventojų sveikatai ir šie du tikslo uždaviniai: kurti sveikatai palankią gyvenamąją aplinką; mažinti pavojingų cheminių medžiagų poveikį per visą cheminių medžiagų gyvavimo ciklą; mažinti aplinkos triukšmo riziką.</p>

8. GALIMOS REIKŠMINGOS PLANO ĮGYVENDINIMO PASEKMĖS APLINKAI

8.1. PASEKMĖS PAVIRŠINIAM IR POŽEMINIAM VANDENIUI

Siekiant Plane užsibrėžtų tikslų ir įgyvendinant jo uždavinius, numatoma įgyvendinti priemonės, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai lems Lietuvoje susidarančių atliekų kiekius ir jų tvarkymo būdų pokyčius, todėl prieš pateikiant informaciją apie prognozuojamas kiekvieno uždavinio pasekmes, žemiau bendrai apžvelgiamos galimos pagrindinių atliekų tvarkymo būdų pasekmės paviršiniam ir požeminiam vandeniui.

Atliekų šalinimas sąvartynuose

Atliekų šalinimas sąvartynuose gali turėti reikšmingų tiesioginių neigiamų pasekmių gruntiniam ir požeminiam vandeniui. Išleidžiant surinktą sąvartyno filtratą į aplinką, į paviršinius vandens telkinius patenka pavojingų cheminių medžiagų ir sunkiųjų metalų. Filtratą išleidžiant į miestų nuotekų surinkimo sistemas, pavojingomis medžiagomis ir sunkiaisiais metalais užteršiamas nuotekų dumbblas, kurį vėliau naudojant, pavyzdžiui, pažeistų žemių rekultivavimui, gali būti daromas neigiamas poveikis gruntinio ir požeminio vandens ištekliais.

Atliekų šalinimas deginimo įrenginiuose

Atliekų deginimas tiesioginės įtakos požeminio vandens kokybei neturi. Tačiau, deginant atliekas į atmosferą išsiskiria įvairūs oksidai, kurie vėliau iškrenta rūgščių kritulių pavidalu, todėl atliekų deginimas gali turėti tiesioginių neigiamų pasekmių paviršinio vandens telkiniams ir jų erdvinis mastas gali būti didesnis, negu vietinio lygmens. Po atliekų deginimo likusiuose pelenuose ir šlakuose gali būti likusių pavojingų medžiagų ar sunkiųjų metalų, todėl netinkamai tvarkomi pelenai ir šlakai gali turėti neigiamų pasekmių vandens ištekliais.

Atliekų kompostavimas (įskaitant kompostavimą vietoje ir biodujų gamybą)

Atliekų kompostavimo metu be dujinių išlakų susidaro ir tam tikras kiekis skysčių. Jeigu kompostuojamos pavojingų medžiagų neturinčios atliekos, susidarantys skysčiai gali būti nesudėtingai išvalomi, todėl reikšmingų pasekmių vandens ištekliais galima išvengti. Reikia atkreipti dėmesį, kad biologiškai skaidžių atliekų kompostavimas jų susidarymo vietoje turi reikšmingų teigiamų ilgalaikių pasekmių dėl mažėjančio atliekų šalinimo sąvartynuose. Apibendrinant, su atliekų kompostavimo veikla siejamos galimos pasekmės vandens ištekliais yra mažo reikšmingumo.

Atliekų perdirbimas (išskyrus kompostavimą)

Ilgalaikėje perspektyvoje atliekų perdirbimas siejamas su teigiamomis pasekmėmis vandens ištekliais, nes sumažės sąvartynuose šalinamų arba deginamų atliekų kiekiai. Atliekų prevencija ir perdirbtų atliekų naudojimas užtikrins gamybai skirtos energijos ir pirminių žaliavų sutaupymus ir efektyvesnį vartojimą. Atliekų perdirbimo procesų metu susidarantys teršalai gali turėti poveikį vandens išteklių kokybei, tačiau poveikis aplinkai, susijęs su antrinių medžiagų gamyba, perdirbimu ir naudojimu, paprastai yra mažesnis nei išgaunant ir pagaminant pirmines medžiagas.

Su atliekų tvarkymo veiklomis susiję transporto srautai

Visi atliekų tvarkymo būdai yra daugiau ar mažiau susiję su transporto srautų pokyčiais ir autotransporto bei mechanizmų sukeliama tarša, tačiau daroma prielaida, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, t. y. reikšmingas transporto srautų padidėjimas neprognozuojamas.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
1. Vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarančių atliekų kiekį ir kenksmingų medžiagų žaliavose ir produktuose	1.1. Skatinti vartotojus rinktis daugkartinius gaminius, naudoti produktus pakartotinai, remonto ir (ar) taisymo paslaugas	Gaminių ir produktų pakartotinio naudojimo ir atliekų prevencijos skatinimas mažins susidarančių atliekų kiekį, todėl netiesiogiai mažins jų šalinimą sąvartynuose ar deginimą. Remiantis šia prielaida, prognozuojamos netiesioginės nacionalinio masto, vidutinio reikšmingumo nuolatinės teigiamos pasekmės.	++	Nac. Nuolat. Netiesiog.
	1.2. Kovoti su šiukšlinimu, tvarkyti šiukšles	Įgyvendinant šio uždavinio priemones būtų gerinamas atliekų surinkimas. Ypač teigiamų pasekmių turės geresnis plastiko atliekų surinkimas, nes tai mažins jų pateikimą į paviršinio vandens telkinius. Tarša plastikų, ypač mikroplastiko dalelėmis yra aktuali problema dalyje vidaus vandens telkinių, taip pat ir Baltijos jūroje.	++	Nac. Nuolat. Tiesiog.
	1.3. Užtikrinti maisto švaistymo prevenciją, skatinti maisto atliekų prevenciją	Šios priemonės mažins bendrą atliekų srautą, mažiau jų bus šalinama sąvartynuose, reikalingi mažesni tarpiniai atliekų apdorojimo įrenginių plotai, pajėgumai ir pan. Todėl prognozuojamos netiesioginės mažo reikšmingumo teigiamos pasekmės vandens ištekliams.	+	Region. Nac. Nuolat. Netiesiog.
	1.4. Skatinti ekologinį gaminių ir statinių projektavimą, diegti atliekų prevenciją užtikrinančius verslo modelius	Atliekų prevencijos priemonių įgyvendinimas sumažins susidarančių atliekų kiekį, pirminių žaliavų poreikį, prailgins gaminių gyvavimo ciklą ir skatins susidariusių atliekų perdirbimą. Išgaunant ir gaminant pirmines žaliavas dažnai reikalingas tam tikras vandens kiekis, arba gamybos metu susidarę teršalai patenka į vandens aplinką. Sumažėjęs sąvartynuose šalinamų ar deginamų atliekų kiekis, pavojingų cheminių medžiagų naudojimo mažinimas teigiamai prisidės prie požeminio ir paviršinio vandens taršos mažinimo.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
2. Atskirti susidarymo šaltinyje atliekas, kurias būtų galima	2.1. Didinti gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir	Uždavinio įgyvendinimas prisidės prie didėjančio išrūšiuotų atliekų surinkimo, perdirbimo ir pakartotinio naudojimo, mažės sąvartynuose šalinamų ar deginamų	+ / -	Netiesiog. Nac. Ilg.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
paruošti pakartotinai naudoti arba perdirbti	atsakomybę atliekų rūšiavimo srityje	atliekų apimtys, todėl galima prognozuoti netiesiogines mažo reikšmingumo teigiamas pasekmes. Tačiau plečiantis atliekų kompostavimo infrastruktūrai didėja rizika, susijusi su galima vandens tarša paviršinėmis ir gamybinėmis nuotekomis.		Nuolat.
	2.2. Gerinti atliekų rūšiavimo priemonių ir infrastruktūros prieinamumą	Plečiant atliekų surinkimo tinklą, atsiras daugiau taškinių potencialios taršos šaltinių, iš kurių galimi nuotėkiai kelia vandenų taršos riziką. Kita vertus, arčiau gyventojų esanti atliekų surinkimo infrastruktūra sudarys galimybes mažinti nelegaliai atsikratomų atliekų, tame tarpe ir pavojingųjų, kiekį ir teršalų patekimą į vandens telkinius.	+ / -	Netiesiog. Nac. Ilg.
3. Skatinti paruošti atliekas naudoti pakartotinai	3.1. Tikrinant, valant ar taisant atliekomis tapusius produktus ar jų sudedamąsias dalis paruošti taip, kad jie būtų vėl tinkami naudoti be pradinio apdirbimo	Didinant pakartotinai panaudojamų produktų apimtį, mažės į sąvartynus ir atliekų deginimo įrenginius patenkantys atliekų srautai, mažės žaliavų ir kitų išteklių sąnaudos tokiems produktams pagaminti. Numatomos teigiamos pasekmės vandens išteklių naudojimo ir taršos mažinimui dėl sumažėjusio į deginimo įrenginius ar sąvartynus patenkančio atliekų kiekio. Vertintina, kad pasekmės bus mažai reikšmingos, nacionalinio lygmens ir nuolatinio pobūdžio.	+	Netiesiog. Nac. Ilg.
4. Naudoti atliekas tos pačios arba kitos paskirties produktams ar medžiagoms gaminti	4.1. Skatinti paruošti atliekas perdirbti ir jas perdirbti	Dėl atliekų perdirbimo infrastruktūros plėtros sumažės sąvartynuose šalinamų arba deginamų atliekų kiekis; teigiamų pasekmių gamybai naudojamų vandens išteklių mažinimui turės taupesnis ir efektyvesnis antrinių žaliavų naudojimas. Dėl namų ūkiuose susidarantių bioskaidžių atliekų kompostavimo padidės išrūšiuotų atliekų perdirbimas. Tačiau didėjantis kompostavimo vietų skaičius didina riziką dėl galimos vandens taršos su paviršinėmis ir gamybinėmis nuotekomis.	+ / -	Netiesiog. Nac. Ilg.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	4.2. Skatinti naudoti antrines žaliavas	Didinant iš atliekų srauto atgautų antrinių žaliavų didesnę panaudojimą, tikimasi ilgalaikių mažo reikšmingumo teigiamų netiesioginių pasekmių vandens ištekliais dėl mažėjančio sąvartynuose šalinamo ar deginamo atliekų srauto, taip pat dėl mažesnio vandens poreikio, kuris būtų reikalingas pirminių žaliavų išgavimui ir/ar gamybai.	+	Nac. Nuolat. Ilg. Netiesiog.
5. Kitoks atliekų naudojimas: naudoti netinkamas perdirbti atliekas taip mažinant atliekų keliamą grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai, sąvartynuose šalinamų atliekų kieki	5.1. Užtikrinti, kad energijai gauti būtų naudojamos nebetinkamos perdirbti ar pakartotinai naudoti energinę vertę turinčios atliekos	Šio uždavinio priemonėmis siekiama užtikrinti, kad tinkamos perdirbti atliekos nebūtų naudojamos energijai gauti, todėl siejamos su šalinamų ar deginamų atliekų srauto mažinimu, mažesnio pirminių žaliavų poreikiu. Numatomos nacionalinio lygmens nuolatinės netiesioginės teigiamos pasekmės vandens ištekliais su sąlyga, kad naudojant atliekas bus minimizuota teršalų išsiplovimo iš atliekų rizika.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
6. Atliekų šalinimas: atliekas, kurių nepavyksta išvengti, jų dalis ar medžiagas, kurių nepavyksta pakartotinai panaudoti, o vėliau – perdirbti ar kitaip panaudoti, šalinti nekeliant pavojaus visuomenės sveikatai ir aplinkai	6.1. Užtikrinti saugų asbesto atliekų šalinimą	Asbesto turinčių atliekų šalinimas ir planuojami pokyčiai įtakos vandens išteklių kokybei neturės.	0	
7. Stiprinti atliekų prevencijos ir tvarkymo kontrolės sistemą	7.1. Kelti kvalifikaciją renkant ir apdorojant atliekų susidarymo ir tvarkymo duomenis	Atliekų tvarkymo srities duomenų rinkimo ir apdorojimo didinimas gali prisidėti prie efektyvesnio atliekų tvarkymo sistemos funkcionavimo, tačiau pasekmių vandens išteklių kokybei nenumatoma.	0	
	7.2. Griežtinti gaminių ir pakuočių gamintojų ir importuotojų veiklos kontrolę	Gaminių ir pakuočių gamintojų ir (ar) importuotojų organizacijų gamybos veiklos ir atliekų tvarkymo sistemos kontrolės stiprinimas turės netiesioginį poveikį vandens išteklių būklei.	+	Netiesiog. Nac. Vid. Ilg.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		Numatoma, kad uždavinio įgyvendinimas sudarys sąlygas efektyvesnei atliekų tvarkymo sistemos veiklai, mažins atliekų šalinimą sąvartynuose ir į aplinką patenkančių teršalų kiekį.		
	7.3. Kelti aplinkos apsaugos kontrolės sistemos darbuotojų kvalifikaciją	Šiam uždaviniui įgyvendinti numatoma tik viena priemonė – „finansuoti aplinkos apsaugos kontrolės institucijų darbuotojų kompetencijos tobulinimo mokymus“, kuri netiesiogiai prisidės prie aplinkai palankesnės atliekų tvarkymo sistemos kūrimo, todėl numatomos mažo reikšmingumo teigiamos netiesioginės nacionalinio masto pasekmės. Priemonė įgyvendinama Plano galiojimo laikotarpiu, tačiau tikimasi, kad teigiamos organizuotų mokymų ir kompetencijos tobulinimo pasekmės bus vidutinės trukmės.	+	Netiesiog. Nac. Vid.

8.2. PASEKMĖS APLINKOS ORUI

Siekiant Plane užsibrėžtų tikslų ir įgyvendinant jo uždavinius, numatoma įgyvendinti priemonės, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai lems Lietuvoje susidarančių atliekų kiekius ir jų tvarkymo būdų pokyčius, todėl prieš pateikiant informaciją apie prognozuojamas kiekvieno uždavinio pasekmes, žemiau bendrai apžvelgiamos galimos pagrindinių atliekų tvarkymo būdų pasekmės aplinkos orui.

Atliekų šalinimas sąvartynuose

Sąvartynuose šalinant komunalines ar pramonines atliekas į aplinkos orą teršalai išmetami atliekant atliekų iškrovimo darbus, eksploatuojant techninę įrangą, vykstant vėjo erozijai ir atliekų irimui. Didžiąją išmetamų į orą teršalų dalį sudaro kietosios dalelės ir nemetaniniai lakieji organiniai junginiai. Atliekų šalinimo sąvartynuose procesuose taip pat išmetami nedideli kiekiai amoniako, anglies monoksido ir azoto oksidų³⁷.

Atliekų šalinimas deginimo įrenginiuose

Atliekų deginimo oro taršą sudaro degimo produktai. Be įprastam degimo procesui būdingų degimo produktų – azoto oksidų, anglies monoksido susidarymo, degant atliekoms gali formuotis itin pavojingi patvarūs organiniai teršalai – dioksinai ir furanai, taip pat išmetami sunkieji metalai (pvz., Pb, Cu, Cd, Cr, Ni, Hg). Atliekų deginimas galimas tik tam pritaikytuose įrenginiuose, kuriems taikomi griežti išmetamų teršalų valdymo reikalavimai (koncentracijos išmetamosiose dujose normos, teršalų išmetimo nuolatinė stebėsena).

Atliekų kompostavimas (įskaitant kompostavimą vietoje ir biodujų gamybą)

Kompostavimo metu į aplinkos orą išsiskiria nedideli kiekiai amoniako. Kitų oro teršalų emisija nereikšminga.

Atliekų perdirbimas (išskyrus kompostavimą)

Perdirbant atliekas gaunamos antrinės žaliavos, kurios panaudojamos gamybos procesuose. Perdirbimo procesas įprastai apima atliekų rūšiavimą. Šio proceso metu gali išsiskirti tam tikras kiekis kietųjų dalelių. Tam tikrų antrinių žaliavų panaudojimas vietoje pirminių gali sumažinti gamybos proceso energijos poreikį ir kartu išmetamų teršalų kiekį. Atliekų perdirbimo plėtra gali pareikalausiti nežymiai didesnių atliekų tvarkymo transporto srautų.

Su atliekų tvarkymo veiklomis susiję transporto srautai

Atliekų tvarkymui (pervežimui, sąvartyno atliekų tankinimui) naudojamos transporto priemonės į aplinką išmeta kelių transportui būdingus oro teršalus – azoto oksidus, anglies monoksidą, kietąsias daleles. Bendra atliekų transportavimo tarša priklauso nuo transporto priemonių taršos lygio ir jų kiekio. Aukštesnį išmetamų teršalų standartą (euro standartą) atitinkančios transporto priemonės išmeta mažiau teršalų. Didėjantis atliekų surinkimas gali padidinti poreikį didinti atliekų tvarkymo transporto priemonių skaičių ir tokiu atveju sukelti didesnę transportavimo keliamą oro taršą, tačiau daroma prielaida, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, t. y. reikšmingas transporto srautų padidėjimas neprognozuojamas.

³⁷ EP/EEA air pollutant emission inventory guidebook 2019

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
1. Vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarantių atliekų kiekį ir kenksmingų medžiagų žaliavose ir produktuose	1.1. Skatinti vartotojus rinktis daugkartinius gaminius, naudoti produktus pakartotinai, remonto ir (ar) taisymo paslaugas	Pakartotinio produktų naudojimo ir remonto skatinimo priemonės sumažins susidaranti atliekų kiekį. Tam tikri produktai, jų neremontuojant ar nenaudojant pakartotinai, gali būti anksčiau laiko šalinamos kaip atliekos, įskaitant deginimą atliekų deginimo įrenginiuose ar net buityje (pvz., baldų, tekstilės atliekos). Sumažėjęs tokių atliekų kiekis prevenciniu būdu gali mažinti į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekį atliekų deginimo ir namų ūkių sektoriuose.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
	1.2. Kovoti su šiukšlinimu, tvarkyti šiukšles	Priemonių paketas uždaviniui įgyvendinti apima iniciatyvas, kuriomis būtų gerinamas atliekų surinkimas, o taip pat ir didinama plastiko ir padangų atliekų patekimo į aplinką prevencija. Didelio reikšmingumo pokyčio nenumatoma, kadangi papildomai surenkamų atliekų kiekis šalinamas deginant ar perdirbant gali didinti išmetamų teršalų kiekį, tačiau atliekų susidarymo prevencija gali potencialiai sumažinti išmetamų teršalų kiekį.	+ / -	Nac. Nuolat. Netiesiog.
	1.3. Užtikrinti maisto švaistymo prevenciją, skatinti maisto atliekų prevenciją	Maisto atliekų susidarymo mažinimas oro taršos mažinimo požiūriu aktualus dėl galimai sumažėsiančio perteklinio produktų vartojimo ir dėl to mažėsiančios maisto produktų gamybos, kurios metu į aplinką gali būti išmetami teršalai. Taip pat aktuali ir reikšmingų teigiamų pasekmių galinti turėti priemonė – skatinti trumpas tiekimo grandines, dėl galimai mažėsiančio į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekio transporto sektoriuje.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
	1.4. Skatinti ekologinį gaminių ir statinių projektavimą, diegti atliekų prevenciją užtikrinančius verslo modelius	Numatytos priemonės leis ilginti gaminių, statinių ilgaamžiškumą ir kokybę, dėl ko bus išvengta dalies potencialiai susidarysiančių ir galimai deginamų atliekų. Dėl prailginto produktų, statinių naudojimo degių atliekų kiekio mažinimas turės teigiamų	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		pasekmių mažinant oro teršalų kiekį. Priemonė, pagal kurią numatyta skatinti įmones diegti ir kurti technologijas, leidžiančias taupiau ir atsakingiau naudoti išteklius, papildomai gali mažinti į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekį pramonės sektoriuje.		
2. Atskirti susidarymo šaltinyje atliekas, kurias būtų galima paruošti pakartotinai naudoti arba perdirbti	2.1. Didinti gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir atsakomybę atliekų rūšiavimo srityje	Surenkant daugiau rūšiuojamųjų atliekų ir jas vėliau perdirbant ar pakartotinai panaudojant, gali mažėti į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekis dėl išvengto jų šalinimo deginant ar laidojant sąvartynuose. Tačiau papildomai surenkamos rūšiuojamosios atliekos taip pat gali lemti didėjančius atliekų deginimo pajėgumus (perdirbimui ar pakartotiniam naudojimui netinkamos atliekos), todėl teigiamų pasekmių reikšmingumas nėra didelis.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
	2.2. Gerinti atliekų rūšiavimo priemonių ir infrastruktūros prieinamumą	Atliekų rūšiavimą skatinančios priemonės mažins į sąvartynus patenkančių atliekų kiekį arba atliekų šalinimą deginant (įskaitant ir neteisėto atliekų deginimo atvejų skaičių). Daugumos numatomų priemonių pasekmės yra teigiamos, netiesioginės ir nuolatinio pobūdžio, tačiau mažai reikšmingos. Maisto-virtuvės atliekų surinkimo iš namų ūkių skatinimo poveikis teigiamas ir trumpalaikis, tačiau mažai reikšmingas (gali mažėti į sąvartyną patenkančių biologiškai skaidžių atliekų kiekis ir jų keliama irimo tarša bei atliekų transportavimo sukeltos oro taršos pasekmės). Numatomos ir mažo reikšmingumo neigiamos pasekmės dėl galimai šiek tiek padidėjančios atskirtų atliekų surinkimo (baldu, statybinių atliekų) transportavimo taršos.	+ / -	Nac. Nuolat. Netiesiog.
3. Skatinti paruošti atliekas naudoti pakartotinai	3.1. Tikrinant, valant ar taisant atliekomis tapusius produktus ar jų sudedamąsias dalis paruošti	Pakartotinai panaudojamų produktų kiekio didėjimas sumažins į sąvartynus ar atliekų deginimo įrenginius patenkančių atliekų kiekį bei žaliavų sąnaudas tokiems	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	taip, kad jie būtų vėl tinkami naudoti be pradinio apdirbimo	produktams pagaminti. Prognozuojamos teigiamos pasekmės oro taršos mažinimui dėl sumažėjusio į deginimo įrenginius ar sąvartynus patenkančio atliekų kiekio, tačiau manoma, kad jos bus mažai reikšmingos. Tinkamų pakartotinai panaudoti atliekų priėmimo vietų-stotelių plėtra gali turėti didžiausią teigiamą poveikį oro taršos mažinimui dėl papildomai iš namų ūkių surenkamo atliekų kiekio (pvz., baldų, tekstilės), kuris nesikeičiant esamai padėčiai gali būti sudegintas buitiniuose kurą deginančiuose įrenginiuose (neteisėto deginimo prevencija). Šios priemonės poveikis nuolatinis (darant prielaidą, kad bus palaikoma priėmimo tinklo infrastruktūra).		
4. Naudoti atliekas tos pačios arba kitos paskirties produktams ar medžiagoms gaminti	4.1. Skatinti paruošti atliekas perdirbti ir jas perdirbti	<p>Uždavinio įgyvendinimui numatytos priemonės turės teigiamas, netiesiogines ir nuolatinio pobūdžio pasekmes oro taršos mažinimui.</p> <p>Didžiausias teigiamas poveikis siejamas su baldų ir tekstilės atliekų surinkimu ir tinkamu tvarkymu. Šių produktų atliekų surinkimui iškelti uždaviniai paskatins surinkti jų daugiau ir tokiu būdu bus išvengta dalies degių atliekų deginimo tam nepritaikytuose įrenginiuose.</p> <p>Prie teigiamų pasekmių prisidės paskatos mažos apimties kompostavimui, padėsiančio mažinti lauko sąlygomis deginamų žaliųjų atliekų kiekį ir dėl tokio deginimo sukeltą oro taršą.</p> <p>Teigiamas, tačiau mažai reikšmingas pasekmes sukels maisto atliekų kompostavimo skatinamas, dėl ko gali mažėti biologinės kilmės atliekų transportavimo į sąvartynus kiekiai ir su tuo susijusi krovimo darbų tarša.</p>	<div>++</div> <div>+ / -</div>	Nac. Nuolat. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		Papildomai surenkamų atliekų kiekis (pvz., dėl priemonės, skirtos finansuoti atliekų paruošimo perdirbti ar perdirbimo infrastruktūros modernizavimą) gali padidinti transporto priemonių keliamą taršą, tačiau šis neigiamas poveikis laikytinas mažai reikšmingu.		
	4.2. Skatinti naudoti antrines žaliavas	Antrinių žaliavų didesnio panaudojimo technologijų diegimas gali turėti ilgalaikes mažo reikšmingumo teigiamas netiesiogines pasekmes į aplinkos orą išmetamų teršalų mažinimui dėl didesnės antrinių žaliavų paklausos, dėl ko mažėtų šalinamų atliekų kiekis. Žaliesiems pirkimams taikomų aplinkos apsaugos privalomųjų kriterijų nustatymas papildomiems produktams gali netiesiogiai turėti nuolatinio pobūdžio teigiamas pasekmes, tačiau prognozuojamas poveikis mažai reikšmingas.	+	Nac. Nuolat. Ilg. Netiesiog.
5. Kitoks atliekų naudojimas: naudoti netinkamas perdirbti atliekas taip mažinant atliekų keliamą grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai, sąvartynuose šalinamų atliekų kieki	5.1. Užtikrinti, kad energijai gauti būtų naudojamos nebetinkamos perdirbti ar pakartotinai naudoti energinę vertę turinčios atliekos	Šio uždavinio priemonėmis siekiama užtikrinti, kad tinkamos perdirbti atliekos nebūtų naudojamos energijai gauti, todėl siejamos su šalinamų ar deginamų atliekų srauto mažinimu, mažesnio pirminių žaliavų poreikiu. Sumažėjęs deginamų atliekų kiekis prevenciniu būdu gali mažinti į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekį atliekų deginimo sektoriuose, todėl numatomos teigiamos mažo reikšmingumo pasekmės.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
6. Atliekų šalinimas: atliekas, kurių nepavyksta išvengti, jų dalis ar medžiagas, kurių nepavyksta pakartotinai panaudoti, o vėliau – perdirbti ar kitaip panaudoti, šalinti nekeliant	6.1. Užtikrinti saugų asbesto atliekų šalinimą	Dėl skatinimo šalinti namų ūkiuose susidarančias asbesto atliekas numatomas mažo reikšmingumo trumpalaikis neigiamas netiesioginis poveikis oro taršos mažinimui dėl asbesto atliekų transportavimo ir apdorojimo (pvz., asbesto turinčių stogų ardymo). Kita vertus, asbesto atliekų šalinimas iš namų ūkių turi teigiamą poveikį vidaus patalpų oro kokybei.	+ / -	Nac. Trump. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
pavojaus visuomenės sveikatai ir aplinkai				
7. Stiprinti atliekų prevencijos ir tvarkymo kontrolės sistemą	7.1. Kelti kvalifikaciją renkant ir apdorojant atliekų susidarymo ir tvarkymo duomenis	Atliekų susidarymo ir tvarkymo duomenų rinkimo ir apdorojimo tobulinimas gali gerinti atliekų tvarkymo kokybę, tačiau pasekmės oro kokybei nereikšmingos arba neprognozuojamos.	0	
	7.2. Griežtinti gaminių ir pakuočių gamintojų ir importuotojų veiklos kontrolę	Gaminių ir pakuočių gamintojų ir importuotojų veiklos ir padangų kontrolės sistemos kontrolės stiprinimas užtikrins atliekų surinkimo užduočių įgyvendinimą. Numatomos mažos reikšmės netiesioginės teigiamos ir neigiamos pasekmės. Surenkant daugiau tam tikrų atliekų gali būti prevenciškai išvengta atliekų deginimo tam nepritaikytuose įrenginiuose (pvz., alyvos atliekos, pakuotės). Nereikšmingas neigiamas poveikis numatomas dėl daugiau surenkamų padangų atliekų ir nedegių atliekų ir dėl to padidėjusių perdirbimo pajėgumų (įskaitant transportavimo taršą).	+ / -	Nac. Nuolat. Netiesiog.
	7.3. Kelti aplinkos apsaugos kontrolės sistemos darbuotojų kvalifikaciją	Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės stiprinimas didinant pareigūnų kompetenciją gali padėti užtikrinti aplinkos apsaugos reikalavimų laikymąsi, mažinti neleistino atliekų deginimo ar perdavimo deginti ar neteisėto atliekų priskyrimo šalutiniams produktams atvejų skaičių. Prognozuojamos mažo reikšmingumo netiesioginės vidutinės trukmės teigiamos pasekmės, susijusios su oro taršos mažinimu.	+	Nac. Vid. Netiesiog.

8.3. PASEKMĖS KLIMATUI IR JO KAITAI

Siekiant Plane užsibrėžtų tikslų ir įgyvendinant jo uždavinius, numatoma įgyvendinti priemones, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai lems Lietuvoje susidarančių atliekų kiekius ir jų tvarkymo būdų pokyčius, todėl prieš pateikiant informaciją apie prognozuojamas kiekvieno uždavinio pasekmes, žemiau bendrai apžvelgiamos galimos pagrindinių atliekų tvarkymo būdų pasekmės klimatui ir jo kaitai.

Atliekų šalinimas sąvartynuose

Atliekų šalinimas sąvartynuose gali turėti reikšmingų tiesioginių neigiamų pasekmių klimato kaitai – sąvartynuose dėl pūvančių organinių atliekų išsiskiria didelis kiekis metano (16 proc. metano kiekio Lietuvoje).

Atliekų šalinimas deginimo įrenginiuose

Atliekų deginimo procesų metu į atmosferą išsiskiria reikšmingas išmetamų ŠESD kiekis (daugiausia anglies dvideginis), todėl atliekų deginimas gali turėti reikšmingų tiesioginių neigiamų pasekmių klimato kaitai. Kita vertus, jeigu atliekų deginimo neįmanoma išvengti, jos gali būti naudojamos kaip pigesnė alternatyvi iškastiniam kurui žaliava šilumos gamybai; atliekų deginimo įrenginyje išmetamas ne didesnis ŠESD kiekis nei deginant iškastinį kurą.

Atliekų kompostavimas (įskaitant kompostavimą vietoje ir biodujų gamybą)

Atliekų kompostavimo metu dėl aerobinio ir anaerobinio skaidymo procesų į atmosferą išmetamas metanas ir anglies dvideginis. Kompostavimo vietoje įrengus biodujų jėgainę, atliekų skaidymo metu susidariusį metaną galima panaudoti kaip biodujas energijai gauti. Be to, biologinių atliekų kompostavimas vietoje turi reikšmingų teigiamų ilgalaikių pasekmių dėl mažėjančio atliekų šalinimo sąvartynuose.

Atliekų perdirbimas (išskyrus kompostavimą)

Ilgalaikėje perspektyvoje atliekų perdirbimas siejamas su teigiamomis pasekmėmis klimatui ir jo kaitai, nes sumažės sąvartynuose šalinamų arba deginamų atliekų kiekiai. Atliekų prevencija ir perdirbtų atliekų naudojimas užtikrins gamybai skirtos energijos ir pirminių žaliavų sutaupymus ir efektyvesnį vartojimą. Atliekų perdirbimo procesų metu taip pat išsiskiria ŠESD, tačiau poveikis aplinkai, susijęs su antrinių medžiagų gamyba, perdirbimu ir naudojimu, paprastai yra mažesnis nei pirminių medžiagų.

Su atliekų tvarkymo veiklomis susiję transporto srautai

Didėjantys transporto srautai gali sukelti neigiamas pasekmes dėl išmetamų ŠESD, tačiau daroma prielaida, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, t. y. reikšmingas transporto srautų padidėjimas neprognozuojamas.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
1. Vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarančių atliekų kiekį ir kenksmingų medžiagų žaliavose ir produktuose	1.1. Skatinti vartotojus rinktis daugkartinius gaminius, naudoti produktus pakartotinai, remonto ir (ar) taisymo paslaugas	<p>Produktų pakartotinis naudojimas ir atliekų prevencija netiesiogiai mažins susidarančių atliekų kiekį, jų šalinimą sąvartynuose ar deginimą, todėl turės teigiamos įtakos mažinant išmetamų ŠESD kiekį atliekų sektoriuje.</p> <p>Nors priemonės bus įgyvendinamos vietiniu lygiu, dėl nacionalinės šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos specifikos, efektas skaičiuojamas nacionaliniu mastu, todėl prognozuojamas pasekmių erdvinis mastas – nacionalinis.</p> <p>Prevenciją skatinančios priemonės yra nuolatinės (pvz., mokesstinės lengvatos, remonto-taisymo paslaugas teikiančių verslų skatinimas), todėl prognozuojamos nuolatinės pasekmės.</p>	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
	1.2. Kovoti su šiukšlinimu, tvarkyti šiukšles	<p>Vienkartinio plastiko naudojimo mažinimo ir šiukšlių prevencijos bei jų pašalinimo iš aplinkos priemonės turės teigiamą netiesioginį poveikį išmetamų ŠESD kiekio mažinimui. Švietimo ir ugdymo programos turės mažos reikšmės netiesioginių teigiamų pasekmių.</p> <p>Tokios priemonės kaip antrinių žaliavų rūšiuojamojo surinkimo priemonių tinklo plėtra gali turėti tiek teigiamų (rūšiavimo skatinimas), tiek neigiamų (padidėjęs ŠESD kiekis iš surenkamojo transporto) mažo reikšmingumo pasekmių.</p>	+ / -	Nac. Nuolat. Netiesiog.
	1.3. Užtikrinti maisto švaistymo prevenciją, skatinti maisto atliekų prevenciją	<p>Maisto švaistymo mažinimas ir maisto atliekų prevencija užtikrins atliekų sektoriaus ŠESD mažinimo uždavinio įgyvendinimą – iki 2030 m. per pusę sumažinti vienam gyventojui tenkančių maisto atliekų kiekį. Dėl sumažėjusio sąvartynuose šalinamų atliekų kiekio mažės išmetamų ŠESD, ypač metano, kiekis atliekų sektoriuje. Beatliekių maisto gamybos ir</p>	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		perdirbimo technologijų diegimas prisidės prie ŠESD mažinimo pramonės sektoriuje. Trumpų tiekimo grandinių skatinimas turės teigiamą poveikį dėl mažėsiančio ŠESD kiekio transporto sektoriuje.		
	1.4. Skatinti ekologinį gaminių ir statinių projektavimą, diegti atliekų prevenciją užtikrinančius verslo modelius	Atliekų prevenciją stiprinančių priemonių įgyvendinimas sumažins pirminių žaliavų naudojimą, susidarantių atliekų kiekį, užtikrins ilgesnį gaminių gyvavimo ciklą ir kokybę bei skatins susidariusių atliekų perdirbimą. Sumažėjęs sąvartynuose šalinamų ar deginamų atliekų kiekis teigiamai prisidės prie išmetamų ŠESD kiekio mažinimo. Mokymai ir gerosios praktikos sklaida turės netiesioginių teigiamų pasekmių, nes didėjant gyventojų sąmoningumui, mažės susidarantių atliekų kiekis.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
2. Atskirti susidarymo šaltinyje atliekas, kurias būtų galima paruošti pakartotinai naudoti arba perdirbti	2.1. Didinti gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir atsakomybę atliekų rūšiavimo srityje	Gyventojų švietimas, atsakomybės stiprinimas, rūšiavimo kontrolės kokybės gerinimas teigiamai prisidės prie į atmosferą išmetamų ŠESD kiekio mažinimo dėl išvengto jų šalinimo sąvartynuose ar deginimo. Biologinių atliekų kompostavimas sumažins sąvartynuose išsiskiriančių ŠESD, ypač itin didelį visuotinio atšilimo potencialą turinčio metano, kiekį.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
	2.2. Gerinti atliekų rūšiavimo priemonių ir infrastruktūros prieinamumą	Atliekų rūšiavimą skatinančios priemonės padidins atliekų perdirbimo ir pakartotinio naudojimo apimtį ir reikšmingai sumažins į sąvartynus patenkančių arba deginamų atliekų kiekį. Uždavinį įgyvendinančios priemonės netiesiogiai teigiamai nacionaliniu mastu prisidės prie išmetamų ŠESD kiekio mažinimo atliekų sektoriuje. Kita vertus, papildomai surenkamos rūšiuojamosios atliekos gali padidinti atliekų deginimo pajėgumus (perdirbimui ar pakartotiniam naudojimui netinkamos atliekos), tuo padidinant ir išmetamų ŠESD	+ / -	Nac. Nuolat. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		kiekį. Atliekų surinkimo infrastruktūros plėtra gali turėti ir mažo reikšmingumo neigiamas pasekmes dėl išaugusių transportavimo apimčių.		
3. Skatinti paruošti atliekas naudoti pakartotinai	3.1. Tikrinant, valant ar taisant atliekomis tapusius produktus ar jų sudedamąsias dalis paruošti taip, kad jie būtų vėl tinkami naudoti be pradinio apdirbimo	Atliekomis tapusių produktų pakartotinio naudojimo, dalijimosi ekonomikos skatinimas prisidės prie atliekų, patenkančių į sąvartynus ar atliekų deginimo įrenginius, mažinimo. Taip pat numatomas mažėjantis pirminių žaliavų poreikis. Šios priemonės turės teigiamų netiesioginių pasekmių mažinant išmetamų ŠESD kiekį atliekų sektoriuje. Dėl tinkamų pakartotinai naudoti atliekų priėmimo vietų tinklo plėtros gali išaugti transporto srutai (nors ir nedidele apimtimi) ir padidėti išmetamų ŠESD kiekis, tačiau tokios neigiamos pasekmės laikytinos mažai reikšmingomis.	+ / -	Nac. Nuolat. Netiesiog.
4. Naudoti atliekas tos pačios arba kitos paskirties produktams ar medžiagoms gaminti	4.1. Skatinti paruošti atliekas perdirbti ir jas perdirbti	Uždavinio įgyvendinimui numatytos priemonės turės reikšmingas teigiamas, netiesiogines ir nuolatinio pobūdžio pasekmes išmetamų ŠESD mažinimui. Dėl atliekų perdirbimo infrastruktūros plėtros sumažės sąvartynuose šalinamų arba deginamų atliekų kiekis; teigiamų pasekmių ŠESD mažinimui turės taupesnis ir efektyvesnis pirminių žaliavų naudojimas. Dėl namų ūkiuose susidarantių maisto-virtuvės atliekų kompostavimo sumažės rūšiavimui tinkamų atliekų tarša biologiškai skaidžiomis medžiagomis bei sąvartynuose išsiskiriančių ŠESD, ypač itin didelį visuotinio atšilimo potencialą turinčio metano, kiekis. Dėl gerinamos atliekų surinkimo ir perdirbimo infrastruktūros gali neženkliai didėti transporto srutai, tačiau šios neigiamos pasekmės ŠESD kiekiui laikytinos mažai reikšmingomis.	++ + / -	Nac. Nuolat. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	4.2. Skatinti naudoti antrines žaliavas	Antrinių žaliavų naudojimo skatinimas turės ilgalaikės mažo reikšmingumo teigiamas netiesiogines pasekmes išmetamų ŠESD mažinimui nacionaliniu mastu dėl žaliavų efektyvesnio naudojimo ir mažėjančio šalinamų atliekų kiekio. Aplinkosauginių kriterijų žaliesiems pirkimams išplėtimas gali turėti mažos reikšmės nuolatinio pobūdžio teigiamas netiesiogines pasekmes.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
5. Kitoks atliekų naudojimas: naudoti netinkamas perdirbti atliekas taip mažinant atliekų keliamą grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai, sąvartynuose šalinamų atliekų kieki	5.1. Užtikrinti, kad energijai gauti būtų naudojamos nebetinkamos perdirbti ar pakartotinai naudoti energinę vertę turinčios atliekos	Šio uždavinio priemonėmis siekiama užtikrinti, kad tinkamos perdirbti atliekos nebūtų naudojamos energijai gauti, todėl siejamos su šalinamų ar deginamų atliekų srauto mažinimu, mažesnio pirminių žaliavų poreikiu. Sumažėjęs deginamų atliekų kiekis teigiamai prisidės prie ŠESD mažinimo tikslo nacionaliniu mastu atliekų sektoriui – iki 2030 m. išmetamų ŠESD kiekį sumažinti ne mažiau kaip 65 proc., palyginti su 2005 m.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
6. Atliekų šalinimas: atliekas, kurių nepavyksta išvengti, jų dalis ar medžiagas, kurių nepavyksta pakartotinai panaudoti, o vėliau – perdirbti ar kitaip panaudoti, šalinti nekeliant pavojaus visuomenės sveikatai ir aplinkai	6.1. Užtikrinti saugų asbesto atliekų šalinimą	Skatinimas šalinti namų ūkiuose susidarančias asbesto atliekas nesiejamas su reikšmingais ŠESD kiekių pokyčiais ir pasekmėmis klimato kaitai.	0	
7. Stiprinti atliekų prevencijos ir tvarkymo kontrolės sistemą	7.1. Kelti kvalifikaciją renkant ir apdorojant atliekų susidarymo ir tvarkymo duomenis	Atliekų susidarymo ir tvarkymo duomenų apskaitos tobulinimas pagerintų atliekų apskaitos kokybę, leistų tiksliau stebėti atliekų tvarkymo esamą situaciją ir daromą pažangą, ir prisidėtų prie atliekų mažinimo tikslų pasiekimo, todėl netiesiogiai ir nedidele apimtimi teigiamai prisidėtų prie išmetamų ŠESD mažinimo.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	7.2. Griežtinti gaminių ir pakuočių gamintojų ir importuotojų veiklos kontrolę	Atliekų prevencijos ir kontrolės sistemos stiprinimas nacionaliniu mastu prisidės prie atliekų vengimo ir užtikrins geresnį atliekų tvarkymo sistemos veikimą. Tai nedidele apimtimi netiesiogiai teigiamai prisidės mažinant išmetamas ŠESD atliekų sektoriuje.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
	7.3. Kelti aplinkos apsaugos kontrolės sistemos darbuotojų kvalifikaciją	Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės sistemos darbuotojų kompetencijos stiprinimas atliekų srityje gali turėti netiesioginių mažo reikšmingumo vidutinės trukmės teigiamų pasekmių ŠESD mažinimui, išvengiant galimai neteisėto atliekų patekimo į sąvartynus ar neleistino atliekų deginimo.	+	Nac. Vid. Netiesiog.

8.4. PASEKMĖS BIOLOGINEI ĮVAIROVEI, NACIONALINĖMS SAUGOMOMS IR EUROPOS EKOLOGINIO TINKLO „NATURA 2000“ TERITORIJOMS

Siekiant Plane užsibrėžtų tikslų ir įgyvendinant jo uždavinius, numatoma įgyvendinti priemonės, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai lems Lietuvoje susidarančių atliekų kiekius ir jų tvarkymo būdų pokyčius, todėl prieš pateikiant informaciją apie prognozuojamas kiekvieno uždavinio pasekmes, žemiau bendrai apžvelgiamos galimos pagrindinių atliekų tvarkymo būdų pasekmės biologinei įvairovei, nacionalinėms saugomoms ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms.

Žemiau trumpai apžvelgiamos galimos pasekmės biologinei įvairovei, nacionalinėms saugomoms ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms (toliau – ST) ir jų šaltiniai pagal specifinius atliekų tvarkymo būdus.

Atliekų šalinimas sąvartynuose

Atliekų šalinimas sąvartynuose siejamas su neigiamomis pasekmėmis bioįvairovei ir ST – galimas tiesioginis buveinių sunaikinimas arba jų fragmentacija, vizualinė tarša šalia esančioms ST (gali sumažėti lankomumas), poveikis augalijai dėl NO_x ir SO_2 išsiskyrimo (susidaro rūgštūs lietūs); padidėjusi eutrofikacija, kenkėjų, parazitų, mikroorganizmų veisimasis, šiukšlių, druskų, filtrato patekimas į aplinką ir pavojingų medžiagų bioakumuliacija gyvuose organizmuose (patekimas į maisto grandinę). Kita vertus, maisto šalinimas sąvartynuose turi ir teigiamų pasekmių kai kurioms paukščių sisteminėms grupėms (kiriniams, varniniams, plėšriesiems paukščiams) ir žinduolių rūšims (pvz., šikšnosparniams – maisto atliekos pritraukia vabzdžius, kurie yra šikšnosparnių maistas).

Atliekų šalinimas deginimo įrenginiuose

Atliekų deginimo veikla siejama su šiais pasekmių šaltiniais: išmetamas SO_2 , NO_x (susidaro rūgštūs lietūs), vandenilio fluoridas ir chloridas, lakieji organiniai junginiai (LOJ), CO, CO_2 , N_2O , dioksinai ir furanai, metalai (ypač Zn, Pb, Cu, As), kietosios dalelės, dulkės, kvapai; kaip atskiras pasekmių šaltinis minimos degimo dujų nuosėdos ir jų iškritos. Atliekų deginimas turi potencialias tiesiogines neigiamas pasekmes bioįvairovei dėl minėtų pavojingų medžiagų bioakumuliacijos organizmuose (patekimas į maisto grandinę). Rūgštūs lietūs turi kenksmingų pasekmių augalijai, buveinėms.

Atliekų kompostavimas (įskaitant kompostavimą vietoje ir biodujų gamybą)

Atliekų kompostavimo veikla siejama su tokiais pasekmių šaltiniais, kaip išmetamas CH_4 , CO_2 , susidarantys kvapai, dulkės, galima tarša mikroorganizmais ir oro tarša dėl komposto tvarkymo mechanizmų, transporto priemonių. Didėjantis kompostavimas gali turėti netiesiogines neigiamas pasekmes bioįvairovei, nes komposte esantys teršalai (metalai, organiniai junginiai, patogeninės bakterijos, grybeliai ir virusai) gali patekti į aplinką ir gyvūnų mitybos grandines. Kita vertus, kompostavimas vietoje gali turėti teigiamų pasekmių dėl mažėjančio atliekų šalinimo sąvartynuose, nes biologiškai skaidžių atliekų patekimo į sąvartynus prevencija sumažintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą (šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas sukelia klimato kaitą, kuri yra viena iš pagrindinių grėsmių biologinei įvairovei).

Atliekų perdirbimas (išskyrus kompostavimą)

Ilgalaikėje perspektyvoje atliekų perdirbimas turės teigiamų pasekmių, nes sumažės sąvartynuose šalinamų arba deginamų atliekų kiekiai (kaip minėta, atliekų deginimas turi neigiamų pasekmių gyvūnijai dėl metalų akumuliacijos, taršos dioksinais ir furanais (teršalų patekimas į mitybos grandinę)). Be to, perdirbtų atliekų naudojimas leis taupyti išteklius ir pirmines žaliavas. Atliekų perdirbimas gali turėti ir neigiamų (nors nedidelio reikšmingumo) pasekmių biologinei įvairovei (infrastruktūros objektų įrengimas gali daryti žalą buveinėms ir rūšims, sukelti trikdymą dėl triukšmo, vibracijos, dulkių, turėti neigiamų pasekmių dėl teršalų

išmetimo statybos ar eksploatacijos metu), tačiau laikoma, kad pasekmės aplinkai, susijusios su antrinių medžiagų gamyba, perdirbimu ir naudojimu, paprastai yra mažesnis nei pirminių medžiagų.

Be to, jei veikla vykdoma laikantis teisės aktų reikalavimų ir taikant modernias technologijas, neigiamų pasekmių reikšmingumas biologinei įvairovei ir saugomoms teritorijoms vertinamas kaip mažas.

Su atliekų tvarkymo veiklomis susiję transporto srautai

Didėjantys transporto srautai gali turėti neigiamų pasekmių bioįvairovei (pvz., tarša iš transporto priemonių (kvapai, degalų, tepalų ir pan. skysčių patekimas į aplinką), triukšmas, vibracija, dulkėtumo padidėjimas ir pan.). Tačiau daroma prielaida, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, t. y. reikšmingas transporto srautų padidėjimas neprognozuojamas.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
1. Vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarančių atliekų kiekį ir kenksmingų medžiagų žaliavose ir produktuose	1.1. Skatinti vartotojus rinktis daugkartinius gaminius, naudoti produktus pakartotinai, remonto ir (ar) taisymo paslaugas	<p>Prognozuojamos ilgalaikės netiesioginės teigiamos mažo reikšmingumo pasekmės biologinei įvairovei ir nacionalinėms saugomoms ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms (toliau – ST), nes plano uždavinys skirtas pakartotinio naudojimo ir atliekų prevencijos skatinimui, kuris mažins susidarančių atliekų kiekį, todėl netiesiogiai mažins ir jų šalinimą neigiamas pasekmes turinčiais būdais (tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas, kuris sukelia potencialias neigiamas pasekmes gyvūnijai dėl metalų akumuliacijos, taršos dioksinais ir furanais (teršalų patekimas į mitybos grandinę)). Taip pat reikės mažiau infrastruktūros atliekų surinkimui ir tvarkymui (mažesnė tarša iš transporto priemonių, mažesnis triukšmas, vibracija, dulkėtumas).</p> <p>Kadangi pirminių žaliavų gamyba ir išteklių gavyba (pvz., medienos, naudingųjų iškasenų) siejama su tiesioginėmis neigiamomis pasekmėmis bioįvairovei ir ST (jeigu vykdoma ST), todėl jų poreikio mažinimas turės tiesiogines ilgalaikes teigiamas pasekmes.</p> <p>Įgyvendinant plano uždavinį, transporto srautų padidėjimas nenumatomas, todėl neigiamų pasekmių neprognozuojama.</p> <p>Prognozuojamas pasekmių erdvinis mastas – tiek vietinis, tiek nacionalinis. Prevenciją skatinančios priemonės yra nuolatinės, todėl prognozuojamos nuolatinės pasekmės.</p>	+	Netiesiog. Tiesiog. Viet. Nac. Ilg. Nuolat.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	1.2. Kovoti su šiukšlinimu, tvarkyti šiukšles	<p>Šiam uždaviniui pasiekti numatytų priemonių įgyvendinimo pasekmės vertinamos įvairiai – nuo nereikšmingų iki mažo reikšmingumo ir vidutinio-didelio reikšmingumo teigiamų teigiamos bei mažo reikšmingumo neigiamų.</p> <p>Kai kurių priemonių (pvz., vykdyti viešųjų geriamo vandens stotelių tinklo plėtrą) įgyvendinimas pasekmių bioįvairovei ir ST neturės (pasekmės nenumatomos). Šiukšlių pašalinimas iš aplinkos turės tiesioginių vidutinio reikšmingumo teigiamų pasekmių bioįvairovei ir ST vietos mastu (šiukšlių rinkimo akcijos). Bendrinės šiukšlių rinkimo iniciatyvos ir plastikinių maišelių kiekio prekyboje mažinimas turės nacionalinio masto reikšmingų teigiamų pasekmių. Švietimo ir ugdymo programos turės netiesioginių teigiamų pasekmių.</p> <p>Kai kurios priemonės (pvz. šiukšliadėžių tinklo plėtimas) gali turėti tiek teigiamų (sumažės šiukšlinimas), tiek neigiamų (šiek tiek gali padidėti transporto tarša ir triukšmas)^{16, 17} mažo reikšmingumo pasekmių.</p> <p>Prognozuojamos pasekmės, priklausomai nuo įgyvendinti numatomų priemonių taip pat gali būti tiek trumpalaikės ir vidutinės trukmės (vienkartinis šiukšlių pašalinimas), tiek ilgalaikės (švietimo ir ugdymo programos), tiek nuolatinės (teisės aktų keitimas siekiant sumažinti plastikinių maišelių kiekį prekyboje).</p> <p>Didinama plastiko atliekų patekimo į aplinką prevencija turės teigiamų netiesioginių pasekmių bioįvairovei, nes sumažės tikimybė gyvūnams apsinuodyti plastiką (kartais gyvūnai prisirija plastiko</p>	<div>++</div> <div>0</div> <div>+ / -</div>	Tiesiog. Netiesiog. Viet. Nac. Trump. Vid. Ilg. Nuolat.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>atliekų ir mirtinai apsinuodija arba pažeidžiami jų skrandžiai). Be to, plastikas yra gamtoje sunkiai suyranči medžiaga (pvz., plastikiniai buteliai suyra tik per 180–200 metų).</p> <p>Priemonė, kuri padės sutvarkyti naudoti nebetinkamas bešeimininkes padangas taip pat turės teigiamų pasekmių, nes guminės padangos gamtoje suyra tik per 120–140 metų.</p>		
	1.3. Užtikrinti maisto švaistymo prevenciją, skatinti maisto atliekų prevenciją	<p>Kova su maisto švaistymu ir maisto atliekų prevencijos skatinimas lems mažesnę atliekų susidarymą, todėl reikės mažiau infrastruktūros jų surinkimui ir tvarkymui. Biologiškai skaidžių atliekų patekimo į sąvartynus prevencija sumažins šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą (šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas sukelia klimato kaitą, kuri yra viena iš pagrindinių grėsmių biologinei įvairovei). Tai turės mažo reikšmingumo teigiamų ilgalaikių pasekmių. Kita vertus, maisto šalinimas sąvartynuose turi tiesiogines teigiamas vietas lygmenis pasekmes kai kurioms paukščių sisteminėms grupėms (kiriniams, varniniams, plėšriesiems paukščiams) ir žinduolių rūšims (pvz., šikšnosparniams – maisto atliekos pritraukia vabzdžius, kurie yra šikšnosparnių maistas), todėl jų kiekio sumažinimas turės tiesiogines trumpalaikes (kol gyvūnai persiorientuos ieškoti maisto kitur) mažo reikšmingumo neigiamas pasekmes.</p> <p>Viešinimo kampanijos, taupaus maisto vartojimo iniciatyvos, bendradarbiavimo platforma užtikrinanti dalijimąsi gerąja patirtimi turės teigiamų mažo reikšmingumo ilgalaikių pasekmių nacionaliniu mastu. Prevenciją skatinančios priemonės yra nuolatinės, todėl prognozuojamos ir nuolatinės pasekmės.</p>	+ / -	<p>Tiesiog. Netiesiog. Viet. Nac. Trump. Ilg. Nuolat.</p>

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	1.4. Skatinti ekologinį gaminių ir statinių projektavimą, diegti atliekų prevenciją užtikrinančius verslo modelius	<p>Kai kuriems uždaviniams pasiekti skirtų priemonių (pvz. parengti statinių gyvavimo ciklo modeliavimo metodiką) įgyvendinimas neturės pasekmių bioįvairovei ir ST.</p> <p>Priemonės, skatinančios taupesnę ir atsakingesnę išteklių naudojimą, pirminio žaliavų kiekio naudojimo mažinimą turės tiesiogines ilgalaikes teigiamas pasekmes, nes sumažės poreikis išgauti pirmines žaliavas gamtoje.</p> <p>Mokymai ir gerosios praktikos sklaida turės netiesiogines ilgalaikes teigiamas pasekmes, nes didėjant sąmoningumui mažės teršimo mastai.</p> <p>Įgyvendinus atliekų prevenciją skatinančias priemones reikės mažiau infrastruktūros jų surinkimui ir tvarkymui, todėl prognozuojamos teigiamos netiesioginės mažo reikšmingumo ilgalaikės pasekmės nacionaliniu mastu.</p> <p>Įgyvendinant plano uždavinį, transporto srautų padidėjimas nenumatomas, todėl neigiamų pasekmių neprognozuojama.</p>	<div>+</div> <div>0</div>	Netiesiog. Tiesiog. Nac. Ilg.
2. Atskirti susidarymo šaltinyje atliekas, kurias būtų galima paruošti pakartotinai naudoti arba perdirbti	2.1. Didinti gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir atsakomybę atliekų rūšiavimo srityje	Šiam uždaviniui pasiekti numatytos priemonės orientuotos į atliekų rūšiuojamąjį surinkimą. Tai didintų atliekų perdirbimą ir pakartotinį naudojimą, kas lemtų netiesiogines mažo reikšmingumo teigiamas ilgalaikes pasekmes nacionaliniu mastu, nes sumažėtų atliekų šalinimas sąvartynuose ir jų deginimas (atliekų deginimas sukelia potencialias neigiamas pasekmes gyvūnijai dėl metalų akumuliacijos, taršos dioksinais ir furanais (teršalų patekimas į mitybos grandinę)). Kita vertus, pvz. maisto šalinimas sąvartynuose turi tiesiogines teigiamas vietos lygmens pasekmes kai kurioms paukščių sisteminėms grupėms (kiriniams,		Netiesiog. Tiesiog. Viet.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>varniniams, plėšriesiems paukščiams) ir žinduolių rūšims (pvz., šikšnosparniams – maisto atliekos pritraukia vabzdžius, kurie yra šikšnosparnių maistas), todėl jų kiekio sumažinimas turės tiesiogines trumpalaikes mažo reikšmingumo neigiamas pasekmes.</p> <p>Netiesiogines mažo reikšmingumo neigiamas pasekmes bioįvairovei gali turėti ir didėjantis kompostavimas, nes komposte esantys teršalai (metalai, organiniai junginiai, patogeninės bakterijos, grybeliai ir virusai) gali patekti į aplinką ir gyvūnų mitybos grandines.</p> <p>Įgyvendinant plano uždavinį, transporto srautų padidėjimas nenumatomas, todėl neigiamų pasekmių neprognozuojama.</p>	+ / -	Nac. Trump. Ilg.
	2.2. Gerinti atliekų rūšiavimo priemonių ir infrastruktūros prieinamumą	<p>Atliekų tvarkymo infrastruktūros įrengimas (statyba) gali turėti tiek ilgalaikes, tiek trumpalaikes pasekmes biologinei įvairovei ir ekosistemų atsparumui¹⁷. Pasekmės gali būti tiesioginės neigiamos (buveinių ir rūšių praradimas arba žala joms, trikdymas dėl triukšmo, vibracijos, dulkių³⁸) arba netiesioginės neigiamos (dėl teršalų išmetimo į orą įrengimo (statybos) darbų metu)^{16,17}. Infrastruktūros plėtra tiesiogines neigiamas pasekmes ST galėtų turėti tik tuo atveju jeigu ji būtų įrenginėjama ST (pvz., statomos didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelės), tačiau jeigu veikla vykdoma laikantis teisės aktų reikalavimų ir taikant modernias technologijas, tai neigiamų pasekmių reikšmingumas vertinamas kaip mažas. Taip pat tikėtinos ir trumpalaikės vietos lygmens tiesioginės mažo reikšmingumo neigiamos pasekmės dėl padidėjusių transporto srautų (gyvūnų trikdymas dėl</p>	+ / -	Netiesiog. Tiesiog. Viet. Nac. Trump. Vid. Ilg.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>triukšmo, vibracijos, dulkių, padidėjus tarša dėl išmetimų į orą^{16, 38}).</p> <p>Atliekų rūšiavimas bendrąja prasme turės ilgalaikių teigiamų mažo reikšmingumo pasekmių tiek vietos, tiek nacionaliniu mastu, nes sumažės fizinė tarša ST ir visoje Lietuvoje.</p>		
3. Skatinti paruošti atliekas naudoti pakartotinai	3.1. Tikrinant, valant ar taisant atliekomis tapusius produktus ar jų sudedamąsias dalis paruošti taip, kad jie būtų vėl tinkami naudoti be pradinio apdirbimo	<p>Pakartotinio atliekų naudojimo skatinimas, nepanaudotų medžiagų likučių (statybinių ir kitų medžiagų) dalinimasis turės netiesioginių ilgalaikių vidutinės reikšmės teigiamų pasekmių nacionaliniu mastu, nes sumažės sąvartynuose šalinamų arba deginamų atliekų kiekiai (atliekų deginimas sukelia potencialias neigiamas pasekmes gyvūnijai dėl metalų akumuliacijos, taršos dioksinais ir furanais (teršalų patekimas į mitybos grandinę)). Taip pat reikės mažiau pirminių žaliavų, todėl tikėtina, kad mažės išteklių gavyba (pvz., medienos, naudingųjų iškasenų). Kita vertus, galima teigti, kad atliekų surinkimo / priėmimo vietų–stotelių tinklo plėtra turės trumpalaikių mažo reikšmingumo tiesioginių neigiamų pasekmių vietos mastu, nes didės transporto srautai, o tai sąlygos padidėjusį teršalų išmetimą ir triukšmą (gyvūnų trikdymas)¹⁶.</p>	++	Netiesiog. Tiesiog. Viet. Nac. Trump. Ilg.
			+ / -	

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
4. Naudoti atliekas tos pačios arba kitos paskirties produktams ar medžiagoms gaminti	4.1. Skatinti paruošti atliekas perdirbti ir jas perdirbti	Ilgalaikėje perspektyvoje atliekų perdirbimas turės netiesioginių vidutinio reikšmingumo teigiamų pasekmių nacionaliniu mastu, nes sumažės sąvartynuose šalinamų arba deginamų atliekų kiekiai (atliekų deginimas sukelia potencialias neigiamas pasekmes gyvūnijai dėl metalų akumuliacijos, taršos dioksinais ir furanais (teršalų patekimas į mitybos grandinę)); perdirbtų atliekų naudojimas leis taupyti išteklius ir pirmines žaliavas. Atliekų perdirbimas taip pat daro poveikį aplinkai ir biologinei įvairovei, tačiau apskaičiuota, kad poveikis aplinkai, susijęs su antrinių medžiagų gamyba, perdirbimu ir naudojimu, paprastai yra mažesnis nei pirminių medžiagų. ³⁷ Tačiau tikėtinos ir trumpalaikės vietos lygmens tiesioginės neigiamos pasekmės dėl infrastruktūros plėtros, nes padidės transporto srautai (gyvūnų trikdymas dėl triukšmo, vibracijos, dulkių, padidėjus tarša dėl išmetimų į orą ^{16, 38}). Taip pat infrastruktūros įrengimas gali turėti tiek ilgalaikių, tiek trumpalaikių pasekmių biologinei įvairovei ir ekosistemų atsparumui (stabilumui) ¹⁷ . Pasekmės gali būti tiesioginės neigiamos (buveinių ir rūšių praradimas arba žala joms, trikdymas dėl triukšmo, vibracijos, dulkių) ³⁸ arba netiesioginės neigiamos (dėl teršalų išmetimo į orą įrengimo (statybos) darbų metu) ¹⁶ . Jeigu veikla vykdoma laikantis teisės aktų reikalavimų ir taikant modernias technologijas, neigiamų pasekmių reikšmingumas vertinamas kaip mažas.	++	Netiesiog. Tiesiog. Viet. Nac. Trump. Ilg.
			+ / -	
	4.2. Skatinti naudoti antrines žaliavas	Antrinių žaliavų naudojimo skatinimas turės netiesioginių ilgalaikių mažo reikšmingumo teigiamų pasekmių nacionaliniu mastu, nes sumažės pirminių žaliavų poreikis ir bus taupomi ištekliai. Taip pat	+	Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		antrinių žaliavų naudojimo kiekių didinimas leis sumažinti atliekų šalinimo apimtis neigiamas pasekmes bioįvairovei turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas (atliekų deginimas sukelia potencialias neigiamas pasekmes gyvūnijai dėl metalų akumuliacijos, taršos dioksinais ir furanais (teršalų patekimas į mitybos grandinę)). Įgyvendinant plano uždavinį, transporto srautų padidėjimas nenumatomas, todėl neigiamų pasekmių neprognozuojama.		Nac. Ilg.
5. Kitoks atliekų naudojimas: naudoti netinkamas perdirbti atliekas taip mažinant atliekų keliamą grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai, sąvartynuose šalinamų atliekų kieki	5.1. Užtikrinti, kad energijai gauti būtų naudojamos nebetinkamos perdirbti ar pakartotinai naudoti energinę vertę turinčios atliekos	Šio uždavinio priemonėmis siekiama užtikrinti, kad tinkamos perdirbti atliekos nebūtų naudojamos energijai gauti, todėl siejamos su šalinamų ar deginamų atliekų srauto mažinimu, mažesnio pirminių žaliavų poreikiu. Prognozuojamos netiesioginės mažo reikšmingumo teigiamos pasekmės bioįvairovei (atliekų deginimas sukelia potencialias neigiamas pasekmes gyvūnijai dėl metalų akumuliacijos, taršos dioksinais ir furanais (teršalų patekimas į mitybos grandinę)). Teisės aktų tobulinimo teigiamos pasekmės bus nuolatinės ir nacionalinio erdvinio masto, nes parengti kriterijai taikomi visoje šalyje. Įgyvendinant plano uždavinį, transporto srautų padidėjimas nenumatomas, todėl neigiamų pasekmių neprognozuojama.	+	Netiesiog. Nac. Nuolat.
6. Atliekų šalinimas: atliekas, kurių nepavyksta išvengti, jų dalis ar medžiagas, kurių nepavyksta pakartotinai panaudoti, o	6.1. Užtikrinti saugų asbesto atliekų šalinimą	Prognozuojamos ilgalaikės vidutinio reikšmingumo teigiamos netiesioginės pasekmės bioįvairovei ir ST nacionaliniu mastu, nes sumažės pavojingų medžiagų patekimas į aplinką (tuo pačiu ir teršalų patekimas į gyvūnų mitybos grandines).	++	Netiesiog. Nac. Ilg.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
vėliau – perdirbti ar kitaip panaudoti, šalinti nekeliant pavojaus visuomenės sveikatai ir aplinkai		Įgyvendinant plano uždavinį, transporto srautų padidėjimas nenumatomas, todėl neigiamų pasekmių neprognozuojama.		
7. Stiprinti atliekų prevencijos ir tvarkymo kontrolės sistemą	7.1. Kelti kvalifikaciją renkant ir apdorojant atliekų susidarymo ir tvarkymo duomenis	Tiesioginių pasekmių nenumatoma, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje galima prognozuoti mažo reikšmingumo teigiamas netiesiogines nacionalinio masto pasekmes, nes bus tobulinamas šalies atliekų tvarkymo sektorius (tobulinant teisės aktus, informacines apskaitos ir kontrolės sistemas, rengiant metodinę informaciją). Teisės aktų tobulinimo pasekmės – nuolatinės.	+	Netiesiog. Nac. Ilg. Nuolat.
	7.2. Griežtinti gaminių ir pakuočių gamintojų ir importuotojų veiklos kontrolę	Prognozuojamos mažo reikšmingumo ilgalaikės teigiamos netiesioginės nacionalinio masto pasekmės, nes kontrolės stiprinimas leis patobulinti atliekų tvarkymo sektorių – netiesiogiai didės rūšiuojamasis surinkimas ir perdirbimas, todėl mažės kenksmingų bioįvairovei atliekų šalinimo būdų apimtys – patekimas į sąvartynus ir atliekų deginimas (atliekų deginimas sukelia potencialias neigiamas pasekmes gyvūnijai dėl metalų akumuliacijos, taršos dioksinais ir furanais (teršalų patekimas į mitybos grandinę)). Įgyvendinant plano uždavinį, transporto srautų padidėjimas nenumatomas, todėl neigiamų pasekmių neprognozuojama.	+	Netiesiog. Nac. Ilg.
	7.3. Kelti aplinkos apsaugos kontrolės sistemos darbuotojų kvalifikaciją	Šio uždavinio įgyvendinimui numatyta vienintelė priemonė – “finansuoti aplinkos apsaugos kontrolės institucijų darbuotojų kompetencijos tobulinimo mokymus”, kuri neturės pasekmių bioįvairovei ir ST arba gali turėti tik netiesioginių mažo reikšmingumo teigiamų pasekmių bioįvairovei ir ST nacionaliniu mastu (tikėtina, kad bus naudojami palankesni aplinkai atliekų tvarkymo būdai).	+	Netiesiog. Nac. Vid.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		Prognozuojama, kad teigiamos organizuotų mokymų ir kompetencijos tobulinimo pasekmės bus vidutinės trukmės.		

¹⁶ https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/765915/rws-evidence-annex.pdf

¹⁷ <http://publications.naturalengland.org.uk/file/63039>

³⁷ OECD (2019) Global Material Resources Outlook to 2060: Economic Drivers and Environmental Consequences. https://read.oecd-ilibrary.org/environment/global-material-resources-outlook-to-2060_9789264307452-en#page1

³⁸ European Commission (2011) Non-energy mineral extraction and Natura 2000: Guidance Document, 2011

8.5. PASEKMĖS KRAŠTOVAIZDŽIUI

Siekiant Plane užsibrėžtų tikslų ir įgyvendinant jo uždavinius, numatoma įgyvendinti priemones, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai lems Lietuvoje susidarančių atliekų kiekius ir jų tvarkymo būdų pokyčius, todėl prieš pateikiant informaciją apie prognozuojamas kiekvieno uždavinio pasekmes, žemiau bendrai apžvelgiamos galimos pagrindinių atliekų tvarkymo būdų pasekmės kraštovaizdžiui. Vertinant šias pasekmes, būtina vadovautis kraštovaizdžio teritorinės struktūros samprata ir žemiau pateiktomis esminėmis kraštovaizdžio apsaugos ir naudojimo nuostatomis.

Kraštovaizdis yra žemės paviršiaus gamtinių (paviršinių uolienu, pažemio oro, paviršinių ir gruntinių vandenų, dirvožemio, gyvųjų organizmų) ir (ar) antropogeninių komponentų (archeologinių liekanų, statinių, inžinerinių įrenginių, žemės naudmenų bei informacinio lauko), susijusių medžiaginių, energetinių ir informacinių ryšių, teritorinis junginys (LR Saugomų teritorijų įstatymo 2 straipsnio 21 dalis), apimantis visą šalies teritoriją. Kadangi kraštovaizdis savo turiniu į vieną visumą integruoja gamtos sukurtus komponentus ir dėl žmogaus veiklos susiformavusius technogeninius darinius, kurie kartu paėmus sudaro daug kraštovaizdžio įvairovės struktūrinių variantų (gamtinis kraštovaizdis, gamtinis-kultūrinis kraštovaizdis, gamtinis-urbanistinis kraštovaizdis, kultūrinis kraštovaizdis, urbanistinis kraštovaizdis, kaimo kraštovaizdis, pramoninis kraštovaizdis ir t. t.), pasižyminčių labai skirtinga erdvine (vizualine) išraiška, bet kokios ūkinės veiklos pasekmių kraštovaizdžiui vertinimas gali būti atliekamas, numatant galimas pasekmes:

- **kraštovaizdžio morfologinei struktūrai** (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui, atliekančiam ekologinio kompensavimo funkcijas, t. y. gebančiam užtikrinti ekologiniu požiūriu ūkinei veiklai atsparią, taip pat socialiniu ir ekonominiu aspektais tvarią, žmonėms gyventi, dirbti ir ilsėtis tinkamą kraštovaizdžio struktūrą, siekiant užtikrinti jos apsaugą ir subalansuotą kaitą;
- **kraštovaizdžio vizualinei struktūrai** (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui), siekiant užtikrinti tinkamą jos vizualinę apsaugą ir tvarų naudojimą.

Svarbu paminėti, kad į Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą integruotame Nacionaliniame kraštovaizdžio tvarkymo plane (NKT planas) numatoma, kad siekiant formuoti, palaikyti optimalią, geoekologiniu požiūriu žmogaus veiklai atsparią kraštovaizdžio struktūrą, kraštovaizdis diferencijuojamas pagal jo gamtinį pobūdį (gamtinių kompleksų sandarą), bendrąjį kraštovaizdžio pobūdį (sukultūrinimo laipsnį) ir kraštovaizdžio naudojimo pobūdį (galimą naudojimo intensyvumą) bei tuo remiantis nustatomos kraštovaizdžio tvarkymo zonos; šalies teritorijai nustatoma 8 apibendrintų kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijų sistema, kurią sudaro 17 konkretizuotų kraštovaizdžio tvarkymo reglamentų kryptių. Kiekvienai kryptiai, priklausomai nuo į ją patenkančios teritorijos kraštovaizdžio gamtinių, kultūrinių, urbanistinių ir kitų komponentų svarbos, ekosistemų jautrumo ir nevienodų galimybių amortizuoti ūkinės veiklos poveikį, yra nustatyti teritorijos naudojimo prioritetai ir galimos veiklos rūšys, suteikiant kiekvienam kraštovaizdžio teritoriniam kompleksui atitinkamą tvarkymo kryptį, siekiant užtikrinti tinkamą šalies kraštovaizdžio struktūros apsaugą ir darnią, subalansuotą kraštovaizdžio kaitą bei naudojimą.

Apibendrinant, minėtos 17 kryptių sugrupuojamos į 3 principines grupes:

- 1) vyraujančio konservacinio prioriteto kraštovaizdžio tvarkymo strategijų reglamentų kryptis (toliau – **konservacinis kraštovaizdis**), kuris užima 15,7 proc. šalies ploto ir kuriame yra didžiausios kraštovaizdžio vertybių (gamtinių, kultūrinių, kompleksinių ir kt.) sandaupos, ekologiškai jautriausios geoekosistemos;
- 2) vyraujančio tausojančio (palaikomojo) vystymo prioriteto kraštovaizdžio tvarkymo strategijų reglamentavimo kryptis (toliau – **tausojantis kraštovaizdis**), kuris užima 38,9 proc. šalies ploto ir kuriame yra pakankamai didelės kraštovaizdžio vertybių sandaupos, o geoekosistemos funkcionuoja kartu su ūkinio naudojimo teritorijomis;

- 3) vyraujančio intensyvaus (plėtojamojo) vystymo prioriteto kraštovaizdžio tvarkymo strategijų reglamentavimo kryptis (toliau – **plėtojamas kraštovaizdis**), kuris užima 45,4 proc. šalies ploto ir kuriame kraštovaizdžio vertybių sancaupos mažiausios, o vyrauja ūkinio (daugiausiai žemės ūkio) naudojimo teritorijos.

NKT planas nustato kraštovaizdžio vizualinę struktūrą ir estetinį potencialą, o pagal kraštovaizdžio vizualinį raiškumą, vertikaliąją sąskaidą (reljefą, jo peraukštėjimą), erdvių pražvelgimą išskiria 16 kraštovaizdžio vizualinės struktūros tipų, iš kurių 8 tipai priskiriami ypač raiškios ir vidutinės vertikaliosios sąskaidos atvirų ir pusiau atvirų, pusiau uždarytų ir uždarytų erdvių kraštovaizdžiui (Aukštaitijos, Dzūkijos, Sūduvos ir Žemaitijos kalvynai, didžiųjų šalies upių slėniai kartu paėmus užima 32 proc. šalies teritorijos ploto) (toliau – **raiškus kraštovaizdis**). Likusius 2/3 šalies ploto užima silpnos ir neraiškios vertikaliosios sąskaidos įvairaus pražvelgimo erdvių kraštovaizdis (Šiaurės ir Vidurio Lietuvos, Suvalkijos agrarinės lygumos) (toliau – **mažiau raiškus kraštovaizdis**);

NKT planas taip pat nustato, kad labai didelio ir didelio estetinio potencialo ypač ir vidutiniškai raiškių kraštovaizdžio kompleksų kokybė negali būti bloginama, o šiuose kraštovaizdžio kompleksuose (raiškiamame kraštovaizdyje) esančiuose 27-se ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealuose ir vietovėse (toliau – **ypač raiškus kraštovaizdis**) būtina taikyti griežčiausius vizualinės apsaugos reikalavimus.

Atliekų šalinimas sąvartynuose

Atliekų šalinimas sąvartynuose gali turėti didelio reikšmingumo pasekmių į Konservacinį kraštovaizdį patenkančiose didelę gamtinę, kultūrinę, kraštovaizdžio vertę turinčiose, vertybių gausa išsiskiriančiose teritorijose (pažymėtina, kad valstybiniuose parkuose ir draustiniuose, gamtiniuose ir biosferos rezervatuose, kurie sudaro didžiąją dalį šios reglamentų krypties teritorijų, įrengti sąvartynus draudžia teisės aktai). Reikšmingas neigiamas pasekmės turėtų ir į Tausojantį kraštovaizdį patenkančios teritorijos (rekreacijai, poilsiui, turizmui skirtos, į gamtinį karkasą patenkančios gamtinio mozaikiško kraštovaizdžio teritorijos, biosferos poligonai), nes, kaip ir Konservaciniam kraštovaizdžiui, tokia veikla sukeltų reikšmingą ilgalaikę vizualinę taršą („objektų (kompleksų) ar veiklos sukeltas ilgalaikis regimasis poveikis, mažinantis kraštovaizdžio estetinę vertę“), pakeistų šimtmečiais susiformavusią kraštovaizdžio struktūrą, aplinka taptų mažiau patraukli lankytojams, atsirastų netiesioginis neigiamas poveikis – pablogėtų veiklos sąlygos kaimo turizmo ir kitas paslaugas teikiantiems asmenims, kurie patirtų finansinių nuostolių. Sąvartynų įrengimas kraštovaizdžio požiūriu turėtų neigiamų pasekmių ir plėtojamo kraštovaizdžio teritorijose, tačiau jų reikšmingumas būtų gerokai mažesnis.

Atliekų šalinimas sąvartynuose ypač raiškiamame ir raiškiamame kraštovaizdyje turėtų labai didelio reikšmingumo neigiamas pasekmes, pirmiausia, dėl vizualinės taršos – naujų dominančių (svetimkūnių) atsiradimo kraštovaizdžio erdvėse, jų panoramų esminio sudarkymo. Mažiau raiškiamame kraštovaizdyje neigiamos pasekmės būtų mažai reikšmingos, o vizualiai uždaroje erdvėje vietos lygiu (pavyzdžiui, miškų apsuptyje, žemesnėse reljefo vietose nedidelėse teritorijose ir pan.) – net ir visai nenumatomos.

Atliekų šalinimas deginimo įrenginiuose

Atliekų deginimo veikla, siejama su rūgštaus lietaus, lakiųjų organinių junginių, dioksinų ir furanų, metalų susidarymu, kietųjų dalelių, dulkių, kvapų padidėjimu ore, degimo dujų nuosėdomis ir pan., gali turėti mažo reikšmingumo neigiamų pasekmių visoms kraštovaizdžio grupėms ir tipams, visais teritoriniais lygiais (mastais). Tačiau reikia pažymėti, kad konservaciniam ir tausojančiam, ypač raiškiam ir raiškiam kraštovaizdžiui atliekų deginimo įrenginiai ir jų eksploatacija gali turėti ir reikšmingesnių pasekmių, nes šiose teritorijose yra didžiausia kraštovaizdžio gamtinių ir kultūrinių objektų (vertybių) koncentracija (pavyzdžiui, rūgštūs lietūs neigiamai veikia pagrindinį Lietuvos kraštovaizdžio komponentą – gyvąją gamtą, greičiau ardo kultūros paveldo objektus, kitus statinius ar jų liekanas).

Atliekų kompostavimas (įskaitant kompostavimą vietoje ir biodujų gamybą)

Atliekų kompostavimo veikla siejama su tokiais pasekmių šaltiniais, kaip išmetamas CH₄, CO₂, susidarantys kvapai, dulkės, galima tarša mikroorganizmais ir oro tarša dėl komposto tvarkymo mechanizmų, transporto priemonių. Tokios veiklos pasekmės kraštovaizdžio morfologinei ir vizualinei struktūroms iš esmės panašios kaip ir atliekų šalinimo deginimo įrenginiuose. Ypač raiškiamame ir raiškiamame kraštovaizdyje atliekų kompostavimo vietų (aukštų kaupų) atsiradimas atvirose, kalvotose vietose, giliuose slėniuose sukeltų vizualinę taršą, su kuo siejamos reikšmingos pasekmės. Kuo komposto kaupas aukštesnis, tuo pasekmės kraštovaizdžio vizualinei struktūrai būtų labiau neigiamos. Kraštovaizdžio morfologinei struktūrai kompostavimo veiklos galėtų turėti mažo reikšmingumo neigiamų pasekmių.

Tačiau reikia paminėti, kad atliekų kompostavimas gali turėti ir teigiamų pasekmių dėl mažėjančio atliekų šalinimo sąvartynuose, o pastarųjų likvidavimo atveju – reikšmingų teigiamų pasekmių visais erdviniais mastais.

Atliekų perdirbimas (išskyrus kompostavimą)

Atliekų perdirbimo veikla siejama su dulkėtumu, kvapais, organiniais junginiais, kietosiomis dalelėmis, produktų likučiais, paviršinio aktyvumo medžiagų patekimu į aplinką (ypač plovimo operacijų metu), nuotekų susidarymu, galimu šiukšlių patekimu į aplinką tvarkymo ir rūšiavimo metu, su veikla susijusio transporto ir mechanizmų keliamu triukšmu, oro tarša. Tokia veikla galėtų turėti reikšmingų neigiamų pasekmių, jei ji būtų numatoma konservaciniame, ypač raiškiamame ir raiškiamame kraštovaizdyje, tačiau dėl atliekų šalinimo sąvartynuose mažinimo ir (ar) jų likvidavimo galimos ir teigiamos pasekmės kraštovaizdžio morfologinei ir vizualinėms struktūroms.

Su atliekų tvarkymo veiklomis susiję transporto srautai

Atliekų tvarkyme visada naudojamas transportas, pasekmių aplinkai turi transporto priemonių bei mechanizmų sukeliama oro tarša, kvapai, degalų, tepalų, kitų varikliais varomose transporto priemonėse naudojamų skysčių patekimas į aplinką, padidėjęs triukšmas, žemės vibracija, dulkėtumas ir pan. Tačiau daroma prielaida, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, t. y. reikšmingas transporto srautų padidėjimas neprognozuojamas, todėl kraštovaizdžio morfologinei ir vizualinėms struktūroms reikšmingos pasekmės nenumatomos.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
1. Vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarančių atliekų kiekį ir kenksmingų medžiagų žaliavose ir produktuose	1.1. Skatinti vartotojus rinktis daugkartinius gaminius, naudoti produktus pakartotinai, remonto ir (ar) taisymo paslaugas	Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui. Mažo reikšmingumo teigiamos, nuo vietinio iki nacionalinio masto, nuolatinės, netiesioginės, nes produktų pakartotinio naudojimo ir atliekų prevencijos skatinimas mažins susidarančių atliekų kiekį, todėl netiesiogiai mažins jų šalinimą sąvartynuose ar deginimą. Buvusių sąvartynų teritorijose po rekultivacijos atsiras galimybė atkurti kraštovaizdžio struktūrą ar ją sukurti, formuojant želdinius, vandens telkinius, kitos gamtos elementus, tuo sustiprinant geoekologinį potencialą.	+	Viet. Region. Nac. Nuolat. Netiesiog.
		Pasekmės kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui). Reikšmingos (vidutinės) teigiamos, netiesioginės, daugiau regioninio masto, nuolatinės, nes mažėjant sąvartynų plotams mažės vizualinė tarša.	++	Region. Nuolat. Netiesiog.
	1.2. Kovoti su šiukšlinimu, tvarkyti šiukšles	Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui. Mažo reikšmingumo teigiamos, tiesioginės, įvairaus masto, nuolatinės, nes tai ypač aktualu konservaciniam ir tausojančiam kraštovaizdžiui, kurie pasižymi išskirtine kraštovaizdžio įvairove, geoekologiniu jautrumu, todėl šiukšlių rinkimas ir jų tvarkymas tiesiogiai gerins kraštovaizdžio būklę.	+	Viet. Region. Nac. Nuolat. Tiesiog.
		Pasekmės kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui). Reikšmingos teigiamos, tiesioginės ir netiesioginės, įvairaus masto, nes pašalinus šiukšles tiesiogiai mažės kraštovaizdžio vizualinė tarša, o netiesiogiai tai teigiamai įtakos vertingiausių teritorijų lankymą, lankytojų aplinkosauginį švietimą, auklėjimą, duos naudos turizmo paslaugų plėtrai ir vietinio verslo pajamų didėjimui.	++	Viet. Region. Nac. Nuolat. Tiesiog. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	1.3. Užtikrinti maisto švaistymo prevenciją, skatinti maisto atliekų prevenciją	<p>Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui. Mažo reikšmingumo teigiamos, nes maisto atliekų, kaip ir šiukšlių kiekių mažinimas, t. y. savavališkų ir teisėtų sąvartynų skaičiaus mažėjimas tiesiogiai gerins kraštovaizdžio būklę, gerins geoekosistemų funkcionavimą.</p> <p>Pasekmės kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui). Mažai reikšmingos teigiamos, tiesioginės ir netiesioginės, įvairaus masto, nes maisto atliekų, kaip ir šiukšlių kiekių mažinimas, t. y. savavališkų ir teisėtų sąvartynų skaičiaus mažėjimas tiesiogiai gerins kraštovaizdžio būklę, mažins kraštovaizdžio vizualinę taršą.</p>	+	<p>Viet. Region. Nuolat. Tiesiog.</p> <p>Viet. Region. Nuolat. Tiesiog. Netiesiog.</p>
	1.4. Skatinti ekologinį gaminių ir statinių projektavimą, diegti atliekų prevenciją užtikrinančius verslo modelius	<p>Tiesioginės pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui ir kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui) nenumatomos, tačiau įvertinus tai, kad šios priemonės skatina atliekų prevenciją, kas įtakoja sąvartynų mažėjimą, taip pat siekiama, kad ateities atliekų tvarkymo verslo modeliai aplinkai, įskaitant kraštovaizdžio struktūros pokyčiams ir jo vizualinei raiškai, būtų draugiški, todėl numatomos netiesioginės mažo reikšmingumo teigiamos pasekmės.</p>	<p>0</p> <p>+</p>	<p>Viet. Region. Vid. Ilg. Netiesiog.</p>
2. Atskirti susidarymo šaltinyje atliekas, kurias būtų galima paruošti pakartotinai naudoti arba perdirbti	2.1. Didinti gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir atsakomybę atliekų rūšiavimo srityje	<p>Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui ir kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui) numatomos reikšmingos teigiamos, tiesioginės ir netiesioginės, įvairaus masto, bet visais atvejais ilgalaikės, nes siekiant iš esmės pagerinti atliekų rūšiavimo apimtį būtina skirti didelį</p>	++	<p>Viet. Region. Nac. Ilg. Tiesiog. Netiesiog.</p>

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		dėmesį visuomenės, ypač jaunimo, aplinkosauginiam auklėjimui, švietimui, sąmoningumo ugdymui, pavyzdžiui, aiškinant, kad kuo daugiau susikaupia neišrūšiuotų ir antriniam perdirbimui nenukreiptų atliekų, tuo didesni jų kiekiai augina sąvartynų kaupus ir kitas užterštas teritorijas, kurios pakeičia per šimtmečius susiformavusią kraštovaizdžio struktūrą ir silpnina jos būklę, atsparumą ūkinei veiklai, nustelbia ar išdanko kraštovaizdžio panoramas.		
	2.2. Gerinti atliekų rūšiavimo priemonių ir infrastruktūros prieinamumą	<p>Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui ir kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui). Numatomos mažo reikšmingumo netiesioginės teigiamos pasekmės, nes atliekų rūšiavimo infrastruktūros plėtra sumažina mišrių atliekų srautus į sąvartynus ir aplinkos teršimą stambių gabaritų atliekomis. Tai pagerina kraštovaizdžio būklę, mažina vizualinę taršą, gerina kraštovaizdžio vizualinį-estetinį potencialą.</p> <p>Tačiau atliekų surinkimo infrastruktūros plėtra (statinių statyba), parinkus netinkamas jų išdėstymo vietas, gali sukelti vizualinę taršą, t. y. turėti mažo ir vidutinio reikšmingumo neigiamas pasekmes – tiesiogiai neigiamai paveikti, pirmiausia, raiškų ir ypač raiškų kraštovaizdį tais atvejais, kai tokie statiniai bus parinkti atvirose vietose, patenkantys į regyklas, plačių ir gilių panoramų apžvalgos vietas ir pan. Parinkus tokių infrastruktūros statinių vietas ne vyraujančio gamtinio kraštovaizdžio (pavyzdžiui, urbanizuotose, pramoninėse ir pan.) teritorijose, statinių atsiradimo pasekmės kraštovaizdžiui nenumatomos.</p>	<div>+ / -</div> <div>0</div>	<p>Viet. Region. Nac. Ilg. Tiesiog. Netiesiog.</p>

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
3. Skatinti paruošti atliekas naudoti pakartotinai	3.1. Tikrinant, valant ar taisant atliekomis tapusius produktus ar jų sudedamąsias dalis paruošti taip, kad jie būtų vėl tinkami naudoti be pradinio apdirbimo	Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui ir kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui). Kadangi šiuo uždaviniu siekiama mažinti atliekų kiekį, šalinamą sąvartynuose ar deginimo įrenginiuose, todėl prognozuojamas mažo reikšmingumo teigiamas netiesioginis poveikis ilgalaikiu laikotarpiu. Atliekų priėmimo ir jų paruošimo pakartotinai naudoti vietų įrengimas galėtų turėti neigiamų pasekmių raiškiam ir ypač raiškiam kraštovaizdyje tais atvejais, jei tokie statiniai būtų parinkti atvirose vietose, patenkančios į regyklą, plačių ir gilių panoramų apžvalgos vietas ir pan. Tačiau priimančią prielaidą, kad Plano priemonės bus įgyvendinamos laikantis teisės aktų reikalavimų, parinkus vietas ne vyraujančio gamtinio kraštovaizdžio (pavyzdžiui, urbanizuotose, pramoninėse ir pan.) teritorijose, tokių objektų atsiradimo pasekmės kraštovaizdžiui nenumatomos.	+	Viet. Region. Ilg. Tiesiog. Netiesiog.
4. Naudoti atliekas tos pačios arba kitos paskirties produktams ar medžiagoms gaminti	4.1. Skatinti paruošti atliekas perdirbti ir jas perdirbti	Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui yra mažo reikšmingumo teigiamos, vietinio ir regioninio masto, vidutinės trukmės, netiesioginės, nes atliekų paruošimo perdirbimui ir perdirbimas skatina namų ūkiuose susidarantių atliekų (ir jomis užterštų kitų atliekų) mažinimą bei šalinimo sąvartynuose apimtį, išvengiant sąvartynų plėtros tausojančiame kraštovaizdyje (konservaciniame kraštovaizdyje, kurio absoliučiai didžiąją dalį sudaro saugomos teritorijos, šią veiklą draudžia teisės aktai). Pasekmės kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui) taip pat mažo reikšmingumo	+ / -	Viet. Region. Vid. Ilg. Tiesiog. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		teigiamos, vietinio ir regioninio masto, vidutinės trukmės, netiesioginės dėl bendros atliekų kiekio ir sąvartynų mažėjimo tendencijos, kas lemtų, pirmiausia, ypač raiškaus ir raiškaus kraštovaizdžio atvejais, vizualinės taršos mažėjimą, nors ir nedidelį, bet visgi patrauklumo lankymui, turizmo pajamų didėjimą. Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei ir vizualinei struktūroms gali būti ir mažo reikšmingumo neigiamos, vietinio ir regioninio masto, daugiau ilgalaikės trukmės, tiesioginio ir netiesioginio pobūdžio tais atvejais, kai atliekų paruošimo perdirbimui ir pačiai perdirbimo veiklai vykdyti reikalingos infrastruktūros plėtrai numatomos vietos bus parinktos geoekologiniu požiūriu jautriausiose teritorijose, pavyzdžiui, gamtiniame karkase, Konservaciniame ar tausojančiame neurbanizuotame kraštovaizdyje, taip pat ypač raiškiamame ir raiškiamame kraštovaizdyje, neatitinkant kraštovaizdžio apsaugos reikalavimų. Netiesiogiai tai mažintų patrauklumą lankymui, turizmo pajamas.		
	4.2. Skatinti naudoti antrines žaliavas	Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui ir kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui) iš esmės tos pačios kaip ir 4.1 uždaviniui, tačiau daugiau teigiamos arba neutralios (nenustatomos), nes antrinių žaliavų panaudojimo technologijos sumažintų atliekų šalinimą sąvartynuose ar jas deginant, todėl finansinė parama galėtų turėti vidutinės ar ilgalaikės trukmės netiesiogines vidutinio reikšmingumo teigiamas pasekmes vietiniu ir regioniniu lygmeniu tuo pačiu mažinant ir vizualinę taršą. Aplinkosauginių reikalavimų nustatymas viešųjų žaliųjų pirkimų vykdymui vertintinas kaip turintis netiesiogines	<div>+</div> <div>0</div>	Viet. Region. Nac. Vid. Ilg. Tiesiog. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		mažo reikšmingumo nacionalinio lygmens nuolatinės trukmės teigiamas pasekmes.		
5. Kitoks atliekų naudojimas: naudoti netinkamas perdirbti atliekas taip mažinant atliekų keliamą grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai, sąvartynuose šalinamų atliekų kiekį	5.1. Užtikrinti, kad energijai gauti būtų naudojamos nebetinkamos perdirbti ar pakartotinai naudoti energinę vertę turinčios atliekos	Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui ir kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui) numatomos mažo reikšmingumo teigiamos, netiesioginės, nacionalinio ir regioninio masto, ilgalaikės, nes sumažintų atliekų deginio kiekius ir deginimo įrenginių poreikį, todėl potencialiai mažintų vizualinę taršą (pirmiausia vietiniu mastu). Jeigu tvaresniam atliekų naudojimui reikalinga papildoma infrastruktūra nebus kuriama arba ji bus mažų apimčių, atsiras mažiau kraštovaizdžio požiūriu jautriose, urbanizuotose ar pramoninėse teritorijose, nesudarys vizualinės taršos, tuomet nagrinėjamo uždavinio pasekmės kraštovaizdžio požiūriu būtų nenumatomos.	+	Nac. Region. Viet. Ilg. Netiesiog.
			0	
6. Atliekų šalinimas: atliekas, kurių nepavyksta išvengti, jų dalis ar medžiagas, kurių nepavyksta pakartotinai panaudoti, o vėliau – perdirbti ar kitaip panaudoti, šalinti nekeliant pavojaus visuomenės sveikatai ir aplinkai	6.1. Užtikrinti saugų asbesto atliekų šalinimą	Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui ir kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui) reikšmingos teigiamos, visais erdviniais mastais, ilgalaikės ir nuolatinės, tiesioginės ir netiesioginės, nes namų ūkiuose susidarančio asbesto atliekų šalinimas dar egzistuojanti didelė problema, pirmiausia kaimiškame, konservaciniame ir tausojančiame kraštovaizdyje, neigiamai veikianti kraštovaizdžio vertybes ir geoekosistemų gyvybingumą, daranti vietiniu ir regiono lygiu didelę vizualinę taršą, mažinanti ypač raiškių ir raiškių kraštovaizdžių	++	Nac. Region. Viet. Ilg. Nuolat. Tiesiog. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		patrauklumą lankymui ir turizmo plėtrai, turinčios tam tikros neigiamos įtakos ir nekilnojamojo turto vertei.		
7. Stiprinti atliekų prevencijos ir tvarkymo kontrolės sistemą	7.1. Kelti kvalifikaciją renkant ir apdorojant atliekų susidarymo ir tvarkymo duomenis	Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui ir kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui) nenumatomos, tačiau teisės aktų tobulinimas, informacijos rengimas, kaupimas ir sisteminimas, atliekų tvarkymo duomenų apdorojimas ir palaikymas, vertinant bendrai, turės mažo ar vidutinio reikšmingumo teigiamas, įvairaus masto, nuolatinės ir ilgalaikės trukmės pobūdžio netiesioginio pobūdžio pasekmes kitų plane numatytų atliekų mažinimo ir prevencijos priemonių rezultatyvumui pasiekti, t. y. turės teigiamas reikšmingas (sąveikaujančias) sinergines pasekmes.	++	Viet. Region. Nac. Vid. Netiesiog. Sinerg.
			+	
			0	
	7.2. Griežtinti gaminių ir pakuočių gamintojų ir importuotojų veiklos kontrolę	Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geoekologiniam potencialui ir kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui) tiesiogiai nenumatomos, tačiau šio uždavinio priemonės, numatančios atliekų šaltinių kontrolę, sumažins atliekų šalinimą sąvartynuose ar kitoje gamtinio kraštovaizdžio aplinkoje, turės mažo reikšmingumo teigiamą, netiesioginį, daugiau vietinio masto ir ilgalaikį poveikį, nes mažins galimybes atsirasti vizualinei taršai, silpninti kraštovaizdžio geoekologinį potencialą.	+	Viet. Ilg. Netiesiog.
			0	

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	7.3. Kelti aplinkos apsaugos kontrolės sistemos darbuotojų kvalifikaciją	Pasekmės kraštovaizdžio morfologinei struktūrai (kraštovaizdžio sudėčiai), jos geokologiniam potencialui ir kraštovaizdžio vizualinei struktūrai (kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui) taip pat tiesiogiai nenumatomos, tačiau šio uždavinio priemonės, numatančios atliekų sektoriaus dalyvių mokymus ir kompetencijos kėlimą, sudarys sąlygas kontroliuojančioms, taip pat atliekų tvarkymo procese dalyvaujančioms institucijoms, įmonėms geriau ir giliau suprasti kraštovaizdžio apsaugos ir naudojimo reikalavimus, skatins parinkti optimalius, kraštovaizdžiui ir visai aplinkai draugiškus sprendimus – pažangius atliekų tvarkymo būdus, leisiančius užtikrinti tinkamą kraštovaizdžio geokologinį potencialą, išvengti vizualinės taršos, tuo pačiu pasiekiant nustatytą atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslų, todėl prognozuojamos reikšmingos teigiamos pasekmės.	++ 0	Viet. Region. Nac. Ilg. Nuolat. Netiesiog.

8.6. PASEKMĖS KULTŪROS PAVELDUI

Siekiant Plane užsibrėžtų tikslų ir įgyvendinant jo uždavinius, numatoma įgyvendinti priemones, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai lems Lietuvoje susidarančių atliekų kiekius ir jų tvarkymo būdų pokyčius, todėl prieš pateikiant informaciją apie prognozuojamas kiekvieno uždavinio pasekmes, žemiau bendrai apžvelgiamos galimos pagrindinių atliekų tvarkymo būdų pasekmės kultūros paveldui.

Atliekų šalinimas sąvartynuose

Atliekų šalinimas sąvartynuose gali turėti reikšmingų neigiamų pasekmių tam tikru atstumu nuo sąvartynų esantiems kultūros paveldo ar gamtos paveldo objektams, nes sukelia reikšmingą vizualinę taršą. Atliekų šalinimo sąvartynuose pasekmių šaltiniai – sąvartynų dujos, kietosios dalelės, įvairūs mikroelementai (ypač metalai ir jų junginiai), filtrato patekimas į aplinką, tarša druskomis, organiniais teršalais, įskaitant patvariuosius organinius teršalus, kvapų, dulkių susidarymas, mikroorganizmų kenkėjų ir parazitų veisimasis, šiukšlių patekimas į aplinką, triukšmas – gali turėti tiesioginių ir netiesioginių neigiamų pasekmių gamtos paveldo objektams ir kultūros paveldui (netiesioginės pasekmės galimos dėl mažėjančio turizmo ir jo atnešamų pajamų paveldo išsaugojimui).

Atliekų šalinimas deginimo įrenginiuose

Atliekų deginimo veikla siejama su šiais pasekmių šaltiniais: išmetamas SO_2 , NO_x , vandenilio fluoridas ir chloridas, lakieji organiniai junginiai (LOJ), CO , CO_2 , N_2O , dioksinai ir furanai, metalai (ypač Zn , Pb , Cu , As), kietosios dalelės, dulkės, kvapai; kaip atskiras pasekmių šaltinis minimos degimo dujų nuosėdos ir jų iškritos: sieros, anglies ir azoto rūgštys, kietosios dalelės, metalai (Zn , Pb , Cu , As), dioksinai ir furanai, fluoridai, chloridai. Kultūros paveldui, ypač architekūriniam paveldui, didelio reikšmingumo pasekmes gali turėti atliekų deginimo metu susidarantis sieros dioksidas ir azoto oksidas, kurie ore vykstančių procesų metu virsta rūgštimis ir iškrenta rūgštinių lietų pavidalu, ardydami statinius ir kenkdami gyvosios gamtos paveldo objektų gyvybinėms funkcijoms.

Atliekų kompostavimas (įskaitant kompostavimą vietoje ir biodujų gamybą)

Atliekų kompostavimo veikla siejama su tokiais pasekmių šaltiniais, kaip išmetamas CH_4 , CO_2 , susidarantys kvapai, dulkės, galima tarša mikroorganizmais ir oro tarša dėl komposto tvarkymo mechanizmų, transporto priemonių. Kultūros paveldui dėl šių veiksnių reikšmingos pasekmės nenumatomos, nors galimos mažo reikšmingumo neigiamos pasekmės dėl galimai netoli kultūros paveldo objektų įrengiamų kompostavimo įrenginių, sukeliančių vizualinę taršą.

Atliekų perdirbimas (išskyrus kompostavimą)

Atliekų perdirbimo veikla siejama su šiais pasekmių šaltiniais: dulkės, kvapai, organiniai junginiai, kietosios dalelės, produktų likučiai, paviršinio aktyvumo medžiagų patekimas į aplinką (ypač plovimo operacijų metu), nuotekų susidarymas. Taip pat galimas ir šiukšlių patekimas į aplinką tvarkymo ir rūšiavimo metu, su veikla susijusio transporto ir mechanizmų keliamas triukšmas, oro tarša. Kultūros paveldui dėl šio atliekų tvarkymo būdo numatomos teigiamos pasekmės, nes sumažėtų atliekų šalinimas sąvartynuose, kurie sukelia vizualinę taršą. Su atliekų perdirbimu siejamos neigiamos pasekmės dėl perdirbimo metu išskiriamų teršalų yra nepalyginamai mažesnės, nei tos, kurį sukelia atliekų šalinimas sąvartynuose ar deginant.

Su atliekų tvarkymo veiklomis susiję transporto srautai

Visi atliekų tvarkymo būdai yra daugiau ar mažiau susiję su transporto srautų pokyčiais ir autotransporto bei mechanizmų sukeliamu oro tarša, kvapais, degalų, tepalų ir pan. skysčių patekimu į aplinką, triukšmu. Tačiau daroma prielaida, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, t. y. reikšmingas transporto srautų padidėjimas neprognozuojamas ir pasekmės kultūros paveldui nenumatomos.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
1. Vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarančių atliekų kiekį ir kenksmingų medžiagų žaliavose ir produktuose	1.1. Skatinti vartotojus rinktis daugkartinius gaminius, naudoti produktus pakartotinai, remonto ir (ar) taisymo paslaugas	Pakartotinio naudojimo ir atliekų prevencijos skatinimas mažins susidarančių atliekų kiekį, todėl netiesiogiai mažins jų šalinimą sąvartynuose ar deginimą. Dėl to prognozuojamos netiesioginės teigiamos pasekmės kultūros paveldui, nes mažės prielaidų susidaryti vizualinei taršai plečiantis sąvartynų plotams ar oro užterštumui rūgštinius lietus sudarančiais elementais dėl atliekų deginimo. Tačiau teigiamų pasekmių reikšmingumas mažas, nes tiek sąvartynų įrengimas, ties atliekų deginimas vykdoma laikantis teisės aktų reikalavimų ir taikant modernias technologijas. Priemonės bus įgyvendinamos vietiniu lygiu, todėl prognozuojamas pasekmių erdvinis mastas – vietinis, tačiau visos kartu jos turės teigiamų pasekmių nacionaliniu mastu, nes bus nuolat vykdomos įgyvendinant parengtus norminius teisės aktus.	+	Nac. Viet. Nuolat. Netiesiog.
	1.2. Kovoti su šiukšlinimu, tvarkyti šiukšles	Taikomų priemonių visuma kultūros paveldui gali turėti didelio reikšmingumo teigiamas pasekmes, kartu su mažo reikšmingumo neigiamomis pasekmėmis. Dalis priemonių – šiukšlių rinkimo akcijos, viešųjų darbų programos – turės trumpalaikes tiesiogines pasekmes, nes bus tiesiogiai šalinamos šiukšlės prie kultūros ir gamtos paveldo objektų. Viešinimo kompanijos gali turėti netiesiogines trumpalaikes, įtraukimas į ugdymo programas – netiesiogines ilgalaikes pasekmes. Šios priemonės turėtų vietinio pobūdžio pasekmes. Teisės aktų pakeitimai dėl	++ + / -	Nac. Viet. Ilg. Trump.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>vienkartinių maišelių ir elektroninių gaminių pasų turėtų netiesiogines mažo reikšmingumo, tačiau nacionalinės apimties teigiamas pasekmes.</p> <p>Atliekų rūšiavimo infrastruktūros plėtra siejama su trumpalaikie tiesiogine mažo reikšmingumo neigiama pasekme kultūros paveldui, nes gali sukurti vizualinę taršą atskirų kultūros paveldo objektų aplinkoje. Viešųjų geriamo vandens stotelių tinklo plėtos, vykdomos atsižvelgiant į paveldosaugos reikalavimus, poveikis kultūros paveldui nenumatomas.</p>	0	Tiesiog. Netiesiog.
	1.3. Užtikrinti maisto švaistymo prevenciją, skatinti maisto atliekų prevenciją	<p>Prognozuojamos teigiamos (mažo reikšmingumo) pasekmės, nes šio uždavinio priemonės tiesiogiai ir netiesiogiai skatins maisto atliekų prevenciją ir šios rūšies atliekų susidarymą, todėl siejamos su tokių atliekų kiekio sumažėjimu, kas savo ruožtu netiesiogiai mažins į sąvartynus (kurie turi neigiamų vizualinių pasekmių kultūros paveldo ir viso kraštovaizdžio aplinkai) patenkančių tokių atliekų kiekį.</p> <p>Numatomos prevencijos priemonės lems kai kurių atliekų tvarkymo būdų apimčių mažėjimą, tokių kaip kompostavimas ar biodujų gamyba, kurie, nekontroliuojant taikomų reikalavimų, potencialiai gali turėti mažo reikšmingumo neigiamų pasekmių aplinkai, taip pat ir kultūros paveldui.</p> <p>Šio uždavinio priemonės iš dalies orientuotos įgyvendinti nacionaliniu lygmeniu (mokestinių lengvatų nustatymas), todėl gali būti prognozuojamas nacionalinis pasekmių erdvinis mastas. Atskirų priemonių (pvz., bendradarbiavimo platforma, beatliekių maisto gamybos inovacijų kūrimas) įgyvendinimo trukmė ribota finansavimo laikotarpiu, atskirų taupaus maisto vartojimo iniciatyvų ar</p>	+	Nac. Viet. Ilg. Vid. Trump. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		viešinimo kompanijų įgyvendinimo trukmė trumpalaikė, todėl tikėtina, kad jų įgyvendinimo sėkmė priklausys nuo vietiniu lygmeniu pakeistų visuomenės įpročių, kad taupaus maisto vartojimo įpročiai, bendradarbiavimo platformos, beatliekių maisto gamybos ir perdirbimo inovacijos, trumpos maisto tiekimo grandinės būtų praktikuojami ir pasibaigus plano galiojimui. Atsižvelgiant į tai, tikimasi įvairios trukmės netiesioginių vietinio lygmens pasekmių kultūros paveldui.		
	1.4. Skatinti ekologinį gaminių ir statinių projektavimą, diegti atliekų prevenciją užtikrinančius verslo modelius	Prognozuojama, kad šio uždavinio įgyvendinimui skirtos priemonės, skatinančios atliekų susidarymo prevenciją (tuo pačiu mažinant šalinimą plečiant sąvartynus ar deginimo metu išskiriant saugomų objektų būklei kenkiančias dujas), turės netiesiogines mažo reikšmingumo teigiamas pasekmes kultūros paveldui. Kadangi priemonių taikymas priklausys nuo verslo subjektų iniciatyvos, jų pasekmės numatomos vietinio lygmens; tikėtina, kad jos bus vidutinės ar ilgalaikės trukmės	+	Viet. Ilg. Vid. Netiesiog.
2. Atskirti susidarymo šaltinyje atliekas, kurias būtų galima paruošti pakartotinai naudoti arba perdirbti	2.1. Didinti gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir atsakomybę atliekų rūšiavimo srityje	Uždavinio priemonių įgyvendinimas, nukreiptas į vis dar nepakankamas atliekų rūšiavimo apimtis, sklandų ir tinkamą rūšiavimo atlikimą, taikomas vietiniu lygmeniu. Šio uždavinio įgyvendinimas siejamas su atliekų srauto nukreipimu iš sąvartynų į perdirbimą ar kompostavimą, todėl prognozuojamas mažo reikšmingumo teigiamas poveikis kultūros paveldui. Tinkamai, laikantis kitomis plano priemonėmis nustatytų reikalavimų, vykdomas biologinių atliekų kompostavimas, lyginant su kitais atliekų šalinimo būdais, neigiamo poveikio kultūros paveldui nesukeltų.	+	Viet. Vid. Trump. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	2.2. Gerinti atliekų rūšiavimo priemonių ir infrastruktūros prieinamumą	Atliekų rūšiavimo infrastruktūros plėtra sumažina mišrių atliekų srautus į sąvartynus ar pačios aplinkos teršimą stambiagabaritėmis atliekomis. Tai sukuria mažo reikšmingumo netiesiogines teigiamas pasekmes kultūros paveldui. Tačiau atliekų surinkimo infrastruktūros plėtra (statinių statyba) gali tiesiogiai neigiamai paveikti kultūros paveldo objektų – sukelti vizualinę taršą prie architektūros paveldo objektų, suardyti kultūros paveldo vietovių kultūrinį sluoksnį. Tai savo ruožtu, neužtikrinant paveldosaugos reikalavimų, gali turėti neigiamą poveikį. Atsižvelgiant į tai, galima prognozuoti, kad šio uždavinio įgyvendinimas sukels mažo reikšmingumo teigiamas ir neigiamas pasekmes, nors pastarųjų gali būti išvengta. Teisės aktų pakeitimai turėtų nacionalinio lygmens nuolatinio pobūdžio pasekmes. Praktinis priemonių įgyvendinimas turėtų vietinio lygmens pasekmių, kurių trukmė gali būti tiek trumpalaikė, tiek ilgalaikė.	+ / -	Nac. Viet. Ilg. Vid. Trump. Tiesiog. Netiesiog.
3. Skatinti paruošti atliekas naudoti pakartotinai	3.1. Tikrinant, valant ar taisant atliekomis tapusius produktus ar jų sudedamąsias dalis paruošti taip, kad jie būtų vėl tinkami naudoti be pradinio apdirbimo	Šio uždavinio įgyvendinimas siejamas su atliekų kiekiu, šalinamo sąvartynuose ar deginamo, sumažėjimu, todėl prognozuojamos mažo reikšmingumo teigiamos netiesioginės pasekmės kultūros paveldui ilgalaikiu ir vidutiniu laikotarpiu, kol, įgyvendinus kitas plane numatytas prevencines atliekų susidarymo priemones, išnyktų poreikis persikirstyti tokias atliekas. Nacionaliniu lygiu nustatyti pakartotino atliekomis tapusių produktų panaudojimo kriterijai būtų taikomi vietiniu lygiu. Šios kategorijos atliekų-produktų priėmimo vietų tinklo įrengimas, lyginant su kitose plano priemonėse numatytų atliekų surinkimo infrastruktūros įrengimu, poveikio kultūros paveldui neturėtų.	+	Nac. Viet. Ilg. Vid. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
4. Naudoti atliekas tos pačios arba kitos paskirties produktams ar medžiagoms gaminti	4.1. Skatinti paruošti atliekas perdirbti ir jas perdirbti	Atsižvelgiant į lyginamąsias kitų plano priemonių pasekmes, šio uždavinio pasekmės kultūros paveldui galėtų būti mažo reikšmingumo ir teigiamos, ir neigiamos. Teisės aktų pakeitimai dėl atliekų mokesčio, gamintojo atsakomybės ir kompostavimo sąlygų palengvinimo turėtų netiesiogines teigiamas nacionalinio lygmens nuolatinės pasekmes. Visos priemonės, nukreiptos skatinti kompostavimą, turės teigiamų pasekmių kultūros paveldui, nes mažina namų ūkiuose susidarančių atliekų (ir jomis užterštų kitų atliekų) šalinimo sąvartynuose apimtį, išvengiant sąvartynų plėtros gamtiniame ir kultūriniame kraštovaizdyje, gamtos ir kultūros objektų panoramose. Jeigu atliekų kompostavimas būtų vykdomas nekontroliuojant nustatytą reikalavimą, tai turėtų vietinio lygmens mažo reikšmingumo neigiamas pasekmes, nes dėl oro taršos sumažėtų netoli kompostavimo vietų esančių kultūros paveldo ir gamtos paveldo objektų patrauklumas lankymui, sumažėtų turizmo atnešamos pajamos šių objektų išsaugojimui. Parama atliekų perdirbimo infrastruktūros plėtrai gali turėti mažo reikšmingumo vietinio lygmens netiesiogines teigiamas pasekmes kultūros paveldui dėl mažėjančio atliekų šalinimo sąvartynuose, tačiau infrastruktūros plėtra, nesuderinta su taikomais gamtosaugos ir paveldosaugos reikalavimais, gali turėti mažo reikšmingumo vietinio lygmens tiesiogines ilgalaikes neigiamas pasekmes dalies kultūros paveldo objektų aplinkai dėl sukuriamos vizualinės taršos ar perdirbimo metu išsiskiriančių dujų, galinčių pakenkti architektūros paveldo objektams.	+ / -	Nac. Viet. Nuolat. Ilg. Tiesiog. Netiesiog.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	4.2. Skatinti naudoti antrines žaliavas	Antrinių žaliavų panaudojimo technologijos leistų sumažinti atliekų šalinimą sąvartynuose ar deginant, todėl finansinė parama galėtų turėti vidutinės ar ilgalaikės trukmės netiesiogines pasekmes vietiniu lygmeniu – dar viena priemonė apriboti atliekų šalinimą sąvartynuose, tuo mažinant aplinkos vizualinę taršą. Aplinkosauginių reikalavimų nustatymas viešųjų žaliųjų pirkimų vykdymui vertintinas kaip nacionalinio lygmens nuolatinės trukmės pasekmes sukelsiantis veiksmas. Abejos priemonės kultūros paveldui turės netiesiogines mažo reikšmingumo pasekmes.	+	Nac. Viet. Nuolat. Ilg. Vid. Netiesiog.
5. Kitoks atliekų naudojimas: naudoti netinkamas perdirbti atliekas taip mažinant atliekų keliamą grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai, sąvartynuose šalinamų atliekų kieki	5.1. Užtikrinti, kad energijai gauti būtų naudojamos nebetinkamos perdirbti ar pakartotinai naudoti energinę vertę turinčios atliekos	Šio uždavinio priemonėmis siekiama užtikrinti, kad tinkamos perdirbti atliekos nebūtų naudojamos energijai gauti, todėl siejamos su šalinamų ar deginamų atliekų srauto mažinimu, mažesnio pirminių žaliavų poreikiu. Kitokio atliekų naudojimo skatinimas turėtų mažo reikšmingumo teigiamas netiesiogines pasekmes kultūros paveldui, kurios pasireikštų nacionaliniu lygmeniu visoje šalies teritorijoje.	+	Nac. Nuolat. Netiesiog.
6. Atliekų šalinimas: atliekas, kurių nepavyksta išvengti, jų dalis ar medžiagas, kurių nepavyksta pakartotinai panaudoti, o vėliau – perdirbti ar kitaip panaudoti, šalinti nekeliant pavojaus visuomenės sveikatai ir aplinkai	6.1. Užtikrinti saugų asbesto atliekų šalinimą	Su namų ūkiuose susidarančio asbesto atliekų šalinimu siejamos didelio reikšmingumo teigiamos pasekmės kultūros ir gamtos paveldui. Dėl riboto finansavimo laikotarpio šios pasekmės būtų trumpalaikės, dėl įgyvendinimo galimybių – vietinio lygmens, tačiau tai būtų tiesioginis poveikis, nes asbesto atliekos kaupiasi daugelyje namų ūkių, kurių aplinkoje yra nemažai kultūros ar gamtos paveldo objektų ir sukuria vizualinę taršą.	++	Viet. Trump. Tiesiog.
7. Stiprinti atliekų prevencijos ir tvarkymo kontrolės sistemą	7.1. Kelti kvalifikaciją renkant ir apdorojant atliekų susidarymo ir tvarkymo duomenis	Teisės aktų tobulinimas, metodinės informacijos rengimas ir atliekų tvarkymo duomenų apdorojimo palaikymas turės teigiamas nuolatinio ir ilgalaikio pobūdžio pasekmes kitų plane numatytų atliekų	0	

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		mažinimo ir prevencijos priemonių rezultatyvumui, bet, atsižvelgiant į lyginamąsias kitų plano priemonių pasekmes, šio uždavinio pasekmės kultūros paveldui nenumatomos.		
	7.2. Griežtinti gaminių ir pakuočių gamintojų ir importuotojų veiklos kontrolę	Šio uždavinio priemonės, numatančios konkrečių atliekų šaltinių kontrolę, sumažins atliekų šalinimą sąvartynuose ar kitoje aplinkoje, tuo pačiu turės mažo reikšmingumo teigiamų pasekmių, kultūros paveldui, nes mažins prielaidas didėti vizualinei taršai. Pasekmių pobūdis – netiesioginis, kuris, priklausomai nuo vykdomos kontrolės efektyvumo pasireikš vietiniu lygiu.	+	Viet. Ilg. Netiesiog.
	7.3. Kelti aplinkos apsaugos kontrolės sistemos darbuotojų kvalifikaciją	Atliekų sektoriaus dalyvių mokymai siejami su tikėtinomis netiesioginėmis vietinėmis mažo reikšmingumo teigiamomis pasekmėmis kitų plane numatytų atliekų mažinimo ir prevencijos priemonių rezultatyvumui, bet, atsižvelgiant į lyginamąsias kitų plano priemonių pasekmes, šio uždavinio pasekmės kultūros paveldui nenumatomos.	0	

8.7. PASEKMĖS DIRVOŽEMIUI IR ŽEMĖS GELMĖMS

Siekiant Plane užsibrėžtų tikslų ir įgyvendinant jo uždavinius, numatoma įgyvendinti priemones, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai lems Lietuvoje susidarančių atliekų kiekius ir jų tvarkymo būdų pokyčius, todėl prieš pateikiant informaciją apie prognozuojamas kiekvieno uždavinio pasekmes, žemiau bendrai apžvelgiamos galimos pagrindinių atliekų tvarkymo būdų pasekmės dirvožemiui ir žemės gelmėms.

Atliekų šalinimas sąvartynuose

Atliekų šalinimas sąvartynuose yra priskiriamas prie reikšmingiausių neigiamų pasekmių aplinkai turinčių atliekų tvarkymo būdų, kadangi pavojingų cheminių medžiagų (sunkiųjų metalų ir kt.) akumuliacija turi tiesioginę neigiamą įtaką dirvožemio kokybei. Plano uždaviniai siejami su teigiamomis pasekmėmis žemės gelmėms ir dirvožemiui, kadangi mažėjant sąvartynų plotams mažės tiesioginis ir netiesioginis dirvožemio užterštumas, susijęs su SO₂ išsiskyrimu sąvartynuose ir „rūgščių lietų“ susidarymu. Taip pat mažės druskų, filtrato patekimas į aplinką, pavojingų medžiagų bioakumuliacija dirvožemyje ir galimas patekimas į gilesnius sluoksnius. Mažesnis atliekų kiekio šalinimas sąvartynuose teigiamai atsilieps dirvožemio būklei, kadangi mažėjant sąvartynų užimamiems plotams nesiplės urbanizuojami dirvožemio plotai, o tai leis siekti Dirvožemio strategijoje iki 2050 m. numatyto „no net land take“ („jokio žemės užėmimo“) tikslo.

Atliekų šalinimas deginimo įrenginiuose

Didėjant atliekų šalinimui kiekiui deginimo įrenginiuose, reikėtų naujos infrastruktūros. Bet kokia nauja infrastruktūra gali kelti pavojų žemės naudojimui ir dirvožemiui. Statybos veikla gali sukelti dirvožemio užterštumą ir dėl atsitiktinio teršalų patekimo, ir dėl padidėjusio transporto srauto. Taip pat atliekų deginimo veikla siejama su neigiamomis pasekmėmis dirvožemiui (išmetamas SO₂, NO_x (susidaro rūgštūs lietūs), vandenilio fluoridas ir chloridas, lakieji organiniai junginiai (LOJ), CO, CO₂, N₂O, dioksinai ir furanai, sunkieji metalai (ypač Zn, Pb, Cu, As), dujų nuosėdos ir jų iškritos: sieros, anglies ir azoto rūgštys, kietosios dalelės, metalai (Zn, Pb, Cu, As), dioksinai ir furanai, fluoridai, chloridai. Atliekų deginimas turi potencialias tiesiogines neigiamas pasekmes dirvožemiui dėl minėtų pavojingų medžiagų patekimo į dirvožemį ir gilesnius sluoksnius.

Atliekų kompostavimas (įskaitant kompostavimą vietoje ir biodujų gamybą)

Atliekų kompostavimo skatinimas ir kaip to rezultatas išaugę kompostavimo kiekiai yra tiesiogiai susiję su nauja infrastruktūra. Atliekų kompostavimo aikštelių įrengimui reikalingi privažiavimo keliai ir žemės sklypai pačioms aikštelėms įrengti. Dirvožemio strategijoje dirvožemio užėmimas ir izoliavimas nurodyti kaip neigiamą poveikį turintys veiksniai, kurių iki 2050 m siekiama atsisakyti arba sumažinti iki minimumo. Taip pat pabrėžtina, kad atliekų kompostavimo veikla siejama su tokiais pasekmių šaltiniais, kaip išmetamas CH₄, CO₂ ir oro tarša. Viena vertus, didėjantis kompostavimas gali turėti netiesioginių mažo reikšmingumo neigiamų pasekmių dirvožemiui, nes komposte esantys teršalai (metalai, organiniai junginiai, patogeninės bakterijos, grybeliai ir virusai) gali patekti į aplinką. Kita vertus, kompostavimas vietoje gali turėti teigiamų ilgalaikių pasekmių dėl mažėjančio atliekų šalinimo sąvartynuose. Bet kuriuos atveju, su atliekų kompostavimo veikla siejamos galimos pasekmės dirvožemiui yra mažo reikšmingumo, ypač lyginant su aukščiau aprašytais tokiais atliekų tvarkymo būdais kaip šalinimas sąvartynuose ar deginimas.

Atliekų perdirbimas (išskyrus kompostavimą)

Ilgajame laikotarpyje atliekų perdirbimas nacionaliniu mastu siejamas su teigiamomis pasekmėmis, kadangi mažesnis atliekų kiekio šalinimas sąvartynuose teigiamai atsilieps dirvožemio būklei. Statybos veikla gali sukelti dirvožemio užterštumą ir dėl atsitiktinio teršalų patekimo, ir dėl padidėjusio transporto srauto. Tačiau didėjant atliekų perdirbimo mastams,

mažės sąvartynų užimami plotai, bus mažiau urbanizuojamas natūralus dirvožemis, taip pat nereikės papildomos infrastruktūros, privažiavimo kelių, todėl mažės dirvožemio sandarinimo mastai. Atliekų perdirbimo skatinimas taip pat leis siekti Dirvožemio strategijoje iki 2050 m. numatyto „*no net land take*“ („jokio žemės užėmimo“) tikslo, o mažėjantys deginamų atliekų kiekiai mažins sukeltas potencialias neigiamas pasekmes dirvožemiui dėl metalų akumuliacijos, taršos dioksinais ir furanais.

Su atliekų tvarkymo veiklomis susiję transporto srautai

Visi atliekų tvarkymo būdai yra daugiau ar mažiau susiję su transporto srautų pokyčiais ir autotransporto bei mechanizmų sukeliama oro tarša, kvapais, degalų, tepalų ir pan. skysčių patekimu į aplinką, triukšmu. Didėjantys transporto srautai lemtų padidėjusią dirvožemio taršą dėl degalų ir tepalų patekimo ir turėtų neigiamų pasekmių dėl padidėjusios sunkiasvorio transporto veiklos (pvz., galimai pažeidžiamos dirvožemio dangos neurbanizuotose teritorijose. Tačiau daroma prielaida, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, t. y. reikšmingas transporto srautų padidėjimas neprognozuojamas, todėl su juo susijusios reikšmingos neigiamos pasekmės dirvožemiui ir žemės gelmėms nenumatomos.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
1. Vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarančių atliekų kiekį ir kenksmingų medžiagų žaliavose ir produktuose	1.1. Skatinti vartotojus rinktis daugkartinius gaminius, naudoti produktus pakartotinai, remonto ir (ar) taisymo paslaugas	<p>Skatinimas produktus naudoti pakartotinai, remontuoti ar taisyti ilgoje perspektyvoje turėtų mažinti susidarančių atliekų kiekį, todėl mažės ir jų šalinimo apimtys. Atliekų deginimas, šalinimas sąvartynuose yra priskiriami prie neigiamas pasekmes aplinkai turinčių būdu, kadangi pavojingų cheminių medžiagų (sunkiųjų metalų ir kt.) akumuliacija neigiamai ir tiesiogiai veikia dirvožemio kokybę. Todėl įgyvendinus šį plano uždavinį prognozuojamos tiesioginės teigiamos pasekmės žemės gelmėms ir dirvožemiui – mažėjant sąvartynų plotams ir atliekų deginimo apimtims mažės dirvožemio užterštumas, susijęs su mažėjančia oro tarša iš deginimo įrenginių.</p> <p>Priemonės bus įgyvendinamos vietiniu lygiu, todėl prognozuojamas pasekmių erdvinis mastas – vietinis.</p> <p>Taikant mokestines lengvatas bus skatinama pereiti prie tvaraus verslo modelio, gamybos ir prekybos procesus perorientuoti taip, kad būtų kuo daugiau mažinami su galutiniu produktu atsirandantys atliekų kiekiai, todėl tai turės ilgalaikes, nuolatinės teigiamas pasekmes.</p>	+	Netiesiog. Tiesiog. Viet. Ilg. Nuolat.
	1.2. Kovoti su šiukšlinimu, tvarkyti šiukšles	Valstybinės atliekų apskaitos duomenimis ^[1] , atliekų prevencijos veiksmai nėra pakankami skatinant mažesnę atliekų susidarymą namų ūkiuose, kas tiesiogiai koreliuoja su šiukšlinimu. Plane numatytos prevencijos priemonės, tokios kaip viešinio kampanijų įgyvendinimas, siekiant sumažinti plastikų naudojimą ar priemonės skatinančios kovą su šiukšlinimu turės netiesioginių, vidutinio reikšmingumo teigiamų		

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>pasekmių dirvožemiui ir žemės gelmėms, kadangi mažėjant šiukšlinimui, mažės pavojingų cheminių medžiagų patekimo į dirvožemį tikimybė. Tokios priemonės kaip <i>visuomeninių pilietinių šiukšlių rinkimo akcijų skatinimas ir šiukšlių rinkimo įtraukimas į viešųjų darbų programas</i> turės teigiamų tiesioginių vietinių pasekmių dėl dirvožemio taršos sumažinimo. Atkreiptinas dėmesys, kad dalis numatytų priemonių yra nacionalinio erdvinio masto; paminėtinos priemonės, susijusios su teisinio reglamentavimo pakeitimu, atliekų surinkimo infrastruktūros plėtra ar bešeimininkių padangų sutvarkymas. Pastarosios dvi priemonės gali turėti tiek teigiamų, tiek neigiamų pasekmių dirvožemiui, kadangi plečiant infrastruktūrą bus užimami nauji natūralaus dirvožemio plotai, didės transporto srautai, o tvarkant padangas neurbanizuotose teritorijose dėl sunkiasvorio transporto gali būti pažeidžiama natūrali dirvožemio danga.</p>	+ / -	<p>Tiesiog. Netiesiog. Viet. Nac. Trump. Nuolat.</p>
	1.3. Užtikrinti maisto švaistymo prevenciją, skatinti maisto atliekų prevenciją	Plane numatytos atliekų prevencijos priemonės, susijusios su maisto atliekų švaistymo mažinimu mažmeninės prekybos ir vartotojų lygmenyse, maisto dovanojimu ir kt., lems biologiškai skaidžių atliekų kiekio mažėjimą namų ūkiuose, prekybos ir paslaugų	+	<p>Netiesiog. Viet. Nac. Trump. Nuolatinės</p>

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>sektoriuje ir su tuo susijusias ŠESD mažėjimo tendencijas. Šios tendencijos turės netiesioginės įtakos organinę anglį kaupiančių gamtinių buveinių (miškų, pievų, pelkių, šlapžemių) atkūrimui, užtikrinant gerą jų ekologinę būklę ir siekui padidinti minėtų buveinių absorbuojamą didesnę ŠESD kiekį. Taip pat ŠESD mažinimas prisidės siekiant tikslų atstatyti pelkių hidrologinius režimus. Prognozuojama, kad prevencijos priemonės turės mažo reikšmingumo teigiamų netiesioginių pasekmių.</p> <p>Kadangi numatytos tiek regioninės, tiek visoje Lietuvoje veikiančios priemonės, jų įgyvendinimo pasekmės turės įtakos vietiniu ir nacionaliniu lygmeniu. Dalis priemonių yra numatytos Plano įgyvendinimo laikotarpiui, todėl priskiriamos prie trumpalaikių (viešinimo kompanijos, taupaus maisto vartojimo iniciatyvos), tačiau pasiekus trumpalaikių priemonių tikslus, tikėtina kad jų poveikis išliks ir turės teigiamo reikšmingumo nuolatinių pasekmių.</p>		
	1.4. Skatinti ekologinį gaminių ir statinių projektavimą, diegti atliekų prevenciją užtikrinančius verslo modelius	<p>Atliekų susidarymo mažinimas yra aukščiausias prioritetas, tačiau valstybinės atliekų apskaitos duomenimis ³⁸, 2014–2018 m. 17 kodu pažymėtų statybinių ir griovimo atliekų kiekis išaugo 60,2 proc. Remiantis Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis, surenkamų statybinių atliekų kiekis nemažėja: 2018 m.</p>	++	Tiesiog. Netiesiog. Nac. Nuolat.

³⁸ <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/atliekos/atlieku-apskaita/atlieku-apskaitos-duomenys>

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>betono atliekų surinkta 219,375 tūkst. t, o 2019 m. – 225,064 tūkst. t, medžio atliekų 2018 m. surinkta 5,004 tūkst. t, o 2019 m. – 6,435 tūkst. t.</p> <p>Lietuvoje vis dar vyrauja linijinės ekonomikos modelis, kai skatinamas gausus vartojimas, o gaminių, statybos produktų gamybai ir statiniams statyti naudojamos pirminės žaliavos. Ekologiškų statinių ir gaminių projektavimo skatinimas tiesiogiai prisideda prie atliekų šalinimo mažinimo kadangi pasiekus uždaviniuose numatytus sprendinius bus taupiau ir atsakingiau naudojami žemės ištekliai (žvyras, smėlis, molis), sunaudojama mažesnis kiekis pirminių žaliavų, perdirbamas platesnis spektras atliekų. Remiantis šia prielaida, prognozuojamos reikšmingos teigiamos uždavinio pasekmės žemės gelmėms.</p> <p>Be to, sumažėjus sąvartynų plotams, gali pagerėti bendruomenių žemės naudojimas, geologija ir dirvožemis, nes sumažėtų poreikis eksploatuoti naujus sąvartynus ir būtų mažinama filtrato keliamo rizika, kas taip pat leistų nacionaliniu lygmeniu pasiekti didelio reikšmingumo teigiamas, nuolatinės pasekmes.</p> <p>Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurios priemonės numatytos šiame uždavinyje neturės nei teigiamo nei neigiamo poveikio dirvožemiui žemės gelmėms.</p>	+	
			0	
2. Atskirti susidarymo šaltinyje atliekas, kurias būtų galima paruošti pakartotinai naudoti arba perdirbti	2.1. Didinti gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir atsakomybę atliekų rūšiavimo srityje	<p>Siekiant šio uždavinio tikslų, numatyta viena priemonė, susijusi su atliekų rūšiavimo kokybės stiprinimu ir dvi „minkštosios“ priemonės, kurias įgyvendinant bus organizuojamos rūšiavimo skatinimo kampanijos. Tai lems didesnius kiekius išrūšiuotų atliekų, kas taip pat tiesiogiai koreliuoja su didesniu atliekų perdirbimo kiekiu. Mažesnis atliekų kiekio šalinimas sąvartynuose teigiamai atsilieps dirvožemio būklei, kadangi mažėjant</p>	+	Netiesiog. Nac. Nuolat.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		sąvartynų užimamiems plotams nesiplės urbanizuojami dirvožemio plotai, o tai leis iki 2050 m. pasiekti Europos Sąjungos dirvožemio strategijoje numatyto „no net land take“ („jokio žemės užėmimo“) tikslo. Remiantis šia prielaida, galime prognozuoti nacionalinio lygmens, netiesiogines mažo reikšmingumo teigiamas pasekmes dirvožemiui. Įgyvendinus plane numatytus tikslus, šios priemonės nepraras aktualumo, todėl jas galima vertinti kaip nuolatinės trukmės.		
	2.2. Gerinti atliekų rūšiavimo priemonių ir infrastruktūros prieinamumą	Prognozuojama, kad šio uždavinio priemonės gali turėti tiek teigiamų, tiek neigiamų tiesioginių pasekmių dirvožemiui, kurių reikšmingumas vertinamas kaip mažas. Įgyvendinant priemones, numatoma plėsti trūkstančių didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių skaičių. Bet kokių infrastruktūros objektų įrengimas gali turėti tam tikrų neigiamų pasekmių dirvožemiui, ypač dėl jo užsandarinimo ir su tuo susijusių pagrindinių dirvožemio ekosisteminių paslaugų praradimo, kas lemia pvz., padidėjusią karščio salų susidarymo-ir miestuose kylančių potvynių riziką ^{39, 40} . Kadangi infrastruktūra yra planuojama ilgesniam nei 10 metų laikotarpiui, manoma kad pasekmės dirvožemiui gali būti ilgalaikės. Nors infrastruktūros projektai ir gali turėti mažo reikšmingumo neigiamų pasekmių, atliekų rūšiavimo priemonių ir infrastruktūros prieinamumo gerinimas turės ir teigiamų pasekmių, nes buityje susidarančių pavojingų atliekų šalinimas taps labiau	+ / -	Netiesiog. Nac. Ilg.

³⁹ Pistocchi A. et al (2015), Soil sealing and flood risks in the plains of Emilia-Romagna, Italy.

⁴⁰ Europos Komisija (2012), In depth report: soil sealing

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		kontroliuojamas, o tai sumažins pavojingų atliekų nusikalstamą išmetimą gamtoje, kas teigiamai veiks dirvožemio ir žemės gelmių būklę.		
3. Skatinti paruošti atliekas naudoti pakartotinai	3.1. Tikrinant, valant ar taisant atliekomis tapusius produktus ar jų sudedamąsias dalis paruošti taip, kad jie būtų vėl tinkami naudoti be pradinio apdirbimo	Šio uždavinio priemonės numato žiedinės ekonomikos skatinimą. Pakartotinis atliekų naudojimo skatinimas teigiamai veiks dirvožemį ir žemės gelmes. Optimizavus elektroninės įrangos, baldų, tekstilės pramonę, sumažės šių sektorių atliekų kiekiai sąvartynuose ir deginimo įrenginiuose, kas nors ir netiesiogiai, bet teigiamai paveiks dirvožemį dėl kenksmingų medžiagų dirvožemyje kaupimosi sumažėjimą. Be to, informavimo ir prevencijos priemonės, skatinančios atliekų rūšiavimą, padės sumažinti dioksidų, furanų kiekį, patenkantį į orą ir dirvožemį. Kadangi šias priemones planuojama įgyvendinti tobulinant teisinį reglamentavimą, numatomos nuolatinės netiesioginės nacionalinio lygmens pasekmės. Tačiau, kaip ir 2.2 uždavinio atveju, pakartotinai naudoti paruoštų atliekų priėmimo vietų-stotelių tinklo įrengimas reikalaus dirvožemio užstatymo ir lems jo sandarinimą, kas gali turėti tiesioginių neigiamų mažo reikšmingumo pasekmių.	++	Tiesiog. Netiesiog. Nac. Ilg.
			+ / -	
			0	
4. Naudoti atliekas tos pačios arba kitos paskirties produktams ar medžiagoms gaminti	4.1. Skatinti paruošti atliekas perdirbti ir jas perdirbti	Šio uždavinio priemonės ilgalaikėje perspektyvoje leis mažinti deginamų ir sąvartynuose šalinamų atliekų kiekius. Tai turės netiesioginių vidutinio reikšmingumo nuolatinių pasekmių dirvožemiui ir žemės gelmėms dėl sumažėjusio sunkiųjų metalų, dioksinų ir furanų patekimo į orą, o tuo pačiu ir į dirvožemį.	++	Tiesiog. Netiesiog. Nac. Nuolat.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		Tačiau, planuojant finansuoti atliekų paruošimo perdirbti ir perdirbimo infrastruktūros modernizavimą ir plėtrą, tikėtinos ir trumpalaikės neigiamos mažo reikšmingumo pasekmės, nes bet kokia nauja infrastruktūra gali kelti pavojų žemės naudojimui ir dirvožemiui dėl jo sandarinimo, atsitiktinio užteršimo, transporto srautų padidėjimo. Tačiau prognozuojama, kad taikant šioje ataskaitoje nurodytas pasekmių sumažinimo priemones, net ir mažo reikšmingumo neigiamos pasekmės bus sumažintos iki neutralių.	+ / -	
	4.2. Skatinti naudoti antrines žaliavas	Numatytas skatinimas plėsti žaliųjų pirkimų spektrą, įtraukiant privalomus tvarumo, energijos taupymo, reikalavimo pakartotinai naudoti, perdirbamumo, antrinių žaliavų naudojimo kriterijus, leis sutaupyti pirminių žaliavų poreikį, taip taupant ir Lietuvoje turimas naudingąsias iškasenas (smėlį, žvyrą, molį). Priemonės turės mažo reikšmingumo netiesioginių teigiamų pasekmių. Reikalavimai turės atsispindėti teisinėje bazėje, todėl teigiamos pasekmės bus nuolatinio pobūdžio ir taikomas nacionaliniu erdviniu mastu. Įgyvendinant uždavinį neigiamų pasekmių dirvožemiui nenumatoma, kadangi neprognozuojamas naujų teritorijų užstatymas ar transporto srautų padidėjimas.	+	Netiesiog. Nac. Nuolat.
5. Kitoks atliekų naudojimas: naudoti netinkamas perdirbti atliekas taip mažinant atliekų keliamą grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai, sąvartynuose šalinamų atliekų kiekį	5.1. Užtikrinti, kad energijai gauti būtų naudojamos nebetinkamos perdirbti ar pakartotinai naudoti energinę vertę turinčios atliekos	Šio uždavinio priemonėmis siekiama užtikrinti, kad tinkamos perdirbti atliekos nebūtų naudojamos energijai gauti, todėl siejamos su šalinamų ar deginamų atliekų srauto mažinimu, mažesnio pirminių žaliavų poreikiu, dėl ko netiesiogiai mažės dirvožemio užterštumas, susijęs su mažėjančia oro ir vandens tarša.	+	Netiesiog. Nac. Nuolat.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
6. Atliekų šalinimas: atliekas, kurių nepavyksta išvengti, jų dalis ar medžiagas, kurių nepavyksta pakartotinai panaudoti, o vėliau – perdirbti ar kitaip naudoti, šalinti nekeliant pavojaus visuomenės sveikatai ir aplinkai	6.1. Užtikrinti saugų asbesto atliekų šalinimą	Igyvendinus priemonę numatomos reikšmingos teigiamos pasekmės dirvožemiui ir žemės gelmėms, nes šiuo metu daug namų ūkiu sandėliuoja asbesto turinčias statybines medžiagas netinkamai, – tą lemia mokamas jų pridavimas į stambiagabaritinių atliekų aikšteles. Netinkamas cheminių pavojingų medžiagų turinčių atliekų sandėliavimas gali lemti nekontroliuojamą tokių medžiagų patekimą į dirvožemį ir vandenį. Investicijos, kurias planuojama skirti užtikrinant saugų asbesto atliekų šalinimui skatins gyventojus saugiai ir pagal galiojančius teisės aktus atsikratyti asbesto atliekų, o tai padės išvengti dirvožemio taršos, atkurti natūralias jo funkcijas ir turės reikšmingų ilgalaikių pasekmių dirvožemio būklei.	++	Tiesiog. Nac. Nuolat.
7. Stiprinti atliekų prevencijos ir tvarkymo kontrolės sistemą	7.1. Kelti kvalifikaciją renkant ir apdorojant atliekų susidarymo ir tvarkymo duomenis	Teisės aktų, susijusių su atliekų apskaitos metodika tobulinimas ar skiriamas finansavimas atliekų IT sistemų palaikymui yra teorinės priemonės, skirtos tobulinti atliekų apskaitos teisinę bazę ir neturinčios tiesioginio ar netiesioginio ryšio su dirvožemio ar žemės gelmių būkle, todėl pasekmės šiems aplinkos komponentams neprognozuojamos.	0	
	7.2. Griežtinti gaminių ir pakuočių gamintojų ir importuotojų veiklos kontrolę	Gaminių ir pakuočių gamintojų ir (ar) importuotojų organizacijų gamybos veiklos ir padangų atliekų tvarkymo sistemos kontrolės stiprinimas turės reikšmingų netiesioginių pasekmių dirvožemio būklei. Kontrolės stiprinimas turėtų leisti išvengti tokių avarijų, kaip 2019 m. kilęs Alytaus padangų perdirbimo gamyklos gaisras. Gaisro pasekmės buvo reikšmingai neigiamos visiems aplinkos komponentams, įskaitant ir dirvožemį. Galima prognozuoti, kad aplinkos taršos ir kontrolės sistemų stiprinimas užkirs kelią taršos incidentams, nekontroliuojamam taršos patekimui į	++	Netiesiog. Nac. Nuolat.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		aplinką ir tuo pačiu dirvožemį bei žemės gelmes. Todėl šios investicijos turės teigiamų kaupiamojo pobūdžio pasekmių visų aplinkos elementų, įskaitant dirvožemį bei žemės gelmes, apsaugai, bus geriau užtikrinamas tinkamas principo „teršėjas moka“ įgyvendinimas.		
	7.3. Kelti aplinkos apsaugos kontrolės sistemos darbuotojų kvalifikaciją	Tobulinti kontrolės sistemos darbuotojų kompetenciją yra vienas pagrindinių uždavinių, siekiant užtikrinti reikiamą aplinkos apsaugos reikalavimų laikymąsi. Stiprinant aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, bus operatyviau išaiškinami neteisėtos aplinkos taršos atvejai, o tai tiesiogiai susiję su aplinkos elementų būklės gerinimu. Gerosios praktikos keitimasis su ES ar trečiųjų šalių pareigūnais leis šalyje įgyvendinti naujausius ir geriausius aplinkos apsaugos kontrolės mechanizmus, o tai turės netiesiogines teigiamas pasekmes dirvožemio ir žemės gelmių būklei.	+	Kaup. Netiesiog. Nac

8.8. PASEKMĖS ANTROPOGENINIAMS MATERIALINIAMS IŠTEKLIAMS

Siekiant Plane užsibrėžtų tikslų ir įgyvendinant jo uždavinius, numatoma įgyvendinti priemones, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai lems Lietuvoje susidarančių atliekų kiekius ir jų tvarkymo būdų pokyčius, todėl prieš pateikiant informaciją apie prognozuojamas kiekvieno uždavinio pasekmes, žemiau bendrai apžvelgiamos galimos pagrindinių atliekų tvarkymo būdų pasekmės antropogeniniams materialiniams ištekliams.

Atliekų šalinimas sąvartynuose

Mokslinėje ir metodinėje SPAV literatūroje atliekų šalinimo sąvartynuose veikla siejama su keliomis pasekmių antropogeniniams materialiniams ištekliams (AMI) rūšimis. Sąvartynų įrengimas siejamas su didelio ploto žemės sklypų poreikiu. Svarbu paminėti, kad šie atliekų tvarkymo infrastruktūros objektai ne tik fiziškai užima didelį plotą, bet ir lemia paties sklypo ir aplinkinių sklypų žemės naudojimo apribojimus, nustatant specialiąsias žemės naudojimo sąlygas ir įsteigiant sanitarines apsaugos zonas. Sąvartyno kaimynystė dažniausiai turi neigiamų pasekmių ir artimoje aplinkoje esančio nekilnojamojo turto vertei.

Atliekų šalinimas sąvartynuose gali turėti potencialių neigiamų pasekmių pastatų ir kitų antropogeninių objektų būklei dėl į aplinką patenkančių rūgštinių teršalų. Didelė dalis sąvartynuose susidarančių teršalų savo savybėmis ir prigimtimi yra rūgštys, arba procesų ore metu pavirsta rūgštimis. Tokių teršalų pavyzdžiai yra sieros dioksidas, kuris pavirsta sulfite rūgštimi, ir azoto oksidas, pavirstantis nitritine rūgštimi. Yra duomenų, kad vietovėse, kur yra šių teršalų, statybinių medžiagų nusidėvėjimo rodikliai buvo 10–100 kartų didesni nei vietovėse, kuriose šių teršalų nėra⁴¹.

Paminėtina ir vibracija, kurią sukelia sąvartyno eksploatacijos lemiami transporto srautai. Vibracijų intensyvumas priklauso nuo įvairių faktorių, pavyzdžiui, transporto priemonės tipo, svorio, dirvožemio tankio, atstumo tarp pastato (ar kito antropogeninio objekto) ir kelio ir kt. Vibracija gali būti įtrūkimų pastatų sienose ir lubose priežastimi, sukelti žalą mūrai ir pamatams, tačiau nustatyti galimo poveikio mastą yra labai sudėtinga.

Atliekų šalinimas deginimo įrenginiuose

Kaip ir sąvartynų atveju, atliekų deginimo įrenginiams reikalingi didelio ploto žemės sklypai, jų įrengimas lemia paties sklypo ir aplinkinių sklypų žemės naudojimo apribojimus, nustatant specialiąsias žemės naudojimo sąlygas ir įsteigiant sanitarines apsaugos zonas. Atliekų deginimo įrenginio kaimynystė dažniausiai turi neigiamų pasekmių artimoje aplinkoje esančio nekilnojamojo turto vertei.

Atliekų deginimo įrenginių eksploatavimas gali turėti potencialių neigiamų pasekmių pastatų ir kitų antropogeninių objektų būklei dėl į aplinką patenkančių rūgštinių teršalų, susijusio kelių transporto vibracijos.

Atliekų kompostavimas (įskaitant kompostavimą vietoje ir biodujų gamybą)

Atliekų kompostavimo aikštelių įrengimui taip pat reikalingi žemės sklypai, o žemės naudojimo apribojimai tiesiogiai susiję su kompostuojamų atliekų rūšimi (maisto atliekos, gamybinės kilmės biologiškai skaidžios atliekos, gyvūninės kilmės šalutiniai produktai, nuotekų dumblas), nes nuo to priklauso nustatomos sanitarinės apsaugos zonos (SAZ) dydis. Kaip ir kitų atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų atveju, kompostavimo aikštelės įrengimas gali turėti neigiamų pasekmių artimoje aplinkoje esančio nekilnojamojo turto vertei ir

⁴¹ Watkiss, P et al (2000) Oro taršos poveikis statybinėms medžiagoms, 2000 m. rugsėjo mėn.

<https://www.researchgate.net/profile/Mike->

[Holland/publication/268030572_IMPACTS_OF_AIR_POLLUTION_ON_BUILDING_MATERIALS/links/560102f408aec948c4fa9793/IMPACTS-OF-AIR-POLLUTION-ON-BUILDING-MATERIALS.pdf](https://www.researchgate.net/publication/268030572_IMPACTS_OF_AIR_POLLUTION_ON_BUILDING_MATERIALS/links/560102f408aec948c4fa9793/IMPACTS-OF-AIR-POLLUTION-ON-BUILDING-MATERIALS.pdf)

potencialių neigiamų pasekmių pastatų ir kitų antropogeninių objektų būklei dėl susijusio kelių transporto sukeltos vibracijos.

Tačiau reikia pabrėžti, kad su atliekų kompostavimo veikla siejamos galimos pasekmės AMI yra mažo reikšmingumo, ypač lyginant su aukščiau aprašytais tokiais atliekų tvarkymo būdais kaip šalinimas sąvartynuose ar deginimas.

Atliekų perdirbimas (išskyrus kompostavimą)

Pripažįstama, kad šis atliekų tvarkymo būdas yra žymiai palankesnis aplinkai ir žmonių sveikatai nei deginimas ar šalinimas sąvartynuose, ypač atsižvelgiant į tai, kad, perdirbant atliekas, sutaupoma iki 4 kartus daugiau energijos nei jos gaunama deginant, o perdirbimo metu gautos žaliavos naudojamos gamyboje, taupant išteklius ir pirmines žaliavas, kurių gavyba ir gamyba susijusi su reikšmingomis neigiamomis pasekmėmis.

Tačiau kaip ir kitų atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų atveju, atliekų perdirbimo aikštelės įrengimas gali lemti žemės naudojimo apribojimus, turėti neigiamų pasekmių artimoje aplinkoje esančio nekilnojamojo turto vertei ir potencialių neigiamų pasekmių pastatų ir kitų antropogeninių objektų būklei dėl susijusio kelių transporto sukeltos vibracijos.

Su atliekų tvarkymo veiklomis susiję transporto srautai

Visi atliekų tvarkymo būdai yra daugiau ar mažiau susiję su transporto srautų pokyčiais ir autotransporto bei mechanizmų sukeliamą taršą, triukšmą ir vibraciją, tačiau daroma prielaida, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, t. y. reikšmingas transporto srautų padidėjimas neprognozuojamas.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
1. Vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarančių atliekų kiekį ir kenksmingų medžiagų žaliavose ir produktuose	1.1. Skatinti vartotojus rinktis daugkartinius gaminius, naudoti produktus pakartotinai, remonto ir (ar) taisymo paslaugas	<p>Pakartotinio naudojimo ir atliekų prevencijos skatinimas mažins susidarančių atliekų kiekį, todėl netiesiogiai mažins jų šalinimą didžiausias neigiamas pasekmės antropogeniniams materialiniams ištekliams (AMI) turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas. Dėl mažesnio susidarančių atliekų kiekio mažės jų surinkimo ir tvarkymo infrastruktūros ir tokiai infrastruktūrai reikalingų naujų žemės sklypų poreikis. Todėl sumažinama neigiamų pasekmių AMI tikimybė dėl žemės naudojimo apribojimų nustatant specialiąsias žemės naudojimo sąlygas, artimoje atliekų tvarkymo objektų aplinkoje esančio nekilnojamojo turto nuvertėjimo, neigiamų pasekmių pastatams ir kitiems antropogeninių išteklių objektams dėl aplinkos rūgštėjimo, susijusio su sieros ir azoto oksidų išmetimu. Remiantis šiomis prielaidomis, prognozuojamos netiesioginės mažo reikšmingumo teigiamos pasekmės AMI.</p> <p>Priemonės bus įgyvendinamos vietiniu lygiu, todėl prognozuojamas pasekmių erdvinis mastas – vietinis, tačiau visos kartu jos turės teigiamų pasekmių nacionaliniu mastu.</p> <p>Atliekų prevenciją skatinančios priemonės yra nuolatinės, todėl prognozuojamos nuolatinės pasekmės.</p>	+	Netiesiog. Viet. Nac. Nuolat.
	1.2. Kovoti su šiukšlinimu, tvarkyti šiukšles	Įgyvendinant uždavinį numatomos tiesioginio šiukšlių pašalinimo iš aplinkos akcijos, švietimo ir ugdymo programos, teisiniai reikalavimai, sumažinantys taršą pakuočių atliekomis. Nors šio uždavinio įgyvendinimas bendrai siejamas su teigiamomis pasekmėmis aplinkai, pasekmės konkrečiai AMI neprognozuojamos.	0	

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	1.3. Užtikrinti maisto švaistymo prevenciją, skatinti maisto atliekų prevenciją	<p>Dėl uždavinio įgyvendinimo prognozuojamas susidarančių maisto atliekų kiekio mažėjimas, atitinkamai mažės stambių atliekų surinkimo ir tvarkymo infrastruktūros objektų (ypač kompostavimo ir (ar) biodujų gamybos objektų) ir tokiems objektams reikalingų žemės sklypų poreikis. Atitinkamai, bus išvengiama tokių neigiamų pasekmių AMI kaip žemės naudojimo apribojimai nustatant specialiąsias žemės naudojimo sąlygas ir artimoje atliekų tvarkymo objektų aplinkoje esančio nekilnojamojo turto nuvertėjimas.</p> <p>Be to, maisto atliekų kiekio sumažėjimas netiesiogiai mažins į sąvartynus (kurie turi neigiamų pasekmių AMI) patenkančių tokių atliekų kiekį.</p> <p>Remiantis šiomis prielaidomis, prognozuojamos netiesioginės mažo reikšmingumo teigiamos pasekmės AMI.</p> <p>Uždavinio priemonės įgyvendinamos visoje šalyje, todėl prognozuojamas nacionalinis pasekmių erdvinis mastas.</p> <p>Tikimasi, kad įdiegtos prevencijos priemonės bus taikomos net ir Planui baigus galioti (pvz., išliks taupaus maisto vartojimo įpročiai, bendradarbiavimo platformos, beatliekių maisto gamybos ir perdirbimo inovacijos, trumpos maisto tiekimo grandinės), todėl teigiamos pasekmės bus ilgalaikės ir (arba) nuolatinės.</p>	+	Netiesiog. Nac. Ilg. Nuolat.
	1.4. Skatinti ekologinį gaminių ir statinių projektavimą, diegti atliekų prevenciją užtikrinančius verslo modelius	Skatinamas žiedinės ekonomikos principų įgyvendinimas, atliekų susidarymo prevencija ir išteklių naudojimo mažinimas. Tai siejama su atliekų kiekio ir atliekų surinkimo ir tvarkymo infrastruktūros objektų poreikio mažėjimu. Atitinkamai, bus išvengiama tokių neigiamų pasekmių AMI kaip žemės naudojimo apribojimai nustatant specialiąsias žemės		

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>naudojimo sąlygas ir artimoje atliekų tvarkymo objektų aplinkoje esančio nekilnojamojo turto nuvertėjimas.</p> <p>Remiantis šiomis prielaidomis, prognozuojamos netiesioginės mažo reikšmingumo teigiamos pasekmės AMI.</p> <p>Priemonės įgyvendinamos visoje šalyje, todėl prognozuojamas nacionalinis pasekmių erdvinis mastas.</p> <p>Įgyvendintos priemonės nepraras aktualumo ir Planui baigus galioti, todėl prognozuojamos ilgalaikės ir (arba) nuolatinės pasekmės.</p>	+	Netiesiog. Nac. Ilg. Nuolat.
2. Atskirti susidarymo šaltinyje atliekas, kurias būtų galima paruošti pakartotinai naudoti arba perdirbti	2.1. Didinti gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir atsakomybę atliekų rūšiavimo srityje	<p>Šio uždavinio priemonės skatins atliekų rūšiuojamąjį surinkimą „minkštosiomis“ priemonėmis: vykdamas viešinimo kampanijas, stiprinant surinkimo kokybės kontrolę ir pan., todėl numatoma, kad didės rūšiuotų atliekų surinkimo ir perdirbimo bei pakartotinio naudojimo apimtys ir mažės šalinimo apimtys neigiamas pasekmes AMI turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas.</p> <p>Remiantis šia prielaida, galima prognozuoti netiesiogines mažo reikšmingumo teigiamas pasekmes AMI.</p> <p>Priemonės įgyvendinamos visoje šalyje, todėl prognozuojamas nacionalinis pasekmių erdvinis mastas.</p> <p>Įgyvendintos priemonės nepraras aktualumo ir Planui baigus galioti, todėl prognozuojamos ilgalaikės ir (arba) nuolatinės trukmės pasekmės.</p>	+	Netiesiog. Nac. Ilg. Nuolat.
	2.2. Gerinti atliekų rūšiavimo priemonių ir infrastruktūros prieinamumą	Numatoma skatinti atliekų rūšiuojamąjį surinkimą „kietosiomis“ priemonėmis, pvz., didinant didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių skaičių, plečiant maisto-virtuvės atliekų ir buityje susidarancios tekstilės		

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>bei pavojingųjų atliekų rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūrą. Kai kurių šios infrastruktūros objektų įrengimui reikės papildomų žemės sklypų, todėl galimos neigiamos pasekmės AMI dėl žemės naudojimo apribojimų nustatant specialiąsias žemės naudojimo sąlygas ir artimoje aplinkoje esančio nekilnojamojo turto nuvertėjimo. Šių pasekmių galima išvengti ar jas sumažinti parenkant tinkamas rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūros objektų vietas ir panaudojant esamų atliekų surinkimo infrastruktūros objektų teritorijas (žemės sklypus).</p> <p>Kita vertus, atliekų rūšiavimas mažins atliekų šalinimo apimtis neigiamas pasekmes AMI turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas.</p> <p>Remiantis šiomis prielaidomis, numatomos bendros neutralios pasekmės AMI.</p>	0	
3. Skatinti paruošti atliekas naudoti pakartotinai	3.1. Tikrinant, valant ar taisant atliekomis tapusius produktus ar jų sudedamąsias dalis paruošti taip, kad jie būtų vėl tinkami naudoti be pradinio apdirbimo	<p>Prognozuojama, kad pakartotinio atliekų naudojimo skatinimas mažins atliekų šalinimo apimtis neigiamas pasekmes AMI turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas.</p> <p>Kita vertus, viena šio uždavinio priemonių – plėsti atliekų, tinkamų paruošti pakartotinai naudoti, priėmimo vietų (stotelių) tinklą, lems naujų atliekų priėmimo infrastruktūros objektų įrengimą, ir su tuo susijusias neigiamas pasekmes AMI dėl žemės naudojimo apribojimų.</p> <p>Potencialių neigiamų pasekmių reikšmingumą numatoma sumažinti parenkant tinkamas rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūros objektų vietas ir panaudojant esamų atliekų surinkimo infrastruktūros objektų teritorijas (žemės sklypus).</p>	0	

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		Remiantis šiomis prielaidomis, numatomos bendros neutralios pasekmės AMI.		
4. Naudoti atliekas tos pačios arba kitos paskirties produktams ar medžiagoms gaminti	4.1. Skatinti paruošti atliekas perdirbti ir jas perdirbti	Šio uždavinio įgyvendinimo lemiamas perdirbamų atliekų kiekio didėjimas leis sumažinti atliekų šalinimo apimtis neigiamas pasekmes AMI turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas. Viena šio uždavinio priemonių skirta finansuoti atliekų paruošimo perdirbti ir perdirbimo infrastruktūros modernizavimą ir plėtrą, todėl lems naujų infrastruktūros objektų atsiradimą ir su tuo susijusias neigiamas pasekmes AMI dėl žemės naudojimo apribojimų. Potencialių neigiamų pasekmių reikšmingumą numatoma sumažinti parenkant tinkamas rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūros objektų vietas ir panaudojant esamų atliekų surinkimo infrastruktūros objektų teritorijas (žemės sklypus). Remiantis šiomis prielaidomis, numatomos bendros neutralios pasekmės AMI.	0	
	4.2. Skatinti naudoti antrines žaliavas	Šio uždavinio priemonės numato paramą visoje šalyje diegiant technologijas, užtikrinančias didesnio antrinių žaliavų kiekio gaminiuose naudojimą ir viešųjų žaliųjų pirkimų aplinkosauginių reikalavimų tobulinimą, įtraukiant privalomus tvarumo, energijos taupymo, reikalavimo pakartotinai naudoti, perdirbamumo, antrinių žaliavų naudojimo kriterijus. Antrinių žaliavų naudojimo kiekių didinimas leis sumažinti atliekų šalinimo apimtis neigiamas pasekmes AMI turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas; leis taupyti išteklius ir pirmines žaliavas. Atsižvelgiant į šias prielaidas, prognozuojamos teigiamos netiesioginės nacionalinio masto ir mažo reikšmingumo pasekmės AMI.	+	Netiesiog. Nac. Ilg. Nuolat.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		Preliminari pagal šią priemonę įdiegtų technologijų eksploatavimo trukmė sieks 10–20 m., todėl prognozuojamos ilgalaikės pasekmės. Teisės aktų tobulinimo teigiamos pasekmės bus nuolatinės.		
5. Kitoks atliekų naudojimas: naudoti netinkamas perdirbti atliekas taip mažinant atliekų keliamą grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai, sąvartynuose šalinamų atliekų kieki	5.1. Užtikrinti, kad energijai gauti būtų naudojamos nebetinkamos perdirbti ar pakartotinai naudoti energinę vertę turinčios atliekos	Šio uždavinio priemonėmis siekiama užtikrinti, kad tinkamos perdirbti atliekos nebūtų naudojamos energijai gauti, todėl siejamos su šalinamų ar deginamų atliekų srauto mažinimu, mažesnio pirminių žaliavų poreikiu, dėl ko netiesiogiai mažės naujų sąvartynų ar deginimo įrenginių poreikis, kas savo ruožtu siejama su netiesioginėmis mažo reikšmingumo teigiamomis pasekmėmis AMI. Priemonių pasekmės bus nuolatinės ir nacionalinio erdvinio masto, nes numatytas teisės aktų rengimas ir kontrolės griežtinimas taikomas visoje šalyje.	+	Netiesiog. Nac. Nuolat.
6. Atliekų šalinimas: atliekas, kurių nepavyksta išvengti, jų dalis ar medžiagas, kurių nepavyksta pakartotinai panaudoti, o vėliau – perdirbti ar kitaip naudoti, šalinti nekeliant pavojaus visuomenės sveikatai ir aplinkai	6.1. Užtikrinti saugų asbesto atliekų šalinimą	Šiam uždaviniui įgyvendinti numatoma tik viena priemonė – „finansuoti namų ūkiuose susidarančių asbesto atliekų šalinimą“, kuri leistų tinkamai šalinti tokias atliekas. Galima teigti, kad ši priemonė tiesiogiai prisidės prie pastatų būklės gerinimo, todėl prognozuojamos tiesioginės vidutinio-didelio reikšmingumo teigiamos pasekmės AMI. Priemonės bus įgyvendinamos vietiniu lygiu, todėl prognozuojamas pasekmių erdvinis mastas – vietinis, tačiau visos kartu jos turės teigiamų pasekmių nacionaliniu mastu. Priemonės įgyvendinamos Plano galiojimo laikotarpiu, todėl prognozuojamos trumpalaikės pasekmės.	++	Tiesiog. Viet. Nac. Trump.
7. Stiprinti atliekų prevencijos ir tvarkymo kontrolės sistemą	7.1. Kelti kvalifikaciją renkant ir apdorojant atliekų susidarymo ir tvarkymo duomenis	Šio uždavinio įgyvendinimo priemonės apima teisės aktų tobulinimą, metodinės informacijos parengimą, mokymų organizavimą, informacinių apskaitos ir kontrolės sistemų tobulinimą ir palaikymą. Nors	0	

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		priemonių įgyvendinimas padės tobulinti šalies atliekų tvarkymo sektorių ir netiesiogiai prisidės prie aplinkai ir žmogaus sveikatai palankesnės atliekų tvarkymo sistemos kūrimo, pasekmės AMI neprognozuojamos.		
	7.2. Griežtinti gaminių ir pakuočių gamintojų ir importuotojų veiklos kontrolę	Šio uždavinio priemonėmis siekiama stiprinti gaminių ir pakuočių gamintojų ir (ar) importuotojų organizacijų gamybos veiklos ir padangų atliekų tvarkymo sistemos kontrolę, todėl pasekmės AMI neprognozuojamos.	0	
	7.3. Kelti aplinkos apsaugos kontrolės sistemos darbuotojų kvalifikaciją	Šiam uždaviniui įgyvendinti numatoma tik viena priemonė – „finansuoti aplinkos apsaugos kontrolės institucijų darbuotojų kompetencijos tobulinimo mokymus“, kuri netiesiogiai prisidės prie aplinkai palankesnės atliekų tvarkymo sistemos kūrimo, tačiau pasekmės AMI neprognozuojamos.	0	

8.9. PASEKMĖS VISUOMENĖS SVEIKATAI

Siekiant Plane užsibrėžtų tikslų ir įgyvendinant jo uždavinius, numatoma įgyvendinti priemones, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai lems Lietuvoje susidarančių atliekų kiekius ir jų tvarkymo būdų pokyčius, todėl prieš pateikiant informaciją apie prognozuojamas kiekvieno uždavinio pasekmes, žemiau bendrai apžvelgiamos galimos pagrindinių atliekų tvarkymo būdų pasekmės visuomenės sveikatai.

Atliekų šalinimas sąvartynuose

Mokslinėje ir metodinėje SPAV literatūroje atliekų šalinimo sąvartynuose veikla siejama su šiais pasekmių šaltiniais⁴²: sąvartynų dujos ir jų degimo produktai (CH₄, CO₂, CO, NO_x, SO₂, kietosios dalelės, įvairūs mikroelementai (ypač metalai) ir jų junginiai), filtrato patekimas į aplinką (tarša įvairiais metalais (ypač Zn, Pb, Cu, As), druskomis, organiniais teršalais, įskaitant patvariuosius organinius teršalus, kvapų, dulkių susidarymas, mikroorganizmų kenkėjų ir parazitų veisimasis, šiukšlių patekimas į aplinką, triukšmas.

Atliekų šalinimas sąvartynuose gali turėti potencialių reikšmingų neigiamų pasekmių visuomenės sveikatai dėl į aplinką patenkančių (ypač dėl oro ir vandens taršos) pavojingų medžiagų ir kitų teršalų ir jų sąsajų su apsigimimais (ypač su vaisiaus augimo sulėtėjimu), astma, kitomis kvėpavimo sistemos ligomis, kraujotakos ligomis, vėžiniais susirgimais, tam tikrais atvejais – parazitų sukeliomomis ligomis^{43, 44, 45}. Paminėtinos ir neigiamos kvapų, dulkių pasekmės aplinkiniams gyventojams.

Atliekų šalinimas deginimo įrenginiuose

Atliekų deginimo veikla siejama su šiais pasekmių šaltiniais^{46, 47}: išmetamas SO₂, NO_x, vandenilio fluoridas ir chloridas, lakieji organiniai junginiai (LOJ), CO, CO₂, N₂O, dioksinai ir furanai, metalai (ypač Zn, Pb, Cu, As), kietosios dalelės, dulkės, kvapai; kaip atskiras pasekmių šaltinis minimos degimo dujų nuosėdos ir jų iškritos: sieros, anglies ir azoto rūgštys, kietosios dalelės, metalai (Zn, Pb, Cu, As), dioksinai ir furanai, fluoridai, chloridai. Tam tikrais atvejais paminėtinas ir aušinimo sistemos vandens išleidimas į aplinką.

Atliekų deginimas gali turėti potencialių neigiamų pasekmių visuomenės sveikatai,⁴⁸ dėl į aplinką patenkančių (ypač dėl oro ir vandens taršos) metalų, dioksinų ir furanų, kurie siejami su vėžiniais susirgimais, apsigimimais. Literatūroje minimos ir neigiamos triukšmo, kvapų, dulkių pasekmės aplinkiniams gyventojams.

Atliekų kompostavimas (įskaitant kompostavimą vietoje ir biodujų gamybą)

Atliekų kompostavimo veikla siejama su tokiais pasekmių šaltiniais, kaip išmetamas CH₄, CO₂, susidarantys kvapai, dulkės, galima tarša mikroorganizmais, grybeliais, endotoksinais, 1-3 β gliukanais ir su tuo susijusi įtaka susirgimams kvėpavimo sistemos ligomis (nedideliu

⁴² Enviro Consulting Ltd and University of Birmingham with Risk and Policy Analysts Ltd, Open University and Maggie Thurgood; Review of Environmental and Health Effects of Waste Management: Municipal Solid Waste and Similar Wastes; London 2004.

⁴³ WHO European Centre for Environment and Health (2000) Methods of Assessing Risk to Health from Exposure to Hazards Released from Waste Landfills. Lodz: WHO Regional Office for Europe.

⁴⁴ Federico M, Pirani M, Rashid I, et al. (2010) Cancer incidence in people with residential exposure to a municipal waste incinerator: An ecological study in Modena (Italy), 1991–2005. Waste Management 30: 1362-1370.

⁴⁵ Elliott P, Briggs D, Morris S, de Hoogh C, Hurt C, Jensen TK et al. Risk of adverse outcomes in populations living near landfill sites. BMJ 2001; 363–8.

⁴⁶ Allsopp M, Costner P and Johnston P (2001) Incineration and human health. State of knowledge of the impacts of waste incinerators on human health. Environmental Science and Pollution Research International 8: 141-145.

⁴⁷ Federico M, Pirani M, Rashid I, et al. (2010) Cancer incidence in people with residential exposure to a municipal waste incinerator: An ecological study in Modena (Italy), 1991–2005. Waste Management 30: 1362-1370.

⁴⁸ WHO (2015). Waste and human health: Evidence and needs. WHO Meeting Report, 5–6 November 2015, Bonn, Germany.

atstumu nuo kompostavimo įrenginių⁴⁹. Specifinis galimų pasekmių šaltinis yra potenciali tarša, susijusi su pagaminto komposto naudojimu: jame esantys teršalai (metalai, organiniai junginiai, patogeninės bakterijos (pvz. *Salmonella*, *E. Coli* rūšių), grybeliai ir virusai) gali patekti į aplinką, gyvūnų mitybos grandines, auginamas žemės ūkio kultūras ir žmogaus maisto produktus^{1, 8}. Taip pat kompostavimas susijęs su triukšmu, dulkėmis ir oro tarša dėl komposto tvarkymo mechanizmų, transporto priemonių.

Tačiau reikia pabrėžti, kad su atliekų kompostavimo veikla siejamos galimos pasekmės visuomenės sveikatai yra mažo reikšmingumo, ypač lyginant su aukščiau aprašytais tokiais atliekų tvarkymo būdais kaip šalinimas sąvartynuose ar deginimas⁵⁰.

Atliekų perdirbimas (išskyrus kompostavimą)

Atliekų perdirbimo veikla siejama su šiais pasekmių šaltiniais: dulkės, kvapai, organiniai junginiai, kietosios dalelės, produktų likučiai, paviršinio aktyvumo medžiagų patekimas į aplinką (ypač plovimo operacijų metu), nuotekų susidarymas⁸. Taip pat galimas ir šiukšlių patekimas į aplinką tvarkymo ir rūšiavimo metu, su veikla susijusio transporto ir mechanizmų keliamas triukšmas, oro tarša. Atliekų perdirbimo veiklos pasekmės žmogaus sveikatai yra kur kas mažiau ištirtos, lyginant su aukščiau aprašytais veiklomis, tačiau laikoma, kad šis atliekų tvarkymo būdas yra žymiai palankesnis aplinkai ir žmonių sveikatai nei deginimas ar šalinimas sąvartynuose, ypač atsižvelgiant į tai, kad, perdirbant atliekas, sutaupoma iki 4 kartus daugiau energijos nei jos gaunama deginant, o perdirbimo metu gautos žaliavos naudojamos gamyboje, taupant išteklius ir pirmines žaliavas, kurių gavyba ir gamyba susijusi su reikšmingomis neigiamomis pasekmėmis^{1, 8, 51}.

Su atliekų tvarkymo veiklomis susiję transporto srautai

Visi atliekų tvarkymo būdai yra daugiau ar mažiau susiję su transporto srautų pokyčiais ir autotransporto bei mechanizmų sukeliama oro tarša, kvapais, degalų, tepalų ir pan. skysčių patekimu į aplinką, triukšmu.

Kaip jau minėta, triukšmas yra vienas pagrindinių aplinką teršiančių veiksnių šiuolaikiniame pasaulyje, dėl kurio gali sutrikti miegas, sumažėti darbingumas, pablogėti psichinė ir fizinė žmonių sveikata, kilti stresas. Ilgainiui kyla širdies ritmo, raumenų tonuso, smegenų elektrinio aktyvumo pokyčių, didėja emocinė įtampa, kurią lydi hipertenzija ir išeminė širdies liga. Atlikta nemažai tyrimų, rodančių triukšmo ir infarkto rizikos sąsają. Triukšmas gali tapti klausos sutrikimų, su darbu susijusio streso, padidėjusios nelaimingų atsitikimų darbo vietoje rizikos, kenksmingo poveikio būsimam kūdikiui priežastimi arba juos sukeliančiu veiksnium^{52, 53, 54, 55, 56}.

Automobiliai ir kitos transporto priemonės, dirbant varikliui, teršia orą įvairiomis cheminėmis medžiagomis ir junginiais. Iš transporto priemonių į aplinkos orą patekusios cheminės medžiagos išsisklaido, dalis jų transformuojasi į kitas medžiagas, oro masės jas neša

⁴⁹ L. Giusti (2009) A review of waste management practices and their impact on human health. Waste Management 29 (2009) 2227–2239.

⁵⁰ Derek P et al. (2003). The human health impact of waste management practices: A review of the literature and an evaluation of the evidence. Management of Environmental Quality. Vol. 14 No. 2: 191-213.

⁵¹ Environment Agency (2005) Health Impact Assessment of Waste Management: Methodological Aspects and Information Sources. Science Report P6-011/1/SR1.

⁵² Gražulevičienė R., Gražulevičius R. (2002). Aplinkos triukšmo įtaka arterinės hipertenzijos rizikai. Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba 4(14):34-40.

⁵³ Baltrėnas P., Kazlauskas D., Petraitis E. (2004). Testing on noise level prevailing at motor vehicle parking lots and numerical simulation of its dispersion. Journal of Environmental Engineering and Landscape Management 12(1):63- 70.

⁵⁴ Willich A.N., Wegscheider K., Stallmann M., Keil T. (2006) Noise burden and the risk of myocardial infarction. European Heart Journal 27, 276-282.

⁵⁵ Tamošiūnas A., Rėklaitienė R., Domarkienė S. Prevalence of risk factors and risk of mortality in relation to occupational group. Medicina (Kaunas) 2005;41(8):705-12.

⁵⁶ World Health Organization: Transport-related health effects with particular focus on children. Geneva 2004.

tolyn nuo šaltinio. Automobilių vidaus degimo variklių išmetamose dujose yra daugiau kaip du šimtai įvairių cheminių junginių, kurių dauguma kenkia žmogaus sveikatai ir visų gyvų organizmų vystymuisi, sukelia metalo koroziją, ardo statybines medžiagas ir t.t. Didžiausią toksinių junginių ir medžiagų dalį sudaro anglies oksidai, azoto oksidai, sieros junginiai, nesudegę angliavandeniliai ir kietosios dalelės⁵⁷.

Oro teršalai sukelia kvėpavimo takų uždegiminius procesus, plaučių funkcinius pakitimus, sukeliančius padidėjusį kraujo krešėjimą, kuris gali būti patologinio mechanizmo dalis, siejanti oro taršą su išemine širdies liga; mokslininkai įrodė, kad ilgalaikė aplinkos oro tarša, ypač azoto dioksidu, net ir neviršijanti didžiausios leistinos koncentracijos, didina sergamumą miokardo infarktu^{58, 59}. Azoto oksidai taip pat dirgina kvėpavimo takų gleivinę, didesnės jų koncentracijos sukelia gleivinės paburkimą ir edemą. Patekę į organizmą per kvėpavimo sistemą, azoto oksidai sukelia oksidacinį stresą plaučių ląstelėse ir alveolių makrofaguose; esant ilgalaikiam azoto oksidų poveikiui, kurio koncentracija viršija normą, žmonių susserga lėtiniu bronchitu, virškinamojo trakto gleivinės uždegimu, vargina širdies silpnumas, taip pat nervų sutrikimai⁶⁰.

Dėl transporto susidaręs anglies monoksidas per plaučius patenka į kraują ir sutrikdo hemoglobino funkcijas, todėl gali būti pažeidžiama centrinė nervų sistema, regėjimas, kvėpavimo, širdies ir kraujagyslių sistemos¹⁶.

Sieros oksidai (SO_2 ir SO_3) dirgina akių, kvėpavimo takų gleivinę, sukelia refleksinį kosulį. SO_2 , reaguodamas su drėgme sudaro sieros rūgštį, kuri dirgina akių ir viršutinių kvėpavimo takų gleivinę greitai patenka į visą organizmą, sukelia rūgščių ir šarmų pusiausvyros sutrikimus. Bendras toksinis poveikis pasireiškia tuo, kad sutrinka baltymų ir angliavandenių apykaita, vystosi vitaminų B ir C deficitas¹⁶.

Pilnai nesudegę angliavandeniliai (ypač parafininiai (alkanai), nafteniniai (ciklanai) ir aromatiniai (benzeno)) sukelia kvėpavimo takų gleivinių paburkimus, per plaučius patekę į kraują jie neigiamai veikia centrinę nervų sistemą, sukeldami motorinį slopinimą, neigiamai veikia žmogaus širdies ir kraujagyslių sistemą. Transporto priemonių išmetamųjų dujų angliavandenių junginiai turi ir kancerogeninį poveikį, ypač aktyviomis kancerogeninėmis savybėmis pasižymi benz(a)pirenas¹⁹.

Tarša kietosiomis dalelėmis gali sukelti bronchinės astmos paūmėjimus, didinti sergamumą lėtiniu bronchitu, neigiamai veikti plaučių funkcijas. Įvairūs mikroorganizmai, pernešami per kietąsias daleles, gali sukelti infekcines ligas¹⁶.

Aplinkoje esant teršalams, susidaro antžeminis ozonas, kuris taip pat yra kenksmingas organizmui – dėl jo poveikio didėja kvėpavimo takų jautrumas, daugėja kvėpavimo sistemos ligų (bronchitų, pneumonijų, bronchinės astmos paūmėjimų), didėja sergamumas, daugiau ligonių hospitalizuojama¹⁶.

Reikia pažymėti, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, todėl daroma prielaida, kad Plano įgyvendinimas nelems reikšmingo transporto srautų padidėjimo.

⁵⁷ Skaržauskas V. et al., (2008) Nuostolių, patiriamų dėl neigiamo transporto poveikio urbanistinėse zonose, įvertinimas. Mokslo darbo ataskaita, Vilniaus Gedimino technikos universitetas.

⁵⁸ Gražulevičienė R., Laurinavičienė D. 2001. Oro taršos azoto dioksidu sklaida Kaune ir jos ryšys su miokardo infarkto sergamumu. Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba, Nr.1(15), p 1–6.

⁵⁹ Gražulevičienė, R.; Laurinavičienė, D. 2003. Ilgalaikės oro taršos azoto dioksidu ryšys su miokardo infarkto rizika. Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba, Nr.2(24), p.37–43.

⁶⁰ WHO (2000) Air quality guidelines for Europe. WHO Regional office for Europe. Copenhagen, Denmark, p.1 – 33.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
1. Vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarančių atliekų kiekį ir kenksmingų medžiagų žaliavose ir produktuose	1.1. Skatinti vartotojus rinktis daugiartinis gaminius, naudoti produktus pakartotinai, remonto ir (ar) taisymo paslaugas	<p>Pakartotinio naudojimo ir atliekų prevencijos skatinimas mažins susidarančių atliekų kiekį, todėl netiesiogiai mažins jų šalinimo neigiamas pasekmes visuomenės sveikatai. Taigi, prognozuojamos netiesioginės teigiamos pasekmės.</p> <p>Papildomos netiesioginės teigiamos pasekmės numatomos dėl sumažinamo pirminių žaliavų poreikio, nes tokių žaliavų gamyba ir išteklių gavyba siejama su tiesioginėmis reikšmingomis neigiamomis pasekmėmis žmogaus sveikatai.</p> <p>Prognozuojamas dar vienas teigiamas aspektas – suvartojamos energijos ir ŠESD išmetimų mažinimas.</p> <p>Teigiamų pasekmių reikšmingumas mažas, nes net ir minėtų atliekų šalinimo būdų neigiamos pasekmės sveikatai nėra reikšmingos⁶¹, ⁶², ⁶³, ⁶⁴, jei veikla vykdoma laikantis teisės aktų reikalavimų ir taikant modernias technologijas.</p> <p>Įgyvendinant uždavinį, transporto srautų pasikeitimai nenumatomi, todėl netiesioginių neigiamų pasekmių neprognozuojama.</p> <p>Priemonės bus įgyvendinamos vietiniu lygiu, todėl prognozuojamas pasekmių erdvinis mastas – vietinis, tačiau visos kartu jos turės teigiamų pasekmių nacionaliniu mastu.</p> <p>Prevenciją skatinančios priemonės yra nuolatinės (pvz., mokestinės lengvatos, remonto-taisymo paslaugas teikiančių verslų įkūrimas), todėl prognozuojamos nuolatinės pasekmės.</p>	+	Netiesiog. Viet. Nac. Nuolat.

⁶¹ Defra (2004) Review of Environmental and Health Effects of Waste Management: Municipal Solid Waste and Similar Wastes. (<https://assets.publishing.service.gov.uk>).

⁶² Public Health England (2014) Incinerators and public health (<https://www.gov.uk/government/publications>).

⁶³ Health Protection Agency (2011) Impact on Health of Emissions from Landfill Sites (<https://assets.publishing.service.gov.uk>).

⁶⁴ R. Ghosh et al. (2018) Fetal growth, stillbirth, infant mortality and other birth outcomes near UK municipal waste incinerators: retrospective population based cohort and case-control study.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
	1.2. Kovoti su šiukšlinimu, tvarkyti šiukšles	<p>Igyvendinant uždavinį numatomos ne tik tiesioginio šiukšlių pašalinimo iš aplinkos akcijos, bet ir švietimo ir ugdymo programos, teisiniai reikalavimai, sumažinantys taršą pakuočių atliekomis. Tiesioginis šiukšlių pašalinimas iš aplinkos siejamas su vidutinio reikšmingumo tiesioginėmis teigiamomis pasekmėmis sveikatai, ypač dėl galimos taršos prevencijos pavojingomis medžiagomis, mikroplastiku, sanitarinėse atliekose esančiomis medžiagomis, taip pat dėl biologinės taršos sumažinimo. Netiesioginės teigiamos pasekmės sveikatai numatomos ir dėl su šiukšlių šalinimu susijusios kitų aplinkos komponentų (ypač vandens, dirvožemio) taršos mažinimo.</p> <p>Atskira priemone numatoma sutvarkyti taršą naudoti nebetinkamomis bešeimininkėmis padangomis, kas taip pat susiję su tiesioginėmis ir netiesioginėmis teigiamomis pasekmėmis aplinkai ir žmogaus sveikatai. Kita vertus, ši uždavinį įgyvendinančios priemonės apima rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūros plėtrą ir netiesioginį transporto, skirtą atliekų surinkimui, srautų padidėjimą, todėl numatomos mažo reikšmingumo ilgalaikės neigiamos pasekmės sveikatai dėl transporto taršos ir triukšmo.</p> <p>Priemonių įgyvendinimo ir tuo pačiu pasekmių erdvinis mastas įvairus: pvz., šiukšlių rinkimo akcijos yra vietinio masto, o bendrinės šiukšlių rinkimo iniciatyvos skatinamos visos šalies mastu; plastikinių maišelių kiekio prekyboje mažinimas taip pat yra nacionalinio masto. Prognozuojamos pasekmės, priklausomai nuo įgyvendinti numatomų priemonių taip pat gali būti tiek trumpalaikės ir vidutinės trukmės (vienkartinis šiukšlių</p>	<div>++</div> <div>+ / -</div>	<p>Tiesiog. Netiesiog. Viet. Nac. Trump. Vid. Ilg. Nuolat.</p>

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		pašalinimas), tiek ilgalaikės (plastikinių maišelių kiekio prekyboje mažinimas).		
	1.3. Užtikrinti maisto švaistymo prevenciją, skatinti maisto atliekų prevenciją	<p>Prognozuojamos teigiamos (mažo reikšmingumo) pasekmės, nes šio uždavinio priemonės tiesiogiai ir netiesiogiai skatins maisto atliekų prevenciją ir šios rūšies atliekų susidarymą, todėl siejamos su tokių atliekų kiekio sumažėjimu, kas savo ruožtu netiesiogiai mažins į sąvartynus (kurie turi neigiamų pasekmių visuomenės sveikatai) patenkančių tokių atliekų kiekį.</p> <p>Be to, prevencijos priemonės siejamos ir su tokių atliekų tvarkymo būdų apimčių mažėjimu, kaip kompostavimas ar biodujų gamyba, kurie potencialiai gali turėti, nors ir mažo reikšmingumo, neigiamų pasekmių žmogaus sveikatai.</p> <p>Dėl kai kurių priemonių gali nestipriai padidėti transporto srautai (pvz., dėl poreikio surinkti ir pervežti prekinę išvaizdą praradusius ar besibaigiančio galiojimo maisto produktus), tačiau prognozuojama, kad kitos priemonės (pvz., trumpų maisto tiekimo grandinių</p>	+	Netiesiog. Nac. Ilg. Nuolat.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		įdiegimas) lems transporto srautų sumažėjimą, todėl bendros uždavinio įgyvendinimo pasekmės transporto srautams bus neutralios. Šio uždavinio priemonės įgyvendinamos nacionaliniu mastu, todėl prognozuojamas nacionalinis pasekmių erdvinis mastas. Tikimasi, kad įdiegtos prevencijos priemonės bus taikomos net ir Planui baigus galioti (pvz., išliks taupaus maisto vartojimo įpročiai, bendradarbiavimo platformos, beatliekių maisto gamybos ir perdirbimo inovacijos, trumpos maisto tiekimo grandinės), todėl teigiamos pasekmės bus ilgalaikės ir (arba) nuolatinės.		
	1.4. Skatinti ekologinį gaminių ir statinių projektavimą, diegti atliekų prevenciją užtikrinančius verslo modelius	Šio uždavinio priemonės tiesiogiai skatina atliekų susidarymo prevenciją ir išteklių naudojimo mažinimą „minkštosiomis“ priemonėmis, tokiomis kaip mokymai, mokslo ir verslo bendradarbiavimas, gyvavimo ciklo modeliavimo metodikos parengimas, skaitmeninių ir inovatyvių sprendimų taikymas, todėl jų įgyvendinimas potencialiai mažins atliekų šalinimą neigiamas pasekmes visuomenės sveikatai turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas. Remiantis šia prielaida, prognozuojamos netiesioginės mažo reikšmingumo teigiamos pasekmės visuomenės sveikatai. Priemonės įgyvendinamos visoje šalyje, todėl prognozuojamas nacionalinis pasekmių erdvinis mastas. Įgyvendintos priemonės neprarastų aktualumo ir Planui baigus galioti, todėl prognozuojamos ilgalaikės ir (arba) nuolatinės pasekmės.	+	Netiesiog. Nac. Ilg. Nuolat.
2. Atskirti susidarymo šaltinyje atliekas, kurias būtų galima	2.1. Didinti gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir	Šio uždavinio priemonės skatins atliekų rūšiuojamąjį surinkimą „minkštosiomis“ priemonėmis: vykdant		Netiesiog. Nac.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
paruošti pakartotinai naudoti arba perdirbti	atsakomybę atliekų rūšiavimo srityje	<p>viešinimo kampanijas, stiprinant surinkimo kokybės kontrolę ir pan., todėl numatoma, kad didės rūšiuotų atliekų surinkimo ir perdirbimo bei pakartotinio naudojimo apimtys ir mažės šalinimo apimtys neigiamas pasekmes visuomenės sveikatai turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas. Remiantis šia prielaida, galima prognozuoti netiesiogines mažo reikšmingumo teigiamas pasekmes visuomenės sveikatai.</p> <p>Priemonės įgyvendinamos visoje šalyje, todėl prognozuojamas nacionalinis pasekmių erdvinis mastas.</p> <p>Įgyvendintos priemonės nepraras aktualumo ir Planui baigus galioti, todėl prognozuojamos ilgalaikės ir (arba) nuolatinės trukmės pasekmės.</p>	+	Ilg. Nuolat.
	2.2. Gerinti atliekų rūšiavimo priemonių ir infrastruktūros prieinamumą	<p>Šio uždavinio priemonės daugiausia skatins atliekų rūšiuojamąjį surinkimą „kietosiomis“ priemonėmis, pvz., didinant didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių skaičių, plečiant maisto–virtuvės atliekų ir buityje susidarančios tekstilės bei pavojingųjų atliekų rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūrą. Numatoma, kad dėl to didės rūšiuotų atliekų surinkimo ir perdirbimo bei pakartotinio naudojimo apimtys ir mažės atliekų šalinimo apimtys neigiamas pasekmes visuomenės sveikatai turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas. Remiantis šia prielaida, galima prognozuoti netiesiogines mažo reikšmingumo ir nacionalinio erdvinio masto teigiamas pasekmes visuomenės sveikatai.</p> <p>Tačiau šio uždavinio priemonės lems naujos rūšiuojamojo atliekų surinkimo infrastruktūros įrengimą ir su jos aptarnavimu (pvz., rūšiuotų atliekų</p>	+ / -	Netiesiog. Tiesiog. Nac. Region.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>atvežimas į surinkimo aikšteles, surinkimas ir išvežimas iš rūšiavimo konteinerių ar aikštelių) susijusių transporto srautų padidėjimą, todėl prognozuojamos ir potencialios tiesioginės neigiamos pasekmės visuomenės sveikatai. Transporto srautai neturėtų žymiai padidėti, o pasekmių mažinimo priemonių numatymas įrengiant infrastruktūrą leis užtikrinti, kad priemonių įgyvendinimo neigiamos pasekmės visuomenės sveikatai bus mažo reikšmingumo.</p> <p>Numatoma, kad neigiamos infrastruktūros įrengimo pasekmės bus vietos erdvinio masto, tačiau priklausomai nuo teritorijų, kuriose bus surenkamos ar iš kurių bus vežamos rūšiuotos atliekos, dydžio, šios infrastruktūros objektų aptarnavimo (transporto srautų padidėjimo) pasekmės gali būti regioninio masto.</p> <p>Preliminari pagal šias Plano priemones įrengtos infrastruktūros eksploatavimo trukmė bus 10–20 metų, todėl prognozuojamos ilgalaikės pasekmės.</p>		Viet. Ilg.
3. Skatinti paruošti atliekas naudoti pakartotinai	3.1. Tikrinant, valant ar taisant atliekomis tapusius produktus ar jų sudedamąsias dalis paruošti taip, kad jie būtų vėl tinkami naudoti be pradinio apdirbimo	<p>Prognozuojama, kad pakartotinio naudojimo skatinimas turės dvejopo pobūdžio netiesioginių, teigiamų, mažo reikšmingumo, nacionalinio masto pasekmių visuomenės sveikatai: dėl bendro atliekų kiekių sumažėjimo mažės šalinimo apimtys neigiamas pasekmes visuomenės sveikatai turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas, o produktų pakartotinis naudojimas leis taupyti išteklius ir pirmines žaliavas, kurių gavyba ir gamyba susijusi su reikšmingomis neigiamomis pasekmėmis žmogaus sveikatai.</p> <p>Pagal vieną šio uždavinio priemonių – „plėsti atliekų, tinkamų paruošti pakartotinai naudoti, priėmimo vietų (stotelių) tinklą“ – bus įrengti nauji atliekų priėmimo</p>	+ / -	Netiesiog. Tiesiog. Nac. Region. Viet. Ilg.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>infrastruktūros objektai, o su jų aptarnavimu susiję transporto srautai didės, todėl galimos ir potencialios tiesioginės neigiamos pasekmės visuomenės sveikatai. Prognozuojama, kad transporto srautai padidės nesmarkiai, o pasekmių mažinimo priemonių numatymas įrengiant infrastruktūrą leis užtikrinti, kad priemonių įgyvendinimo neigiamos pasekmės visuomenės sveikatai bus mažo reikšmingumo.</p> <p>Numatoma, kad neigiamos infrastruktūros įrengimo pasekmės bus vietos erdvinio masto, tačiau priklausomai nuo teritorijų, iš kurių bus vežamos ar surenkamos pakartotinai naudoti tinkamos atliekos, dydžio, šios infrastruktūros objektų aptarnavimo (transporto srautų padidėjimo) pasekmės gali būti regioninio masto.</p> <p>Preliminari pagal šias Plano priemones įrengtos infrastruktūros eksploatavimo trukmė bus 10–20 metų, todėl prognozuojamos ilgalaikės pasekmės.</p>		
4. Naudoti atliekas tos pačios arba kitos paskirties produktams ar medžiagoms gaminti	4.1. Skatinti paruošti atliekas perdirbti ir jas perdirbti	<p>Šio uždavinio įgyvendinimo lemiamas perdirbamų atliekų kiekio didėjimas leis sumažinti atliekų šalinimo apimtį neigiamas pasekmes visuomenės sveikatai turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas. Sąvartynuose šalinamų atliekų srautus papildomai padės mažinti šio uždavinio priemonė, kuria numatoma griežtinti atliekų šalinimo sąvartynuose kontrolę, užtikrinant, kad sąvartynuose nebūtų šalinamos perdirbti ar kitaip naudoti tinkamos atliekos.</p> <p>Perdirbtų atliekų naudojimas leis taupyti išteklius ir pirmines žaliavas, kurių gavyba ir gamyba susijusi su reikšmingomis neigiamomis pasekmėmis žmogaus sveikatai. Atsižvelgiant į šias prielaidas, prognozuojamos teigiamos netiesioginės nacionalinio</p>		

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		<p>masto ir mažo reikšmingumo pasekmės visuomenės sveikatai.</p> <p>Viena šio uždavinio priemonių skirta finansuoti atliekų paruošimo perdirbti ir perdirbimo infrastruktūros modernizavimą ir plėtrą, todėl atsiras nauji infrastruktūros objektai, o su jų aptarnavimu susiję transporto srantai padidės. Dėl to galimos ir potencialios tiesioginės neigiamos pasekmės visuomenės sveikatai. Prognozuojama, kad transporto srautų padidėjimas nebus žymus, o pasekmių mažinimo priemonių numatymas įrengiant infrastruktūrą leis užtikrinti, kad priemonių įgyvendinimo neigiamos pasekmės visuomenės sveikatai bus mažo reikšmingumo. Neigiamų pasekmių reikšmingumą papildomai sumažins pagal šio uždavinio priemones numatomi parengti teisės aktai, nustatantys higienos, saugos reikalavimus kompostavimo įrenginiams ir numatomas mažos apimties kompostavimo tvarkos tobulinimas, nustatant joje kompostavimo vietų įrengimo, žaliųjų atliekų tvarkymo reikalavimus. Pagal vieną iš priemonių numatomos paskatos gyventojams, kompostuojantiems namų ūkiuose susidarancias maisto-virtuvės atliekas, kas turėtų sumažinti centralizuotai surenkamų kompostuojamų atliekų kiekius ir netiesiogiai – tokias atliekas vežančio transporto srautus.</p> <p>Numatoma, kad infrastruktūros įrengimo neigiamos pasekmės bus vietos erdvinio masto, tačiau priklausomai nuo teritorijų, iš kurių bus vežamos ar surenkamos perdirbimui skirtos ir (ar) perdirbtos atliekos, dydžio, šios infrastruktūros objektų</p>	+ / -	<p>Netiesiog.</p> <p>Tiesiog.</p> <p>Nac.</p> <p>Region.</p> <p>Viet.</p> <p>Ilg.</p> <p>Nuolat.</p>

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		aptarnavimo (transporto srautų padidėjimo) pasekmės gali būti ir regioninio erdvinio masto. Preliminari pagal šias Plano priemones įrengtos infrastruktūros eksploatavimo trukmė bus 10–20 metų, todėl prognozuojamos ilgalaikės pasekmės. Teisės aktų tobulinimo teigiamos pasekmės bus nuolatinės.		
	4.2. Skatinti naudoti antrines žaliavas	Pagal šio uždavinio priemones numatoma parama diegiant technologijas, užtikrinančias didesnio antrinių žaliavų kiekio naudojimą ir viešųjų žaliųjų pirkimų aplinkos apsaugos reikalavimų tobulinimą, įtraukiant privalomus tvarumo, energijos taupymo, reikalavimo pakartotinai naudoti, perdirbamumo, antrinių žaliavų naudojimo kriterijus. Antrinių žaliavų naudojimo kiekių didinimas leis sumažinti atliekų šalinimo apimtis neigiamas pasekmes visuomenės sveikatai turinčiais būdais, tokiais kaip šalinimas sąvartynuose ir deginimas; leis taupyti išteklius ir pirmines žaliavas, kurių gavyba ir gamyba susijusi su reikšmingomis neigiamomis pasekmėmis žmogaus sveikatai. Atsižvelgiant į šias prielaidas, prognozuojamos teigiamos netiesioginės nacionalinio masto ir mažo reikšmingumo pasekmės visuomenės sveikatai. Preliminari pagal šią priemonę įdiegtų technologijų eksploatavimo trukmė bus 10–20 metų, todėl prognozuojamos ilgalaikės pasekmės. Teisės aktų tobulinimo teigiamos pasekmės bus nuolatinės.	+	Netiesiog. Nac. Ilg. Nuolat.
5. Kitoks atliekų naudojimas: naudoti netinkamas perdirbti atliekas taip mažinant atliekų keliamą grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai,	5.1. Užtikrinti, kad energijai gauti būtų naudojamos nebetinkamos perdirbti ar pakartotinai naudoti energinę vertę turinčios atliekos	Šio uždavinio priemonėmis siekiama užtikrinti, kad tinkamos perdirbti atliekos nebūtų naudojamos energijai gauti, todėl siejamos su šalinamų ar deginamų atliekų srauto mažinimu, mažesnio pirminių žaliavų poreikiu. Kaip minėta, sąvartynuose ir deginimo įrenginiuose šalinamų atliekų kiekio sumažėjimas siejamas su	+	Netiesiog. Nac. Nuolat.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
sąvartynuose šalinamų atliekų kiekį		netiesioginėmis mažo reikšmingumo teigiamomis pasekmėmis visuomenės sveikatai. Priemonių pasekmės bus nuolatinės ir nacionalinio erdvinio masto, nes numatytas teisės aktų rengimas ir kontrolės griežtinimas taikomas visoje šalyje.		
6. Atliekų šalinimas: atliekas, kurių nepavyksta išvengti, jų dalis ar medžiagas, kurių nepavyksta pakartotinai panaudoti, o vėliau – perdirbti ar kitaip naudoti, šalinti nekeliant pavojaus visuomenės sveikatai ir aplinkai	6.1. Užtikrinti saugų asbesto atliekų šalinimą	Šiam uždaviniui įgyvendinti numatoma tik viena priemonė – „finansuoti namų ūkiuose susidarančių asbesto atliekų šalinimą“, kuri leistų tinkamai šalinti tokias atliekas, kiek įmanoma sumažinant neigiamas jų pasekmes aplinkai ir žmogaus sveikatai. Todėl šis uždavinys siejamas su vidutinio reikšmingumo tiesioginėmis teigiamomis pasekmėmis visuomenės sveikatai. Asbesto atliekų šalinimo finansavimo teigiamos pasekmės bus nacionalinio erdvinio masto, nes finansavimo programa įgyvendinama visoje šalyje. Priklausomai nuo to, kiek laiko truks pagal šią priemonę numatoma finansavimo programa, teigiamos pasekmės gali būti trumpalaikės (jei finansavimas bus numatomas tik Plano galiojimo laikotarpiu) arba ilgalaikės (jei finansavimas bus tęsiamas ir baigus galioti Planui).	++	Tiesiog. Nac. Trump. Ilg.
7. Stiprinti atliekų prevencijos ir tvarkymo kontrolės sistemą	7.1. Kelti kvalifikaciją renkant ir apdorojant atliekų susidarymo ir tvarkymo duomenis	Šio uždavinio įgyvendinimo priemonės apima teisės aktų tobulinimą, metodinės informacijos parengimą, mokymų organizavimą, informacinių apskaitos ir kontrolės sistemų tobulinimą ir palaikymą. Patikimų duomenų apie atliekų tvarkymą gavimas ir aplinkos bei visuomenės sveikatos apsaugos reikalavimų vykdymo kontrolės gerinimas leis tobulinti šalies atliekų tvarkymo sektorių ir netiesiogiai prisidės prie aplinkai ir žmogaus sveikatai palankesnės atliekų tvarkymo sistemos kūrimo, todėl numatomos mažo	+	Netiesiog. Nac. Ilg. Nuolat.

Plano tikslai	Plano uždaviniai	Galimų pasekmių nustatymas ir aprašymas, aktualių priemonių pavyzdžiai	Galimų pasekmių pobūdis ir reikšmingumas	Kitos galimų pasekmių savybės
		reikšmingumo teigiamos netiesioginės nacionalinio masto pasekmės. Teisės aktų tobulinimo teigiamos pasekmės bus nuolatinės, informacinių sistemų palaikymo ir tobulinimo finansavimo pasekmės – ilgalaikės.		
	7.2. Griežtinti gaminių ir pakuočių gamintojų ir importuotojų veiklos kontrolę	Šio uždavinio priemonėmis siekiama stiprinti gaminių ir pakuočių gamintojų ir (ar) importuotojų organizacijų gamybos veiklos ir padangų atliekų tvarkymo sistemos kontrolę. Kontrolės gerinimas leis tobulinti šalies atliekų tvarkymo sektorių ir netiesiogiai prisidės prie aplinkai ir žmogaus sveikatai palankesnės atliekų tvarkymo sistemos kūrimo, todėl numatomos mažo reikšmingumo teigiamos netiesioginės nacionalinio masto pasekmės. Priklausomai nuo numatomų priemonių įgyvendinimo praktinių aspektų, pasekmės gali būti trumpalaikės arba vidutinės trukmės.	+	Netiesiog. Nac. Vid. Ilg.
	7.3. Kelti aplinkos apsaugos kontrolės sistemos darbuotojų kvalifikaciją	Šio uždavinio įgyvendinimas netiesiogiai prisidės prie aplinkai ir žmogaus sveikatai palankesnės atliekų tvarkymo sistemos kūrimo, todėl numatomos mažo reikšmingumo teigiamos netiesioginės nacionalinio masto pasekmės. Priemonė įgyvendinama Plano galiojimo laikotarpiu, tačiau tikimasi, kad teigiamos organizuotų mokymų ir kvalifikacijos kėlimo pasekmės bus vidutinės trukmės.	+	Netiesiog. Nac. Vid.

8.10. PASEKMĖS KITŲ VALSTYBIŲ APLINKAI (TARPVALSTYBINĖS PASEKMĖS)

Vadovaujantis Konvencijos Dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste strateginio padarinių aplinkai vertinimo protokolo 10 straipsniu, 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo 7 straipsniu ir SPAV tvarkos aprašo VIII skyriaus nuostatomis, kai pradėjus rengti planą ar programą arba atliekant jos vertinimą organizatoriui paaiškėja, kad Lietuvos Respublikoje rengiamo plano ar programos įgyvendinimo pasekmės gali būti reikšmingos kitos prie Konvencijos prisijungusios užsienio valstybės aplinkai, teisės aktų nustatyta tvarka vykdomos tarpvalstybinės konsultacijos su galinčia patirti reikšmingas pasekmes aplinkai užsienio valstybe dėl galimų plano ar programos įgyvendinimo tarpvalstybinių pasekmių aplinkai ir priemonių šioms pasekmėms sumažinti arba pašalinti, o priimant sprendimą dėl plano ar programos atsižvelgiama ir į tarpvalstybinių konsultacijų rezultatus.

Lietuva ribojasi su Latvija (sausumos sienos ilgis – 588 km, jūros siena – 22 km), Baltarusija (sienos ilgis – 677 km), Lenkija (sienos ilgis – 104 km), Rusija (Kaliningrado sritis; sausumos sienos ilgis – 255 km, Kuršių mariomis – 18 km, jūra – 22 km).

SPAV metu atlikto Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo plano įgyvendinimo pasekmių aplinkai analizės rezultatai leidžia teigti, kad Plano tikslai ir uždaviniai yra sietini su aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi rodiklių gerinimu ir nedarys reikšmingų neigiamų pasekmių Lietuvos Respublikos, o juo labiau – užsienio valstybių aplinkai.

9. PRIEMONĖS PLANO ĮGYVENDINIMO REIKŠMINGOMS NEIGIAMOMS PASEKMĖMS APLINKAI IŠVENGTI, SUMAŽINTI AR KOMPENSUOTI

SPAV metu atliktos Plano įgyvendinimo pasekmių aplinkai analizės rezultatai leidžia teigti, kad Plano tikslai ir uždaviniai yra sietini su aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi rodiklių gerinimu ir nedarys reikšmingų neigiamų pasekmių aplinkai. Tačiau kai kurių Plano priemonių įgyvendinimas tam tikromis aplinkybėmis gali turėti ir neigiamų, nors ir mažo reikšmingumo pasekmių, todėl jų išvengimo ar sumažinimo priemonių numatymo klausimas yra aktualus.

Reikia pažymėti, kad viena esminių sąlygų siekiant išvengti neigiamų pasekmių – užtikrinti, kad įgyvendinant Plane numatytas priemones, būtų laikomasi visų galiojančiuose Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytų reikalavimų ir normatyvų.

Kaip minėta, Planas yra nacionalinio lygio strateginio planavimo dokumentas, kuriame nagrinėjamos bendros atliekų tvarkymo sektoriaus strateginių veiksmų kryptys, jų nesiejant nei su konkrečiais ūkinės veiklos projektais, nei su konkrečia teritorija ar vieta. Todėl konkrečios neigiamų Plano įgyvendinimo pasekmių išvengimo, sumažinimo ar kompensavimo priemonės turės būti numatomos:

- rengiant žemesnio lygmens planavimo dokumentus ir atliekant jų SPAV (kai tai privaloma pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimo Nr. 967 „Dėl Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nuostatas);
- atliekant planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą (PAV), kai jis privalomas pagal Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo nuostatas (planuojant konkrečios ūkinės veiklos projektus);
- atliekant Planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo įvertinimą, kai tai privaloma pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 22 d. įsakymo Nr. D1-255 „Dėl Planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nuostatas;
- atliekant poveikio visuomenės sveikatai vertinimą (PVSV), kai tai privaloma pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. gegužės 13 d. įsakymo Nr. V-474 „Dėl Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nenumatytų poveikio visuomenės sveikatai vertinimo atlikimo atvejų nustatymo ir tvarkos aprašo patvirtinimo ir įgaliojimų suteikimo“ nuostatas (planuojant konkrečios ūkinės veiklos projektus, kai numatomos ūkinės veiklos rūšys, kurioms sanitarinės apsaugos zonų ribos nustatomos ar tikslinamos poveikio visuomenės sveikatai vertinimo būdu, tačiau joms nustatyti ar tikslinti neatliekamas poveikio aplinkai vertinimas).

Su potencialiomis neigiamomis (nors ir mažo reikšmingumo) pasekmėmis aplinkai siejamos Plano priemonės, kurios gali lemti naujos atliekų tvarkymo (pvz., kompostavimo aikštelių) ir (ar) surinkimo infrastruktūros įrengimą ir (ar) plėtrą ir su jos aptarnavimu (pvz., rūšiuotų atliekų atvežimas į surinkimo aikšteles, surinkimas ir išvežimas iš rūšiavimo konteinerių ar aikštelių) susijusių transporto srautų padidėjimą. Todėl, parenkant teritorijas (vietas) tokios infrastruktūros plėtrai, turi būti atsižvelgiama į galimas pasekmes aplinkai ir išnagrinėtos galimybės panaudoti jau

esamų atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų teritorijas (žemės sklypus). Tokie objektai turi būti įrengiami išlaikant tinkamus atstumus nuo gyvenamųjų teritorijų ir pastatų, visuomeninės paskirties teritorijų ir statinių, rekreacinių teritorijų ir kitų visuomenės sveikatos požiūriu jautrių objektų.

Siekiant sumažinti naujai įrengiamos atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų potencialiai keliamą neigiamą poveikį kultūros ir gamtos paveldo objektams bei jų aplinkai, būtina vadovautis šių objektų apsaugos reikalavimais ir teisės aktų nustatyta tvarka derinti numatomus darbus su už kultūros ir gamtos paveldo objektų apsaugą atsakingomis institucijomis. Kultūros ir gamtos paveldo objektai erdvėje užima sąlyginai mažai vietos, todėl visais atvejais siūloma atliekų tvarkymo infrastruktūrą įrengti kaip įmanoma atokiau nuo šių saugomų objektų.

Galimas neigiamas (nors ir mažo reikšmingumo) pasekmes kraštovaizdžiui turinčios priemonės turi būti planuojamos siekiant išvengti vizualinės taršos, o ieškant subalansuotų teritorijų apsaugos ir ūkinio naudojimo sprendimų, būtina pasiekti, kad: labai didelio ir didelio estetinio potencialo ypač ir vidutiniškai raiškių kraštovaizdžio kompleksų kokybė nebūtų bloginama, o ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealuose ir vietovėse būtų taikomi griežčiausi vizualinės apsaugos reikalavimai.

Atliekų tvarkymo infrastruktūros objektai ir privažiavimai prie jų neturi būti įrengiami Europos Bendrijos svarbos buveinėse (siekiant išvengti fizinio buveinės sunaikinimo arba jos fragmentacijos), būtina atsižvelgti ir į atstumus nuo jautrių trikdymui rūšių radaviečių (pvz., SRIS (Saugomų rūšių informacinėje sistemoje) registruotų plėšriųjų paukščių lizdaviečių). Infrastruktūros plėtra neturi tapti barjerų kai kurių rūšių gyvūnų migracijai į veisimosi, žiemojimo vietas (pvz., atkirsti balinių vėžlių kelią iš vandens telkinio į kiaušinių dėjimo vietas arba varliagyvių kelią į žiemavietes).

Siekiant sumažinti atliekas vežančio transporto skleidžiamo triukšmo bei oro taršos įtaką aplinkai (įsk. gyvenamąją aplinką), turėtų būti numatytas tvarios transporto infrastruktūros sukūrimas, siūlomos atliekų tvarkymo vietos turi būti kuo arčiau jų susidarymo vietų, numatytas transporto srautų planavimas ir valdymas parenkant optimalius atliekų transportavimo maršrutus, dažnį ir laiką (vengiant piko valandų), naudojamos alternatyviu kuru varomos krovininės transporto priemonės, autotransportas nukreipiamas nuo minėtų aplinkos kokybės atžvilgiu jautrių objektų ir vietovių.

10. PLANO ALTERNATYVOS IR JŲ PASIRINKIMO PRIEŽASTYS

SPAV direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad SPAV metu „parengiama <...> ataskaita, kurioje nustatomos, aprašomos ir įvertinamos plano ar programos įgyvendinimo galimos reikšmingos pasekmės aplinkai, taip pat priimtinos alternatyvos atsižvelgiant į plano ar programos tikslus bei geografinę taikymo sritį.“ Vadovaujantis SPAV tvarkos aprašo nuostatomis, SPAV ataskaitoje turi būti pateikta „pasirinktų plano ar programos alternatyvų aprašymas, priežastys, kodėl pasirinktos svarstytos plano ar programos alternatyvos“. Europos Komisijos gairėse dėl SPAV direktyvos įgyvendinimo⁶⁵ aptariama galima „pagrįstų (priimtinių) alternatyvų“, kaip reikalaujama SPAV direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje, interpretacija. Jame teigiama, kad „<...> pasirinktos alternatyvos turėtų būti realistiškos. Viena iš priežasčių, dėl kurių ieškoma alternatyvų, yra ieškoti būdų, kaip sumažinti arba išvengti siūlomo plano ar programos reikšmingo neigiamo poveikio“.

Atliekant Plano SPAV, parenkant ir nagrinėjant pagrįstas Plano alternatyvas, buvo laikomasi SPAV direktyvos, SPAV tvarkos apraše nustatytų reikalavimų, ES gairių rekomendacijų ir atsižvelgiama į „Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo vadovą“⁶⁶ bei Jungtinės Karalystės Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo praktiniame vadove⁶⁷, siūlomą alternatyvų „hierarchiją“ – svarstomos alternatyvos, susijusios su Plano poreikiu (nulinė alternatyva), Plano turiniu, ir Plano priemonių įgyvendinimo erdvine aprėptimi. Šios alternatyvos ir jų pasirinkimo priežastys aprašomos žemiau.

Nulinė alternatyva

Atliekant bet kokio strateginio planavimo dokumento SPAV, nulinės alternatyvos nagrinėjimas leidžia įvertinti šio dokumento poreikį, atsižvelgiant į planuojamo sektoriaus plėtrą be planavimo dokumento. VAPTP atveju, nulinė alternatyva – atliekų sektoriaus plėtra, nerengiant ir neįgyvendinant Plano.

Nagrinėjant šios alternatyvos pagrįstumą konstatuota, kad Plano parengimas privalomas, vadovaujantis Atliekų direktyvos 28 straipsnyje nustatytu reikalavimu „Valstybės narės užtikrina, kad jų kompetentingos institucijos parengtų <...> vieną ar daugiau atliekų tvarkymo planų. Šie planai, pavieniui ar kartu, taikomi visai atitinkamos valstybės narės geografini teritorijai.“

Plano rengimo būtinybė apibrėžta ir Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta Atliekų direktyva, 26 straipsnyje – „Šiame Įstatyme nurodytiems reikalavimams įgyvendinti parengiamas Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo planas, kuris Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka turi būti derinamas su suinteresuotomis institucijomis ir visuomene.“ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo nuostatos įpareigoja Aplinkos ministeriją rengti šį planą ir jo įgyvendinimo priemones, ne rečiau kaip kas šešeri metai jį įvertinti ir prireikus patikslinti, o patikslintą planą teikti Vyriausybei tvirtinti. Todėl, neparengus ir nepatvirtinus Plano, Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Aplinkos ministerija neįvykdytų Atliekų tvarkymo įstatymo nuostatų ir neįgyvendintų Atliekų direktyvos reikalavimų.

Remiantis šiais teiginiais konstatuojama, kad nulinė alternatyva – atliekų sektoriaus plėtra, nerengiant ir neįgyvendinant Plano negali būti laikoma pagrįsta alternatyva ir SPAV metu išsamiai nevertinama.

⁶⁵ Europos Komisija (2001), Direktyvos 2001/42 dėl tam tikrų planų ir programų poveikio aplinkai vertinimo įgyvendinimas

⁶⁶ ISBN 9955-9845-1-1, Vilnius, Lietuva, 2006

⁶⁷ Praktinis strateginio pasekmių aplinkai vertinimo vadovas, 2005, Ministro pirmininko pavaduotojo biuras https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/7657/practicalguidesea.pdf

Plano turinio alternatyvos

Nagrinėjant Plano turinio alternatyvas, buvo svarstomos dvi papildomos žemesnio lygio alternatyvos: 1) integruoto plano, apimančio visus atliekų prevencijai ir tvarkymui skirtus strateginius nacionalinio, regioninio ir savivaldybių lygmens dokumentus, parengimas; 2) ambicingesnių nei nustatyta teisės aktuose ir aukštesnio lygio strateginiuose dokumentuose atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslų užsibrėžimas.

Integruoto plano rengimas leistų užtikrinti, kad įvairių lygių planai, programos ir strategijos, parengtos įgyvendinant Atliekų direktyvos 28 straipsnio reikalavimus, būtų sujungtos į vieną integruotą planą.

Lietuvoje šiuo metu yra parengti ir patvirtinti šie Atliekų prevencijos ir tvarkymo srities nacionalinio masto strateginio planavimo dokumentai:

- Valstybinis atliekų tvarkymo 2014–2020 metų planas⁶⁸;
- Valstybinė atliekų prevencijos programa⁶⁹;
- Asbesto šalinimo veiksmų planas⁷⁰;
- 2021–2030 metų branduolinės energetikos objektų eksploatavimo nutraukimo ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo plėtros programa⁷¹.

Įvertinus aukščiau nurodytų dokumentų tikslus ir galiojimo laikotarpį, akivaizdu, kad juos jungti į vieną integruotą dokumentą netikslinga, nes:

- šiame SPAV nagrinėjamas Planas po patvirtinimo pakeis Valstybinį atliekų tvarkymo 2014–2020 metų planą⁷²;
- Valstybinė atliekų prevencijos programa parengta įgyvendinant Atliekų tvarkymo įstatymo 29¹ straipsnį, kuris nuo 2021-01-01 pripažintas netekusiu galios, o Planas apima ne tik atliekų tvarkymą, bet ir atliekų prevenciją, t. y. Valstybinė atliekų prevencijos programa yra integruota į šiame SPAV nagrinėjama Planą;
- Asbesto šalinimo veiksmų plano įgyvendinimo priemonės numatyta vykdyti 2017–2020 metais, o tęstinės priemonės, susijusios su asbesto atliekų tvarkymu, yra numatytos šiame SPAV nagrinėjamame Plane;
- Atliekų direktyva ir Atliekų tvarkymo įstatymas netaikomi radioaktyviųjų atliekų tvarkymui. 2021–2030 metų branduolinės energetikos objektų eksploatavimo nutraukimo ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo plėtros programa parengta įgyvendinant 2011 m. liepos 19 d. Tarybos direktyvą 2011/70/Euratomas, kuria nustatoma panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų atsakingo ir saugaus tvarkymo Bendrijos sistema, vadovaujantis Jungtine panaudoto kuro tvarkymo saugos ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo saugos konvencija ir Lietuvos Respublikos radioaktyviųjų atliekų

⁶⁸ Patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. 366 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo“

⁶⁹ Patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. D1-782 „Dėl Valstybinės atliekų prevencijos programos patvirtinimo“

⁷⁰ Patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. kovo 22 d. įsakymu Nr. D1-243 „Dėl asbesto šalinimo veiksmų plano patvirtinimo“

⁷¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. vasario 3 d. nutarimu Nr. 76 „Dėl 2021–2030 metų branduolinės energetikos objektų eksploatavimo nutraukimo ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo plėtros programos patvirtinimo“

⁷² Patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. 366 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo“

tvarkymo įstatymu, todėl Planas negali būti jungiamas su šia programa.

Vertinant integruoto plano alternatyvą, reikėtų įvertinti ir jo sujungimo su regioniniais ir savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planais galimybę.

Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 27 ir 28 straipsnio nuostatomis, pagrindinis regioninių atliekų prevencijos ir tvarkymo planų tikslas – suderinti savivaldybių veiksmus organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemas ir steigiant kelioms savivaldybėms bendrus atliekų naudojimo ar šalinimo įrenginius, o pagrindinis savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planų tikslas – nustatyti komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo priemonės, kurios užtikrintų aplinkosaugos, techninius-ekonominius ir higienos reikalavimus atitinkančios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlą visiems savivaldybės teritorijoje esantiems asmenims. Matome, kad šių planų tikslas yra kitoks nei Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo plano, kuriame pateikiamos ekonominės ir kitos priemonės, numatytos atitinkamose nacionalinėse plėtros programose, skatinančios laikytis atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų Nacionaliniame pažangos plane nustatytiems strateginiams atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslams ir pažangos uždaviniams įgyvendinti, todėl nepaisant to, kad šių planų įgyvendinimo laikotarpis sutampa, skirtingus tikslus įgyvendinančių dokumentų sujungimas nebūtų tikslingas, pagrįstas ir racionalus.

Remiantis šiais teiginiais konstatuojama, kad integruoto Plano alternatyva negali būti laikoma pagrįsta alternatyva ir SPAV metu išsamiai nevertinama.

Ambicingesnių nei nustatyta teisės aktuose ir aukštesnio lygio strateginiuose dokumentuose atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslų užsibrėžimas

Plano projekte (žr. Plano projekto 1 priedą) numatyti įgyvendinimo vertinimo kriterijai ir jų siektinos reikšmės atitinka reikšmes, nustatytas Atliekų direktyvoje, Atliekų tvarkymo įstatyme ir 2021–2030 metų nacionaliniame pažangos plane:

- antrinių žaliavų panaudojimo (žiediškumo) indekso siektina reikšmė: 2025 m. ir 2027 m. – ne mažiau nei ES vidurkis;
- bendro atliekų kiekio bendrojo vidaus produkto vienetui siektina reikšmė: 2025 m. – 100 tonų/mln. eurų, 2027 m. – 90 tonų/mln. eurų;
- komunalinių atliekų, tenkančių vienam gyventojui, kiekio (kg/m.), palyginti su ES vidurkiu siektina reikšmė: 2025 m. – <100, 2027 m. – <100;
- sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų dalies siektina reikšmė: 2025 m. – 15 proc., 2027 m. – 8 proc.;
- paruoštų pakartotinai naudoti ir perdirbtų komunalinių atliekų dalies siektina reikšmė: 2025 m. – 55 proc., 2027 m. – 57 proc.;
- atliekų sektoriuje išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio pokyčio, palyginti su 2005 m. išmestu kiekiu siektina reikšmė: 2025 m. – 50,9 proc., 2027 m. – 61,0 proc.

Ambicingesnių nei nustatyta teisės aktuose ir aukštesnio lygio strateginiuose dokumentuose atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslų užsibrėžimo alternatyva sudarytų prielaidas numatytus tikslus pasiekti anksčiau nei numatyta arba numatytais terminais pasiekti griežtesnių kokybinių tikslų. Plano rengimo ir jo SPAV metu buvo nagrinėjamos galimybės siekti, pvz., didesnio pakartotinai naudoti paruošiamų ir perdirbamų komunalinių atliekų kiekio, siekti dar labiau sumažinti sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekį, paankstinti įgyvendinimo priemonių datą arba įtraukti ir su kitų atliekų rūšių prevencija ar tvarkymu susijusius tikslus.

Nagrinėjant šios alternatyvos pagrįstumą konstatuota, kad pagal minėtus teisės aktus

suformuluoti atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslai ir Plano įgyvendinimo vertinimo kriterijai yra pakankamai ambicingi, o įvertinus Plano tikslus įgyvendinsiančių institucijų, verslo, savivaldybių atstovų nuomones, pastabas ir pasiūlymus tampa akivaizdu, kad ambicingesnių tikslų ar rodiklių įgyvendinimas sukurtų papildomą, nepagrįstai didelę reguliavimo ir finansinę naštą atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslus ir principus įgyvendinančioms institucijoms, verslo atstovams ir visuomenei. Be to, statistiniai duomenys rodo, kad jau susiduriama su sunkumais įgyvendinant šiuo metu užsibrėžtus atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslus (pvz., vadovaujantis Lietuvos oficialiosios statistikos portalo duomenimis, nuo 2018 m. perdirbamų komunalinių atliekų kiekis ne didėjo, o mažėjo), todėl ambicingesnių tikslų įgyvendinimas nėra realistiškas.

Remiantis šiais teiginiais konstatuojama, kad ambicingesnių nei nustatyta teisės aktuose ir aukštesnio lygio strateginiuose dokumentuose atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslų užsibrėžimo alternatyva negali būti laikoma pagrįsta alternatyva ir SPAV metu išsamiai nevertinama.

Plano erdvinės aprėpties alternatyvos

Plano erdvinės aprėpties alternatyvos įpareigotų Plano rengėją numatyti konkrečias priemonių įgyvendinimo ir planuojamos infrastruktūros įrengimo teritorijas.

Kaip jau minėta, vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 28 straipsniu, Lietuvoje rengiami savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planai, kurių tikslas – nustatyti komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo priemones, kurios užtikrintų aplinkosaugos, techninius-ekonominius ir higienos reikalavimus atitinkančios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlą visiems savivaldybės teritorijoje esantiems asmenims. Be to, vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 25 straipsniu *savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, užtikrina tų sistemų funkcionavimą*, o vadovaujantis Vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 31 punktu *komunalinių atliekų tvarkymo sistemų diegimas, antrinių žaliavų surinkimo ir perdirbimo organizavimas, sąvartynų įrengimas ir eksploatavimas* yra savarankiškoji savivaldybės funkcija.

Todėl, nagrinėjant šios alternatyvos pagrįstumą konstatuota, kad nustatant Plano konkrečias priemonių įgyvendinimo teritorijas, būtų priimami išankstiniai sprendimai dėl regionų ir vietos savivaldos mastu svarbios atliekų tvarkymo infrastruktūros įrengimo vietų, o tai dubliuotų žemesnio lygmens atliekų tvarkymo planų tikslus ir nuostatas ar joms prieštarautų, nes apribotų vietos savivaldos galimybes šiuose planuose pasirinkti tinkamiausias būsimos infrastruktūros įrengimo vietas. Kitaip tariant Plane numatytos atliekų tvarkymo infrastruktūros sukūrimo ar plėtros vietos turėtų būti planuojamos ir nagrinėjamos savivaldybės lygmenyje, o išankstinis šių vietų nustatymas nacionaliniame plane neatitiktų galiojančių teisės aktų ir Lietuvos atliekų tvarkymo planavimo sistemos principų.

Remiantis šiais teiginiais konstatuojama, kad Plano erdvinės aprėpties alternatyva negali būti laikoma pagrįsta alternatyva ir SPAV metu išsamiai nevertinama.

11. STEBĖSENOS (MONITORINGO) PRIEMONĖS

Vadovaujantis Konvencijos Dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste strateginio padarinių aplinkai vertinimo protokolo 11 straipsnio, 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo 10 straipsnio ir Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo X skyriaus nuostatomis, turi būti atliekamas planų ir programų įgyvendinimo reikšmingų pasekmių aplinkai stebėseną (monitoringas). Pagrindinis stebėsenos tikslas – nustatyti nenumatytas neigiamas pasekmes, kad būtų galima imtis tinkamų veiksmų, reikalingų susidariusiai padėčiai ištaisyti. Planų ir programų įgyvendinimo pasekmių aplinkai stebėseną vykdoma valstybiniu, savivaldybių ir ūkio subjektų lygmeniu Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymo nustatyta tvarka. Kai nenumatytos neigiamos pasekmės aplinkai siejamos su konkrečiu plano ar programos sprendinių įgyvendinimu, stebėseną vykdoma institucija praneša apie jas organizatoriui ir teikia jam būtinus duomenis. Jais remdamasis organizatorius numato veiksmus susidariusiai padėčiai ištaisyti.

Manoma, kad papildomų Plano įgyvendinimo pasekmių aplinkai stebėsenos (monitoringo) priemonių šiuo metu inicijuoti nereikia, nes daugelis rodiklių yra jau fiksuojami pagal esamas monitoringo programas ir vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, o SPAV metu atliktos Plano įgyvendinimo pasekmių aplinkai analizės rezultatai leidžia teigti, kad Plano tikslai ir uždaviniai yra sietini su aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi rodiklių gerinimu ir nedarys reikšmingų neigiamų pasekmių aplinkai.

Pažymėtina, kad konkrečios stebėsenos priemonės turės būti numatomos rengiant žemesnio lygmens planavimo dokumentus ir atliekant jų SPAV (kai tai privaloma pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimo Nr. 967 „Dėl Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nuostatas), taip pat planuojant su Plano priemonių įgyvendinimu susijusius konkrečios ūkinės veiklos projektus ir atliekant planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą (PAV), kai jis privalomas pagal Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo nuostatas bei atliekant poveikio visuomenės sveikatai vertinimą (PVSV), kai tai privaloma pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. gegužės 13 d. įsakymo Nr. V-474 „Dėl Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nenumatytų poveikio visuomenės sveikatai vertinimo atlikimo atvejų nustatymo ir tvarkos aprašo patvirtinimo ir įgaliojimų suteikimo“ nuostatas (planuojant konkrečios ūkinės veiklos projektus, kai numatomos ūkinės veiklos rūšys, kurioms sanitarinės apsaugos zonų ribos nustatomos ar tikslinamos poveikio visuomenės sveikatai vertinimo būdu, tačiau joms nustatyti ar tikslinti neatliekamas poveikio aplinkai vertinimas).

Rekomenduojamų stebėsenos rodiklių, skirtų Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano pasekmių vertinimui, sąrašas yra pateikiamas 11.1 lentelėje. Stebėsenos rodiklių sąrašas sudarytas atsižvelgiant į strateginius vertinamų aplinkos sektorių apsaugos tikslus, tikėtiną Plano intervencijų pobūdį ir aktualius teisės aktus:

- Valstybinio aplinkos monitoringo nuostatus⁷³ (įgyvendinant Valstybinę 2018–2023 metų aplinkos monitoringo programą⁷⁴);

⁷³ Patvirtinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2021 m. kovo 22 d. įsakymu Nr. D1-154 „Dėl valstybinio aplinkos monitoringo nuostatų patvirtinimo“

⁷⁴ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. spalio 3 d. nutarimu Nr. 996 „Dėl Valstybinės aplinkos monitoringo 2018–2023 metų programos patvirtinimo“

- Ūkio subjektų aplinkos monitoringo nuostatus⁷⁵ (vykdant monitoringą pagal patvirtintas ūkio subjektų monitoringų programas);
- Valstybės visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatus⁷⁶ ir Bendruosius savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatus⁷⁷ (vykdant visuomenės sveikatos stebėseną);
- Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėsenos taisyklės⁷⁸ ir Kultūros paveldo vietovių stebėsenos taisyklės⁷⁹ (vykdant kultūros paveldo stebėseną).

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu vykdomos monitoringo programos yra baigtinės, svarbu užtikrinti, kad siūlomų rodiklių stebėseną būtų ir toliau tęsiama Plano įgyvendinimo metu.

11.1 lentelė. Rekomenduojami Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano pasekmių aplinkai stebėsenos rodikliai

Aplinkos sektorius	Stebėsenos rodiklis	Informacijos šaltinis
Paviršinis ir požeminis vanduo	<ul style="list-style-type: none"> • Geros būklės reikalavimus atitinkančių paviršinių vandens telkinių dalis (proc.) • Geros cheminės būklės reikalavimus atitinkančių požeminio vandens telkinių dalis (proc.) • Iki nustatytų normatyvų išvalomų nuotekų dalis (proc.) • Į vandens telkinius patenkančios taršos (maistinių medžiagų, specifinių teršalų, pavojingų ir prioritetinių medžiagų) apkrovos (t/metus) • Nelegalios / avarinės taršos incidentų skaičius 	Aplinkos ministerija Aplinkos apsaugos agentūra Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos Ūkio subjektai
Aplinkos oras	<ul style="list-style-type: none"> • Aplinkos oro kokybės rodikliai: sieros dioksido (SO₂), azoto oksidų (NO, NO₂, NO_x), ozono (O₃), anglies monoksido (CO), benzeno, kietųjų dalelių (KD₁₀ ir KD_{2,5}), sunkiųjų metalų (švino (Pb), arseno (As), kadmio (Cd), nikelio (Ni)), policiklinių aromatinių angliavandenilių koncentracijos • Atliekų tvarkymo sektoriuje į aplinkos orą išmestas antropogeninės kilmės sieros dioksido (SO₂), azoto oksidų (NO_x), kietųjų dalelių (KD₁₀, KD_{2,5}), bendras suspenduotų dalelių (BSDK), amoniako (NH₃), nemetaninių lakiųjų organinių junginių (NMLOJ), juodosios anglies (angl. <i>black carbon</i> (BC)), anglies monoksido (CO), sunkiųjų metalų (Pb, As, Cd, Ni, Hg, Cr, Cu, Se, Zn) ir jų junginių, patvariųjų organinių teršalų (benzo(a)pireno, benzo(b)fluoranteno, 	Aplinkos ministerija Aplinkos apsaugos agentūra Ūkio subjektai

⁷⁵ 2009 m. rugsėjo 16 d. LR aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-546 „Dėl Ūkio subjektų aplinkos monitoringo nuostatų patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2021 m. kovo 31 d. įsakymo Nr. D1-194 redakcija)

⁷⁶ Patvirtinti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 19 d. įsakymu Nr. V-500 „Dėl Valstybės visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų tvirtinimo“

⁷⁷ Patvirtinti 2003 m. rugpjūčio 11 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 19 d. įsakymo Nr. V-1203 redakcija)

⁷⁸ Patvirtintos 2005 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu Nr. IV-318 „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėsenos taisyklių“

⁷⁹ Patvirtintos 2012 m. vasario 6 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas Nr. IV-94 „Dėl Kultūros paveldo vietovių stebėsenos taisyklių patvirtinimo“

	benzo(k)fluoranteno, indeno(1,2,3-cd)pireno), bendras policiklinių aromatinių angliavandenilių (PAA), dioksinų ir furanų, polichlorintų bifenilų (PCB), heksachlorobenzeno (HCB) kiekis	
Klimatas ir jo kaita	<ul style="list-style-type: none"> Atliekų tvarkymo sektoriaus išmestas antropogeninės kilmės šiltnamio efektą sukeliančių dujų (anglies dioksido (CO₂), metano (CH₄), azoto suboksido (N₂O), hidrofluorangliavandenilių (HFCs), perfluorangliavandenilių (PFCs), azoto trifluorido (NF₃) ir sieros heksafluorido (SF₆)) kiekis Išmetamųjų ŠESD kiekis, tenkantis BVP vienetui (t CO₂e/1 mln. EUR BVP) 	Aplinkos ministerija Aplinkos apsaugos agentūra Ūkio subjektai
Biologinė įvairovė, nacionalinės saugomos ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos	<ul style="list-style-type: none"> Lietuvoje aptinkamų EB svarbos vietinių augalų ir gyvūnų rūšių, kurių apsaugos būklė palanki, dalis (%) Lietuvoje aptinkamų EB svarbos buveinių tipų, kurių apsaugos būklė palanki, dalis (proc.) Lietuvos sausumos/ jūrinės teritorijos, priskirtos saugomoms teritorijoms ir (ar) Europos ekologiniam tinklui „Natura 2000“, dalis (proc.) Nualintų ekosistemų, jų būklės ir funkcijų pagerėjimas (proc.) 	Aplinkos ministerija Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba Saugomų teritorijų direkcijos
Kraštovaizdis	<ul style="list-style-type: none"> Kraštovaizdžio struktūros pokyčiai (žemės dangos pokytis, kraštovaizdžio poliarizacijos laipsnis) Kraštovaizdžio vizualinė tarša 	Aplinkos apsaugos agentūra (kraštovaizdžio monitoringas) Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba (kraštovaizdžio monitoringas saugomose teritorijose)
Kultūros paveldas (įskaitant architektūros, archeologijos ir gamtos paveldą);	<ul style="list-style-type: none"> Kultūros paveldo objektų ir vietovių skaičius, jų būklė, būklės kitimas Būklės kaitą sukeliantys antropogeniniai ir gamtiniai poveikiai Paveldosaugos reikalavimų pažeidimai vietovėse ir jų apsaugos zonose 	Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos Savivaldybių paveldosaugos padaliniai Saugomų teritorijų direkcijos
Dirvožemis ir žemės gelmės;	<ul style="list-style-type: none"> Bendras organinės medžiagos kiekis dirvožemyje Sunkiųjų metalų, pesticidų kiekis dirvožemyje Užteršto/ pažeisto dirvožemio plotas Žemės dangos pokytis (proc.) 	Aplinkos ministerija Ūkio subjektai
Visuomenės sveikata	<ul style="list-style-type: none"> Lietuvos gyventojų vidutinė tikėtina būsimo gyvenimo trukmė, m. Vidutinės būsimo gyvenimo trukmės skirtumas tarp vyrų ir moterų, m. Vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė (vyrai), m. 	Lietuvos statistikos departamentas Higienos institutas Europos Sąjungos statistikos tarnyba Eurostat

	<ul style="list-style-type: none"> • Vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė (moterys), m. • Vidutinė abiejų lyčių Lietuvos gyventojų tikėtina sveiko gyvenimo trukmė, m. • Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų, standartizuotas mirtingumo rodiklis 100 tūkst. gyventojų • Mirtingumas nuo piktybinių navikų, standartizuotas mirtingumo rodiklis 100 tūkst. gyventojų • Lietuvos gyventojų sergamumas kraujotakos sistemos ligomis (I00-I99), sergančių asmenų skaičius 1000 gyv. • Lietuvos gyventojų sergamumas kvėpavimo sistemos ligos (J00-J99), sergančių asmenų skaičius 1000 gyv. • Lietuvos gyventojų sergamumas piktybiniais navikais (įskaitant limfinių kraujodaros ir jiems giminingų audinių, C00-C97), sergančių asmenų skaičius 1000 gyv. • Lietuvos gyventojų sergamumo tam tikromis infekcinėmis ir parazitų sukeliamomis ligomis (A00-B99), sergančių asmenų skaičius 1000 gyv. • Gyventojų, teigiančių, kad jie kenčia nuo triukšmo, dalis (proc.) • Nelaimingų atsitikimų skaičius darbe, atvejų skaičius 	Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija
--	---	--

12. SANTRAUKA

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija rengia Valstybinį atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų planą (toliau – Planas arba Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo planas), kurio pagrindinis tikslas – išanalizavus esamą atliekų prevencijos ir tvarkymo būklę, nustatyti atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetus, tikslus, uždavinius ir priemones, būtinas užsibrėžtiems tikslams pasiekti, valstybines atliekų prevencijos ir tvarkymo užduotis savivaldybėms, nacionalinės ir Europos Sąjungos struktūrinės paramos finansavimo kryptis, Plano įgyvendinimo vertinimo kriterijus, kad praktiškai būtų įgyvendintas atliekų prevencijos ir tvarkymo eiliškumas.

Kadangi Planas (nors ir netiesiogiai) nustato su atliekų tvarkymu susijusios ūkinės veiklos, įrašytos į Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo 1 ar 2 priedus, vystymo pagrindus ir rengiamas visai Lietuvos Respublikos teritorijai, vadovaujantis Europos Sąjungos ir nacionaliniais teisės aktais jam turi būti atliekamas strateginis pasekmių aplinkai vertinimas.

Strateginis pasekmių aplinkai vertinimas (toliau – SPAV), tai procesas, kurio metu nustatomos, apibūdinamos ir įvertinamos galimos reikšmingos plano ar programos įgyvendinimo pasekmės aplinkai; užtikrinama, kad bus konsultuojamasi su valstybės institucijomis, atsakingomis už aplinkos, kultūros paveldo, visuomenės sveikatos apsaugą, visuomenę; užtikrinama, kad organizatorius turės išsamią informaciją apie galimas reikšmingas plano ar programos įgyvendinimo pasekmes aplinkai ir atsižvelgs į ją.

Šioje ataskaitoje pateikiami atlikto SPAV rezultatai; vertinimas buvo atliekamas pagal reikalavimus, nustatytus Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1467, vadovaujantis 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/42/EB „Dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo“ nuostatomis ir atsižvelgiant į rekomendacijas, pateikiamas „Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo vadove“ (Vilnius, Lietuva, 2006).

SPAV procesas vyko lygiagrečiai ir buvo koordinuojamas su Plano rengimo procesu, keičiantis aktualia informacija, konsultuojantis su atitinkamomis valstybės institucijomis ir visuomenė. Pradėjus SPAV procesą, 2021 m. rugpjūčio–rugsėjo mėn. buvo atliktos SPAV apimties nustatymo procedūros, kurių metu parengtas ir pagal kompetenciją su SPAV subjektais (LR sveikatos apsaugos ministerija, LR kultūros ministerija, LR aplinkos ministerija ir Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba) suderintas SPAV apimties nustatymo dokumentas, kuriame apibrėžiamas SPAV ataskaitos turinys, joje nagrinėtini klausimai, teiktinos informacijos apimtis ir išsamumas, naudotini vertinimo metodai ir kita aktuali informacija. Nors teisės aktų nuostatos to nereikalauja, apie pradėtą SPAV ir parengtą vertinimo apimties nustatymo dokumentą buvo informuota visuomenė, 2021 m. rugsėjo 2 d. patalpinant aktualią informaciją Aplinkos ministerijos interneto svetainėje ir kviečiant visuomenę susipažinti su šiuo dokumentu ir teikti pasiūlymus dėl rengiamo Plano bei atliekamo SPAV. Pagal SPAV apimties dokumentą 2021 m. spalio mėn. buvo pradėta rengti ši SPAV ataskaita.

Ataskaitoje pateikiamas trumpas rengiamo Plano, jo turinio, tikslų ir uždavinių aprašymas, identifikuojami su Planu susiję tarptautinio, Europos Sąjungos arba nacionalinio lygmens tikslai, nurodomas Plano ryšys su kitais strateginiais dokumentais (planais, programomis, strategijomis), aprašomos teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, aplinkos charakteristikos, esama aplinkos būklė ir jos kitimo tendencijos, identifikuojamos aktualios aplinkos apsaugos problemos, apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai, pateikiama informacija apie galimas reikšmingas Plano įgyvendinimo pasekmes aplinkai, rekomenduojamos priemonės Plano įgyvendinimo reikšmingoms

neigiamoms pasekmėms aplinkai išvengti, sumažinti ar kompensuoti, aprašomos nagrinėtos Plano alternatyvos, pateikiamos rekomendacijos dėl Plano įgyvendinimo pasekmių stebėsenos (monitoringo). Trumpas visos šios informacijos apibendrinimas pateikiamas žemiau.

Informacija apie rengiamą Valstybinį atliekų prevencijos ir tvarkymo planą

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo nuostatomis, Plane numatytos priemonės, skirtos į sąvartynus vežamų biologiškai skaidžių atliekų kiekiui mažinti; priemonės, užtikrinančios, kad sąvartynuose nebūtų šalinamos perdirbti ar kitaip panaudoti tinkamos atliekos; priemonės, skirtos kovai su visų rūšių šiukšlinimu, įskaitant jo prevenciją ir visų rūšių šiukšlių valymą; priemonės, skirtos kovai su maisto švaistymu ir skatinančios maisto atliekų prevenciją.

Planas parengtas išanalizavus esamą šalies būklę atliekų prevencijos ir tvarkymo srityje. Jame nustatyti strateginiai atliekų prevencijos prioritetai, tikslai, uždaviniai, numatytos priemonės, būtinos užsibrėžtiems tikslams pasiekti, apibrėžtos valstybinės atliekų prevencijos ir tvarkymo užduotys savivaldybėms, aprašytos nacionalinės ir Europos Sąjungos struktūrinės paramos finansavimo kryptys. Siekiant praktiškai įgyvendinti atliekų prevencijos ir tvarkymo eiliškumą, Plane nustatyti jo įgyvendinimo vertinimo kriterijai, kurie yra suderinti su 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano ir Europos Komisijos žiedinei ekonomikai keliamais reikalavimais.

Plano tikslai siejami su atliekų prevencijos, investicijų į žaliasias inovacijas, žaliųjų pirkimų, atliekų kiekį mažinančių aplinkai draugiškų išteklių tausojančių technologijų, pakartotinio daiktų naudojimo plėtra, atliekų perdirbimo ir antrinių žaliavų gavyba bei naudojimą didinančiomis technologijomis.

Didelis dėmesys skiriamas pirminiam atliekų išrūšiavimui, plečiant pakuočių ir antrinių žaliavų ir diegiant naują maisto, tekstilės, pavojingų ir statybinių medžiagų rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūrą. Siekiama stiprinti ir išplėsti gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimą, įvertinant galimybę jį nustatyti tekstilės, statybinių medžiagų, baldų ir kituose sektoriuose. Skiriamas papildomas dėmesys esamos infrastruktūros modernizavimui, pritaikant ją prie naujų žiedinės ekonomikos tikslų įgyvendinimo, kokybiškai paruošiant atliekas perdirbimui ir antrinių žaliavų gamybai. Planuojamas atliekų tvarkymo ir perdirbimo užduočių įvykdymo bei apskaitos kontrolės stiprinimas, atliekų sektoriaus personalo mokymai, gyventojų edukacija atliekų prevencijos ir tvarkymo klausimais, paskata tarpsektorinio bendradarbiavimo iniciatyvoms. Numatytos finansinės ir fiskalinės paskatos tvarių produktų kūrimui, remontui, maisto švaistymo prevencijos priemonėms, atliekų perdirbimo infrastruktūros diegimui ir antrinių žaliavų panaudojimo plėtrai, žaliųjų viešųjų pirkimų taikymui, numatant tvarumo, ilgaamžiškumo, remonto, antrinio panaudojimo, perdirbamumo ir antrinių žaliavų panaudojimo produktuose kriterijus.

Kaip vienas aktualiausių ir svarbiausių tikslų siūlomas ilgalaikis strateginis atliekų tvarkymo tikslas – sumažinti bendrą susidarančių atliekų kiekį, kuriant tvarius, ilgaamžius, aplinkai draugiškus produktus, užtikrinant racionalų gamtos ir energijos išteklių naudojimą ir mažinant atliekas.

Plano ryšys su kitais strateginiais dokumentais (planais, programomis, strategijomis)

Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo metu buvo atlikta Plano sąsajų su kitais strateginiais dokumentais analizė. Analizės metu identifikuoti strateginiai dokumentai gali būti suskirstyti į dvi pagrindines grupes: strateginiai dokumentai, nustatantys atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslus, t. y. tiesiogiai susiję su Plano rengimu ir jame nustatytais tikslais; ir strateginiai dokumentai, nustatantys aplinkos apsaugos ir (ar) darnaus vystymosi tikslus, kurių įgyvendinimui Planas galėtų turėti pasekmių, t. y. susiję su Plano SPAV. Nustatyta, kad tiesiogiai su Plano rengimu susiję 17 aktualių strateginių dokumentų:

- Keiskime mūsų pasaulį. Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2015 m. rugsėjo 25 d. rezoliucija;
- HELCOM Baltijos jūros veiksmų planas, 2021 m.;
- Europos žaliasis kursas, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos vadovų tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Briuselis 2019-12-11 COM(2019) 640 final;
- Uždaro ciklo kūrimas. ES žiedinės ekonomikos veiksmų planas. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Briuselis, 2015-12-02 COM(2015) 614 final;
- Naujas žiedinės ekonomikos veiksmų planas, kuriuo siekiama švaresnės ir konkurencingesnės Europos. 2020 m. kovo 11 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, COM(2020) 98 final;
- Europinė plastikų žiedinėje ekonomikoje strategija. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, COM(2018) 28 final;
- Investavimas į pažangią, novatorišką ir tvarią pramonę. Atnaujinta ES pramonės politikos strategija. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos vadovų tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui, COM/2017/0479 final/2;
- Tvari Europos bioekonomika. Ekonomikos, visuomenės ir aplinkos sąsajų stiprinimas. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos vadovų tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui, COM(2018) 673 final;
- Darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“;
- Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626 „Dėl Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“;
- Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta 2012 m. gegužės 15 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos "Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030" patvirtinimo“;
- 2021–2030 metų Nacionalinis pažangos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“;
- Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano patvirtinimo“;
- Nacionalinė klimato kaitos valdymo darbotvarkė, patvirtinta LRV 2021 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XIV-490 „Dėl Nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės patvirtinimo“;
- Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas 2021–2030 metams;
- Lietuvos pramonės skaitmeninimo kelrodis 2020–2030 m. Atnaujinta galutinė versija įgyvendinant „Stebėsenos projektą“, 2020-11-03;
- Patvariųjų organinių teršalų (POT) tvarkymo 2017–2025 m. programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. D1-396 „Dėl patvariųjų organinių teršalų (POT) tvarkymo 2017–2025 metų programos patvirtinimo“.

Ataskaitoje išnagrinėti šių strateginių dokumentų tikslai ir pateikta informacija, kaip į aktualius tikslus atsižvelgta rengiant Planą.

SPAV metu taip pat identifikuota daugiau kaip 30 su Plano SPAV susijusių (sektorinių) strateginių dokumentų, į kuriuose nustatytus apsaugos ir darnaus vystymosi tikslus buvo atsižvelgiama vertinant galimas Plano įgyvendinimo pasekmes aplinkai.

SPAV metodika, vertinimo būdas, su vertinimu susijusios problemos

Kadangi Planas yra aukščiausio lygio (valstybės lygmens) strateginio planavimo dokumentas, kuriame apibrėžiami strateginiai atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslai ir uždaviniai, įvardijamos strateginės jų įgyvendinimo priemonės nenumatant sąsajų su konkrečia teritorija ar vietoje ir nedetalizuojant konkrečių ūkinės veiklos projektų, SPAV metu nebuvo galimybių apskaičiuoti ir pateikti skaitines pasekmių masto ar kitų savybių įvertinimo reikšmes. Konstatuota, kad vienintelis tinkamas SPAV būdas yra vertinimas aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektų (tikslų) atžvilgiu, įvertinant galimas reikšmingas Plano įgyvendinimo pasekmes aplinkai ir kituose strateginiuose dokumentuose užsibrėžtų darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimui. Atliekant vertinimą buvo naudojami šie pagrindiniai analizės ir vertinimo metodai: aktualių strateginių dokumentų ir juose užsibrėžtų aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslų analizė; pirminių ir antrinių informacijos šaltinių analizė; kokybinė ekspertinė pasekmių analizė nagrinėjamų aplinkos komponentų (sektorių), aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslų atžvilgiu; kokybinis ekspertinis potencialių pasekmių savybių (reikšmingumo, pobūdžio, trukmės ir kt.) vertinimas; aprašomųjų pasekmių lentelių rengimas.

SPAV metu visi Plano uždaviniai ir aktualios priemonės, kurias numatoma įgyvendinti siekiant šių uždavinių, buvo analizuojamos kiekvieno iš šių aplinkos sektorių atžvilgiu: paviršinis ir požeminis vanduo; aplinkos oras; klimatas ir jo kaita; biologinė įvairovė, nacionalinės saugomos ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos; kraštovaizdis; kultūros paveldas (įskaitant architektūros, archeologijos ir gamtos paveldą); dirvožemis ir žemės gelmės; antropogeniniai materialiniai ištekliai; visuomenės sveikata. Analizės rezultatai pateikiami aprašomosiose pasekmių vertinimo lentelėse, apibūdinant galimą pasekmių pobūdį (neigiamos ar teigiamos) ir reikšmingumą, erdvinį mastą (vietos, regioninis, nacionalinis, tarpvalstybinis), trukmę ir tęstinumą (trumpalaikės, vidutinės trukmės, ilgalaikės, nuolatinės, laikinos) ir kitas savybes (tiesioginės, netiesioginės, kaupiamosios, sąveikaujančios (sinergetinės). Atliekant pasekmių vertinimą, kaip reikšmingos (didelio-vidutinio reikšmingumo, teigiamos arba neigiamos) buvo įvardijamos pasekmės tų uždavinių ir jų įgyvendinimui numatytų priemonių, kurios turi didelį potencialą tiesiogiai ar netiesiogiai prisidėti siekiant strateginių aplinkos sektoriaus apsaugos tikslų arba, neigiamų pasekmių atveju, gali reikšmingai trukdyti šių tikslų pasiekimui. Priemonių, kurios gali paveikti tik tam tikrą lokalią teritoriją (pvz. tam tikrus vandens telkinius, tam tikras gyventojų grupes) pasekmių erdvinis mastas buvo vertinamas kaip vietinis. Jei planuojamos įgyvendinti priemonės gali turėti pasekmių tam tikram regionui ar yra įgyvendinamos regioniniu lygiu, jų erdvinis mastas vertintas kaip regioninis. Pasekmės, kurios galimai bus juntamos visoje šalyje vertintos kaip nacionalinio erdvinio masto. Esant tikimybei, kad pasekmės bus daromos ir kaimyninių šalių aplinkai, nurodomas tarpvalstybinis pasekmių erdvinis mastas. Vertinant pasekmių trukmę, iki 6 metų trunkančios pasekmės (t. y. Plano įgyvendinimo laikotarpiu) buvo vertinamos kaip trumpalaikės, nuo 6 iki 10 metų trunkančios pasekmės – kaip vidutinės trukmės, o ilgiau nei 10 metų trunkančios pasekmės – kaip ilgalaikės. Tęstinių priemonių pasekmės buvo vertinamos kaip nuolatinės. Vertinant pasekmes buvo nustatoma, ar jos bus tiesioginės, ar netiesioginės. Tiesioginėmis pasekmėmis laikomos pasekmės, susidarancios dėl tiesioginių priežasčių ir pasekmės ryšių tarp numatomos įgyvendinti Plano priemonės ir aplinkos. Netiesioginėmis pasekmėmis laikomos pasekmės, susidarancios dėl priežasčių ir pasekmės ryšių tarp tiesioginių pasekmių ir aplinkos arba dėl priemonės netiesiogiai įtakotų su atliekų tvarkymo veiklomis susijusių pokyčių (pvz., atliekų prevencija sumažina sąvartynuose šalinimą atliekų kiekį ir netiesiogiai padeda išvengti tiesioginių neigiamų sąvartynų įrengimo ir eksploatavimo pasekmių aplinkai).

Kaupiamosios (suminės) pasekmės suprantamos kaip pavieniai ir tarpusavyje sąveikaujantys pokyčiai aplinkoje, sukelti ne tik rengiamo Plano, bet ir kitų, šiuo metu galiojančių strateginių dokumentų įgyvendinimo, o taip pat sąveikos tarp atskirų Plano uždavinių ar jų priemonių įgyvendinimo. Svarbu pažymėti, kad tam tikrų atskirų pasekmių suminis tiesioginis ar netiesioginis efektas gali padidinti ar sumažinti jų bendras pasekmes. Kai keli uždaviniai ar priemonės kartu gali daryti didesnio reikšmingumo pasekmes nei atskirų jų pasekmių suma, tokios pasekmės įvardijamos kaip sinergetinės (sąveikaujančios).

Ataskaitą rengusių specialistų nuomone, pagrindinės problemos ir sunkumai, su kuriais buvo susidurta atliekant SPAV, siejamos su vertinamo dokumento pobūdžiu ir lygiu. Kadangi Planas yra aukščiausio lygio strateginis planavimo dokumentas, strateginio pasekmių aplinkai vertinimo metu nėra žinoma, kokios rūšies ūkinės veiklos projektų plėtros pagrindus jis lems, o informacija apie poveikį patirsiančią aplinką yra bendro pobūdžio (Plano įgyvendinimas siejamas su visa Lietuvos Respublikos teritorija). Todėl vertinant susiduriama su šiomis pagrindinėmis problemomis: negali būti įvertinama kiekybinė Plano priemonių įgyvendinimo išraiška, nes Plane numatomas tik bendras šių priemonių poreikis ar jų skatinimas; nėra galimybių atsižvelgti į vietovės (teritorijos) jautrumą ir svarbumą, nes nėra žinomos priemonių įgyvendinimo vietos; negali būti nagrinėjamos nei priemonių kiekybės (masto), nei technologinės, nei vietos parinkimo alternatyvos; negali būti nagrinėjamos konkrečios pasekmių sumažinimo priemonės; vienintelis taikytinas vertinimo būdas – vertinimas aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektų (tikslų) atžvilgiu lemia neapibrėžtumą ir subjektyvumą, priklausantį nuo SPAV ekspertų ir SPAV subjektų atstovų nuomonių, požiūrių ir kompetencijų.

Teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, aplinkos charakteristikos, esama aplinkos būklė ir jos kitimo tendencijos, aktualūs apsaugos tikslai ir problemos

Šiame ataskaitos skyriuje pateikiami aplinkos charakteristikų ir būklės, jos kitimo tendencijų ir aktualių problemų įvertinimo rezultatai ir susijusių kiekvieno nagrinėjamo aplinkos sektoriaus apsaugos ir darnaus vystymosi tikslų analizė, kuri yra atspirties taškas prognozuojant ir vertinant galimas Plano įgyvendinimo pasekmes. Dėl didelės šios informacijos apimties ir pobūdžio nėra galimybių ją apibendrinti santraukoje, tačiau verta paminėti aktualius kiekvieno sektoriaus apsaugos tikslus, kurie yra svarbūs vertinant Plano įgyvendinimo pasekmes.

Paviršinis ir požeminis vanduo: racionalus vandens išteklių naudojimas; paviršinio ir požeminio vandens apsaugos nuo taršos stiprinimas; pavojingų cheminių medžiagų vandens telkiniuose valdymas; vandenų taršos iš žemės ūkio šaltinių mažinimas; vandens telkinių (Baltijos jūros, paviršinių ir požeminių vandenų) būklės gerinimas.

Aplinkos oras: iš antropogeninių taršos šaltinių į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekio mažinimas; atsinaujinančių energijos išteklių dalies didinimas vidaus energijos gamyboje (įsk. skatinimą naudoti atliekinę šilumos energiją); siekis užtikrinti, kad Lietuvoje į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekis neviršytų tarptautiniuose, ES ir nacionaliniuose teisės aktuose nustatyto kiekio, oro teršalų koncentracija aplinkos ore neviršytų žmogaus sveikatai ir aplinkai nepavojingų aplinkos oro užterštumo lygių.

Klimatas ir jo kaita: įsipareigojimas iki 2030 m. sumažinti ŠESD 70 proc., o iki 2050 m. – pasiekti, kad Lietuvos ekonomika taptų žiedinė ir neutrali klimatui; iki 2030 m. turėti pirmą klimatui neutralų ir beatliekį Lietuvos miestą; sumažinti ŠESD išmetimą 30 proc., palyginus su 2005 m.; sumažinti sąvartynuose laidojamų šiukšlių kiekį nuo beveik 25 proc. iki 5 proc.; padidinti žaliųjų pirkimų dalį.

Biologinė įvairovė, nacionalinės saugomos ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos: ekosistemų stabilumo išsaugojimas – sustabdyti biologinės įvairovės nykimą ir

ekosistemų ir jų paslaugų kokybės blogėjimą, kur įmanoma, jas atkurti; siekti palankios saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir buveinių tipų apsaugos būklės; sulėtinti ir (ar) sustabdyti invazinių rūšių plitimą; užtikrinti laukinės augalijos ir gyvūnijos tinkamą apsaugą, atkūrimą ir naudojimą; saugomose teritorijose užtikrinti gerą kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, gamtos ir kultūros vertybių būklę, tinkamą naudojimą, tvarkymą, pritaikyti jas lankymui; siekti, kad Lietuvos gamtos įvairovė būtų apsaugota nuo klimato kaitos ir žmogaus veiklos keliamų pavojų.

Kraštovaizdis: išsaugoti įvairaus teritorinio lygmens kraštovaizdžio arealus ir jų geoekologinį potencialą, užtikrinant tinkamą jų tvarkymą, naudojimą, planavimą ir darnų vystymąsi; užtikrinti, kad žmonių veiklos erdvinis organizavimas vyktų pagal įvairaus lygmens ir rūšių teritorijų planavimo dokumentų sprendinius, darnus kraštovaizdis būtų kuriamas, tvarkomas ir tausojamas atsižvelgiant į socialinius, ekonominius ir ekologinius visuomenės interesus ir juos derinant; saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius; užtikrinti kraštovaizdžio ekologinį stabilumą ir optimalų kraštovaizdžio tvarkymą; optimizuoti kraštovaizdžio urbanizacijos, technogenizacijos ir žemės ūkio plėtrą.

Kultūros paveldas (įskaitant architektūros, archeologijos ir gamtos paveldą): išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo vertybes; vertinti galimą vizualinę taršą gamtos ir kultūros vertybėms ir elementams; užtikrinti Lietuvos UNESCO pasaulio paveldo vietovėms keliamus kultūros ir gamtos paveldo apsaugos reikalavimus, išsaugoti ir palaikyti išskirtinę visuotinę vertę, autentiškumą ir vientisumą, išlaikyti šias vertybes dabarties ir ateities kartoms.

Dirvožemis ir žemės gelmės: mažinti dirvožemio užterštumą; neleisti toliau degraduoti dirvožemiui ir išsaugoti jo funkcijas; kai dirvožemiu ir jo funkcijomis naudojamas, gerinti dirvožemio naudojimą ir jo valdymo būdus; pasiekti, kad nebebūtų didinamas bendras užimtos žemės plotas.

Antropogeniniai materialiniai ištekliai: užtikrinti, kad urbanizuotos teritorijos, pramoniniai objektai būtų daugiausia vystomi ne natūraliose miško ar žemės ūkio paskirties teritorijose, o jau istoriškai susiformavusiuose urbanizuotuose ar rekultivuotuose plotuose; užtikrinti, kad teritorijos, rezervuotos valstybės poreikiams, nesukeltų jokių teisinių pasekmių, apribojimų fiziniams ir juridiniams asmenims disponuoti ir valdyti turimą nekilnojamąjį turtą; iki 2050 m. pasiekti, kad nebebūtų didinamas bendras užimtos žemės plotas.

Visuomenės sveikata: pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir pailgėtų jų gyvenimo trukmė, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai; kurti sveikatai palankią gyvenamąją aplinką; mažinti pavojingų cheminių medžiagų poveikį per visą cheminių medžiagų gyvavimo ciklą; mažinti aplinkos triukšmo riziką.

Galimos reikšmingos plano įgyvendinimo pasekmės aplinkai

Šiame ataskaitos skyriuje pateikiami galimų Plano įgyvendinimo pasekmių kiekvienam nagrinėjamam aplinkos sektoriui įvertinimo rezultatai. Žemiau pateikiamas trumpas šių rezultatų apibendrinimas, identifikuojant pagrindines teigiamas ir neigiamas pasekmes.

Pasekmės paviršiniam ir požeminiam vandeniui. Dauguma Plane numatomų priemonių siejamos su vidutinio arba mažo reikšmingumo teigiamomis pasekmėmis šiam aplinkos sektoriui. Ypač aktualios priemonės, netiesiogiai mažinančios atliekų šalinimą sąvartynuose ar deginimą (prognozuojamas vandens taršos mažinimas), skatinančios plastiko atliekų surinkimą (vandens taršos plastikui mažinimas), skatinančios atliekų prevenciją (vandens išteklių taupymas ir taršos mažinimas), gerinančios atliekų rūšiavimo priemonių ir infrastruktūros prieinamumą (galimybės mažinti nelegaliai atsikratomų atliekų, tame tarpe ir pavojingųjų, kiekį ir teršalų patekimą į vandens telkinius). Išlieka ir nedidelė neigiamų pasekmių (nors ir mažo reikšmingumo) tikimybė, susijusi su vandens taršos rizika įrengiant ir eksploatuojant atliekų tvarkymo infrastruktūros objektus (pvz.,

kompostavimo, biudujų gamybos, atliekų rūšiavimo ir surinkimo įrenginius), tačiau konstatuojama, kad šios rizikos galima išvengti taikant ataskaitoje rekomenduojamas priemones plano įgyvendinimo reikšmingoms neigiamoms pasekmėms aplinkai išvengti ar sumažinti.

Pasekmės aplinkos orui. Prognozuojamos vidutinio arba mažo reikšmingumo teigiamos pasekmės aplinkos orui dėl sąvartynuose šalinamų ir deginamų atliekų kiekio mažinimo ir su tuo susijusios aplinkos oro taršos sumažinimo amoniako, anglies monoksido ir azoto oksidais, patvariais organiniais teršalais – dioksinais ir furanais, sunkiaisiais metalais (pvz., Pb, Cu, Cd, Cr, Ni, Hg). Paminėtinos oro taršos atžvilgiu itin aktualios baldų ir tekstilės atliekų ir tvarkymo priemonės, kurios leis išvengti dalies degių atliekų deginimo tam nepritaikytuose įrenginiuose. Plano priemonės leis ilginti gaminių, statinių ilgaamžiškumą ir kokybę, dėl ko bus išvengta dalies potencialiai susidarysiančių ir galimai deginamų atliekų. Priemonė, pagal kurią numatyta skatinti įmones diegti ir kurti technologijas, leidžiančias gamyboje naudoti daugiau antrinių žaliavų, taupiau ir atsakingiau naudoti išteklius, papildomai mažins į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekį pramonės sektoriuje. Kaip ir pasekmių vandeniui atveju, su atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų įrengimu ir eksploatavimu siejamos ir galimos neigiamos pasekmės, kurios visų priemonių atvejais yra mažo reikšmingumo ir kurių galima išvengti taikant ataskaitoje rekomenduojamas priemones. Neigiamos, nors ir mažo reikšmingumo pasekmės prognozuojamos tuo atveju, jei dėl padidėjusio atliekų surinkimo apimčių ženkliai padidėtų transporto srautai, tačiau daroma prielaida, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, t. y. reikšmingas transporto srautų padidėjimas neprognozuojamas. Be to, Plane numatomas trumpų tiekimo grandinių skatinimas turės teigiamų pasekmių dėl mažėsančio oro taršos transporto sektoriuje.

Pasekmės klimatui ir jo kaitai. Atliekų šalinimas sąvartynuose gali turėti reikšmingų tiesioginių neigiamų pasekmių klimato kaitai dėl pūvančių organinių atliekų išskiriamo didelio kiekio metano (16 proc. metano kiekio Lietuvoje), o deginimas siejamas su reikšmingomis neigiamomis pasekmėmis dėl į atmosferą išmetamo didelio ŠESD kiekio. Plano priemonės, kurios skatins produktų pakartotinį naudojimą ir atliekų prevenciją, netiesiogiai mažins susidarančių atliekų kiekį, jų šalinimą sąvartynuose ar deginimą, todėl turės teigiamų vidutinio reikšmingumo pasekmių klimato kaitos atžvilgiu. Sąvartynuose šalinamų arba deginamų atliekų kiekis taip pat mažės dėl efektyvesnio antrinių žaliavų naudojimo, atliekų perdirbimo infrastruktūros plėtros; teigiamų pasekmių ŠESD mažinimui turės taupesnis ir efektyvesnis pirminių žaliavų naudojimas. Dėl namų ūkiuose susidarančių maisto-virtuvės atliekų kompostavimo sumažės rūšiavimui tinkamų atliekų tarša biologiškai skaidžiomis medžiagomis bei sąvartynuose išsiskiriantis ŠESD. Neigiamos, nors ir mažo reikšmingumo pasekmės klimato kaitos atžvilgiu prognozuojamos tik tuo atveju, jei dėl padidėjusio atliekų surinkimo apimčių ženkliai padidėtų transporto srautai, tačiau daroma prielaida, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, t. y. reikšmingas transporto srautų padidėjimas neprognozuojamas. Be to, Plane numatomas trumpų tiekimo grandinių skatinimas turės teigiamų pasekmių dėl mažėsančio ŠESD kiekio transporto sektoriuje.

Pasekmės biologinei įvairovei, nacionalinėms saugomoms ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms. Atliekų šalinimas sąvartynuose ir deginimas gali turėti reikšmingų tiesioginių neigiamų pasekmių biologinei įvairovei dėl buveinių sunaikinimo arba jų fragmentacijos, vizualinės taršos šalia esančioms saugomoms teritorijoms, dėl susidarančių azoto oksidų ir sieros dvideginio poveikio augalijai, padidėjusios eutrofikacijos, kenkėjų, parazitų, mikroorganizmų veisimosi, šiukšlių, druskų, filtrato patekimo į aplinką ir pavojingų medžiagų bioakumuliacijos gyvuose organizmuose (patekimas į maisto grandinę). Plano priemonės, kurios

skatins produktų pakartotinį naudojimą ir atliekų prevenciją, netiesiogiai mažins susidarančių atliekų kiekį, jų šalinimą sąvartynuose ar deginimą, todėl turės teigiamų vidutinio ir mažo reikšmingumo pasekmių biologinės įvairovės apsaugos ir saugomų teritorijų bei buveinių atžvilgiu. Sąvartynuose šalinamų arba deginamų atliekų kiekis taip pat mažės dėl efektyvesnio antrinių žaliavų naudojimo, atliekų perdirbimo infrastruktūros plėtros. Plano priemonės skatins pirminių žaliavų ir išteklių, kurių gavyba siejama su tiesioginėmis neigiamomis pasekmėmis bioįvairovei, kiekio mažinimą, todėl jų poreikio mažinimas turės tiesiogines ilgalaikes teigiamas pasekmes. Biologinės įvairovės ir saugomų teritorijų atžvilgiu vidutinio reikšmingumo teigiamos pasekmės prognozuojamos ir dėl šiukšlių pašalinimo iš aplinkos, plastiko patekimo į aplinką prevencijos, švietimo ir ugdymo programų, saugaus asbesto atliekų šalinimo ir kt. Neigiamos mažo reikšmingumo pasekmės siejamos su atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų įrengimu ir eksploatavimu bei transporto srautų padidėjimu, kuris nenumatomas dėl jau minėto atliekų pervežimui reikalingo transporto persiskirstymo.

Pasekmės kraštovaizdžiui. Atliekų šalinimas sąvartynuose gali turėti ypač didelio reikšmingumo neigiamų pasekmių kraštovaizdžiui dėl ilgalaikės vizualinės taršos ir susijusios kraštovaizdžio estetinės vertės mažėjimo, jo struktūros pokyčių. Atliekų deginimo veikla, siejama su rūgštaus lietaus, lakųjų organinių junginių, dioksinų ir furanų, metalų susidarymu, kietųjų dalelių, dulkių, kvapų padidėjimu ore, degimo dujų nuosėdomis ir pan., tai pat gali turėti neigiamų pasekmių visoms kraštovaizdžio grupėms ir tipams. Todėl visos Plano priemonės, kurios mažins atliekų šalinimą sąvartynuose ar deginimą, turės teigiamų vidutinio ir mažo reikšmingumo pasekmių kraštovaizdžio apsaugos atžvilgiu. Paminėtinos kraštovaizdžio vizualiniam-estetiniam potencialui reikšmingų teigiamų pasekmių turėsiančios priemonės, tokios kaip šiukšlių šalinimas iš aplinkos, taršos plastikumu mažinimas, gyventojų aplinkosauginio sąmoningumo didinimas. Neigiamų (mažo reikšmingumo) pasekmių kraštovaizdžiui gali turėti naujų atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų įrengimas ir eksploatavimas, tačiau šių pasekmių galima išvengti taikant ataskaitoje rekomenduojamas priemones.

Pasekmės kultūros paveldui (įskaitant architektūros, archeologijos ir gamtos paveldą). Kaip ir kraštovaizdžio atveju, atliekų šalinimas sąvartynuose gali turėti reikšmingų neigiamų pasekmių tam tikru atstumu nuo sąvartynų esantiems kultūros paveldo ar gamtos paveldo objektams, nes sukelia reikšmingą vizualinę taršą. Kultūros paveldui, ypač architekūriniam paveldui, neigiamų pasekmių gali turėti ir atliekų deginimo metu susidarantis sieros dioksidas ir azoto oksidas, kurie ore vykstančių procesų metu virsta rūgštimis ir iškrenta rūgštinių lietų pavidalu, ardydami statinius ir kenkdamy gyvosios gamtos paveldo objektų gyvybinėms funkcijoms. Todėl Plane numatomų priemonių visuma, leidžianti sumažinti šalinamų sąvartynuose ir deginamų atliekų kiekius, turės reikšmingų teigiamų pasekmių kultūros ir gamtos paveldo objektams. Paminėtinos ir tokios priemonės kaip šiukšlių rinkimo akcijos, viešųjų darbų programos, ugdymo programos, kurios turės tiesioginių teigiamų pasekmių kultūros ir gamtos paveldo objektų apsaugai. Neigiamų (mažo reikšmingumo) pasekmių kultūros ir gamtos paveldo objektams gali turėti naujų atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų įrengimas ir eksploatavimas, transporto srautų persiskirstymas, tačiau šių pasekmių galima išvengti taikant ataskaitoje rekomenduojamas priemones.

Pasekmės dirvožemiui ir žemės gelmėms. Prognozuojamos vidutinio arba mažo reikšmingumo teigiamos pasekmės dirvožemiui ir žemės gelmėms dėl Plano priemonių lemiamo sąvartynuose šalinamų ir deginamų atliekų kiekio mažinimo ir su tuo susijusios galimos dirvožemio taršos ir teršalų akumuliacijos sumažėjimo. Svarbu paminėti, kad sąvartynai užima palyginti didelius žemės plotus ir jų įrengimas prieštarauja Dirvožemio strategijoje iki 2050 m. numatytam „no net land take“ („jokio žemės užėmimo“) tikslo siekiui. Ypač aktualios priemonės, numatančios žiedinės ekonomikos skatinimą, pakartotinį produktų ir atliekų naudojimą, kovą su šiukšlinimu, atliekų susidarymo mažinimą, gaminių ir pakuočių gamintojų ir (ar) importuotojų organizacijų gamybos

veiklos ir padangų atliekų tvarkymo sistemos kontrolės stiprinimą. Neigiamų (mažo reikšmingumo) pasekmių gali turėti naujų atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų įrengimas ir eksploatavimas, tačiau šių pasekmių galima išvengti taikant ataskaitoje rekomenduojamas priemones.

Pasekmės antropogeniniams materialiniams ištekliams. Atliekų šalinimas sąvartynuose ir deginimas lemia griežtus paties sklypo ir aplinkinių sklypų žemės naudojimo apribojimus, nustatant specialiąsias žemės naudojimo sąlygas ir įsteigiant sanitarines apsaugos zonas. Sąvartyno ar deginimo įrenginio kaimynystė dažniausiai turi neigiamų pasekmių ir artimoje aplinkoje esančio nekilnojamojo turto vertei. Atliekų šalinimas sąvartynuose ir deginimas gali turėti potencialių neigiamų pasekmių pastatų ir kitų antropogeninių objektų būklei dėl į aplinką patenkančių rūgštinių teršalų, susijusio kelių transporto vibracijos. Todėl Plane numatomų priemonių visuma, leidžianti sumažinti šalinamų sąvartynuose ir deginamų atliekų kiekius, turės teigiamų pasekmių antropogeniniams materialiniams ištekliams, tačiau prognozuojama, kad jos bus mažo reikšmingumo, nes bet kokių atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų (įskaitant atliekų surinkimą, rūšiavimą, perdirbimą) įrengimas ir eksploatavimas gali lemti žemės naudojimo apribojimus, turėti neigiamų pasekmių artimoje aplinkoje esančio nekilnojamojo turto vertei ir potencialių neigiamų pasekmių pastatų ir kitų antropogeninių objektų būklei dėl susijusio kelių transporto sukeltos vibracijos. Šiuo atžvilgiu reikšmingiausios teigiamos Plano įgyvendinimo pasekmės siejamos priemonėmis, numatančiomis pakartotinio produktų naudojimo skatinimą, maisto atliekų prevenciją, atliekų prevenciją užtikrinančių ir galimybes gamyboje naudoti daugiau antrinių žaliavų numatančių technologijų diegimą, gyventojų aplinkosauginio sąmoningumo didinimą, saugų asbesto atliekų šalinimą.

Pasekmės visuomenės sveikatai. Mokslinėje literatūroje pripažįstama, kad atliekų šalinimas sąvartynuose gali turėti potencialių neigiamų pasekmių visuomenės sveikatai dėl į aplinką patenkančių pavojingų medžiagų ir kitų teršalų ir jų sąsajų su apsigimimais (ypač su vaisiaus augimo sulėtėjimu), astma, kitomis kvėpavimo sistemos ligomis, kraujotakos ligomis, vėžiniais susirgimais, tam tikrais atvejais – parazitų sukeliamomis ligomis. Atliekų deginimas gali turėti potencialių pasekmių visuomenės sveikatai, dėl į aplinką patenkančių (ypač dėl oro ir vandens taršos) metalų, dioksinų ir furanų, kurie siejami su vėžiniais susirgimais, apsigimimais. Atsižvelgiant į šias prielaidas galima teigti, kad Plane numatomų priemonių visuma, leidžianti sumažinti šalinamų sąvartynuose ir deginamų atliekų kiekius, turės teigiamų pasekmių visuomenės sveikatai. Kita vertus, su Plane numatomais skatinti kitais atliekų tvarkymo būdais, tokiais kaip atliekų kompostavimas ir perdirbimas taip pat siejamos galimos neigiamos pasekmės visuomenės sveikatai, tačiau jos yra mažesnio reikšmingumo, ypač įgyvendinus ataskaitoje rekomenduojamas priemones plano įgyvendinimo reikšmingoms neigiamoms pasekmėms aplinkai išvengti ar sumažinti. Vienareikšmiai teigiamos pasekmės visuomenės sveikatai siejamos su priemonėmis, numatančiomis pakartotinio produktų naudojimo skatinimą, maisto atliekų prevenciją, atliekų prevenciją užtikrinančių ir galimybes gamyboje naudoti daugiau antrinių žaliavų numatančių technologijų diegimą, gyventojų aplinkosauginio sąmoningumo didinimą, saugų asbesto atliekų šalinimą. Paminėtina, kad neigiamos, nors ir mažo reikšmingumo pasekmės visuomenės sveikatai galimos ir tuo atveju, jei dėl padidėjusio atliekų surinkimo apimčių ženkliai padidėtų transporto srutai, tačiau daroma prielaida, kad didėjant išrūšiuotų ir tinkamų pakartotiniam panaudojimui ar perdirbimui atliekų kiekiui, mažės deginamų ar sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis ir atitinkamai persiskirstys transportas, reikalingas atliekų pervežimui, t. y. reikšmingas transporto srutų padidėjimas neprognozuojamas. Prie transporto srutų mažėjimo taip pat turėtų prisidėti Plane numatomas trumpų tiekimo grandinių skatinimas.

Pasekmės kitų valstybių aplinkai (tarpvalstybinės pasekmės). SPAV metu atlikto Plano įgyvendinimo pasekmių aplinkai analizės rezultatai leidžia teigti, kad Plano tikslai ir uždaviniai yra

sietini su aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi rodiklių gerinimu ir nedarys reikšmingų neigiamų pasekmių Lietuvos Respublikos, o juo labiau – užsienio valstybių aplinkai.

Priemonės plano įgyvendinimo reikšmingoms neigiamoms pasekmėms aplinkai išvengti, sumažinti ar kompensuoti

SPAV metu atliktos pasekmių aplinkai analizės rezultatai leidžia teigti, kad Plano įgyvendinimas nedarys *reikšmingų* neigiamų pasekmių aplinkai. Tačiau kai kurių Plano priemonių įgyvendinimas tam tikromis aplinkybėmis gali turėti ir neigiamų, nors ir *mažo reikšmingumo* pasekmių, todėl jų išvengimo ar sumažinimo priemonių numatymo klausimas yra aktualus. Kadangi Planas yra nacionalinio lygio strateginio planavimo dokumentas, kuriame nagrinėjamos bendros atliekų tvarkymo sektoriaus strateginių veiksmų kryptys, jų nesiejant nei su konkrečiais ūkinės veiklos projektais, nei su konkrečia teritorija ar vietoje, konkrečios neigiamų Plano įgyvendinimo pasekmių išvengimo, sumažinimo ar kompensavimo priemonės turės būti numatomos: rengiant žemesnio lygmens planavimo dokumentus ir atliekant jų SPAV (kai tai privaloma pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimo Nr. 967 „Dėl Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nuostatas); atliekant planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą (PAV), kai jis privalomas pagal Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo nuostatas (planuojant konkrečios ūkinės veiklos projektus); atliekant Planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo įvertinimą, kai tai privaloma pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 22 d. įsakymo Nr. D1-255 „Dėl Planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nuostatas; atliekant poveikio visuomenės sveikatai vertinimą (PVSV), kai tai privaloma pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. gegužės 13 d. įsakymo Nr. V-474 „Dėl Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nenumatytų poveikio visuomenės sveikatai vertinimo atlikimo atvejų nustatymo ir tvarkos aprašo patvirtinimo ir įgaliojimų suteikimo“ nuostatas (planuojant konkrečios ūkinės veiklos projektus, kai numatomos ūkinės veiklos rūšys, kurioms sanitarinės apsaugos zonų ribos nustatomos ar tikslinamos poveikio visuomenės sveikatai vertinimo būdu, tačiau joms nustatyti ar tikslinti neatliekamas poveikio aplinkai vertinimas). Su potencialiomis neigiamomis (nors ir mažo reikšmingumo) pasekmėmis aplinkai siejamos Plano priemonės, kurios gali lemti naujos atliekų tvarkymo (pvz., kompostavimo aikštelių) ir (ar) surinkimo infrastruktūros įrengimą ir (ar) plėtrą ir su jos aptarnavimu (pvz., rūšiutų atliekų atvežimas į surinkimo aikšteles, surinkimas ir išvežimas iš rūšiavimo konteinerių ar aikštelių) susijusių transporto srautų padidėjimą. Todėl, parenkant teritorijas (vietas) tokios infrastruktūros plėtrai, turi būti atsižvelgiama į galimas pasekmes aplinkai ir išnagrinėtos galimybės panaudoti jau esamų atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų teritorijas (žemės sklypus). Siekiant sumažinti atliekas vežančio transporto skleidžiamo triukšmo bei oro taršos įtaką aplinkai, turėtų būti numatytas tvarios transporto infrastruktūros sukūrimas, siūlomos atliekų tvarkymo vietos turi būti kuo arčiau jų susidarymo vietų, numatytas transporto srautų planavimas ir valdymas parenkant optimalius atliekų transportavimo maršrutus, dažnį ir laiką (vengiant piko valandų), naudojamos alternatyviu kuru varomos krovininės transporto priemonės, autotransportas nukreipiamas nuo aplinkos kokybės atžvilgiu jautrių objektų ir vietovių.

Plano alternatyvos ir jų pasirinkimo priežastys

Rengiant Planą ir atliekant jo SPAV buvo svarstomos alternatyvos, susijusios su Plano poreikiu (nulinė alternatyva), Plano turiniu, ir Plano priemonių įgyvendinimo erdvine aprėptimi. Nagrinėjant *nulinę alternatyvą* (atliekų sektoriaus plėtra, nerengiant ir neįgyvendinant Plano)

konstatuota, kad neparengus ir nepatvirtinus Plano, Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Aplinkos ministerija neįvykdytų Atliekų tvarkymo įstatymo nuostatų ir neįgyvendintų Atliekų direktyvos reikalavimų, todėl nulinė alternatyva negali būti laikoma pagrįsta alternatyva ir SPAV metu išsamiai nevertinama.

Nagrinėjant *Plano turinio* alternatyvas, buvo svarstomos dvi papildomos žemesnio lygio alternatyvos: 1) integruoto plano, apimančio visus atliekų prevencijai ir tvarkymui skirtus strateginius nacionalinio, regioninio ir savivaldybių lygmens dokumentus, parengimas; 2) ambicingesnių nei nustatyta teisės aktuose ir aukštesnio lygio strateginiuose dokumentuose atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslų užsibrėžimas.

Integruoto plano rengimas leistų užtikrinti, kad įvairių lygių planai, programos ir strategijos, parengtos įgyvendinant Atliekų direktyvos 28 straipsnio reikalavimus, būtų sujungtos į vieną integruotą planą. Išnagrinėjus Lietuvoje šiuo metu parengtus ir patvirtintus Atliekų prevencijos ir tvarkymo srities nacionalinio masto strateginio planavimo dokumentus (Valstybinį atliekų tvarkymo 2014–2020 metų planą, Valstybinę atliekų prevencijos programą, Asbesto šalinimo veiksmų planą ir 2021–2030 metų branduolinės energetikos objektų eksploatavimo nutraukimo ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo plėtros programą) ir įvertinus jų tikslus bei galiojimo laikotarpį, tapo akivaizdu, kad juos jungti į vieną integruotą dokumentą netikslinga, nes: šiame SPAV nagrinėjamas Planas po patvirtinimo pakeis Valstybinį atliekų tvarkymo 2014–2020 metų planą; Valstybinę atliekų prevencijos programa yra integruota į šiame SPAV nagrinėjama Planą; Asbesto šalinimo veiksmų plano tęstinės priemonės, susijusios su asbesto atliekų tvarkymu, yra numatytos šiame SPAV nagrinėjamame Plane; Atliekų direktyva ir Atliekų tvarkymo įstatymas netaikomi radioaktyviųjų atliekų tvarkymui. Vertinant integruoto plano alternatyvą, buvo įvertinta ir jo sujungimo su regioniniais ir savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planais galimybė, tačiau konstatuota, kad nors šių planų įgyvendinimo laikotarpis sutampa, skirtingus tikslus įgyvendinančių dokumentų sujungimas nebūtų tikslingas, pagrįstas ir racionalus. Atsižvelgiant į šiuos teiginius priimta išvada, kad integruoto plano alternatyva negali būti laikoma pagrįsta alternatyva ir SPAV metu išsamiai nevertinama.

Ambicingesnių nei nustatyta teisės aktuose ir aukštesnio lygio strateginiuose dokumentuose atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslų užsibrėžimo alternatyva sudarytų prielaidas numatytus tikslus pasiekti anksčiau nei numatyta arba numatytais terminais pasiekti griežtesnių kokybinių tikslų. Plano rengimo ir jo SPAV metu buvo nagrinėjamos galimybės siekti, pvz., didesnio pakartotinai naudoti paruošiamų ir perdirbamų komunalinių atliekų kiekio, siekti dar labiau sumažinti sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekį, paankstinti įgyvendinimo priemonių datą arba įtraukti ir su kitų atliekų rūšių prevencija ar tvarkymu susijusius tikslus. Nagrinėjant šios alternatyvos pagrįstumą konstatuota, kad pagal minėtus teisės aktus suformuluoti atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslai ir Plano įgyvendinimo vertinimo kriterijai yra pakankamai ambicingi, o įvertinus Plano tikslus įgyvendinsiančių institucijų, verslo, savivaldybių atstovų nuomones, pastabas ir pasiūlymus tampa akivaizdu, kad ambicingesnių tikslų ar rodiklių įgyvendinimas sukurtų papildomą, nepagrįstai didelę reguliavimo ir finansinę naštą atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslus ir principus įgyvendinančioms institucijoms, verslo atstovams ir visuomenei. Be to, statistiniai duomenys rodo, kad jau susiduriama su sunkumais įgyvendinant šiuo metu užsibrėžtus atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslus (pvz., vadovaujantis Lietuvos oficialiosios statistikos portalo duomenimis, nuo 2018 m. perdirbamų komunalinių atliekų kiekis ne didėjo, o mažėjo), todėl ambicingesnių tikslų įgyvendinimas nėra realistiškas. Remiantis šiais teiginiais konstatuojama, kad ambicingesnių nei nustatyta teisės aktuose ir aukštesnio lygio strateginiuose dokumentuose atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslų užsibrėžimo alternatyva negali būti laikoma pagrįsta alternatyva ir SPAV metu išsamiai nevertinama.

Plano erdvinės aprėpties alternatyvos įpareigotų Plano rengėją numatyti konkrečias

priemonių įgyvendinimo ir planuojamos infrastruktūros įrengimo teritorijas. Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 28 straipsniu, Lietuvoje rengiami savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planai, kurių tikslas – nustatyti komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo priemonės, kurios užtikrintų aplinkosaugos, techninius-ekonominius ir higienos reikalavimus atitinkančios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlą visiems savivaldybės teritorijoje esantiems asmenims. Be to, vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 25 straipsniu savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtiną jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, užtikrina tų sistemų funkcionavimą, o vadovaujantis Vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 31 punktu komunalinių atliekų tvarkymo sistemų diegimas, antrinių žaliavų surinkimo ir perdirbimo organizavimas, sąvartynų įrengimas ir eksploatavimas yra savarankiškoji savivaldybės funkcija. Todėl, nagrinėjant šios alternatyvos pagrįstumą konstatuota, kad nustatant Plano konkrečias priemonių įgyvendinimo teritorijas, būtų priimami išankstiniai sprendimai dėl regionų ir vietos savivaldos mastu svarbios atliekų tvarkymo infrastruktūros įrengimo vietų, o tai dubliuotų žemesnio lygmens atliekų tvarkymo planų tikslus ir nuostatas ar joms prieštarautų, nes apribotų vietos savivaldos galimybes šiuose planuose pasirinkti tinkamiausias būsimos infrastruktūros įrengimo vietas. Kitaip tariant Plane numatytos atliekų tvarkymo infrastruktūros sukūrimo ar plėtros vietos turėtų būti planuojamos ir nagrinėjamos savivaldybės lygmenyje, o išankstinis šių vietų nustatymas nacionaliniame plane neatitiktų galiojančių teisės aktų ir Lietuvos atliekų tvarkymo planavimo sistemos principų. Remiantis šiais teiginiais konstatuojama, kad Plano erdvinės aprėpties alternatyva negali būti laikoma pagrįsta alternatyva ir SPAV metu išsamiai nevertinama.

Stebėsenos (monitoringo) priemonės

Vadovaujantis ES ir nacionaliniais teisės aktais, turi būti atliekamas planų ir programų įgyvendinimo reikšmingų pasekmių aplinkai stebėseną (monitoringą), kurio tikslas – nustatyti nenumatytas neigiamas pasekmes, kad būtų galima imtis tinkamų veiksmų, reikalingų susidariusiai padėčiai ištaisyti. Planų ir programų įgyvendinimo pasekmių aplinkai stebėseną vykdoma valstybiniu, savivaldybių ir ūkio subjektų lygmeniu Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymo nustatyta tvarka. Kai nenumatytos neigiamos pasekmės aplinkai siejamos su konkrečiu plano ar programos sprendinių įgyvendinimu, stebėseną vykdoma institucija praneša apie jas organizatoriui ir teikia jam būtinus duomenis. Jais remdamasis organizatorius numato veiksmus susidariusiai padėčiai ištaisyti. Vertinimą atlikusių specialistų nuomone, papildomų Plano įgyvendinimo pasekmių aplinkai stebėsenos (monitoringo) priemonių šiuo metu inicijuoti nereikia, nes daugelis rodiklių yra jau fiksuojami pagal esamas monitoringo programas ir vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, o SPAV metu atliktos Plano įgyvendinimo pasekmių aplinkai analizės rezultatai leidžia teigti, kad Plano tikslai ir uždaviniai yra sietini su aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi rodiklių gerinimu ir nedarys reikšmingų neigiamų pasekmių aplinkai. Pažymėtina, kad konkrečios stebėsenos priemonės turės būti numatomos rengiant žemesnio lygmens planavimo dokumentus ir atliekant jų SPAV, PAV, PVSV (kai tai privaloma pagal šiame skyriuje minėtų teisės aktų nuostatas). Ataskaitoje pateikta monitoringo priemonių lentelė, kurioje rekomenduojami Plano įgyvendinimo pasekmių aplinkai stebėsenos rodikliai kiekvienam nagrinėjamam aplinkos sektoriui.

**13. PRIEDAI (VISUOMENĖS PASIŪLYMŲ ĮVERTINIMO IR VERTINIMO
SUBJEKTŲ IŠVADŲ ĮVERTINIMO PAŽYMOŠ; VISUOMENĖS
INFORMAVIMO IR DALYVAVIMO DOKUMENTAI; SPAV
SUBJEKTŲ IŠVADOS, PASTABOS IR PASIŪLYMAI)**

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, A. Jakšto g. 4, LT-01105 Vilnius,
tel. 8 626 22252, el. p. info@am.lt, <https://am.lrv.lt>.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188602370

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos
ministerijai

I

Nr.

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai

Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai

DĖL VALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITOS

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimo Nr. 967 „Dėl Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Nauja redakcija patvirtinta 2014 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1467) 30 punktu, teikiame susipažinti visuomenės pasiūlymų įvertinimo pažymą ir vertinimo subjektų išvadų įvertinimo pažymą.

PRIDEDAMA. Visuomenės pasiūlymų įvertinimo pažyma ir vertinimo subjektų išvadų įvertinimo pažyma, 4 lapai.

Aplinkos viceministrė

Raminta Radavičienė

B. Vilimaitė Šilobritienė, +370 645 89487, el. p. beata.silobritiene@am.lt

**Visuomenės pasiūlymų
dėl Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plano projekto ir strateginio
pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitos
įvertinimo pažyma**

Eil. Nr.	Fizinio asmens vardas, pavardė ir adresas arba juridinio asmens pavadinimas ir buveinės adresas	Pasiūlymai	Pasiūlymų motyvuotas įvertinimas
1	2	3	4
1.	UAB NORDON LT, adresas Jasinskio g. 12, Vilnius, LT-01112	<p>Reguliacinės priemonės rekomenduojame įvesti etapais, kad verslas spėtų sukurti bei pasiūlyti uždaro ciklo daugkartinės taros modelius. Atkreipiame dėmesį, kad HoReCa sektoriui tai beveik nesudarytų pokių, nes vietoje vienkartinės pakuotės būtų naudojamos daugkartinės pakuotės. Dėl minėtų priežasčių reguliacinės priemonės nesukurtų barjerų HoReCa sektoriui. Atitinkamai, siūlome:</p> <p>1) Nuo 2023 m. birželio 1 d. nustatyti reikalavimą savivaldybėms uždrausti jų teritorijoje vykstančiuose viešuose renginiuose naudoti vienkartinius (nesvarbu, ar tai būtų plastikiniai, popieriniai ar iš kitos medžiagos pagaminti) gėrimų ir maisto indus, vietoje jų nustatant reikalavimą naudoti daugkartinius indus;</p> <p>2) Nuo 2024 m. sausio 1 d. nustatyti reikalavimą prekybos vietose, kuriose yra galimybė gėrimus ir maistą išsinešti, sudaryti galimybę klientui pasirinkti daugkartinius indus, o vienkartinius indus apmokestinti „aplinkosauginiu mokesčiu“, kuris, pvz., galėtų būti nuo 0,30 eur už kiekvieną indo dalį (pvz., už puodelį ir dangtelį).</p> <p>3) Nuo 2026 m. sausio 1 d. visiškai pereiti prie daugkartinės taros indų.</p> <p>Pažymime, kad panašias priemones įsiveda Estija¹, Airija², o Prancūzija nustatė dar platesnio masto reguliavimą ir išplėtė vienkartinės pakuotės draudimo taikymą ne tik į maisto išsinešimą, bet ir į kitas sritis³.</p> <p>Taip pat rekomenduojame numatyti informacinę priemonę, kuri taip pat galėtų būti finansuojama iš vienkartinės taros „aplinkosauginio mokesčio“, siekiant didinti visuomenės sąmoningumą dėl vienkartinės taros sukeltų padarinių aplinkai.</p>	<p>Iš dalies atsižvelgta. Nors atskira priemonė į VAPTP pasiūlymą įtraukti netikslinga, ji apima VAPTP 2 priedo 1.1.2 priemonę – „įvertinti galimybę taikyti daugkartinės pakuotės naudojimą skatinančias priemones ir prireikus keisti teisės aktus“, kurios įgyvendinimo laikotarpis – 2023–2024 m. Todėl tikėtina, kad sprendimas dėl pateikto siūlymo bus priimtas iki 2026 m. Įvertinus daugkartinės pakuotės naudojimo galimybę, planuojama į priemonės įgyvendinimą įtraukti ir kitus detalizuotus siūlymus, pvz.:</p> <p>1) savivaldybėms uždrausti jų teritorijoje vykstančiuose viešuose renginiuose naudoti vienkartinius (nepriklausomai nuo medžiagos, iš kurios jie pagaminti) gėrimų ir maisto indus, nustatant reikalavimą vietoje jų naudoti daugkartinius indus;</p> <p>2) nustatyti reikalavimą prekybos vietose, kuriose galima įsigyti gėrimus ir maistą išsinešimui, sudaryti galimybę klientui pasirinkti daugkartinius indus, o vienkartinius indus apmokestinti „aplinkosauginiu mokesčiu“.</p>

Plano ar programos rengimo organizatorius

¹ <https://envir.ee/ringmajandus/ringmajandus/uhokordse-plasti-direktiiv>

² <https://extra.ie/2021/08/03/must-see/latte-levy-coffee-cups>; <https://www.gov.ie/en/publication/89838-circular-economy-bill-2021/>

³ <https://www.economie.gouv.fr/cedef/interdiction-plastique-usage-unique>

**Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo subjektų išvadų
dėl Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plano projekto ir strateginio
pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitos
įvertinimo pažyma**

Eil. Nr.	Institucijos, teikusios išvadas, pavadinimas ir adresas	Išvados	Išvadų motyvuotas įvertinimas
1	2	3	4
1.	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, J. Basanavičiaus g. 5, LT-01118 Vilnius,	2022-03-04 raštas Nr. S2-516 Kultūros ministerija pagal kompetenciją susipažino su Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita ir jai iš esmės pritaria.	Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitai pritarta be pastabų.

Eil. Nr.	Institucijos, teikusios išvadas, pavadinimas ir adresas	Išvados	Išvadų motyvuotas įvertinimas
1	2	3	4
2.	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Vilniaus g. 33, LT-01506 Vilnius	<p>2022-03-04 raštas Nr. (10.2.1.2Mr-411)10—1148</p> <p>Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, susipažinusi su Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano (toliau – Planas) strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita (toliau – SPAV ataskaita), teikia išvadą.</p> <p>SPAV ataskaitos esminis vertinimo dalykas turėtų būti atliekų tvarkymas ir Planas, tačiau SPAV ataskaitos dalyje „Teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, aplinkos charakteristikos. Esama aplinkos būklė ir jos kitimo tendencijos. Aktualios aplinkos apsaugos problemos, apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai“ pateikiama daug informacijos apie viską: aplinkos oro taršą dėl transporto, kultūros paveldą, biologinę įvairovę, vandens taršą augalų apsaugos produktais, gamtos išteklius, nekilnojamojo turto plėtrą, vertę ir t. t., nesusikoncentruojant į esminę problemą, t. y., – atliekas, jų prevenciją, kiekio mažinimą, tvarkymą.</p> <p>Siūlome išgryninti SPAV ataskaitą iki konkretaus Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo.</p>	<p>Iš dalies atsižvelgta. Patikslinta SPAV ataskaitos dalis „Teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, aplinkos charakteristikos. Esama aplinkos būklė ir jos kitimo tendencijos. Aktualios aplinkos apsaugos problemos, apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai“.</p> <p>Atkreiptinas dėmesys, kad atliekų susidarymo, prevencijos, jų kiekio mažinimo ir tvarkymo klausimai nagrinėjami ir sprendžiami pačiame Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plane, o SPAV ataskaitos turinį, apimtį ir nagrinėjamus klausimus nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. 1467 „Dėl Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Vadovaujantis šiuo teisės aktu, SPAV ataskaitoje turi būti aprašoma esama aplinkos būklė ir teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, aplinkos charakteristikos; su planu ar programa susijusios aplinkos apsaugos problemos, atkreipiant dėmesį į problemas, susijusias su aplinkos apsaugai svarbiomis teritorijomis. Turi būti nagrinėjami visi aplinkos komponentai (sektoriai): paviršinis ir požeminis vanduo; aplinkos oras; klimatas ir jo kaita; biologinė įvairovė, nacionalinės saugomos ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos; kraštovaizdis; kultūros paveldas (įskaitant architektūros, archeologijos ir gamtos paveldą); dirvožemis ir žemės gelmės; antropogeniniai materialiniai ištekliai; visuomenės sveikata.</p>
3.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, A. Jakšto g. 4, LT-01105 Vilnius,	<p>2022-03-21 Nr. (10)-D8(E)-1516</p> <p>Išnagrinėję Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitą (toliau – SPAV ataskaita), informuojame, kad esminių pastabų neturime.</p>	<p>Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitai pritarta be esminių pastabų, pateikti pasiūlymai.</p>

Eil. Nr.	Institucijos, teikusios išvadas, pavadinimas ir adresas	Išvados	Išvadų motyvuotas įvertinimas
1	2	3	4
		Teikiame šiuos pasiūlymus: 1. atkreiptinas dėmesys, kad SPAV ataskaitos 7.1.1 lentelėje, dalyje „ES 2030 m. dirvožemio strategija. <...>“ nurodomi Komunikato dėl naujos Europos Sąjungos dirvožemio strategijos iki 2030 metų, patvirtinto 2021 m. lapkričio 17 d., tikslai iki 2030 m., o ne iki 2050 m. Siūlytina patikslinti informaciją arba visai nenurodyti tikslų trukmės, o pateikti susijusią su SPAV ataskaitos objektu apibendrintą informaciją.	Atsižvelgta. SPAV ataskaita patikslinta. Išbraukta tikslų trukmė.
		2. SPAV ataskaitoje nurodoma, kad požeminio vandens vandenvietės apsaugos zonos (toliau – VAZ) 1-osios (<i>griežto režimo</i>) juostos dydis svyruoja nuo 5 iki 25 m. Atkreiptinas dėmesys, kad aplink individualiai apsirūpinančiųjų geriamuoju vandeniu požeminio vandens vandenvietes, kai vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo nuostatomis vandens ištekliais naudoti nereikalingas leidimas naudoti požeminio vandens išteklius, nepriklausomai nuo požeminio vandens vandenvietės grupės VAZ 1-osios juostos dydis nustatomas 3 m aplink gręžinį.	Atsižvelgta. SPAV ataskaita patikslinta. Nurodyta, kad aplink individualiai apsirūpinančiųjų geriamuoju vandeniu požeminio vandens vandenvietės VAZ 1-osios juostos dydis nustatomas 3 m aplink gręžinį.
		3. Siūlytina SPAV ataskaitos 11.1 lentelėje prie aplinkos sektoriaus „Paviršinis ir požeminis vanduo“ informacijos šaltinių nurodyti ir Lietuvos geologijos tarnybą prie Aplinkos ministerijos.	Atsižvelgta. SPAV ataskaita patikslinta. SPAV ataskaitos 11.1 lentelėje prie aplinkos sektoriaus „Paviršinis ir požeminis vanduo“ informacijos šaltinių nurodyta Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos.
		4. SPAV ataskaitos 7.1.2. dalyje siūlome pažymėti, kad žemės ūkis yra vienas pagrindinių teršėjų ir išvardinti kitus taršos šaltinius. Tikslinga nurodyti informacijos šaltinius, pagrindimą, pateikti nuorodas.	Atsižvelgta iš dalies. SPAV ataskaita patikslinta. Atkreiptinas dėmesys, kad SPAV ataskaitoje vertinamas VAPTP įgyvendinimo pasekmės, todėl aprašant aktualias apsaugos problemas, nurodomos ne visos konkrečios srities apsaugos problemos, bet tik tos, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai susijusios su VAPTP įgyvendinimu.

Eil. Nr.	Institucijos, teikusios išvadas, pavadinimas ir adresas	Išvados	Išvadų motyvuotas įvertinimas
1	2	3	4
4.	Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Antakalnio g. 25, LT-10312 Vilnius,	<p>2022-03-21 Nr. (7.23E) (4)-V3-410</p> <p>Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos pagal kompetenciją nacionalinių saugomų teritorijų ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ (toliau – Saugomos teritorijos) ir jose saugomų gamtinių vertybių aspektu išnagrinėjo pateiktą Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano (toliau – Planas) strateginio pasekmių aplinkai vertinimo (SPAV) ataskaitą. Planas rengiamas visai Lietuvos teritorijai, jame nagrinėjamos bendros atliekų tvarkymo sektoriaus strateginių veiksmų kryptys, kurios nesiejamoms su konkrečiais ūkinės veiklos projektais, konkrečiomis teritorijomis. Įvertinę pateiktą informaciją, manome, kad Planas neturės reikšmingų neigiamų pasekmių biologinei įvairovei, kraštovaizdžiui ar kitoms gamtos vertybėms Saugomose teritorijose. Todėl šiuo atžvilgiu pritariame SPAV ataskaitai, jos kokybei bei pasirinktoms Plano poreikio ir Plano turinio alternatyvoms.</p>	Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitai pritarta be pastabų.

Plano ar programos rengimo organizatorius

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, A. Jakšto g. 4, 01105 Vilnius
Dokumento pavadinimas (antraštė)	DĖL VALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITOS
Dokumento registracijos data ir numeris	2022-04-21 Nr. (10)-D8(E)-2122
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0, GEDOC
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	RAMINTA RADAVIČIENĖ, Viceministrė
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-04-21 13:24:20
Parašo formatas	Parašas, pažymėtas laiko žyma
Laiko žymoje nurodytas laikas	2022-04-21 13:24:33
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	ADIC CA-A
Sertifikato galiojimo laikas	2021-01-28 - 2024-01-28
Parašo paskirtis	Registravimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Lina Krasauskienė, Vedėja
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-04-21 14:20:37
Parašo formatas	Trumpalaikis skaitmeninis parašas, kuriame taip pat saugoma sertifikato informacija
Laiko žymoje nurodytas laikas	
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	RCSC IssuingCA
Sertifikato galiojimo laikas	2021-01-07 - 2023-01-07
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	1
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	0
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	Elektroninė dokumentų valdymo sistema VDVIS, versija v. 3.04.02
El. dokumento įvykius aprašantys metaduomenys	
Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	El. dokumentas atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja. Tikrinimo data: 2022-04-29 12:32:44
Elektroninio dokumento nuorašo atspausdinimo data ir ją atspausdinęs darbuotojas	2022-04-29 atspausdino Mindaugas Raulinaitis
Paieškos nuoroda	

VIEŠO SUSIRINKIMO–SUPAŽINDINIMO SU VALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO (PLANO) PROJEKTU IR STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITA BEI VEIKSMŲ PROGRAMOS PROJEKTU PROTOKOLAS

Tiesioginės internetinės vaizdo transliacijos būdu per “Microsoft Teams” programą

2022 m. kovo 22 d.

Viešas supažindinimas pradėtas 13 val., baigtas 14 val. 30 min.

Paskirtas (-a) viešo susirinkimo pirmininkas (-ė): SPAV organizatoriaus – LR aplinkos ministerijos (Jakšto g. 4, 01105 Vilnius, tel. 8 626 22252, el. paštas: info@am.lt) atstovas – Taršos prevencijos politikos grupės vyriausiasis specialistas **Mindaugas Raulinaitis**

Paskirtas (-a) viešo susirinkimo sekretorius (-ė): SPAV organizatoriaus – LR aplinkos ministerijos (Jakšto g. 4, 01105 Vilnius, tel. 8 626 22252, el. paštas: info@am.lt) atstovė – Taršos prevencijos politikos grupės vyresnioji patarėja **Beata Vilimaitė Šilobritienė**

Dalyvauja: viešo supažindinimo dalyvių sąrašas pridedamas

Viešo supažindinimo objektas: supažindinimas su Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano projektu ir Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita.

Susirinkimo pradžioje Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Taršos prevencijos politikos grupės vyriausiasis specialistas M. Raulinaitis pristatė viešo susirinkimo tikslą ir pateikė informaciją dėl nuotolinio pristatymo organizavimo, pasiūlė susirinkimo pirmininko (M. Raulinaitis) ir sekretorės (B. Vilimaitė Šilobritienė) kandidatūras, dėl kurių susirinkimo dalyviai neprieštaravo. Po to M. Raulinaitis supažindino su susirinkimo procedūromis ir tvarka, paragino dalyvius užsiregistruoti bei informavo, kad susirinkimas bus įrašomas.

Plano pristatymas

Aplinkos ministerijos Atliekų politikos grupės vyriausioji specialistė Virginija Vingrienė pristatė Plano rengimo priežastis, rengimo principą, tikslus ir siekius, sąsają ir suderinamumą su ES tikslais ir aukštesnio lygio nacionaliniais strateginiais dokumentais. Detaliai pakomentavo atskirų tikslų uždavinius ir juos įgyvendinančias priemones, pateikė jų pavyzdžius.

Plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitos pristatymas

Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos politikos grupės vyriausiasis specialistas M. Raulinaitis pakomentavo SPAV tikslus, SPAV atlikimo priežastis, SPAV proceso eigą (rengimas, derinimas, viešinimas, tikslinimas, išvadų vertinimas, plano tikslinimas ir plano tvirtinimas). Pristatė galimas SPAV metodikas ir pasirinktos metodikos priežastis. Informavo, kad atsižvelgiant į tai, kad Planas nustato strateginės plėtros kryptis, tačiau nežinomi techniniai sprendiniai, jų pobūdis ir mastas, informacija apie pasekmes patirsiančią aplinką yra bendro pobūdžio, vertinimas atliktas aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslų atžvilgiu.

Informuota, kad plano pasekmės vertinamos 9 aplinkos sektorių atžvilgiu (paviršinis ir požeminis vanduo; aplinkos oras; klimatas ir jo kaita; biologinė įvairovė; nacionalinės saugomos ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos; kraštovaizdis; kultūros paveldas (įskaitant architektūros, archeologijos ir gamtos paveldą); dirvožemis ir žemės gelmės; antropogeniniai materialiniai ištekliai; visuomenės sveikata), pristatytos nustatytos teigiamos ir neigiamos pasekmės visiems sektoriams bei priemonės reikšmingoms neigiamoms pasekmėms aplinkai išvengti, sumažinti ar kompensuoti, į kurias reikėtų atsižvelgti rengiant regioninių ir savivaldybių lygmens atliekų prevencijos ir tvarkymo planus ir atliekant jų SPAV, atliekant planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą, atliekant poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo įvertinimą ar atliekant poveikio visuomenės sveikatai vertinimą (PVSV).

Klausimų ir pasiūlymų aptarimas

Susirinkimo pirmininkas informavo, kad raštu gautas vienas pasiūlymas ir priminė, kad pasiūlymai raštu gali būti teikti iki viešinimo dienos pabaigos ir į gautus raštu pasiūlymus bus atsakyta raštu.

Klausimai – atsakymai

Visi klausimai buvo pateikti pasinaudojant pokalbių (chat) funkcionalumu.

1 klausimas. [redacted]. Kokie planai dėl daugkartinių pakuočių sistemų susikūrimo skatinimo, vienkartinį pakuočių naudojimo ribojimo reguliavimo ir apmokestinimo HoReCa sektoriuje? T. y. dėl 100 mln./metus vienetų vienkartinį pakuočių žiediško.

Virginija Vingrienė. Konkretūs reikalavimai bus nustatomi normatyviniuose dokumentuose, jie nėra strateginio dokumento tikslai.

2 klausimas. [redacted]. Ar kuriame nors Lietuvos mieste jau veikia maisto atliekų surinkimo sistema, kuri leistų gyventojams atskirai išmesti išrūšiuotas bioskaidžias ir maisto atliekas? Kodėl Vilniuje ši sistema iki šiol neveikia nors yra įrengti konteineriai? Kas tam trukdo, neparengti teisės aktai, nepakankama infrastruktūra ar...? Ar gyventojų viešinimui numatyta lėšų ir kaip viešinimas bus organizuojamas?

Virginija Vingrienė. Taip, Alytaus visame regione. Alytus m. yra labai geras maisto atliekų surinkimo pavyzdys. Kol kas tai nėra privaloma, tačiau bus privaloma nuo 2024 m. kaip numatyta direktyvoje ir Plane.

Dėl gyventojų informavimo, t. y. jų ekologinio sąmoningumo rūšiuoti visas atliekas numatyta priemonė – užduotis savivaldybėms teikti gyventojams nuolatinę informaciją vienoje vietoje apie atliekų rūšiavimą t. y. kur privaloma atiduoti konkrečias atliekas tame tarpe ir visas stambiagabarites, statybines, pavojausias, elektronikos, baterijų ir t.t., nurodant konkrečias priėmimo vietas, ar surinkimo galimybes, nurodant kontaktus ir adresus taip pat kokios sankcijos neteisingai išrūšiuojant ir kokia nauda išrūšiaavus. Tam jau rengiamas ministro įsakymo pakeitimas dėl visuomenės informavimo apie atliekų tvarkymo reikalavimus. Jis turi būti aptvirtintas iki šių metų pabaigos. Ir tai bus prievolė savivaldybėms nuo kitų metų teikti informaciją kaip išrūšiuoti kiekvieno srauto atliekas. Jau ir šiuo metu yra galimybės rūšiuoti, vežti išrūšiuotas atliekas į stambiagabarites aikšteles, elektronikos atliekas į prekybos jomis vietas, į atliekų tvarkytojų aikšteles, savivaldybės organizuoja tam tikrų atliekų surinkimą, tekstilės atliekų surinkimą taip pat organizuoja kai kurios įmonės, yra specialūs tekstilės konteineriai ir pan. Visa ši informacija bus pateikiama vienoje vietoje, taip pat turės būti nurodomi ir kontaktai, ir informacija apie gresiančias sankcijas.

[redacted]. Viešinimo priemonės nelabai veikia, nes tikrai trūksta informacijos apie tai, kaip tam tikras atliekas rūšiuoti, kur, pavyzdžiui, mesti teflonu padengtą keptuvę, gumines pirštines ir pan. Gal galėtų būti kažkokie sąrašai ar programėlės, kur būtų galima gauti reikiamą

informaciją. Dabar daugumoje dėl informacijos stokos atliekos metamos į mišrių atliekų kontenerius.

Virginija Vingrienė. Numatyta priemonė ir savivaldybės bus įpareigos kartą per mėnesį siųsti detalią informaciją gyventojas vienoje vietoje kaip ir kur išrūšiuoti ir atiduoti atliekas.

3 klausimas. [redacted]. Ar yra numatoma užtikrinti, kad komunalinių atliekų sraute susidarančių antrinių bei pakuotės atliekų rūšiavimui būtų suteikiamos priemonės visiems rinkliavos mokėtojams? Kad savivaldybių sutartyse su atliekų tvarkytojais dėl šių atliekų surinkimo ir vežimo nebūtų sąlygos, jog atliekos renkamos TIK iš gyventojų (šiuo metu taip yra ne vienoje savivaldybėje)? Juridiniams asmenims savivaldybės nesuteikia rūšiavimo priemonių, nes suteikia ik gyventojams. Be to, atliekų vežėjai nurodo, kad jų sudarytos sutartys su savivaldybėmis apima išvežimą tik iš gyventojų. Todėl nors įmonės moka nemažas rinkliavas, jos negali gauti rūšiavimo kontenerių

Virginija Vingrienė. Reikėtų šį klausimą apsvarstyti. Pasitikslinsim dėl įmonių aprūpinimo antrinių žaliavų konteneriais. Gamintojai ir importuotojai yra atsakingi už pakuočių sutvarkymą, tad tai turėtų būti ir gamintojų bei importuotojų atsakomybė, ne tik savivaldybių.

4 klausimas. [redacted]. Ar SPAV ataskaitoje vertinant poveikį klimato kaitai, ar buvo vertinta kiek sumažės tarša pagal CO₂ ?

Mindaugas Raulinaitis. Ne, nes Plane nėra numatoma konkrečių priemonių apimčių, todėl būtų labai sunku apskaičiuoti. Buvo ketinama naudoti kiekybinius parametrus toms priemonėms, kurioms galima apskaičiuoti, koks būtų realus teršalų sumažėjimas, tačiau Plane nėra informacijos, kokios apimties bus priemonės, todėl nežinome, kiek kuri priemonė prisidėtų prie CO₂ mažinimo, tai liečia ne tik CO₂, bet ir pvz., metaną, todėl vertinimas buvo atliekamas pagal bendrinius tikslus, o ne kiekybinis pagal teršalų kiekio sumažėjimą. Teršalų kiekis bus vertinamas rengiant regioninius detalesnius planus, kai bus žinomos konkretnės priemonės ir atliekų kiekio ir bus galimybė įvertinti, kiek ta priemonė prisidės prie teršalų kiekio mažinimo ir jų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo metu, o dar konkrečiau konkrečios planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo metu.

Viešo susirinkimo pirmininkas (-ė)

(Parašas)

Mindaugas Raulinaitis

(Vardas, pavardė)

Viešo susirinkimo sekretorius (-ė)

(Parašas)

Beata Vilimaitė Šilobritienė

(Vardas, pavardė)

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, A. Jakšto g. 4, 01105 Vilnius
Dokumento pavadinimas (antraštė)	VIEŠO SUSIRINKIMO–SUPAŽINDINIMO SUVALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO (PLANO) PROJEKTU IR STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITA BEI VEIKSMŲ PROGRAMOS PROJEKTU PROTOKOLAS
Dokumento registracijos data ir numeris	2022-03-25 Nr. D4-34
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0, GEDOC
Parašo paskirtis	Vizavimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	BEATA VILIMAITĖ ŠILOBRITIENĖ, AM TPP grupės vyresn. patarėja
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-24 13:02:07
Parašo formatas	Parašas, pažymėtas laiko žyma
Laiko žymoje nurodytas laikas	2022-03-24 13:02:22
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	ADIC CA-B
Sertifikato galiojimo laikas	2021-03-03 - 2024-03-02
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	MINDAUGAS RAULINAITIS, PAV vyr. specialistas
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-24 19:46:42
Parašo formatas	Parašas, pažymėtas laiko žyma
Laiko žymoje nurodytas laikas	2022-03-24 19:47:01
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	ADIC CA-A
Sertifikato galiojimo laikas	2022-02-10 - 2025-02-09
Parašo paskirtis	Registravimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Lina Krasauskienė, Vedėja
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-25 09:33:08
Parašo formatas	Trumpalaikis skaitmeninis parašas, kuriame taip pat saugoma sertifikato informacija
Laiko žymoje nurodytas laikas	
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	RCSC IssuingCA
Sertifikato galiojimo laikas	2021-01-07 - 2023-01-07
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	0
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	0
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	Elektroninė dokumentų valdymo sistema VDVIS, versija v. 3.04.02
El. dokumento įvykius aprašantys metaduomenys	

Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	El. dokumentas atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja. Tikrinimo data: 2022-03-25 14:35:07
Elektroninio dokumento nuorašo atspausdinimo data ir ją atspausdinęs darbuotojas	2022-03-25 atspausdino Beata Vilimaitė Šilobritienė (AM)
Paieškos nuoroda	

Viešas supažindinimas su Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano SPAV ataskaita

Dalyvių sąrašas

Viešinimo susirinkimo

pradžiai

2022-03-22, 13:00

Viešinimo susirinkimo

pabaiga

2022-03-22, 14:30

Eil. Nr.	Vardas, pavardė	Institucija, įmonė, fizinis asmuo	El. pašto adresas
1	Beata Vilimaitė Šilobritienė	Aplinkos ministerija	beata.vilimaite@am.lt
2	Mindaugas Raulinaitis	Aplinkos ministerija	mindaugas.raulinaitis@am.lt
3	Rasa Uselytė	Aplinkos ministerija	rasa.uselyte@am.lt
4	Virginija Vingrienė	Aplinkos ministerija	virginija.vingriene@am.lt
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			
25			
26			
27			
28			

29			
30			
31			
32			
33			
34			
35			

Kviečiame visuomenę prisidėti įvertinant rengiamo valstybinio atliekų plano pasekmes aplinkai

Titulinis ▶ Naujienos ▶

Kviečiame visuomenę prisidėti įvertinant rengiamo valstybinio atliekų plano pasekmes aplinkai

Spausdinti

Data

2021 09 02

Įvertinimas

Aplinkos ministerija, rengianti Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 m. plano projektą, pradeda šio plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo (SPAV) procesą ir kviečia į jį įsitraukti visuomenę.

SPAV metu bus nustatomos galimos reikšmingos plano pasekmės aplinkai, konsultuojamasi su visuomene ir institucijomis, atsakingomis už aplinkos, sveikatos, kultūros vertybių, saugomų teritorijų apsaugą.

SPAV ataskaita bus rašoma pagal šiuo metu rengiamą vertinimo apimties nustatymo dokumentą, kuris apibrėš jos turinį, teiktinos informacijos apimtį, naudotinus vertinimo metodus. Kai bus parengtas ataskaitos projektas, visuomenė bus viešai su juo supažindinta.

Aplinkos ministerija laukia visuomenės pasiūlymų dėl Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 m. plano ir jo SPAV.

Kontaktinis asmuo Plano rengimo klausimais – Virginija Vingrienė, tel. 8695 30436, el. p. virginija.vingriene@am.lt, SPAV klausimais – Mindaugas Raulinaitis, tel. 8695 41925, el. p. mindaugas.raulinaitis@am.lt.

Su SPAV apimties nustatymo dokumentu galima susipažinti [čia](#)

Taip pat skaitykite

Nebeliks galimybės savavališkai aptverti mišką prisidengiant laukinių gyvūnų laikymu

S. Gentvilo ir B. Piccardo susitikime – apie inovacijas, kurios atrodė neįmanomos

Siūlomos Aplinkos apsaugos įstatymo pataisos leistų griežtinti atsakomybę už aplinkosauginių reikalavimų nesilaikymą

Susitikęs su S. Gentvilu, COP26 prezidentas A. Sharma pagyrė Lietuvos klimato politiką

Lietuva prisijungė prie COP26 deklaracijos dėl nulinės taršos automobilių

Žinių srautas

Įpročiai keičiasi

Mokėjimo paslaugų teikėjo „Ecommpay“ atlikta apklausa Baltijos šalyse parodė, kad dėl COVID-19 pandemijos 51 proc. Lietuvos ir 45 proc. regiono gyventojų pakeitė įpročius: daugiau apsiperka internetu ir naudojami mokėjimo kortele kur kas dažniau nei kada nors anksčiau.

Tiek estai (25 proc.), tiek lietuviai (24 proc.), tiek latviai (20 proc.) vis dažniau renkasi apsipirkimą internetu. Atsiskaitymą negrynaisiais dažniau renkasi lietuviai – 25 proc. visų apklaustųjų.

Tuo metu tokį atsiskaitymo būdą renkasi 20 proc. Latvijos ir 14 proc. Estijos pirkėjų.

Veriasi naujos rinkos

Kanados maisto inspekcijos agentūra patvirtino 7 Lietuvos jautienos, kiaulienos ir paukštienos įmones kaip galinčias eksportuoti į Kanadą. Tai reiškia, kad Lietuvos mėsos gamintojams nebeliko kliūčių pradėti eksportą į šią naują rinką.

Savo ruožtu į Japoniją leista vežti jautieną ir jos produktus ir iš vyresnių nei 30 mėnesių galvijų. Iki šiol šiai rinkai buvo galima tiekti tik jaunesnių galvijų mėsą.

Nuo vandens prie sienos

Energijos perdavimo ir mainų įmonių grupės EPSO-G įgyvendina-

mai fizinio barjero pasienyje su Baltarusija statybai pradėjo vadovauti M.Švaikauskas (nuotr.).

Iki šių metų sausio mėnesio bendrovei „Vilniaus vandenys“ vadovavęs M.Švaikauskas bus atsakingas už pasienyje vykdomų statybų įgyvendinimą.

Nubaudė ir vadovus

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (LVAT) priėmė neskundžiamą nutartį, kuria patenkino Konkurencijos tarybos prašymą ir kartelių sudariusių bendrovių Panevėžio statybos tresto (PST) ir „Irdaivos“ buvusiems vadovams pritaikė asmeninę atsakomybę.

Buvusiam PST vadovui D.Gesevičiui teismas 5 metams apribojo teisę eiti vadovaujamas pareigas ir skyrė 14 481 euro baudą, o buvusiam „Irdaivos“ vadovui I.Kubiliui 4 metams apribojo teisę eiti vadovaujamas pareigas ir skyrė 11 tūkst. eurų baudą.

LVAT pernai atmetė abiejų įmonių skundus ir paliko joms Konkurencijos tarybos skirtas baudas: PST – 8,5 mln. eurų, „Irdai- vai“ – 3,68 mln. eurų.

Teko susimokėti

Naujas transporto priemones iš kitų ES valstybių narių pernai įsigiję gyventojai valstybės biudžetą papildė daugiau nei 1 mln. eurų pridėtinės vertės mokesčio suma.

Iš viso pernai iš kitų ES valstybių 180 lietuvių įsigijo naujų transporto priemonių.

Vilniaus apskrities valstybinė mokesčių inspekcija pranešė, kad brangiausi gyventojų pernai įsigyti nauji automobiliai – „Aston Martin“ už 259 tūkst. eurų, „Bentley“ už 249 tūkst. eurų, „Mercedes-Benz“ už 190 tūkst. eurų.

Dar vienas investuotojas

Vokietijos kapitalo tvarios statybos bendrovė „Nokera“ su Ekonomikos ir inovacijų ministerija pasirašė stambaus projekto investicijų sutartį, pagal kurią į savo naujos gamyklos statybą Rudaminoje, Vilniaus rajone, planuoja investuoti 41,1 mln. eurų.

Šioje gamykloje per kelerius ateinančius metus numatoma sukurti 300 naujų darbo vietų, iš kurių maždaug pusė bus skirtos inžinerinės pakraipos darbuotojams, įgijusiems aukštesnį išsilavinimą.

Jei ECB pajudins palūkanų normas, tai pajus visi būsto paskolų turėtojai.

Palūkanos gali išaugti

Europos centrinis bankas (ECB) palūkanų normas gali pakelti anksčiau, nei planuota. Tai per kišenę labiausiai smogtų turintiems būsto paskolas, nes įmokos gali išaugti ir 100 ar daugiau eurų.

“**Manau, yra prie-laidų, kad ECB gali koreguoti palūka-nų normas dar šių me-tų pabaigoje.**

T.Šarapovas

Iveta DANELIŪTĖ

Pasak ekonomisto Mariaus Dubnikovo, finansų rinkose pokyčiai jau vyksta, o tai reiškia, kad pinigų pinigų laikotarpis baigiasi.

JAV centrinis bankas jau šiemet planuoja kelti palūkanas, o ECB žadėdavo tai padaryti tik 2023 m. Tačiau ekonomistas mano, kad dėl poreikio reaguoti į augančią infliaciją to sulauksime dar šių metų pabaigoje.

„Dabar akivaizdu, kad ECB negali toleruoti 5 proc. perlipusios bendros euro zonos infliacijos ir pradės spausti stabdžius“, – tvirtino jis.

ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto profesorius Tadas Šarapovas atkreipė dėmesį, kad ECB žadėdavo palūkanų nekelti su viena sąlyga – jei infliacijos tempai sulėtėtų ir nebedidėtų nuo šių metų antrojo ar trečiojo ketvirčio. Tad dabar visi sprendimai priklausys nuo to, ar toks scenarijus išsipildys.

„Bet jeigu žaliavų kainos nesus mažės, energijos kainos augs ir toliau, tai atsispindės galutinėje produkcijos kainoje ir duos pagrindo infliacijai kilti.

Europos ir JAV centriniai bankai

didino pinigų pasiūlą, vykdė kiekybinio skatinimo programas spresdami 2009 m. finansų krizę.

Dabar yra skiriamos ES Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo fondo lėšos, įvairios kitos programos, kuriomis ekonomika ir toliau gauna pinigų injekcijas, o tai irgi atsiliepia kainoms.

Tad, manau, yra prielaidų, kad ECB gali koreguoti palūkanų normas dar šių metų pabaigoje“, – aiškino T.Šarapovas.

Pietų valstybės palūkanų didinimas būtų nemažas iššūkis, nes finansuoti milžiniškas skolas tap-tų brangiau. Antai Italijos 10 metų skolos metinės palūkanos stailgiai šoktelėjo iki 1,85 proc. – daugiausia nuo pandemijos pradžios.

Lietuva tokiame pat laikotarpiu šiuo metu skolinasi už 0,75 proc. metinių palūkanų, Vokietija – už 0,24 proc.

Augančios palūkanos tiesiogiai kirs ir paskolas turintiems ar norintiems jas gauti gyventojams.

Finansų ir kreditų valdymo asociacijos prezidentas Marius Jansonas apskaičiavo, kad 100 tūkst. eurų paskolą 30 metų pasiėmęs asmuo kiekvieną mėnesį moka 370 eurų įmokas.

Jeigu EURIBOR norma pakiltų 0,5 proc., gyventojas įmoka išaugtų iki 395 eurų. Jei palūkanų norma išaugtų 1 proc., įmokos suma siektų 422 eurus, o jei EURIBOR pakiltų 2 proc., mėnesio įmoka šoktelėtų iki 477 eurų.

Galbūt verta tikėtis, kad sumažėjus galinčių paimti paskolą žmonių skaičiui, vadinasi, sumažėjus paklausai, nekiliojamojo turto kainos imtų kristi?

T.Šarapovas ragino taip nesi-džiaugti – vargu ar statytojai puls staigiai mažinti kainas.

„Juk statytojų sąmatos taip pat išaugusios, pabrango žaliavos, kai kurios statybinės medžiagos – net keliasdešimt procentų, padidėjo ir darbo užmokestis.

O juk niekas nenori dirbti nuostolingai. Tad pakėlus palūkanų normas kainų korekcijų iš karto nebūtų, bet tai tikrai padėtų jas šiek tiek stabilizuoti. Juk palūkanų normų didinimas stabdo infliaciją, kainų kilimą“, – sakė pašnekovas.

Informacija apie atliktą Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano (Plano) strateginį pasekmių aplinkai vertinimą (SPAV) ir viešą supažindinimą su SPAV ataskaita ir Plano projektu

Plano ir SPAV dokumentų rengėjas – Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija (Jakšto g. 4, 01105, Vilnius, tel. 8 626 22252, interneto svetainės adresas: am.lrv.lt el. paštas: info@am.lt).

Plano pagrindinis tikslas – išanalizavus esamą atliekų prevencijos ir tvarkymo būklę, nustatyti strateginius atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetus, tikslus, uždavinius ir priemones, būtinas užsibrėžtiems tikslams pasiekti, valstybines atliekų prevencijos ir tvarkymo užduotis savivaldybėms, nacionalinės ir Europos Sąjungos struktūrinės paramos finansavimo kryptis, Plano įgyvendinimo vertinimo kriterijus, siekiant, kad praktiškai būtų įgyvendintas atliekų prevencijos ir tvarkymo eiliškumas.

Su Plano projektu ir SPAV ataskaita iki 2022 m. kovo 22 d. galima susipažinti Aplinkos ministerijos interneto svetainėje (<https://am.lrv.lt> >Veiklos sritys >Atliekos >Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plano projektas; trumpoji nuoroda: <https://bit.ly/36kX5Z>).

Pasiūlymus dėl Plano projekto ir SPAV ataskaitos visuomenė gali teikti SPAV dokumentų rengėjui (raštu ar el. paštu, aukščiau nurodytais adresais ir el. pašto adresu pav@am.lt) iki viešo susirinkimo (bei jo metu). Teikiant pasiūlymus prašome nurodyti: vardą, pavardę ir adresą, pasiūlymo teikimo datą, pasiūlymo esmę. Raštu pateiktas pasiūlymas turi būti pasirašytas.

Viešas visuomenės susirinkimas, kurio metu bus viešai supažindinta su Plano projektu ir SPAV ataskaita vyks tiesioginės internetinės vaizdo transliacijos būdu 2022 m. kovo 22 d. 13:00 val. Vaizdo transliacijos nuoroda: <https://bit.ly/3sGxreq>.

(Užs. 22AV11-26)

NUO KOVO 1D.

MELODRAMA

NEIŠSIŽADĖK

PRIEVARTA. KARAS. ŠIURPIOS PASLAPTYS. IR MEILĖ, STIPRESNĖ UŽ VILTĮ

DARBO DIENOMIS

21:25

LIETUVOS rytas tv

Laukiame pasiūlymų Valstybiniam atliekų prevencijos ir tvarkymo planui, jo pasekmių aplinkai vertinimui

Titulinis ▶ Naujienos ▶

Laukiame pasiūlymų Valstybiniam atliekų prevencijos ir tvarkymo planui, jo pasekmių aplinkai vertinimui

Spausdinti

Data

2022 02 18

Įvertinimas

★ 0

Aplinkos ministerija parengė Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 m. plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo (SPAV) ataskaitą ir kviečia visuomenę su ja susipažinti. Taip pat laukiame pastabų ir pasiūlymų plano projektui. Juos galima teikti iki kovo 22 d. Šią dieną vyks viešas nuotolinis minėtų dokumentų pristatymas.

Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 m. plane išanalizavus esamą atliekų prevencijos ir tvarkymo būklę nustatyti strateginiai atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetai, tikslai, uždaviniai ir priemonės, būtinos jiems pasiekti. Taip pat numatytos valstybinės atliekų prevencijos ir tvarkymo užduotys savivaldybėms, nacionalinės ir Europos Sąjungos struktūrinės paramos finansavimo kryptys.

Plano projektą ir SPAV ataskaitą rasite [čia](#). Detalesnė informacija apie viešą pristatymą [čia](#).

Pasiūlymus galima teikti raštu Aplinkos ministerijai (A. Jakšto g. 4, LT-01105, Vilnius) arba elektroniniu paštu info@am.lt, pav@am.lt iki viešo susirinkimo bei jo metu.

Teikiant pasiūlymus prašome nurodyti vardą, pavardę ir adresą, teikimo datą, pasiūlymo esmę. Raštu pateiktas pasiūlymas turi būti pasirašytas.

Viešas visuomenės susirinkimas, kuriame bus supažindinama su plano projektu ir SPAV ataskaita vyks tiesioginės internetinės vaizdo transliacijos būdu, kovo 22 d. 13 val. Vaizdo transliacijos nuoroda [čia](#).

Taip pat skaitykite

Netrikdykite kurtinių ir padėkite gamtininkams juos suskaičiuoti

Kviečiame į Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo plano, jo pasekmių aplinkai vertinimo pristatymą

Sumažinkite išlaidas kurui – pasinaudokite subsidija mažataršiam automobiliui įsigyti

Sniego bus, arba ne: kokios šventės bus rytoj?

Norintiems tvarkyti vandens telkinius teks palūkėti, kol neršia ir migruoja žuvis, peri vandens paukščiai

Mano vyriausybė

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija

Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plano projektas

Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plano projektas

Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo (SPAV) ataskaita

Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plano SPAV ataskaitos santrauka

Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plano projekto pristatymas (2022-03-22 viešo susirinkimo metu pristatytas pranešimas)

Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plano SPAV ataskaitos pristatymas (2022-03-22 viešo susirinkimo metu pristatytas pranešimas)

Informacija apie atliktą Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plano (Plano) SPAV ir viešą supažindinimą su SPAV ataskaita ir Plano projektu

Paskutinė atnaujinimo data: 2022-03-23

Informacija apie atliktą Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano (Plano) strateginį pasekmių aplinkai vertinimą (SPAV) ir viešą supažindinimą su SPAV ataskaita ir Plano projektu

Plano ir SPAV dokumentų rengėjas – Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija (Jakšto g. 4, 01105, Vilnius, tel. 8 626 22252, interneto svetainės adresas: am.lrv.lt el. paštas: info@am.lt).

Plano pagrindinis tikslas – išanalizavus esamą atliekų prevencijos ir tvarkymo būklę, nustatyti strateginius atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetus, tikslus, uždavinius ir priemones, būtinas užsibrėžtiems tikslams pasiekti, valstybines atliekų prevencijos ir tvarkymo užduotis savivaldybėms, nacionalinės ir Europos Sąjungos struktūrinės paramos finansavimo kryptis, Plano įgyvendinimo vertinimo kriterijus, siekiant, kad praktiškai būtų įgyvendintas atliekų prevencijos ir tvarkymo eiliškumas.

Su Plano projektu ir SPAV ataskaita iki 2022 m. kovo 22 d. **galima susipažinti** Aplinkos ministerijos interneto svetainėje (<https://am.lrv.lt> > Veiklos sritys > Atliekos > Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų plano projektas; trumpoji nuoroda: <https://bit.ly/36kJx5z>).

Pasiūlymus dėl Plano projekto ir SPAV ataskaitos visuomenė gali teikti SPAV dokumentų rengėjui (raštu ar el. paštu, aukščiau nurodytais adresais ir el. pašto adresu pav@am.lt) iki viešo susirinkimo (bei jo metu). Teikiant pasiūlymus prašome nurodyti: vardą, pavardę ir adresą, pasiūlymo teikimo datą, pasiūlymo esmę. Raštu pateiktas pasiūlymas turi būti pasirašytas.

Viešas visuomenės susirinkimas, kurio metu bus viešai supažindinta su Plano projektu ir SPAV ataskaita vyks tiesioginės internetinės vaizdo transliacijos būdu 2022 m. kovo 22 d. 13:00 val. Vaizdo transliacijos nuoroda: <https://bit.ly/3sGxreq>.

Kviečiame į Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo plano, jo pasekmių aplinkai vertinimo pristatymą

Titulinis ▶ Naujienos ▶

Kviečiame į Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo plano, jo pasekmių aplinkai vertinimo pristatymą

Spausdinti

Data

2022 03 16

Įvertinimas

★ 0

Aplinkos ministerija parengė Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 m. plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo (SPAV) ataskaitą ir kviečia dalyvauti viešame nuotoliniame šių dokumentų pristatyme kovo 22 d. 13 val.

Taip pat primename, kad laukiame pastabų ir pasiūlymų SPAV ataskaitai. Jūs galite teikti iki kovo 22 d.

Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 m. plane išanalizavus esamą atliekų prevencijos ir tvarkymo būklę nustatyti strateginiai atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetai, tikslai, uždaviniai ir priemonės, būtinos jiems pasiekti. Taip pat numatytos valstybinės atliekų prevencijos ir tvarkymo užduotys savivaldybėms, nacionalinės ir Europos Sąjungos struktūrinės paramos finansavimo kryptys.

Plano projektą ir SPAV ataskaitą rasite [čia](#) . Detalesnė informacija apie viešą pristatymą [čia](#) .

Pasiūlymus galima teikti raštu Aplinkos ministerijai (A. Jakšto g. 4, LT-01105, Vilnius) arba elektroniniu paštu info@am.lt, pav@am.lt iki viešo susirinkimo bei jo metu.

Teikiant pasiūlymus prašome nurodyti vardą, pavardę ir adresą, teikimo datą, pasiūlymo esmę. Raštu pateiktas pasiūlymas turi būti pasirašytas.

Viešas visuomenės susirinkimas, kuriame bus supažindinama su plano projektu ir SPAV ataskaita vyks tiesioginės internetinės vaizdo transliacijos būdu. Vaizdo transliacijos nuoroda [čia](#) .

Taip pat skaitykite

Netrikdykite kurtinių ir padėkite gamtininkams juos suskaičiuoti

Sumažinkite išlaidas kurui – pasinaudokite subsidija mažataršiam automobiliui įsigyti

Sniego bus, arba ne: kokios šventės bus rytoj?

Norintiems tvarkyti vandens telkinius teks palūkėti, kol neršia ir migruoja žuvis, peri vandens paukščiai

Siūlome, kaip savivaldybėms lengviau apskaičiuoti ir išdėstyti žaliuosius plotus

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, A. Jakšto g. 4, LT-01105 Vilnius,
tel. 8 706 63661, faks. 8 706 63663, el. p. info@am.lt, <http://am.lrv.lt>.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188602370

Aplinkos ministerijai

2022-03-

Nr. (10)-D8(E)-

I

Nr.

DĖL VALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITOS

Išnagrinėję Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitą (toliau – SPAV ataskaita), informuojame, kad esminių pastabų neturime.

Teikiame šiuos pasiūlymus:

1. atkreiptinas dėmesys, kad SPAV ataskaitos 7.1.1 lentelėje, dalyje „ES 2030 m. dirvožemio strategija. <...>“ nurodomi Komunikato dėl naujos Europos Sąjungos dirvožemio strategijos iki 2030 metų, patvirtinto 2021 m. lapkričio 17 d., tikslai iki 2030 m., o ne iki 2050 m. Siūlytina patikslinti informaciją arba visai nenurodyti tikslų trukmės, o pateikti susijusią su SPAV ataskaitos objektu apibendrintą informaciją.

2. SPAV ataskaitoje nurodoma, kad požeminio vandens vandenvietės apsaugos zonos (toliau – VAZ) 1-osios (*griežto režimo*) juostos dydis svyruoja nuo 5 iki 25 m. Atkreiptinas dėmesys, kad aplink individualiai apsirūpinančiųjų geriamuoju vandeniu požeminio vandens vandenvietes, kai vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo nuostatomis vandens ištekliams naudoti nereikalingas leidimas naudoti požeminio vandens išteklius, nepriklausomai nuo požeminio vandens vandenvietės grupės VAZ 1-osios juostos dydis nustatomas 3 m aplink gręžinį.

3. Siūlytina SPAV ataskaitos 11.1 lentelėje prie aplinkos sektoriaus „Paviršinis ir požeminis vanduo“ informacijos šaltinių nurodyti ir Lietuvos geologijos tarnybą prie Aplinkos ministerijos.

4. SPAV ataskaitos 7.1.2. dalyje siūlome pažymėti, kad žemės ūkis yra vienas pagrindinių teršėjų ir išvardinti kitus taršos šaltinius. Tikslinga nurodyti informacijos šaltinius, pagrindimą, pateikti nuorodas.

Aplinkos viceministras

Danas Augutis

R. Griškevičienė, tel. +370 695 11585, el. p. rasa.griskeviciene@am.lt

V. Tuskenytė, tel. +370 695 86 821, el. p. valentina.tuskenyte@am.lt

J. Anglickytė, tel. +370 618 78298, el. p. justina.anglickyte@am.lt

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, A. Jakšto g. 4, 01105 Vilnius
Dokumento pavadinimas (antraštė)	DĖL VALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITOS
Dokumento registracijos data ir numeris	2022-03-21 Nr. (10)-D8(E)-1516
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0, GEDOC
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	DANAS AUGUTIS, Viceministras
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-18 16:35:48
Parašo formatas	Parašas, pažymėtas laiko žyma
Laiko žymoje nurodytas laikas	2022-03-18 16:35:59
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	ADIC CA-A
Sertifikato galiojimo laikas	2020-12-28 - 2023-12-28
Parašo paskirtis	Registravimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Lina Krasauskienė, Vedėja
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-21 09:24:16
Parašo formatas	Trumpalaikis skaitmeninis parašas, kuriame taip pat saugoma sertifikato informacija
Laiko žymoje nurodytas laikas	
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	RCSC IssuingCA
Sertifikato galiojimo laikas	2021-01-07 - 2023-01-07
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	0
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	0
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	Elektroninė dokumentų valdymo sistema VDVIS, versija v. 3.04.02
El. dokumento įvykius aprašantys metaduomenys	
Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	El. dokumentas atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja. Tikrinimo data: 2022-03-23 09:21:04
Elektroninio dokumento nuorašo atspausdinimo data ir ją atspausdinęs darbuotojas	2022-03-23 atspausdino Beata Vilimaitė Šilobritienė (AM)
Paieškos nuoroda	

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, J. Basanavičiaus g. 5, LT-01118 Vilnius, tel. (8 5) 219 3400, faks. (8 5) 262 3120, el. p. dmm@lrkm.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188683671

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai

2022-03- Nr. S2-
Į 2022-02-20 Nr. (10)-D8(E)-941

DĖL VALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITOS

Kultūros ministerija pagal kompetenciją susipažino su Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita ir jai iš esmės pritaria.

Kultūros viceministras

Rimantas Mikaitis

Gintaras Džiovenas, tel. 860846011, el. p. Gintaras.Dziovenas@lrkm.lt

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, J.Basanavičiaus g. 5, LT-01118 Vilnius, Lietuva
Dokumento pavadinimas (antraštė)	DĖL VALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITOS
Dokumento registracijos data ir numeris	2022-03-04 Nr. S2-516
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	2022-03-04 15:38:36 Nr. D7-2527
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0, GEDOC
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Rimantas Mikaitis, Viceministras
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-04 10:15:53
Parašo formatas	Parašas, pažymėtas laiko žyma
Laiko žymoje nurodytas laikas	2022-03-04 10:15:55
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	ADIC CA-A
Sertifikato galiojimo laikas	2021-01-06 - 2024-01-06
Parašo paskirtis	Registravimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Irena Enčienė, Bendrųjų reikalų ir aptarnavimo skyriaus vyresnioji specialistė
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-04 11:00:08
Parašo formatas	Trumpalaikis skaitmeninis parašas, kuriame taip pat saugoma sertifikato informacija
Laiko žymoje nurodytas laikas	
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	RCSC IssuingCA
Sertifikato galiojimo laikas	2022-01-14 - 2023-01-14
Parašo paskirtis	Gauto dokumento registravimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Rūta Dobranskienė, Vyr. specialistė
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-04 15:38:36
Parašo formatas	Trumpalaikis skaitmeninis parašas, kuriame taip pat saugoma sertifikato informacija
Laiko žymoje nurodytas laikas	
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	RCSC IssuingCA
Sertifikato galiojimo laikas	2021-01-07 - 2023-01-07
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	0
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	0
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	DocLogix v12.8.6.0
El. dokumento įvykius aprašantys metaduomenys	

Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	El. dokumentas atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja. Tikrinimo data: 2022-03-16 13:09:11
Elektroninio dokumento nuorašo atspausdinimo data ir ją atspausdinęs darbuotojas	2022-03-16 atspausdino Mindaugas Raulinaitis
Paieškos nuoroda	

LIETUVOS RESPUBLIKOS SVEIKATOS APSAUGOS MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, Vilniaus g. 33, LT-01506 Vilnius, tel. (8 5) 266 1400,
faks. (8 5) 266 1402, el. p. ministerija@sam.lt, <http://www.sam.lt>.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188603472

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai

2022-03- Nr. (10.2.1.2Mr-411)10-
į 2022-02-20 Nr. (10)-D8(E)-941

DĖL VALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITOS

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, susipažinusi su Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano (toliau – Planas) strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita (toliau – SPAV ataskaita), teikia išvadą.

SPAV ataskaitos esminis vertinimo dalykas turėtų būti atliekų tvarkymas ir Planas, tačiau SPAV ataskaitos dalyje „Teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, aplinkos charakteristikos. Esama aplinkos būklė ir jos kitimo tendencijos. Aktualios aplinkos apsaugos problemos, apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai“ pateikiama daug informacijos apie viską: aplinkos oro taršą dėl transporto, kultūros paveldą, biologinę įvairovę, vandens taršą augalų apsaugos produktais, gamtos išteklius, nekilnojamojo turto plėtrą, vertę ir t. t., nesusikoncentruojant į esminę problemą, t. y., – atliekas, jų prevenciją, kiekio mažinimą, tvarkymą.

Siūlome išgryninti SPAV ataskaitą iki konkretaus Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo.

Sveikatos apsaugos viceministrė

Aušra Bilotienė Motiejūnienė

D. Žukienė, tel. (8 5) 205 5293, el. p. dalia.zukiene@sam.lt
E. Mačiūnas, tel. (8 5) 212 1969, el. p. erikas.maciunas@hi.lt

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Vilniaus g. 33LT-01506 VilniusTel. (8 5) 268 5110Faks. (8 5) 266 1402
Dokumento pavadinimas (antraštė)	Dėl valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitos
Dokumento registracijos data ir numeris	2022-03-04 Nr. 10-1148
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	2022-03-04 10:59:00 Nr. D7-2500
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0, GEDOC
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Aušra Bilotienė Motiejūnienė, Viceministras
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-04 09:04:36
Parašo formatas	Parašas, pažymėtas laiko žyma
Laiko žymoje nurodytas laikas	2022-03-04 09:05:02
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	EID-SK 2016
Sertifikato galiojimo laikas	2021-06-10 - 2026-06-09
Parašo paskirtis	Registravimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Andrius Lukminas, Vyriausiasis specialistas
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-04 09:06:34
Parašo formatas	Parašas, pažymėtas laiko žyma
Laiko žymoje nurodytas laikas	2022-03-04 09:06:49
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	ADIC CA-B
Sertifikato galiojimo laikas	2020-02-25 - 2023-02-24
Parašo paskirtis	Gauto dokumento registravimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Rūta Dobranskienė, Vyr. specialistė
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-04 10:59:00
Parašo formatas	Trumpalaikis skaitmeninis parašas, kuriame taip pat saugoma sertifikato informacija
Laiko žymoje nurodytas laikas	
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	RCSC IssuingCA
Sertifikato galiojimo laikas	2021-01-07 - 2023-01-07
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	0
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	0
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	Elpako v.20220225.3
El. dokumento įvykius aprašantys metaduomenys	

Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	El. dokumentas atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja. Tikrinimo data: 2022-03-16 13:07:44
Elektroninio dokumento nuorašo atspausdinimo data ir ją atspausdinęs darbuotojas	2022-03-16 atspausdino Mindaugas Raulinaitis
Paieškos nuoroda	

VALSTYBINĖ SAUGOMŲ TERITORIJŲ TARNYBA PRIE APLINKOS MINISTERIJOS

Biudžetinė įstaiga, Antakalnio g. 25, LT-10312 Vilnius,
tel. (8 5) 272 3284, el. p. vsst@vsst.lt <https://vsst.lrv.lt>
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188724381

Aplinkos ministerijai

2022-03-

Nr. (7.23E)

į 2022-02-20

Nr. (10)-D8(E)-941

DĖL VALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITOS

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos pagal kompetenciją nacionalinių saugomų teritorijų ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ (toliau – Saugomos teritorijos) ir jose saugomų gamtinių vertybių aspektu išnagrinėjo pateiktą Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano (toliau – Planas) strateginio pasekmių aplinkai vertinimo (SPAV) ataskaitą.

Planas rengiamas visai Lietuvos teritorijai, jame nagrinėjamos bendros atliekų tvarkymo sektoriaus strateginių veiksmų kryptys, kurios nesiejamos su konkrečiais ūkinės veiklos projektais, konkrečiomis teritorijomis. Įvertinę pateiktą informaciją, manome, kad Planas neturės reikšmingų neigiamų pasekmių biologinei įvairovei, kraštovaizdžiui ar kitoms gamtos vertybėms Saugomose teritorijose. Todėl šiuo atžvilgiu pritariame SPAV ataskaitai, jos kokybei bei pasirinktoms Plano poreikio ir Plano turinio alternatyvoms.

Direktorius

Albertas Stanislovaitis

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, Antakalnio g. 25, LT-10312 Vilnius
Dokumento pavadinimas (antraštė)	DĖL VALSTYBINIO ATLIEKŲ PREVENCIJOS IR TVARKYMO 2021–2027 METŲ PLANO STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITOS
Dokumento registracijos data ir numeris	2022-03-21 Nr. (4)-V3-410
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	2022-03-21 13:11:20 Nr. D7-3082
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0, GEDOC
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	ALBERTAS STANISLOVAITIS, Direktorius
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-21 09:17:14
Parašo formatas	Parašas, pažymėtas laiko žyma
Laiko žymoje nurodytas laikas	2022-03-21 09:17:26
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	ADIC CA-B
Sertifikato galiojimo laikas	2022-01-10 - 2025-01-09
Parašo paskirtis	Registravimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	VSTT RAŠTINĖ
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-21 10:39:55
Parašo formatas	Trumpalaikis skaitmeninis parašas, kuriame taip pat saugoma sertifikato informacija
Laiko žymoje nurodytas laikas	
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	RCSC IssuingCA
Sertifikato galiojimo laikas	2021-01-07 - 2023-01-07
Parašo paskirtis	Gauto dokumento registravimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Rūta Dobranskienė, Vyr. specialistė
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-03-21 13:11:20
Parašo formatas	Trumpalaikis skaitmeninis parašas, kuriame taip pat saugoma sertifikato informacija
Laiko žymoje nurodytas laikas	
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	RCSC IssuingCA
Sertifikato galiojimo laikas	2021-01-07 - 2023-01-07
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	0
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	0
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	Elektroninė dokumentų valdymo sistema VDVIS, versija v. 3.04.02
El. dokumento įvykius aprašantys metaduomenys	

Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	El. dokumentas atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja. Tikrinimo data: 2022-03-24 19:54:08
Elektroninio dokumento nuorašo atspausdinimo data ir ją atspausdinęs darbuotojas	2022-03-24 atspausdino Mindaugas Raulinaitis
Paieškos nuoroda	